Financiële transparantie in het kader van pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement

-

Onderzoeksrapport

6 maart 2017

Inhoudsopgave

Opbouw van het onderzoeksrapport

Deel 1. Situering van het onderzoek

Hoofdstuk 1 - Belang van het onderzoek
1.1 pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement
1.2 Onderzoeksvraag

Hoofdstuk 2 - Wettelijk kader
2.1 Het pensioenreglement
2.2 Het transparantieverslag
2.3 De pensioenfiche
2.4 Andere documenten
2.5 Begrijpelijke informatie
2.6 Wijzigend wettelijk kader?

Hoofdstuk 3 - Methodologie
3.1 Algemeen
3.2 Gedetailleerde beschrijving van de concrete werkwijze
1. **Selectie van de pensioentoezeggingen**
2. **Typologie van de pensioentoezeggingen uit de steekproef**
3. **Onderzochte informatie**

Deel 2. Thematisch onderzoek

Hoofdstuk 1 - Hoe werkt een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement?
1.1 Schematisch overzicht
1.2 Van vaste (bruto-)bijdrage naar nettobijdrage
1.3 Rendement toegekend aan de individuele rekening
1.4 De wettelijke rendementsgarantie
1.5 Fiscaliteit
1.6 Voorbeeld: de impact van de factoren die een invloed hebben op het aanvullend pensioen

Hoofdstuk 2 - Aard van de pensioentoezegging
2.1 Principes
2.2 Aard van de pensioentoezeggingen in de steekproef
2.3 Transparantie over de aard van de pensioentoezegging
2.4 Belangrijkste vaststellingen

Hoofdstuk 3 - Financiering van de pensioentoezegging: vaststelling van de vaste bijdrage

3.1 Principes

3.2 De vaste bijdragen bij de onderzochte pensioentoezeggingen

3.3 Transparantie over de vaste bijdrage

1. **Berekeningswijze van de vaste bijdrage**
2. **Variabele elementen**
3. **Periodiciteit van de vaste bijdrage**
4. **Financieringsbron: Werkgevers- en/of werknemersbijdragen?**
5. **De concreet verschuldigde vaste bijdrage**
6. **Financiering van de pensioentoezegging als geheel**

3.4 Belangrijkste vaststellingen

Hoofdstuk 4 - Van vaste bijdrage naar nettobijdrage: de premietaks, kosten op de bijdrage en risicodekkingen

4.1 De premietaks

1. **Principes**
2. **De aanrekening van de premietaks bij de onderzochte pensioentoezeggingen**
3. **Transparantie over de premietaks**

4.2 kosten ten laste van de vaste bijdrage(n)

1. **Principes**

A. Op welke manier rekenen pensioeninstellingen kosten aan?

B. Welke toeslagen rekenen verzekeringsondernemingen aan?

2. **Feitelijke kostenstructuur van de onderzochte pensioentoezeggingen**

A. Tak 21

B. Tak 23

C. Pensioenfondsen

3. **Transparantie over de kosten aangerekend op de vaste bijdrage**

A. Transparantie over de tarifaire kostenstructuur

B. Transparantie over het bedrag aan kosten dat werd aangerekend op de vaste bijdrage

(i) Transparantie over het bedrag aan tarifaire kosten aangerekend op de bijdrage, op individueel niveau

(ii) Transparantie over het bedrag aan tarifaire kosten aangerekend op de bijdrage, op het niveau van de pensioentoezegging in haar geheel

4.3 Premies voor risicodekkingen

1. **Principes**

A. Typologie van de risicodekkingen in het kader van een pensioentoezegging

B. Impact van de risicodekkingen op het aanvullend pensioen

2. **Risicodekkingen bij de onderzochte pensioentoezeggingen**

A. Overlijden

B. Invaliditeit

C. Overzicht

3. **Transparantie over de risicodekkingen en de aangerekende risicopremies**

A. Overlijden

(i) Transparantie over de prestatie van de overlijdensdekking

(ii) Transparantie over het bedrag van de risicopremie van de overlijdensdekking

(iii) Transparantie over de keuze van de overlijdensdekking

(iv) Transparantie over de winstdeelname in het kader van een overlijdensdekking

B. Invaliditeit

(i) Transparantie over de prestatie van de invaliditeitsdekking

(ii) Transparantie over het bedrag van de risicopremie van de invaliditeitsdekking

(iii) Transparantie over de keuze van de invaliditeitsdekking

4.4 De nettobijdrage
1. Principes
2. Transparantie over de nettobijdrage
4.5 Belangrijkste vaststellingen

Hoofdstuk 5 - Het rendement toegekend aan de individuele rekening
5.1 Welk rendement kent een pensioeninstelling toe aan de individuele rekening?
5.2 Het rendement van de beleggingsportefeuille
1. Bepaling van de relevante beleggingsportefeuille
A. Principes
B. De beleggingsportefeuille bij de onderzochte pensioentoezeggingen
2. Transparantie over de beleggingsstrategie en de samenstelling van de portefeuille
A. Het transparantieverslag
B. Transparantie over de beleggingsstrategie in het algemeen
C. Transparantie over de beoogde portefeuille-samenstelling (strategische asset-allocatie)
D. Transparantie over de feitelijke portefeuille-samenstelling (feitelijke asset-allocatie)
E. Transparantie over de beleggingskeuzes
F. Transparantie over het afgezonderd fonds
G. Transparantie over de band met een beleggingsfonds
3. Transparantie over het rendement van de beleggingsportefeuille
A. De vermelding van het beleggingsrendement in het transparantieverslag
B. De vermelding van het beleggingsrendement in de pensioenfiche
(i) De vermelding van het rendementspercentage
(ii) De vermelding van het bedrag aan beleggingsrendement
5.3 Het door de pensioeninstelling gewaarborgde rendement: het tarifaire rendement
1. Principes
2. Het tarifaire rendement bij de onderzochte pensioentoezeggingen
3. Transparantie over het tarifaire rendement
A. Het al dan niet bestaan van een tarifair rendement
B. Draagwijdte van het tarifaire rendement
C. Het gewaarborgde tarifaire rendementspercentage
D. Wijziging van het tarifaire rendementspercentage
E. Het als tarifair rendement toegekende bedrag
5.4 De winstdeelname
1. Principes
2. De winstdeelname bij de onderzochte pensioentoezeggingen
3. Transparantie over de winstdeelname
A. Algemene regels in verband met de winstdeelname
B. De concreet toegekende winstdeelname
(i) Criteria
(ii) Percentage van de winstdeelname
(iii) Bedrag van de winstdeelname
C. De winstdeelname bij een pensioentoezegging verbonden aan een afgezonderd fonds
5.5 Kosten ten laste van de reserve
1. Principes
2. Kosten ten laste van de reserve bij de onderzochte pensioentoezeggingen
3. Transparantie over de kosten ten laste van de reserve
A. Transparantie over de tarifaire kosten ten laste van de reserve
(i) Transparantie over de kostenstructuur
(ii) Transparantie over het bedrag van de inventaristoeslag die werd aangerekend op de reserve, op individueel niveau
(iii) Transparantie over het bedrag van de inventaristoeslag die werd aangerekend op de reserve, op het niveau van de pensioentoezegging in haar geheel

B. Transparantie over de reële kosten ten laste van de reserve
(i) Transparantie over de kostenstructuur
(ii) Transparantie over het bedrag van de reële kosten die werden aangerekend op de reserve, op individueel niveau
(iii) Transparantie over het bedrag van de reële kosten die werden aangerekend op de reserve, op het niveau van de pensioentoezegging in haar geheel
5.6 Onttrekkingen aan het rendement met het oog op de financiering van de vrije reserve
1. Principes
2. Het gebruik van een vrije reserve bij de onderzochte pensioentoezeggingen
3. Transparantie over de vrije reserve
5.7 Het rendement toegekend aan de individuele rekening
1. Principes
2. Transparantie over het toegekende rendement
A. Wijze waarop het toe te kennen rendement wordt vastgesteld
B. Het concreet toegekende rendement
(i) De vermelding van het rendementspercentage
(ii) De vermelding van het bedrag en de samenstelling van het toegekend rendement
5.8 Belangrijkste vaststellingen

Hoofdstuk 6 - Afhoudingen van de verworven reserve: onttrekking van premies voor de financiering van risicodekkingen
6.1 Principes
6.2 Afhoudingen van de verworven reserve bij de onderzochte pensioentoezeggingen
6.3 Transparantie over afhoudingen van de verworven reserve

Hoofdstuk 7 - Het resultaat: de verworven reserve, de verworven prestatie en het uiteindelijke aanvullend pensioen van de aangeslotene
7.1 De verworven reserve
1. Principes
2. Transparantie over de verworven reserve
A. Het bedrag van de verworven reserve
B. Details van de verworven reserve
C. Het totale vermogen van de pensioentoezegging
7.2 Het (geprojecteerde) aanvullend pensioen
1. Principes
A. De verworven prestatie
B. De verwachte prestatie
2. Het (geprojecteerde) aanvullend pensioen bij de onderzochte pensioentoezeggingen
3. Transparantie over het (geprojecteerde) aanvullend pensioen
A. De verworven prestatie
(i) Het bedrag van de verworven prestatie
(ii) Details van de verworven prestatie
(iii) De datum waarop de verworven prestatie te betalen is
B. De verwachte prestatie
(i) Het bedrag van de verwachte prestatie
(ii) Berekening van de verwachte prestatie
7.3 De rendementsgarantie
1. Principes
2. Transparantie over de rendementsgarantie

7.4 Tijdstip van de berekening van de verworven rechten en de herberekeningsdatum
1. **Principes**
2. **Transparantie over het tijdstip van de berekening van de verworven rechten en de herberekeningsdatum**
7.5 De fiscale impact op het aanvullend pensioen
1. **Principes**
2. **Transparantie over de fiscale impact op het aanvullend pensioen**
7.6 Belangrijkste vaststellingen

Hoofdstuk 8 - Overzicht van de inhoudelijke verwachtingen en aanbevelingen van de FSMA per sleuteldocument
8.1 Verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot het pensioenreglement
1. **Verwachtingen**
2. **Aanbevelingen**
8.2 Verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot het transparantieverslag
1. **Verwachtingen**
2. **Aanbevelingen**
8.3 Verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot de pensioenfiche
1. **Deel 1 van de pensioenfiche**
2. **Deel 2 van de pensioenfiche**
3. **Voorbeeld**

Deel 3. Onderzoek naar de redactie van de sleuteldocumenten

Hoofdstuk 1 - Overkoepelende bemerkingen met betrekking tot de redactie van de sleuteldocumenten
1.1 Consequente documenten
1.2 Duidelijkheid en jargon
1.3 Vormgeving
1.4 Wettelijke referenties
1.5 Taalwetgeving
1.6 Verwijzingen
1.7 Toegankelijkheid van het document
1.8 Andere documenten
1. **Document bij aansluiting**
2. **De informatie op te vragen door de aangeslotene wanneer hij het beleggingsrisico draagt**
1.9 Overzicht van de algemene redactionele verwachtingen en aanbevelingen
1. **Verwachtingen**
2. **Aanbevelingen**

Hoofdstuk 2 - Het pensioenreglement
2.1 Bevindingen met betrekking tot de redactie van het pensioenreglement
1. **Pensioenreglement en verzekerings- of beheersovereenkomst**
2. **Juiste hoeveelheid informatie**
3. **Informatie in het juiste document**
4. **Rapportering aan DB2P**
2.2 Samenvatting van de specifieke redactionele verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot het pensioenreglement
1. **Verwachtingen**
2. **Aanbevelingen**

Hoofdstuk 3 - Het transparantieverslag
3.1 Bevindingen met betrekking tot de redactie van het transparantieverslag
1. **Ander document als transparantieverslag**
2. **Juiste hoeveelheid informatie**
3. **Concrete informatie**
4. **Initiatief voor overhandiging van het transparantieverslag**

3.2 Samenvatting van de specifieke redactionele verwachtingen met betrekking tot het transparantieverslag

Hoofdstuk 4 - De pensioenfiche
4.1 Bevindingen met betrekking tot de redactie van de pensioenfiche
1. **Juiste hoeveelheid informatie**
2. **Vormgeving**
3. **Evolutie van de verworven reserve als 'lopende rekening'**
4. **Te ruim voorbehoud**
5. **Contactpersoon**
6. **Onderscheid slapers – actieven**

4.2 Samenvatting van de specifieke redactionele verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot de pensioenfiche
1. **Verwachtingen**
2. **Aanbevelingen**

Opbouw van het onderzoeksrapport

In het eerste deel wordt het onderzoek nader gesitueerd. Het belang en de scope van het onderzoek (hoofdstuk 1), het wettelijk kader (hoofdstuk 2) en de gehanteerde werkwijze (hoofdstuk 3) worden nader geduid.

Het tweede deel bespreekt de onderzoeksresultaten vanuit de onderzoeksvraag in welke mate een aangeslotene via het pensioenreglement, het transparantieverslag en de pensioenfiche (hierna samen '**de sleuteldocumenten**' genoemd) afdoende geïnformeerd wordt over de verschillende elementen die rechtstreeks of onrechtstreeks een impact hebben op zijn aanvullend pensioen.

Eerst wordt in grote lijnen stilgestaan bij welke die verschillende elementen nu precies zijn wanneer het gaat om een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement (hoofdstuk 1).

Vervolgens wordt dieper ingegaan op de aard en de kenmerken van voormelde elementen en op de concrete onderzoeksresultaten. Achtereenvolgens wordt stilgestaan bij de volgende elementen:

(i) de aard van de pensioentoezegging (hoofdstuk 2)
(ii) de vaststelling van de vaste bijdrage (hoofdstuk 3)
(iii) de berekening van de nettobijdrage (hoofdstuk 4)
(iv) het rendement toegekend aan de individuele rekening (hoofdstuk 5)
(v) Afhoudingen van de verworven reserve voor de financiering van risicodekkingen (hoofdstuk 6)
(vi) het uiteindelijke aanvullend pensioen (hoofdstuk 7)

Een laatste hoofdstuk bundelt alle inhoudelijke verwachtingen en aanbevelingen van de FSMA die in de voorgaande hoofdstukken geformuleerd werden concreet voor elk van de drie sleuteldocumenten (hoofdstuk 8).

Het derde deel bespreekt ten slotte de onderzoeksresultaten vanuit de onderzoeksvraag hoe begrijpelijk men de informatie over voormelde elementen in de sleuteldocumenten heeft geformuleerd. In een eerste hoofdstuk worden een aantal algemene bevindingen besproken, die voor alle drie de sleuteldocumenten golden. Daarna wordt achtereenvolgens stilgestaan bij het pensioenreglement (hoofdstuk 2), het transparantieverslag (hoofdstuk 3) en de pensioenfiche (hoofdstuk 4).

Deel 1. Situering van het onderzoek

Hoofdstuk 1 - Belang van het onderzoek

1.1 pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement

Meer en meer vaste bijdrage toezeggingen

Net als in vele andere landen heeft België de laatste decennia een evolutie gekend van aanvullende pensioentoezeggingen voor werknemers van het type vaste prestaties naar pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement. Daar waar bij een pensioentoezegging van het type vaste prestaties het eindresultaat vaststaat en kan worden berekend aan de hand van een formule, is het eindresultaat bij een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement onzeker. Bij dit type pensioentoezegging verbindt de inrichter zich er toe om periodiek een vaste bijdrage te betalen aan een pensioeninstelling, ter financiering van een aanvullend pensioen, zonder dat hij daarbij evenwel zelf een bepaald rendement op deze bijdragen garandeert[1].

Het eindresultaat van een pensioen-toezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement is onzeker

Wat een aangeslotene als aanvullend pensioen mag verwachten bij een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement is veel moeilijker te voorspellen omdat er diverse elementen meespelen die het concrete eindresultaat bij pensionering uiteindelijk bepalen. Daarenboven draagt de aangeslotene bij dit type pensioentoezegging eveneens een deel van het beleggingsrisico, waar dit bij een pensioentoezegging van het type vaste prestaties volledig op de inrichter rust.

Wettelijke rendementsgarantie vangt slechts gedeeltelijk het beleggingsrisico voor de aangeslotene op

De WAP[2] voorziet bij pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen wel in een rendementsgarantie die rust op de inrichter. De inrichter dient nog steeds voor een bepaald minimumresultaat in te staan, zodat een deel van het beleggingsrisico ook voor dit type pensioentoezegging bij de inrichter blijft rusten[3]. Het is hierbij wel belangrijk er op te wijzen dat het om een wettelijke verplichting gaat en niet om een contractuele verplichting op grond van het pensioenreglement. Dit vangnet voor de aangeslotenen is dan ook afhankelijk van wettelijke wijzigingen. Zo werd de wettelijke rendementsgarantie eind 2015 nog gewijzigd naar een variabele formule, waardoor deze voor 2016 en 2017 *de facto* daalde van 3.25% (voor werkgeversbijdragen) of 3.75% (voor werknemersbijdragen) naar 1.75% (voor beide types bijdragen). Bovendien geldt de rendementsgarantie enkel voor actieve aangeslotenen. Wanneer een aangeslotene uittreedt uit de pensioentoezegging - bv. ten gevolge van

---

1 Artikel 4-3 KB WAP.

2 Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid.

3 Zie ook Deel 2, hoofdstuk 6, 6.3.

een ontslag - geldt enkel nog een kapitaalgarantie (de zgn. 0%-garantie). Zijn verworven reserve kan niet meer dalen onder het niveau van de rendementsgarantie op dat ogenblik, maar voor de toekomst is de inrichter er geen minimumrendement meer op verschuldigd.

Transparantie wordt des te belangrijker

De evolutie naar pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement geeft aanleiding tot een groeiende nood aan financiële transparantie:

- Vooreerst wordt de keuze van pensioeninstelling en de tarieven en waarborgen die deze instelling al dan niet biedt extra belangrijk voor de aangeslotenen. Het eindresultaat is immers onzeker bij deze pensioentoezeggingen. De aangeslotenen hebben meer informatie nodig willen zij zich een correct oordeel kunnen vormen over de evolutie van hun pensioenopbouw.
- Met goede informatie kunnen de aangeslotenen ook op een meer gefundeerde wijze aan pensioenplanning doen en op dat vlak geïnformeerde keuzes maken.
- Gedetailleerde informatie over hun persoonlijke situatie laat de aangeslotenen tevens toe na te gaan of alles correct verloopt. Eventuele fouten kunnen ze zo vroegtijdig detecteren.
- Voldoende transparantie vormt voorts een noodzakelijke voorwaarde opdat aangeslotenen (zelf of via hun vertegenwoordigers) de prestaties van hun pensioeninstelling zouden kunnen beoordelen en desgevallend hun stem kunnen laten gelden, wanneer zij van oordeel zijn dat hun pensioenrechten niet op de best mogelijke manier worden beheerd. Enkel op die manier kunnen aangeslotenen zinvol gebruik maken van de inspraakmogelijkheden waarin de WAP heeft voorzien.
- Ten slotte kan een toegankelijke en volledige communicatie over dergelijke complexe pensioentoezegging enkel bijdragen tot het vertrouwen in de tweede pijler.

1.2 Onderzoeksvraag

In welke mate krijgt een aangeslotene een correct zicht op alle elementen die een impact kunnen hebben op zijn aanvullend pensioen?

Gelet op voormelde kenmerken van pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement en het bijzondere nut van financiële transparantie bij dit type pensioentoezeggingen, heeft de FSMA een onderzoek uitgevoerd naar de informatie die pensioeninstellingen verschaffen in het kader van dergelijke pensioentoezeggingen. Concreet ging zij na in welke mate een aangeslotene aan de hand van de hem ter beschikking gestelde informatie een correct en begrijpelijk zicht kon krijgen op de elementen die rechtstreeks of onrechtstreeks een impact hadden op zijn aanvullend pensioen.

Het onderzoek ging hierbij niet alleen na of de pensioeninstelling alle relevante wettelijke voorschriften naleefde, maar probeerde ook een aantal goede praktijken in kaart te brengen inzake communicatie over de diverse elementen (financieringswijze, individuele pensioenrechten, kosten, rendement, risicodekkingen en beleggingen) in de sleuteldocumenten van een pensioentoezegging.

Enkel collectieve pensioentoezeggingen aan werknemers onderzocht

Voor een goed begrip: enkel pensioentoezeggingen aan werknemers werden onderzocht (m.a.w. onderworpen aan de bepalingen van de WAP en het KB WAP[4]). Pensioentoezeggingen aan bedrijfsleiders en pensioenovereenkomsten van zelfstandigen werden buiten scope gehouden. Bovendien gaat het enkel om collectieve pensioentoezeggingen. Individuele pensioentoezeggingen aan werknemers bleven dus eveneens buiten scope.

Kosten rechtstreeks verwerkt in het beleggingsrendement werden buiten scope gehouden

Inhoudelijk ging het onderzoek bewust voorbij aan één welbepaald element dat nochtans weldegelijk een (significante) impact kan hebben op het aanvullend pensioen, namelijk de kosten die als het ware geïncorporeerd zitten in het beleggingsrendement zelf (bijvoorbeeld de in- en uitstapkosten of de beheerskosten verbonden aan de beleggingsfondsen waarin een pensioeninstelling belegt). Onder andere in Nederland[5], het Verenigd Koninkrijk[6] en Zwitserland[7] heeft de toezichthouder verregaande initiatieven ondernomen om deze kosten in kaart te brengen en hun impact op het rendement op transparante wijze aan de belanghebbenden kenbaar te maken. Deze initiatieven beperkten zich echter wel grotendeels tot pensioenfondsen.

Omdat dit onderzoek ook de verzekeringsondernemingen in scope wou nemen (die voornamelijk met vaste tarifaire kosten werken), werd ervoor geopteerd om een verdere analyse van de achterliggende, rechtstreeks in het rendement verrekende kosten buiten scope te houden teneinde de omvang van dit onderzoek beheersbaar te houden. Zijn specifieke aard en zijn omvang verantwoorden een op zichzelf staand onderzoek van dit element.

---

4 KB van 14 november 2003 tot uitvoering van de wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid.

5 https://www.afm.nl/~/profmedia/files/rapporten/2011/onderzoeksrapport-kosten-pensioenfondsen.ashx?la=nl-nl

6 https://www.fs-cp.org.uk/sites/default/files/finalthe_drive_towards_cost_transparency_in_uk_pension_funds_2015_2016.pdf.

7 https://www.sfama.ch/de/aktuell/the-impact-of-costs-and-returns-on-the-investment-decisions-of-swiss-pension-funds/comm-sfama_hsg_pension-fund-study_05102016.pdf/@@download/file.

Hoofdstuk 2 - Wettelijk kader

De wetgever hecht het nodige belang aan transparantie over het beheer van een pensioentoezegging. Zowel de WAP[8], het KB WAP[9] als het KB Leven[10] bevatten informatieverplichtingen over de pensioentoezegging ten aanzien van de aangeslotenen via de sleuteldocumenten.

2.1 Het pensioenreglement

Het pensioenreglement bevat de spelregels van het pensioenplan

Een eerste belangrijke bron van informatie is het pensioenreglement[11]. In dit document kan de aangeslotene vooral generieke informatie over de opbouw en de financiering van zijn pensioentoezegging terugvinden:

- hoe berekent men de bijdrage en hoe vaak betaalt de werkgever deze?
- gaat het om werkgevers- en/of werknemersbijdragen?
- Hoe gebeurt de verdeling van de rendementen?
- in welke mate worden de verbintenissen van de inrichter gewaarborgd op grond van een resultaatsverbintenis vanwege de pensioeninstelling?
- vanaf welk tijdstip kan de aangeslotene verworven rechten laten gelden op het saldo van zijn individuele rekening?
- hoe worden zijn verworven reserve en verworven prestatie berekend? Etc.[12].

Elke aangeslotene kan de tekst van het pensioenreglement op eenvoudig verzoek verkrijgen. De pensioenfiche moet vermelden bij wie de aangeslotene deze tekst kan bekomen. Actieve aangeslotenen kunnen het reglement bovendien raadplegen via DB2P. Het pensioenreglement zelf moet voorzien of de terbeschikkingstelling ervan de verantwoordelijkheid is van de inrichter, de werkgever of de pensioeninstelling[13].

2.2 Het transparantieverslag

Het jaarlijkse transparantieverslag bevat informatie over het beheer van de pensioentoezegging, zoals het rendement en de kostenstructuur

Een tweede sleuteldocument is het transparantieverslag[14]. Voor de onderzochte periode (2012-2015) moest dit verslag minstens een antwoord bieden op volgende vragen:

- op welke wijze wordt de pensioentoezegging gefinancierd?
- volgens welke beleggingsstrategie op korte en lange termijn wordt de reserve belegd?
- In welke mate wordt er bij de beleggingsstrategie rekening gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten?
- welk rendement hebben de beleggingen opgebracht?

---

8 Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid.

9 KB van 14 november 2003 tot uitvoering van de wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid.

10 KB van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit.

11 Artikel 3, §1, 9° van de WAP. Bij een individuele pensioentoezegging spreekt men over een pensioenovereenkomst (cf. artikel 3, §1, 10° van de WAP).

12 Artikel 3, §1, 12° en 13° en artikel 24 van de WAP; Artikel 4-3, 4-7, 4-8, 4-13 van het KB WAP.

13 Artikel 5, §2/3 van de WAP.

14 Artikel 42, §1 van de WAP.

- welke kostenstructuur hanteert de pensioeninstelling voor de pensioentoezegging?
- welke winstdeling werd toegekend aan de aangeslotenen?

Bijkomende vermeldingen sinds 2016

De wet van 18 december 2015[15] heeft een aantal verplichte vermeldingen toegevoegd aan het transparantieverslag. Vanaf 2016 moet het transparantieverslag ook volgende informatie bevatten:

- wanneer de pensioeninstelling een welbepaald resultaat garandeert (tak 21): de technische grondslagen voor de tarifering alsook in welke mate en voor welke duur deze technische grondslagen worden gewaarborgd;
- de methode (verticaal of horizontaal) voor de berekening van de minimale rendementsgarantie op grond van artikel 24 van de WAP;
- het actuele financieringsniveau van de rendementsgarantie.

De pensioeninstelling moet het transparantieverslag jaarlijks bezorgen aan de inrichter. De aangeslotenen hebben evenwel het recht om dit op eenvoudig verzoek vanwege de inrichter te verkrijgen[16]. Wanneer er een toezichtscomité werd ingesteld moet de pensioeninstelling het transparantieverslag bovendien aan het toezichtscomité bezorgen, vóór het aan de inrichter wordt bezorgd.

2.3 De pensioenfiche

De pensioenfiche bevat individuele informatie over (de evolutie van) de verworven rechten

Vervolgens moet de pensioeninstelling (of de inrichter indien deze dit wenst) ook ieder jaar een pensioenfiche bezorgen aan elke actieve aangeslotene[17]. In deze fiche moet de aangeslotene informatie vinden over zijn concrete situatie:

- hoeveel bedraagt de verworven reserve (m.a.w. Wat is de stand van zijn individuele rekening)?
- hoeveel bedroeg de verworven reserve het jaar voordien?
- volstaat de verworven reserve in het licht van de wettelijke rendementsgarantie?
- voor zover er een rendement gewaarborgd wordt door de pensioeninstelling tot de pensioenleeftijd: Op welk aanvullend pensioen zal de aangeslotene dan recht hebben op basis van de reeds betaalde bijdragen (de zgn. 'verworven prestatie' van de aangeslotene)?

De fiche moet voorts vermelden op basis van welke variabele elementen men voormelde bedragen heeft berekend en bij wie de aangeslotene zijn pensioenreglement op eenvoudig verzoek kan verkrijgen.

---

[15] Wet van 18 december 2015 tot waarborging van de duurzaamheid en het sociale karakter van de aanvullende pensioenen en tot versterking van het aanvullend karakter ten opzichte van de rustpensioenen, *B.S.* 24 december 2015.

[16] Artikel 42, §1 van de WAP.

[17] Artikel 26, §1 van de WAP.

Nieuwe inhoudelijke verplichtingen voor de pensioenfiche sinds 2016 …

Ook de pensioenfiche moet vanaf 2016 bijkomende informatie bevatten. Dit ten gevolge van de wet van 15 mei 2014[18]. Het gaat om volgende elementen:

- het aanvullend pensioen dat de aangeslotene mag verwachten indien hij onder dezelfde voorwaarden tot aan de pensioenleeftijd in dienst zou blijven bij de inrichter (hierna 'de verwachte prestatie' genoemd);
- het bedrag van de prestatie bij overlijden;
- of er bij overlijden al dan niet een wezenrente wordt betaald;
- of er een bijkomende prestatie bestaat in geval van overlijden door een ongeval.

Voortaan moet de verworven reserve bijkomend worden weergeven in twee delen: het deel gefinancierd met werkgevers- en dat gefinancierd met werknemersbijdragen.

De pensioeninstelling moet de aangeslotene er in de pensioenfiche ook op wijzen dat deze zijn gegevens met betrekking tot zijn aanvullend(e) pensioen(en) ook kan raadplegen in de gegevensbank betreffende de aanvullende pensioenen (DB2P).

… maar ook vormelijke eisen

Naast deze inhoudelijke toevoegingen stelt de wet ook nieuwe vormelijke eisen. De pensioenfiche moet vanaf 2016 uit twee delen bestaan:

- het eerste deel van de pensioenfiche mag uitsluitend een aantal kerngegevens bevatten met als voornaamste: de verworven reserve, de verworven prestatie, de verwachte prestatie en de prestatie(s) bij overlijden;
- het tweede deel kan de pensioeninstelling vrij invullen, maar moet ten minste de wettelijke voorgeschreven gegevens bevatten die niet in het eerste deel van de fiche voorkomen, zoals het actueel financieringsniveau en het bedrag van de verworven reserve van het voorgaande jaar.

Slapers ontvangen niet langer een pensioenfiche

Tot slot moet de pensioeninstelling (of de inrichter indien deze dit wenst) voortaan enkel nog de actieve aangeslotenen een pensioenfiche bezorgen. Deze verplichting valt dus weg jegens aangeslotenen die zijn uitgetreden (de zgn. 'slapers'). Zij kunnen vanaf 2016 het overzicht van hun pensioenrechten enkel nog raadplegen via DB2P.

IORP II zal een invloed hebben op de inhoud van de fiche

In de loop van 2016 bereikten de Europese instellingen een akkoord over een nieuwe Europese richtlijn voor instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (hierna 'pensioenfondsen' genoemd), IORP II[19]. De richtlijn stelt een aantal bijkomende eisen aan de pensioenfiches. Op grond van IORP II zullen pensioenfiches in de toekomst ook informatie moeten verschaffen over:

- de betaalde bijdragen;
- de kosten die werden afgetrokken;

[18] Artikel 29 van de wet van 15 mei 2014 houdende diverse bepalingen, *B.S.* 19 juni 2014.

[19] Richtlijn (EU) 2016/2341 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, *PB. L.*, 23 december 2016, 354/37.

- pensioenprojecties, waarbij zowel een "*best estimate*-" als een ongunstig scenario moet worden meegedeeld.

IORP II moet uiterlijk tegen 13 januari 2019 in nationale regelgeving worden omgezet.

2.4 Andere documenten

Verklaring met de beginselen van het beleggingsbeleid kan worden opgevraagd

De WAP voorziet verder dat de pensioeninstelling een schriftelijke verklaring moet opstellen met de beginselen van haar beleggingsbeleid[20]. Deze verklaring moet minstens om de drie jaar worden aangepast en onverwijld na elke wijziging van het beleggingsbeleid. In deze verklaring moet de pensioeninstelling op zijn minst de toegepaste wegingsmethoden voor beleggingsrisico's, de risicobeheersprocedures en de strategische spreiding van de activa in het licht van de aard en de duur van de pensioentoezeggingen opnemen.

De verklaring inzake beleggingsbeginselen, die haar oorsprong vindt in de IORP I-richtlijn[21], is vooral bestemd als een intern beleidsdocument van de pensioeninstelling en heeft dus niet op de eerste plaats als doel de aangeslotene te informeren. Niettemin schrijft artikel 42, §2, 1° van de WAP voor dat deze verklaring op eenvoudig verzoek moet worden bezorgd aan de aangeslotenen. Hetzelfde geldt overigens voor de jaarrekening en het jaarverslag van de pensioeninstelling.

Bijkomende informatie op verzoek wanneer de aangeslotene het beleggingsrisico draagt

Wanneer de aangeslotene het beleggingsrisico draagt, moet de pensioeninstelling op verzoek van de aangeslotene volgende informatie verschaffen[22]:

- alle eventuele beschikbare beleggingsmogelijkheden
- de feitelijke beleggingsportefeuille
- de risico's verbonden met de beleggingen
- de kosten verbonden met de beleggingen

[20] In het Engels het "*Statement of investment principles*", of kortweg SIP; artikel 41bis van de WAP.

[21] Richtlijn 2003/41/EG van het Europees parlement en de raad van 3 juni 2003 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, *P.B.* 23 september 2003, L 235/11. Dit is de richtlijn die het prudentieel regime van pensioenfondsen regelt.

[22] De FSMA is van mening dat de aangeslotene het beleggingsrisico enkel zelf draagt wanneer het uit te keren aanvullend pensioen rechtstreeks wordt beïnvloed door schommelingen in de marktwaarde en/of het rendement van de beleggingsportefeuille die dient tot financiering van de toezegging.
Op basis van dit criterium is de FSMA van oordeel dat het beleggingsrisico wordt gedragen door de aangeslotene bij pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen die beheerd worden door de pensioeninstelling op één van de volgende manieren:

- in het geval van een pensioenfonds, via een middelenverbintenis;
- in het geval van een verzekeringsonderneming, via verzekeringsverrichtingen die verbonden zijn aan een beleggingsfonds ('tak 23').

Vooralsnog geen verplichte standaardinformatie bij aansluiting

Volledigheidshalve wijzen we er nog op dat er op dit ogenblik - in tegenstelling tot wat het geval is bij veel andere financiële producten, zoals consumentenkredieten of beleggingsproducten - geen wettelijke verplichting bestaat om specifieke informatie te bezorgen aan een nieuwe aangeslotene bij een pensioentoezegging op het moment dat de aansluiting plaatsvindt. Dit belet uiteraard niet dat een pensioeninstelling dit wel kan voorzien.

Hierin zal wellicht, minstens voor wat de pensioenfondsen betreft, verandering komen, wanneer de IORP II richtlijn wordt omgezet. De richtlijn schrijft voor dat bij pensioenstelsels waarbij de aansluiting verplicht is, onmiddellijk na de aansluiting informatie moet worden verstrekt over de relevante kenmerken van het pensioenplan en over de eventuele keuzemogelijkheden waarover de aangeslotene beschikt.

2.5 Begrijpelijke informatie

Informatie moet duidelijk zijn

Overkoepelend bepaalt artikel 4-15 van het KB WAP dat alle informatie met betrekking tot aanvullende pensioenen in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen moet worden opgesteld en in de wettelijk opgelegde taal in het kader van de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers.

Ook op dit vlak bevat de IORP II richtlijn bijkomende regels. De richtlijn formuleert een aantal algemene principes waaraan elke informatieverstrekking vanwege pensioenfondsen zal moeten voldoen: actueel, niet misleidend, duidelijk, consistent, gemakkelijk te lezen en zonder nodeloos jargon of technisch taalgebruik.

2.6 Wijzigend wettelijk kader?

Gewijzigde wetgeving kan uiteraard tot gewijzigde verwachtingen en aanbevelingen leiden

Eigen aan de onderzochte pensioentoezeggingen is dat zij collectief zijn én verplicht voor de werknemers die aan de aansluitingsvoorwaarden van de pensioentoezegging beantwoorden. Deze pensioentoezeggingen zijn zoals hierboven geschetst onderworpen aan een specifiek sociaalrechtelijk wettelijk kader, namelijk de WAP en haar uitvoeringsbesluiten. Heel wat andere, 'meer generieke' wetgeving sluit aanvullende pensioenen expliciet uit van haar toepassingsgebied. Zo zijn noch Assurmifid, noch PRIIPS van toepassing op aanvullende pensioenen. Dit eigen wettelijk kader vormt de basis voor de verwachtingen en aanbevelingen van de FSMA geformuleerd in het kader van onderhavig onderzoek.

Er gaan evenwel steeds meer stemmen op om ook voor werknemers facultatieve en individuele aanvullende pensioenen te voorzien. Mocht deze trend zich vertalen in concrete wetgeving, dan spreekt het voor zich dat dit tot een herziening kan leiden van de verwachtingen en aanbevelingen geformuleerd doorheen onderhavig onderzoek. Het feit dat een werknemer in de regel verplicht wordt aangesloten bij de pensioentoezegging van zijn werkgever, dat deze laatste een significant deel van het beleggingsrisico blijft dragen op grond van de

rendementsgarantie van artikel 24 van de WAP en dat de aangeslotene slechts zelden individuele inspraak krijgt in de wijze waarop zijn pensioenreserve belegd wordt, rechtvaardigen op het vlak van transparantie immers een zekere 'eigen' aanpak. Als een of meerdere van deze aspecten wegvallen en bv. ook de werknemer bepaalde keuzes zou kunnen gaan maken en/of bijkomende risico's zou moeten dragen, neemt bijvoorbeeld ook het belang van goede precontractuele informatie gevoelig toe.

Hoofdstuk 3 - Methodologie

3.1 Algemeen

Steekproef van 87 pensioenplannen op basis van gegevens in DB2P

Het onderzoek werd gevoerd op basis van gegevens uit DB2P, op grond waarvan een steekproef werd getrokken van 87 pensioentoezeggingen die onderworpen zijn aan de WAP. Voor elk van deze 87 pensioentoezeggingen werd vervolgens de relevante informatie ten aanzien van de aangeslotenen onderzocht.

Voor de meeste verzekeringsondernemingen uit de steekproef werden meerdere pensioentoezeggingen onderzocht. Hieruit bleek dat heel wat verzekeringsondernemingen niet met één standaarddocument werkten per sleuteldocument, maar voor verschillende pensioentoezeggingen verschillende sleuteldocumenten (vormelijk én inhoudelijk) gebruikten. De cijfermatige bevindingen van het onderzoek werden om die reden in hoofdzaak geformuleerd in functie van het aantal pensioentoezeggingen en niet in functie van het aantal pensioeninstellingen.

Zoals vermeld ging het onderzoek niet alleen na of alle relevante wettelijke voorschriften werden nageleefd, maar werden tevens de goede praktijken in kaart gebracht inzake communicatie over de diverse elementen die een impact hebben op het aanvullend pensioen.

Verwachtingen en aanbevelingen van de FSMA

De onderzoeksresultaten resulteerden uiteindelijk in een aantal verwachtingen en aanbevelingen. De FSMA formuleert een **verwachting** wanneer er een expliciete wettelijke grondslag voorhanden is en het m.a.w. gaat om een absolute verplichting. Wanneer het om een goede praktijk gaat waarvoor geen expliciete wettelijke grondslag bestaat, formuleert de FSMA deze in wat volgt als een **aanbeveling**.

De pensioeninstellingen worden uitgenodigd om niet alleen de verwachtingen, maar ook de aanbevelingen zo goed als mogelijk te volgen.

Volledigheidshalve wordt er op gewezen dat, gelet op de beperkte steekproef, de cijfermatige bevindingen van het onderzoek enkel indicatief zijn en geen aanspraak willen maken op statistische representativiteit.

3.2 Gedetailleerde beschrijving van de concrete werkwijze

1. Selectie van de pensioentoezeggingen

68.770 pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement geregistreerd in DB2P

Op het moment dat het onderzoek van start ging waren er 68.770 pensioentoezeggingen aan werknemers van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement in DB2P geregistreerd, verspreid over 35 pensioeninstellingen[23].

[23] Enkel toezeggingen die uitsluitend van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement waren, werden voor het onderzoek weerhouden.

Hieruit werd voor het onderzoek een steekproef van een negentigtal regelingen geselecteerd. Deze selectie gebeurde op basis van de hieronder geschetste principes.

- Rekening houdend met het ruime kwantitatieve overwicht van de verzekeringsondernemingen voor het beheer van aanvullende pensioenen werd een verhouding van 71/16 toegepast op de bij het beheer van de geselecteerde pensioentoezeggingen betrokken verzekeringsondernemingen en pensioenfondsen.
- Voor de door pensioenfondsen beheerde pensioentoezeggingen werd telkens de regeling met het hoogst aantal aangeslotenen geselecteerd.
- Om een zo ruim mogelijk bereik te hebben in termen van aantal betrokken aangeslotenen, beperkt het onderzoek zich tot de collectieve regelingen en werden de individuele pensioentoezeggingen buiten beschouwing gelaten.
- Beheersvormen waarbij geen inrichter betrokken was, werden buiten beschouwing gelaten (onthaalstructuren en KB69-instellingen).
- Het aantal te onderzoeken toezeggingen beheerd door eenzelfde verzekeringsonderneming werd bepaald in functie van de **grootte** van de verzekeringsonderneming[24], gaande van 1 pensioentoezegging bij de zeer kleine tot 7 bij de grootste verzekeringsondernemingen.

De verdere selectie van de door een verzekeringsonderneming beheerde toezeggingen gebeurde aan de hand van onderstaande criteria. Deze criteria werden in de weergegeven volgorde gehanteerd, tot het aantal toezeggingen werd verkregen zoals bepaald op basis van de omvang van de verzekeringsonderneming in kwestie.

- waar mogelijk, een **sectoraal pensioenstelsel**;
- het stelsel met het **hoogste aantal aangeslotenen**;
- voor zover verschillend van het vorige criterium, het stelsel met het **hoogste bedrag** aan **verworven reserves**;
- een stelsel met een in hoofde van de verzekeringsonderneming vastgesteld **gemiddeld aantal aangeslotenen**;
- een stelsel met ongeveer **20 aangeslotenen**;
- een **recent stelsel**;
- voor zover als nodig werden **bijkomende regelingen** '**at random**' geselecteerd.

2. Typologie van de pensioentoezeggingen uit de steekproef

Verspreid over 16 pensioenfondsen en 17 verzekerings-ondernemingen

Bovenstaande werkwijze leidde tot een selectie van 87 pensioentoezeggingen verspreid over 33 pensioeninstellingen (16 pensioenfondsen en 17 verzekeringsondernemingen). Het ging om 12 sectorale en 75 ondernemingspensioentoezeggingen. Er waren in totaal 1.144.441 personen aangesloten bij een van deze toezeggingen. Zij hadden samen recht op een bedrag van ongeveer 2,25 miljard € aan verworven reserves.

[24] Wat de omvang van de verzekeringsonderneming betreft, werd er in het kader van de steekproef vanuit gegaan dat deze kan worden afgeleid uit het aantal aangegeven pensioentoezeggingen.

Kerneigenschappen van de pensioeninstellingen uit de steekproef 1									
	Aantal aangeslotenen		Totaal aantal aangeslotenen	Bedrag verworven reserves		Totaal bedrag verworven reserves	Aantal Pensioen-toezeggingen		Totaal aantal pensioen-toezeggingen
Pensioeninstelling	Onder-neming	Sector		Onderneming	Sector		Onder-neming	Sector	
Pensioenfonds	34.289	732.862	767.151	€ 251.516.821	€ 997.071.896	€ 1.248.588.716	12	4	16
Verzekerings-onderneming	47.791	329.499	377.290	€ 590.959.490	€ 407.631.925	€ 998.591.415	63	8	71
Totaal	**82.080**	**1.062.361**	**1.144.441**	**€ 842.476.311**	**€ 1.404.703.820**	**€ 2.247.180.131**	**75**	**12**	**87**

Van de 87 pensioentoezeggingen uit de steekproef werden er 55 exclusief met werkgeversbijdragen gefinancierd, 31 met werkgevers- én werknemersbijdragen en 1 regeling exclusief met werknemersbijdragen.

Kerneigenschappen van de pensioeninstellingen uit de steekproef 2 – Financiering				
Type pensioeninstelling en inrichter	Werknemers- en werkgeversbijdragen	Enkel Werknemersbijdragen	Enkel werkgeversbijdragen	Totaal
Pensioenfonds	8		8	16
Onderneming	8	0	4	12
Sector	0	0	4	4
Verzekeringsonderneming	23	1	47	71
Onderneming	22	0	41	63
Sector	1	1	6	8
Totaal	31	1	55	87

70 van de 71 pensioentoezeggingen uit de steekproef die werden beheerd door een verzekeringsonderneming, werden beheerd via een tak 21 product en 1 via een tak 23 product[25].

Kerneigenschappen van de pensioeninstellingen uit de steekproef 2			
Type inrichter	Tak 21	Tak 23	Totaal
Onderneming	62	1	63
Sector	8	0	8
Totaal	**70**	**1**	**71**

[25] Op basis van de gegevens uit DB2P lijkt het totaal aantal regelingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement dat uitsluitend via een tak 23 product wordt beheerd beperkt te zijn. De overgrote meerderheid van regelingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement wordt in tak 21 beheerd. 6 regelingen waren aangegeven in DB2P als 'gemengd'. In essentie gaat het evenwel om tak 21 regelingen met als bijzonderheid dat de winstdeelname wordt toegekend in de vorm van een deelbewijs van een beleggingsfonds. Enkel de winstdeelname wordt dus via een tak 23 product beheerd. Gelet op de doelstellingen van onderhavig onderzoek werden deze regelingen ingedeeld bij de pensioentoezeggingen beheerd als tak 21.

3. Onderzochte informatie

O.a. het pensioenreglement, het transparantie-verslag en een aantal pensioenfiches werden opgevraagd.

Voor elke pensioentoezegging uit de steekproef werden bij de betrokken pensioeninstelling volgende documenten opgevraagd:

- het **pensioenreglement** (desgevallend inclusief de algemene voorwaarden);
- het **transparantieverslag** voor de jaren 2013 en 2014, alsook de gedagtekende communicatie waarmee deze verslagen werden overgemaakt aan de inrichter en in voorkomend geval aan het toezichtscomité;
- de jaarlijkse **pensioenfiches** met betrekking tot 2012, 2013, 2014 en, voor zover beschikbaar, 2015, van drie willekeurig door de FSMA geselecteerde aangeslotenen;
- de **informatie bedoeld in artikel 42, §2, 3° van de WAP** (de kosten verbonden aan de beleggingen, de feitelijke beleggingsportefeuille, de risico's verbonden met de beleggingen en eventuele beschikbare beleggingsmogelijkheden), in de veronderstelling dat een aangeslotene op 1/1/2016 om deze informatie zou hebben verzocht;
- de eventuele **standaardinformatie** die bezorgd wordt **aan nieuwe aangeslotenen**, voor zover dit voorzien werd in het kader van de geselecteerde pensioentoezegging(en);
- in voorkomend geval, de communicatie waarmee de pensioeninstelling de aangeslotenen en/of de inrichter(s) heeft geïnformeerd over eventuele **tariefwijzigingen** die van kracht werden na 31/12/2012;
- desgevallend, **andere standaardcommunicatie** ten aanzien van de aangeslotenen en/of de inrichters met betrekking tot de tarieven, de kostenstructuur, de kosten, het rendement en/of de winstdeelname.

Deel 2. Thematisch onderzoek

In dit deel wordt onderzocht welke informatie de pensioeninstellingen bieden over de verschillende factoren die de opbouw van het aanvullend pensioen beïnvloeden.

Voor een goed begrip van de onderzoeksresultaten wordt eerst stilgestaan bij de werking van een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement. Vertrekkend vanuit een basisschema komen de verschillende factoren die het aanvullend pensioen in het kader van dergelijke pensioentoezegging bepalen in grote lijnen aan bod (hoofdstuk 1).

De relevantie van de onderzoeksresultaten wordt op het einde van dat eerste hoofdstuk geïllustreerd aan de hand van een aantal voorbeelden. Deze tonen aan welke impact de verschillende factoren concreet op het aanvullend pensioen hebben en waarom het m.a.w. belangrijk is dat aangeslotenen er op een correcte en volledige wijze over worden geïnformeerd.

Vervolgens wordt dieper ingegaan op de aard en de kenmerken van voormelde factoren en op de concrete onderzoeksresultaten. Achtereenvolgens wordt stilgestaan bij de volgende elementen:

(i) de aard van de pensioentoezegging (hoofdstuk 2)
(ii) de vaststelling van de vaste bijdrage (hoofdstuk 3)
(iii) de berekening van de nettobijdrage (hoofdstuk 4)
(iv) de toekenning van rendement aan de individuele rekening (hoofdstuk 5)
(v) de onttrekking uit de reserve van risicopremies (hoofdstuk 6)
(vi) het uiteindelijke aanvullend pensioen (hoofdstuk 7)

Per (deel)onderwerp worden steeds eerst de algemene principes uiteengezet. Vervolgens wordt in functie daarvan een typologie gemaakt van de pensioentoezeggingen uit de steekproef. Daarna komen de eigenlijke onderzoeksresultaten aan bod, waarbij de vraag wordt gesteld of en in welke mate de pensioeninstellingen de aangeslotenen informeren over de betreffende factoren. Tot slot komen de verwachtingen en aanbevelingen van de FSMA met betrekking tot dat onderwerp aan bod[26]. De aldus geformuleerde verwachtingen en aanbevelingen worden ook nog eens gebundeld per sleuteldocument in een laatste hoofdstuk (hoofdstuk 8).

De analyse in dit deel beperkt zich tot de informatie die wordt verstrekt via het pensioenreglement, het transparantieverslag en de pensioenfiche. Andere vormen van standaardcommunicatie kwamen maar bij een beperkt aantal pensioenplannen voor, waardoor daarover geen zinvolle conclusies konden worden geformuleerd.

[26] Zoals vermeld zijn **verwachtingen** bepalingen en praktijken die wettelijk vereist worden en dus als een absoluut minimum gelden. **Aanbevelingen** zijn goede praktijken die de FSMA tijdens haar onderzoek heeft vastgesteld, maar waarvoor geen expliciete wettelijke basis voorhanden was. Pensioeninstellingen worden uiteraard uitgenodigd om ook de aanbevelingen uit dit onderzoeksverslag zoveel als mogelijk na te leven.

Hoofdstuk 1 - Hoe werkt een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement?

1.1 Schematisch overzicht

Het aanvullend pensioen dat een aangeslotene uiteindelijk zal ontvangen in het kader van een pensioenplan van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement is essentieel het resultaat van twee elementen: (i) de bijdragen die op de rekening van de aangeslotene worden gestort en (ii) het rendement dat aan diezelfde rekening wordt toegewezen. Achter deze twee ogenschijnlijk eenvoudige elementen gaat echter een samenspel van tal van factoren schuil.

Schematisch kunnen we de werking van een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement als volgt samenvatten:

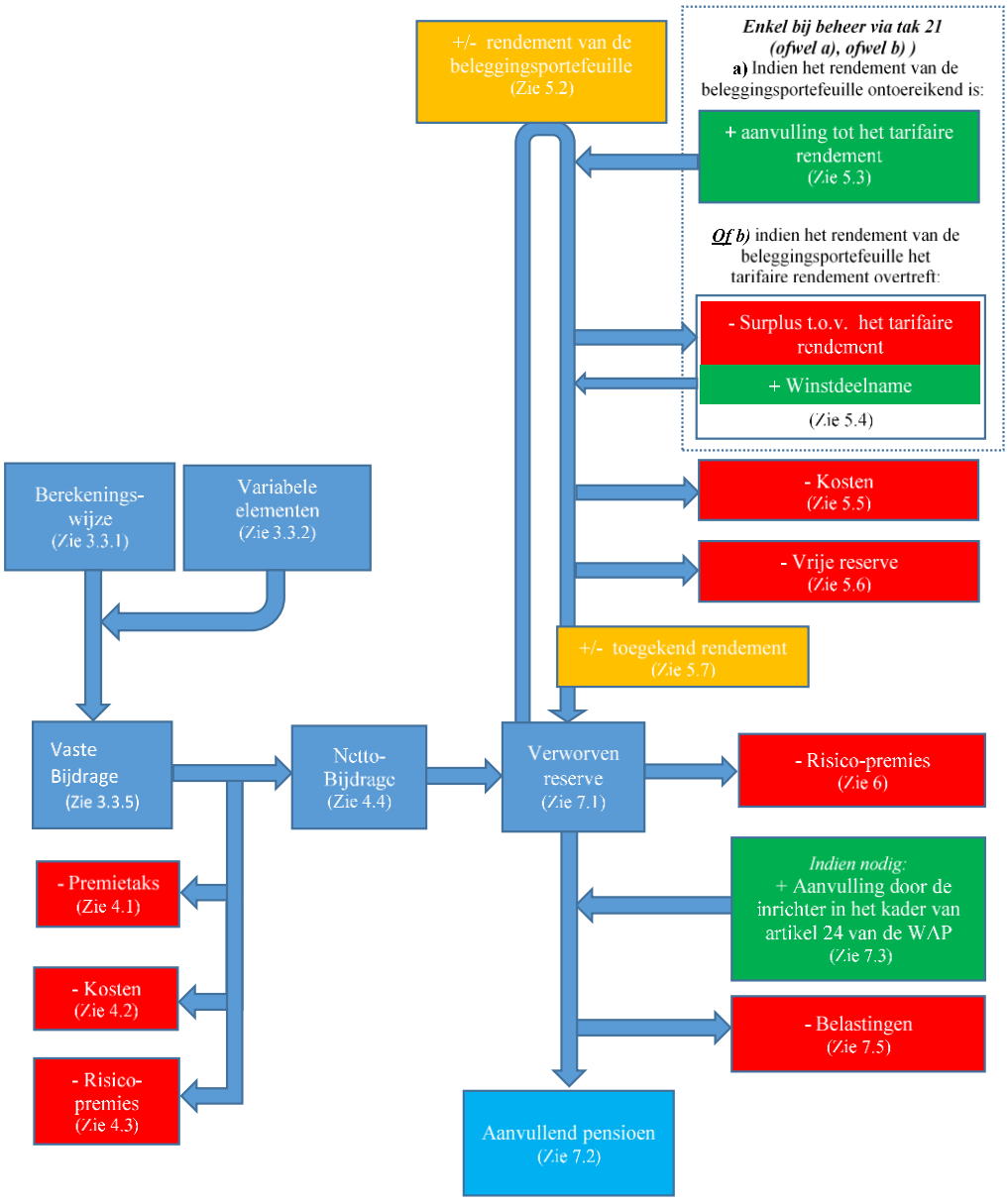

1.2 Van vaste (bruto)-bijdrage naar nettobijdrage

De vaste bijdrage is het resultaat van de berekeningsregels in het reglement en de variabele elementen

De basis van de toezegging van het type vaste bijdragen is logischerwijs de "***vaste bijdrage***". Deze vormt het voorwerp van de toezegging van de inrichter.

Het pensioenreglement stelt de ***berekeningswijze*** van de vaste bijdrage vast (zie 3.3.1). De bijdrage kan een forfaitair bedrag zijn, maar meestal wordt deze berekend aan de hand van een formule die rekening houdt met een aantal ***variabele elementen*** eigen aan elke aangeslotene, zoals het loon, het tewerkstellingspercentage enz. (zie 3.3.2). Het bedrag van de vaste bijdrage waarop een aangeslotenen recht heeft, is bijgevolg het resultaat van de berekeningsregels in het reglement en de variabele elementen (zie 3.3.5).

Daarnaast bepaalt het pensioenreglement ook de frequentie waarmee de vaste bijdrage betaald zal worden (maandelijks, trimestrieel, jaarlijks, eenmalig, …) (zie 3.3.3) en de financieringsbron, d.w.z. of het pensioenplan wordt gefinancierd met werkgeversbijdragen, met werknemersbijdragen of met een combinatie van beide (zie 3.3.4).

Beheerd door een pensioeninstelling

De inrichter moet het financiële beheer van de bijdragen verplicht toevertrouwen aan een pensioeninstelling[27]. Hij heeft hierbij de keuze tussen een pensioenfonds of een verzekeringsonderneming.

Gestort op individuele rekeningen

Welk van beide hij ook aanwijst, in het kader van een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen moeten de bijdragen voor elke aangeslotene afzonderlijk terechtkomen op een individuele rekening. Iedere aangeslotene heeft binnen de pensioeninstelling m.a.w. zijn eigen rekening[28].

[27] Artikel 5, §3 WAP. Dit principe staat bekend als het externalisatie-beginsel. De wetgever heeft deze verplichting ingevoerd om aangeslotenen te beschermen tegen het faillissement van hun werkgever. In dat geval komen hun pensioenrechten niet in gevaar nu deze in een apart vermogen bij een aparte rechtspersoon worden opgebouwd.

[28] Volledigheidshalve wijzen we er op dat werknemers- en werkgeversbijdragen op een afzonderlijke individuele rekening gestort moeten worden. Een aangeslotene kan dus meer dan één individuele rekening bij de pensioeninstelling hebben. In wat volgt wordt voor een vlotte leesbaarheid slechts over één individuele rekening gesproken, maar de principes zijn op elke individuele rekening van toepassing.

Premietaks, kosten en risicopremies kunnen ten laste komen van de vaste bijdrage

De bijdrage die op de individuele rekening van de aangeslotene belandt, is evenwel niet noodzakelijk gelijk aan het brutobedrag van de vaste bijdrage zoals vastgesteld op grond van het pensioenreglement.

Afhankelijk van wat het pensioenreglement bepaalt, kunnen bepaalde bedragen in mindering worden gebracht van de vaste bijdragen. Concreet gaat het om:

- de ***premietaks*** (zie 4.1);
- eventuele ***kosten*** aangerekend door de pensioeninstelling (zie 4.2) en
- eventuele ***premies voor risicodekkingen*** (zie 4.3).

Het pensioenreglement kan bepalen dat de inrichter één of meerdere van deze elementen ten laste neemt, bovenop de vaste bijdrage, maar dit is geenszins verplicht. Indien dit niet het geval is, zal dat element worden afgetrokken van de vaste bijdrage. Dit vertaalt zich dan in een lagere ***nettobijdrage***, zijnde de bijdrage die uiteindelijk op de individuele rekening van de aangeslotene belandt voor diens pensioenopbouw (zie 4.4).

1.3 Rendement toegekend aan de individuele rekening

Een vijftal factoren beïnvloeden de hoogte van het rendement dat aan de individuele rekening wordt toegekend

De nettobijdragen worden zoals vermeld voor elke aangeslotene op een individuele rekening gestort. Het bedrag op deze individuele rekening wordt de ***verworven reserve*** van de aangeslotene genoemd. Bij het ingaan van het wettelijke pensioen betaalt de pensioeninstelling dit bedrag uit. Het bedrag op dat tijdstip hangt niet alleen af van de nettobijdragen die tot dan gestort werden maar ook van het rendement dat door de jaren heen werd toegekend.

Een vijftal factoren beïnvloeden de hoogte van het rendement dat aan de individuele rekening wordt toegekend:

(i) het ***rendement*** van de achterliggende ***beleggingsportefeuille*** (zie 5.1.2);
(ii) een eventueel door de pensioeninstelling ***gewaarborgd rendement*** (zie 5.1.3);
(iii) eventueel door de pensioeninstelling toegekende ***winstdeelnames*** (zie 5.1.4);
(iv) eventuele ***kosten*** die ten laste worden gelegd van de reserve (zie 5.1.5);
(v) eventuele onttrekkingen aan het rendement met het oog op de financiering van een ***vrije reserve*** (zie 5.1.6).

De manier van rendementstoekenning verschilt sterk naargelang het type pensioeninstelling (verzekeringsonderneming of pensioenfonds) en - in het geval van een verzekeringsonderneming - naargelang het type product waarin de pensioentoezegging wordt beheerd (tak 21 of tak 23) (zie 5.1.7).

Naast de toekenning van het rendement wordt het saldo van de individuele rekening in bepaalde gevallen ook nog beïnvloed door de onttrekking van ***premies voor*** de financiering van ***risicodekkingen*** (zie 6).

1.4 De wettelijke rendementsgarantie

Het bedrag op de individuele rekening wordt mogelijk aangevuld op grond van de wettelijke rendementsgarantie

Zoals vermeld is het bedrag waarop de aangeslotene op de pensioenleeftijd uiteindelijk aanspraak kan maken jegens de pensioeninstelling gelijk aan de verworven reserve die zich op dat ogenblik op zijn individuele rekening bevindt (zie 7.1).

Daarmee is het verhaal evenwel nog niet helemaal ten einde. De wetgever heeft immers in een ***minimumrendement*** voorzien. Op grond daarvan moeten de bijdragen, na aftrek van kosten (beperkt tot maximaal 5% van de vaste bijdrage) en premies voor risicodekkingen (overlijden en arbeidsongeschiktheid), minimaal een bepaalde intrestvoet opbrengen. Indien het bedrag op de individuele rekening lager ligt dan dat waar de aangeslotene op grond van artikel 24 van de WAP recht op heeft, dan kan deze het verschil opeisen van de inrichter (zie 7.3).

1.5 Fiscaliteit

De fiscaliteit bepaalt het nettobedrag van het aanvullend pensioen

Als laatste stap moet men rekening houden met de fiscaliteit van de tweede pijler. Het aanvullend pensioen dat wordt uitbetaald door de pensioeninstelling en/of de inrichter zal immers nog onderworpen zijn aan een aantal belastingen en heffingen (zie 7.5).

1.6 Voorbeeld: de impact van de factoren die een invloed hebben op het aanvullend pensioen

kosten en risicopremies hebben een impact op de hoogte van het aanvullend pensioen …

Onderstaande grafiek verduidelijkt de impact van een aantal factoren. Het toont de evolutie van de verworven reserve van een aangeslotene, rekening houdende met volgende veronderstellingen:

Aangeslotene	
leeftijd aansluiting	20
eindleeftijd contract	65
Jaarlijkse bijdrage	
vaste bijdrage	1000
Rendementen en kosten	
Rendement	2,50%
Kost ten laste van de bijdrage	5,00%
Kost ten laste van de reserve	0,10%
Overlijden	
- type overlijdensdekking[29]	vast kapitaal
- dekking overlijden	50.000 euro
Sterftetafel	MR

[29] Voor nadere toelichting: zie deel 2, hoofdstuk 4, 4.3.1.A.

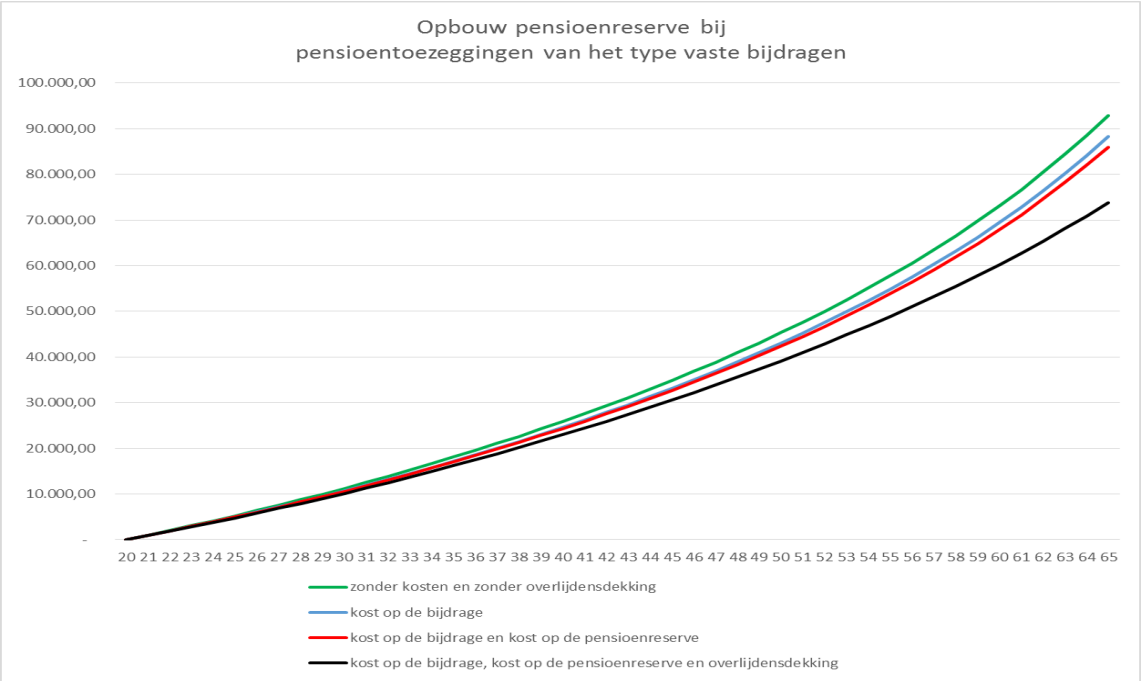

De groene lijn geeft de evolutie weer in de hypothese dat er geen kosten of premies worden afgehouden van de vaste bijdrage, noch uit de verworven reserve zelf worden geput en dat de aangeslotene geen risicopremie voor de overlijdensdekking moet betalen. Dit resulteert in een aanvullend pensioen van 92.910 euro.

Vervolgens geeft de blauwe lijn de evolutie weer in de hypothese dat er een vaste kost van 5% wordt ingehouden op de vaste bijdrage. Het deel van de bijdrage bestemd voor het betalen van de kosten, kan uiteraard ook geen rendement opleveren. Er is dus niet alleen sprake van 5% minder bijdragen, maar ook van 5% minder rendement dat gegenereerd wordt en dus van een aanvullend pensioen dat 5% lager ligt. Het aanvullend pensioen daalt door de inningskost van 92.910 EUR met 5% naar 88.264 EUR.

De rode lijn geeft de evolutie weer in de hypothese dat er niet alleen een inningstoeslag van 5% wordt geïnd op de vaste bijdrage, maar tevens jaarlijks een vaste kost van 0.1% van de verworven reserve wordt aangerekend. Het aanvullend pensioen daalt ten gevolge van deze kost op de reserve verder naar 86.016 euro, zijnde een daling met 7,4% ten opzichte van het scenario dat geen kosten worden ingehouden; of met 2,4% ten opzichte van het scenario dat enkel een kost van 5% op de bijdrage wordt ingehouden. In tegenstelling tot een kost op de bijdragen, die procentueel 1 op 1 resulteert in een daling van het aanvullend pensioen, resulteert een kost op de reserve procentueel in een veel significantere daling van het aanvullend pensioen. Door de aangroei van de reserves jaar na jaar neemt de kost die de 0.1% van de reserve vertegenwoordigt uiteraard jaar na jaar toe. Dit in tegenstelling tot de kost op de bijdrage die in de onderzochte hypothese tot aan de pensioenleeftijd dezelfde blijft.

De zwarte lijn geeft tenslotte de evolutie weer in de hypothese dat er een kost van 5% op de bijdrage en een kost van 0.1% op de reserve wordt geïnd en dat de aangeslotene daarenboven een risicopremie betaalt voor een

overlijdensdekking van 50.000 EUR. Dit resulteert in een aanvullend pensioen van 73.838 euro. Dit is - in ons voorbeeld - 14% minder in vergelijking met het scenario dat er kosten worden ingehouden maar geen overlijdensdekking is voorzien (zie rode lijn) en 21.5% minder in vergelijking met het scenario dat geen kosten worden ingehouden en er geen overlijdensdekking is voorzien (zie de groene lijn). De vraag wie de overlijdensdekking financiert - de werknemer zelf vanuit de vaste bijdrage dan wel de werkgever via een aparte bijdrage - heeft dan ook een belangrijke invloed op het uiteindelijke aanvullend pensioen.

… net zoals het behaalde rendement een impact heeft op het aanvullend pensioen

Voorgaand voorbeeld verduidelijkt dat kosten en risicopremies een impact hebben op het uiteindelijk te verwachten aanvullend pensioen. De impact van het behaalde rendement op het aanvullend pensioen is evenwel vaak nog groter.

Onderstaande grafiek verduidelijkt dat een daling van 1% van het behaalde rendement (zijnde van 2.5% naar 1.5%) zonder aanrekening van enige kost of risicopremie, kan resulteren in een aanvullend pensioen dat zelfs lager is dan het aanvullend pensioen dat wordt verkregen in de hypothese dat het rendement 2.5% blijft en een kost op de bijdrage van 5%, een kost op de reserve van 0.1% en een risicopremie voor een overlijdensdekking van 50.000 EUR worden aangerekend. Behoudt men alle parameters uit het eerste scenario, maar rekent men op een rendement van 1,5% in plaats van 2,5% dan daalt het aanvullend pensioen tot 72.192 euro. Een daling van 1% van het rendement resulteert in dit scenario m.a.w. in een daling van 22,3% van het aanvullend pensioen.

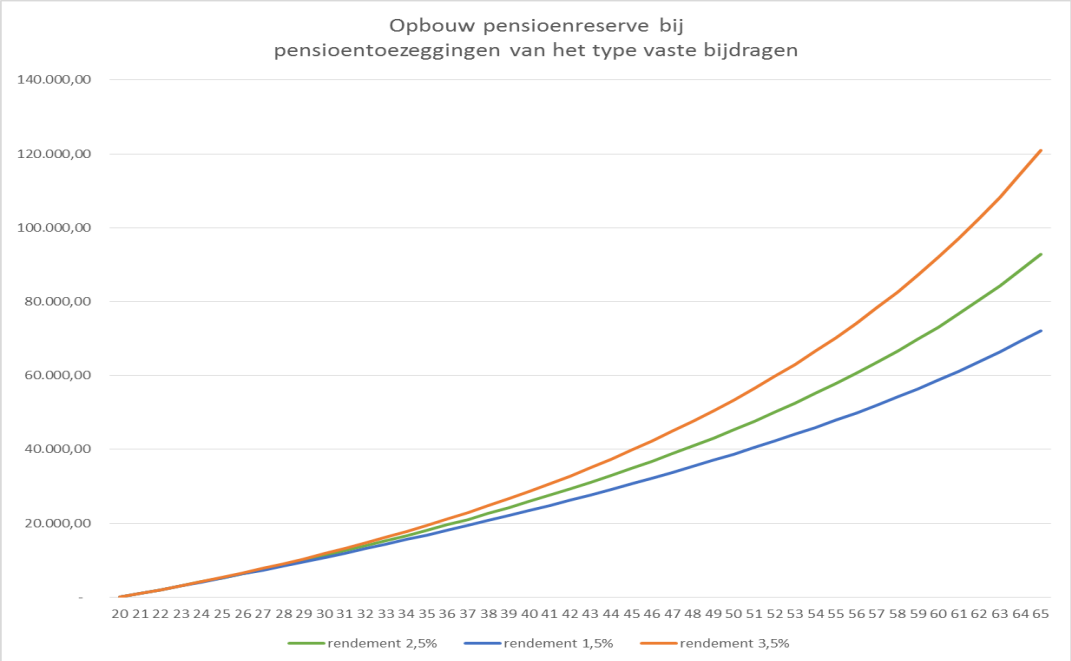

Het belang van een hoger of lager rendement neemt uiteraard vooral toe in functie van de periode gedurende dewelke iemand aangesloten is bij de pensioentoezegging. Bij aansluiting voor een langere periode zal het belang van het rendement gevoelig toenemen.

Hoofdstuk 2 - Aard van de pensioentoezegging

2.1 Principes

Enkel verplichting om periodiek bijdragen te storten

Een eerste stap voor de aangeslotene om een correct beeld te krijgen van zijn te verwachten aanvullend pensioen, is weten hoe zijn pensioentoezegging precies in elkaar zit; m.a.w. van welk type pensioentoezegging hij geniet. Zoals reeds vermeld in de inleiding belooft de inrichter bij een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement om volgens de in het pensioenreglement bepaalde frequentie bijdragen te betalen aan een pensioeninstelling ter financiering van een aanvullend pensioen, zonder daarbij een resultaat voor de kapitalisatie van deze bijdragen te garanderen.

2.2 Aard van de pensioentoezeggingen in de steekproef

Het onderzoek heeft zich uitsluitend toegespitst op pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement.

2.3 Transparantie over de aard van de pensioentoezegging

Artikel 42 WAP
§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. …
Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:
1° de wijze van financiering van de pensioentoezegging en de structurele wijzigingen in die financiering;
…

Artikel 4-13 KB WAP
… bevat het pensioenreglement ten minste de volgende bepalingen:
1° De financieringsmodaliteiten van de pensioentoezegging.
…

De helft van de pensioenreglementen en transparantie-verslagen vermeldden niet expliciet de aard van de pensioentoezegging

Slechts in 34 van de 87 **pensioenreglementen** werd de aard van de pensioentoezegging expliciet verduidelijkt. In 45 reglementen kon deze impliciet worden afgeleid uit de tekst, maar bij 8 reglementen was zelfs dit niet het geval.

In vergelijking met het pensioenreglement werd de aard van de pensioentoezegging in het **transparantieverslag** vaker expliciet meegedeeld (45), maar bleef ze ook veel vaker volledig onvermeld (37).

In de **pensioenfiche** werd deze informatie meestal niet opgenomen (69 niet, 18 wel).

In een aantal documenten was de omschrijving van de aard van de pensioentoezegging dermate dubbelzinnig dat de aangeslotene er evengoed de omschrijving van een pensioentoezegging van het type vaste prestaties in kon lezen.

*De FSMA verwacht dat de aard van de pensioentoezegging uitdrukkelijk wordt vermeld in het **pensioenreglement** (Artikel 4-13 van het KB WAP) en het **transparantieverslag** (Artikel 42, §1, tweede lid, 1° van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om de aard van de pensioentoezegging ook uitdrukkelijk te vermelden in de **pensioenfiche**.*

2.4 Belangrijkste vaststellingen

Op grond van het onderzoek naar de transparantie over de aard van de pensioentoezegging sprong volgende vaststelling in het oog:

- **Aard van de pensioentoezegging -** De aard van de pensioentoezegging (zijnde van het type vaste bijdragen) wordt in ongeveer de helft van de pensioenreglementen en transparantieverslagen niet expliciet meegedeeld.

Hoofdstuk 3 - Financiering van de pensioentoezegging: vaststelling van de vaste bijdrage

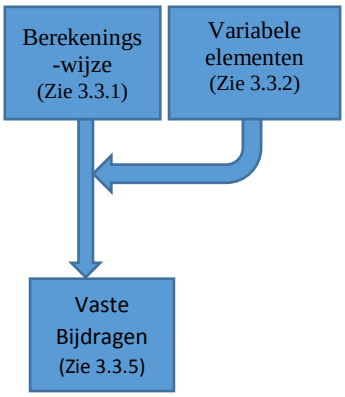

3.1 Principes

Wil de aangeslotene zich een correct beeld kunnen vormen van de evolutie van zijn pensioenrechten, dan moet hij het correcte bedrag kennen van de **vaste bijdrage** die de inrichter belooft te betalen en/of af te houden van zijn loon, evenals de frequentie waarmee deze betaald en/of afgehouden zal worden (maandelijks, trimestrieel, jaarlijks, eenmalig, …).

Meestal aan de hand van een formule, soms forfaitair

De vaste bijdrage kan een forfaitair bedrag zijn, maar meestal wordt deze berekend aan de hand van een formule die rekening houdt met een aantal variabele elementen die eigen zijn aan elke aangeslotene. De feitelijke bijdrage bekomt men dan door de variabele elementen in te vullen in die formule. Zo heeft de tewerkstellingsgraad van de aangeslotene in de regel een impact op de hoogte van de vaste bijdrage. Heel wat formules houden ook rekening met het loon van de aangeslotene (x% van het maandloon; x% van het deel van het maandloon tot bedrag Z euro en y% van het deel van het maandloon hoger dan Z euro (een zogenaamde *steprate*-formule, …).

Werkgevers- en werknemersbijdragen

Voorts is het van belang te weten of het pensioenplan wordt gefinancierd met werkgeversbijdragen, met werknemersbijdragen of met een combinatie van beide. Werkgeversbijdragen betaalt de werkgever bovenop het brutoloon van de aangeslotenen. Werknemersbijdragen worden daarentegen van dit brutoloon afgehouden. Het onderscheid tussen werknemers- en werkgeversbijdragen is fiscaal belangrijk en kan tevens een invloed hebben op de berekening van de wettelijke rendementsgarantie (zie 7.3.1).

3.2 De vaste bijdragen bij de onderzochte pensioentoezeggingen

Bij 69 van de 87 onderzochte pensioentoezeggingen werd de vaste bijdrage berekend door een of meerdere variabelen, eigen aan elke aangeslotene, in een formule in te voeren. De 18 andere

pensioentoezeggingen werden gefinancierd met forfaitaire vaste bijdragen.

De frequentie waarmee de vaste bijdragen van de onderzochte pensioentoezeggingen werden betaald, varieerde van maandelijks (50), trimestrieel (8), semestrieel (6) tot jaarlijks (23).

Van de 87 pensioentoezeggingen uit de steekproef werden er 55 exclusief met werkgeversbijdragen gefinancierd, 31 met werkgevers- én werknemersbijdragen en 1 regeling exclusief met werknemersbijdragen.

3.3 Transparantie over de vaste bijdrage

Artikel 26, §1 WAP
De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:
…
1° in het eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:

Het bedrag van de verworven reserves op 1 januari, berekend op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt ook vermeld.

2° in een tweede deel minstens de volgende gegevens:
…
3. de variabele elementen waarmee bij de berekening van de in 1°, punten 1 en 2, bedoelde bedragen rekening wordt gehouden.

Artikel 42 WAP
§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. …
Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:
1° de wijze van financiering van de pensioentoezegging en de structurele wijzigingen in die financiering;
…

Artikel 4-3, tweede lid KB WAP
Het pensioenreglement bepaalt de regels voor de vaststelling van deze bijdrage evenals de periodiciteit.

Artikel 4-12 KB WAP
Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

Artikel 4-13 KB WAP
… bevat het pensioenreglement ten minste de volgende bepalingen:
1° De financieringsmodaliteiten van de pensioentoezegging;
…
7° de vermelding dat de persoonlijke bijdragen door de werkgever op de bezoldiging worden ingehouden en aan de pensioeninstelling worden gestort;
…

1. Berekeningswijze van de vaste bijdrage

Aangeslotenen kwamen aan de hand van het pensioenreglement niet altijd te weten op welke vaste bijdragen zij precies recht hadden

De berekeningswijze van de vaste bijdrage was meestal terug te vinden in het **pensioenreglement**. Dit hoeft niet te verbazen gelet op de expliciete wettelijke verplichting daartoe (artikel 4-3, tweede lid KB WAP). Toch was de vaste bijdrage bij 9 pensioentoezeggingen uit de steekproef niet zomaar te bepalen op grond van het pensioenreglement.

Een aantal reglementen verwees hiervoor naar externe documenten, zoals bijvoorbeeld een CAO. De FSMA is van oordeel dat dit in strijd is met artikel 4-3 van het KB WAP. De aangeslotene moet aan de hand van het pensioenreglement en de variabele elementen (loon, tewerkstellingspercentage, …) in staat zijn om de berekening van de vaste bijdrage te verifiëren. Dit verhindert niet dat wordt gewerkt met externe documenten, maar in dat geval moeten deze (eventueel als bijlage) bij het pensioenreglement worden gevoegd, zodat de aangeslotene die het reglement consulteert daarin de volledige berekeningswijze kan terugvinden.
Andere pensioenreglementen definieerden dan weer niet alle elementen van de pensioenformule. Zo werd soms verwezen naar een percentage van 'het salaris' zonder dat werd verduidelijkt wat 'het salaris' precies inhield (bruto of netto?, inclusief of exclusief dertiende maand en bonussen?, etc.).

Zowel in het **transparantieverslag** (11 wel, 76 niet) als in de **pensioenfiche** (9 wel, 78 niet) was het vermelden van de berekeningswijze van de bijdrage veeleer de uitzondering dan de regel. De FSMA beschouwt dit nochtans als een goede praktijk. In uitzonderlijke gevallen (3 op 87) kreeg de aangeslotene via zijn pensioenfiche zelfs een gedetailleerde berekening van zijn vaste (bruto)bijdrage voor het afgelopen jaar[30].

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** de berekeningswijze van de vaste bijdrage uitdrukkelijk en volledig vermeldt (artikel 4-3, tweede lid van het KB WAP).*

*De FSMA beveelt aan om de berekeningswijze van de vaste bijdrage tevens te vermelden in de **pensioenfiche**.*

[30] Te onderscheiden van de gedetailleerde berekening van de nettobijdrage, vertrekkend vanuit het bedrag van de vaste bijdrage (zie hoofdstuk 4, 4.4.2).

2. Variabele elementen

Bij de meeste onderzochte pensioentoezeggingen kon de vaste bijdrage pas concreet worden bepaald door een of meerdere variabelen, eigen aan elke aangeslotene, in een formule in te voeren (zie 3.2).

Meer dan de helft van de pensioen-instellingen vermeldde niet alle variabele elementen op de pensioenfiche

Wanneer men de bijdrage berekent op grond van een aantal variabele elementen, heeft de aangeslotene er alle belang bij om te kunnen verifiëren dat de variabele elementen die de pensioeninstelling hanteert om zijn bijdragen te berekenen correct zijn. Omdat het gaat om informatie die eigen is aan elke aangeslotene, zal deze logischerwijs ook **enkel in een pensioenfiche** terug te vinden zijn.

Conform artikel 26, §1, 2°, 3. van de WAP moet de pensioenfiche de variabele elementen vermelden waarmee de verworven reserve en prestatie worden berekend. In het geval van een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen is de verworven reserve het bedrag dat zich op de individuele rekeningen van de aangeslotene bevindt. Deze worden gespijsd met bijdragen enerzijds en het rendement op deze bijdragen anderzijds. De variabele elementen waarmee de bijdragen worden berekend zijn dan ook per definitie elementen waarmee de verworven reserve wordt berekend. Deze elementen moeten dan ook op de pensioenfiche worden vermeld.

Meer dan de helft van de pensioeninstellingen uit de steekproef deelde deze informatie niet (altijd) mee in de pensioenfiche (goed voor 30 pensioentoezeggingen). Een aantal van deze pensioeninstellingen vermeldde wel een paar elementen, maar niet alle elementen die nodig waren om de bijdrage te kunnen berekenen conform de formule in het pensioenreglement. Hierdoor had de aangeslotene evenzeer onvoldoende informatie om de juistheid van de desgevallend meegedeelde vaste bijdrage te kunnen verifiëren.

Om de juistheid te kunnen verifiëren moet de aangeslotene ook weten op welke datum de variabele elementen werden vastgesteld (de ‘herberekeningsdatum’; zie ook hoofdstuk 7, 7.4). Dit gebeurde in 48 van de 57 pensioenfiches waarin de variabele elementen wel werden meegedeeld. De 9 andere fiches bevatten geen datum.

Een aantal pensioenfiches nodigde de aangeslotene expliciet uit om de variabele elementen te controleren en de pensioeninstelling te contacteren mochten deze niet kloppen. De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk. Daartegenover was er een pensioenfiche die enkel generiek het bedrag van de vaste bijdrage vermeldde voor ‘een aangeslotene met voltijdse tewerkstelling’ zonder enig concreet variabel element mee te delen. Het was aan de aangeslotenen om zelf vanuit dat bedrag, rekening houdend met hun tewerkstellingspercentage, hun bijdrage af te leiden. Het spreekt voor zich dat deze praktijk niet beantwoordt aan de wettelijke vereisten van artikel 26, §1, 2°, 3 van de WAP.

*De FSMA verwacht dat alle variabele elementen die men nodig heeft om de verworven reserve correct te berekenen (tewerkstellingsgraad, loon, aansluitingsdatum, keuzes, etc.) worden vermeld in de **pensioenfiche**, evenals de datum waarop ze werden vastgesteld (artikel 26, §1, 2°, 3 van de WAP).*

3. Periodiciteit van de vaste bijdrage

De periodiciteit was in de regel terug te vinden in het pensioenreglement…

Het is voor de aangeslotenen niet alleen belangrijk om een correct zicht te krijgen op de berekening van de bijdrage, maar ook op de periodiciteit waarmee deze wordt betaald. Deze informatie, waarvan de vermelding in het reglement eveneens wordt voorgeschreven door artikel 4-3 van het KB WAP, was nagenoeg altijd in het **pensioenreglement** terug te vinden (84 wel, 3 niet).

In het **transparantieverslag** was deze informatie vaker niet dan wel terug te vinden (32 wel, 55 niet). In de **pensioenfiche** was het omgekeerde het geval (51 wel, 36 niet).

… maar het was niet altijd duidelijk of de vaste bijdrage vooraf of achteraf betaald werd

Hier nauw bij aansluitend is het voor de aangeslotene ook relevant om te weten of de bijdrage vooraf dan wel achteraf betaald wordt, dit wil zeggen bij aanvang van de afgesproken periode, dan wel na het verstrijken daarvan. Zeker wanneer de frequentie waarmee de bijdrage betaald wordt lager ligt (bv. jaarlijks), kan een bijdragebetaling achteraf in een lager rendement resulteren dan een bijdragebetaling vooraf. Ook deze informatie was bij de meerderheid van de pensioenplannen in het pensioenreglement terug te vinden (69 wel, 18 niet). Het transparantieverslag (6 wel, 81 niet) en de pensioenfiche (11 wel, 76 niet) vermeldden deze informatie in de regel niet.

*De FSMA verwacht dat men de periodiciteit van de vaste bijdrage uitdrukkelijk vermeldt in het **pensioenreglement**. Tevens moet worden bepaald of de bijdragen vooraf of achteraf betaalbaar zijn. Het pensioenreglement moet met andere woorden toelaten om exact de tijdstippen vast te stellen waarop de bijdragen aan de individuele rekeningen worden toegewezen (artikel 4-3 van het KB WAP).*

4. Financieringsbron: Werkgevers- en/of werknemersbijdragen?

Pensioenreglementen vermeldden de financieringsbron, transparantie-verslagen niet altijd

De aangeslotene heeft er vanzelfsprekend ook alle belang bij te weten hoe de vaste bijdragen gefinancierd worden. Gaat het om werkgeversbijdragen, die de werkgever bovenop zijn brutoloon betaalt, of gaat het om werknemersbijdragen (zgn. ‘persoonlijke bijdragen’) die worden ingehouden van zijn brutoloon?

De financieringsbron werd - op enkele uitzonderingen na - uitdrukkelijk vermeld in het **pensioenreglement** (83 wel, 4 niet). Ook in het **transparantieverslag** (55 wel, 32 niet) en vooral in de **pensioenfiche** (68 wel, 19 niet) werd deze informatie vaker wel dan niet opgenomen.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-13, 1° van het KB WAP) en het **transparantieverslag** (artikel 42, §1 tweede lid, 1. van de WAP) vermelden met welk type bijdragen (werkgeversbijdragen en/of werknemersbijdragen) de pensioentoezegging wordt gefinancierd.*

Niet alle pensioenreglementen vermeldden dat de persoonlijke bijdragen op het nettoloon werden ingehouden

Conform artikel 4-13, 7° van het KB WAP moet het pensioenreglement duidelijk vermelden dat de persoonlijke bijdragen op het nettoloon worden ingehouden. In 4 van de 32 pensioenreglementen uit de steekproef die voorzien in een financiering met werknemersbijdragen was dit evenwel niet het geval.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** duidelijk vermeldt dat de persoonlijke bijdragen op het nettoloon worden ingehouden en door de inrichter worden doorgestort aan de pensioeninstelling (artikel 4-13, 7° van het KB WAP).*

5. De concreet verschuldigde vaste bijdrage

Slechts de helft van de pensioenfiches vermeldde het bedrag van de vaste bijdragen van het afgelopen jaar

Het bedrag van de vaste bijdragen voor een aangeslotene in een bepaald jaar is gelet op haar individuele aard informatie die enkel terug te vinden kan zijn in de **pensioenfiche**.

Slechts iets meer dan de helft van de onderzochte pensioenfiches deelde het bedrag van de in het afgelopen jaar verschuldigde vaste bijdrage mee (45 van de 87). Vooral pensioenfondsen leken hier aandacht voor te hebben (11 pensioenfiches wel, 5 niet; tegenover 34 wel en 37 niet bij de verzekeringsondernemingen).

Vaak deelde men helemaal geen bijdrage mee en focuste de pensioenfiche zich enkel op de verworven reserve - zijnde de rekeningstand van de individuele rekening van de aangeslotene - en niet op de *in-* en *outflows* die tot die rekeningstand hadden geleid.

Een aantal pensioeninstellingen deelde niet de vaste (bruto-)bijdrage mee, maar onmiddellijk het bedrag van de nettobijdrage, na aftrek van kosten en premies voor risicodekkingen. Het verschil tussen de vaste bijdrage en de nettobijdrage wordt verderop toegelicht (zie hoofdstuk 4).

Sommige instellingen vermeldden de bijdrage voor het volgende jaar

Sommige pensioeninstellingen vermeldden wel het bedrag van de vaste bijdragen voor het *volgende* jaar. Het ging daarbij om de bijdragen waarop de aangeslotene in het volgende jaar aanspraak zou kunnen maken, op voorwaarde dat hij gedurende dat jaar onder dezelfde voorwaarden (loon, tewerkstellingspercentage, …) aangesloten zou blijven. Dit gaf de aangeslotene weliswaar meer inzicht dan wanneer men helemaal niets vermeldde over de bijdragen, maar het is toch minder transparant dan de vermelding van de vaste bijdragen voor het afgelopen jaar. Vermits het gaat om een hypothetische toekomstige bijdrage, biedt deze informatie overigens geen inzicht in de evolutie van de pensioenrechten over het afgelopen jaar.

Bovendien bleek dat de pensioenfiche in dat geval vaak onvoldoende duidelijk maakte dat het om te verwachten – i.e. toekomstige - bijdragen ging, waardoor het risico bestond dat aangeslotenen het als een effectief gestort bedrag zouden interpreteren. Het is dan ook aan te bevelen om duidelijk de periode te benoemen waarop de meegedeelde bijdragen betrekking hebben.

Hoewel de WAP daartoe vandaag niet verplicht, acht de FSMA het aangewezen dat een pensioeninstelling gedetailleerde informatie verschaft over de bijdragen bestemd voor de opbouw van het aanvullend pensioen. Enkel op die manier kan de aangeslotene een duidelijk inzicht verkrijgen in de evolutie van zijn pensioenrechten. De IORPII richtlijn, die uiterlijk tegen 13 januari 2019 moet worden omgezet, voorziet een verplichting in die zin.

In het kader van het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen bestaat vandaag overigens reeds de verplichting om op de pensioenfiche het bedrag van de gestorte bijdragen (per voordeel) te vermelden[31]. Ook bij individuele levensverzekeringen moet het bedrag van de gestorte premies worden vermeld in de jaarlijkse communicatie aan de verzekeringsnemer[32].

*De FSMA beveelt aan om het bedrag van vaste bijdragen voor het afgelopen jaar op te nemen in de **pensioenfiche**.*

*De FSMA verwacht dat als een bijdrage wordt meegedeeld in de **pensioenfiche**, het ondubbelzinnig duidelijk wordt gemaakt op welke periode deze bijdrage betrekking heeft (artikel 4-15 van het KB WAP).*

Een derde van de pensioenfiches splitste de vaste bijdragen op in functie van de financieringsbron

Voor de pensioenfiches geldt sinds 1 januari 2016 een nieuw artikel 26, §1 van de WAP. Op grond daarvan moet de pensioenfiche bij een toezegging met gemengde financiering voortaan de verworven reserve opgebouwd met werkgeversbijdragen en deze opgebouwd met werknemersbijdragen ook afzonderlijk vermelden (zie hoofdstuk 6, 6.2.1.B).
Parallel lijkt het wenselijk ook de bijdragen op deze wijze opgesplitst te vermelden indien voor het afgelopen jaar zowel werkgevers- als werknemersbijdragen werden betaald.

31 pensioentoezeggingen uit de steekproef werden zowel met werkgevers- als met werknemersbijdragen gefinancierd (verspreid over 21 pensioeninstellingen). De pensioenfiches van 11 van deze regelingen gaven de betaalde bijdragen effectief gesplitst weer (verspreid over 10 pensioeninstellingen). Het is opvallend dat 7 van de 8 betrokken pensioenfondsen dit deden, tegenover slechts 3 van de 13 betrokken verzekeringsondernemingen.

[31] Artikel 48, §1, 2°, 4. Programmawet (I) van 24 december 2002.
[32] Artikel 19, §1, 1° en 20, §1, 1° KB van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit (KB Leven).

*De FSMA beveelt aan om in de **pensioenfiche** te vermelden met welk type bijdragen de pensioentoezegging wordt gefinancierd (werkgevers- of werknemersbijdragen) en, indien de pensioentoezegging zowel met werkgevers- als met werknemersbijdragen wordt gefinancierd, de bijdragen van het afgelopen jaar volgens deze opsplitsing mee te delen.*

6. Financiering van de pensioentoezegging als geheel

Een tiental pensioeninstellingen gaf via het transparantieverslag ook informatie over de financiering van de pensioentoezegging in haar geheel

Een aantal pensioeninstellingen gaf via het **transparantieverslag** ook informatie over de financiering van de pensioentoezegging in haar geheel. Zo vermeldden 11 pensioeninstellingen het totaalbedrag aan bijdragen (d.w.z. voor alle aangeslotenen samen) dat het afgelopen jaar gestort werd in de pensioentoezegging. Het ging hier bijna uitsluitend over pensioenfondsen (9 van de 11). Slechts 2 (kleinere) verzekeringsondernemingen vermeldden dit eveneens. Men duidde hierbij in de regel ook aan of het om werkgevers- en/of werknemersbijdragen ging (10 van de 11 deden dit). 5 pensioeninstellingen gaven bovendien de evolutie van de bijdragen over meerdere jaren mee. Opvallend is dat het in deze gevallen steeds om sectorpensioentoezeggingen ging.

*De FSMA beveelt aan om collectieve informatie over de financiering van de pensioentoezegging mee te delen in het **transparantieverslag**.*

3.4 Belangrijkste vaststellingen

Op grond van het onderzoek naar de transparantie over de financiering van de pensioentoezegging sprongen volgende vaststellingen in het oog:

- **Berekeningswijze van de vaste bijdrage -** Bij een tiental pensioentoezeggingen was de berekeningswijze van de vaste bijdrage niet of onvolledig opgenomen in het pensioenreglement.
- **Betaalde vaste bijdrage** - Slechts de helft van de pensioenfiches vermeldde het bedrag van de betaalde vaste bijdrage voor het afgelopen jaar.
- **Inhouding persoonlijke bijdragen op nettoloon -** Ondanks een expliciete wettelijke verplichting hiertoe, vermeldden enkele pensioenreglementen niet dat de persoonlijke bijdragen op het nettoloon worden ingehouden.
- **Periodiciteit -** De periodiciteit waarmee de bijdragen betaald werden, was in de regel terug te vinden in het pensioenreglement. Een derde van de reglementen verduidelijkte evenwel niet of deze bijdragen vooraf dan wel achteraf betaald werden.
- **Variabele elementen** - Meer dan de helft van de pensioeninstellingen uit de steekproef vermeldde in de pensioenfiche niet alle variabele elementen die nodig waren voor de berekening van de verworven reserve.

Hoofdstuk 4 - Van vaste bijdrage naar nettobijdrage: de premietaks, kosten op de bijdrage en risicodekkingen

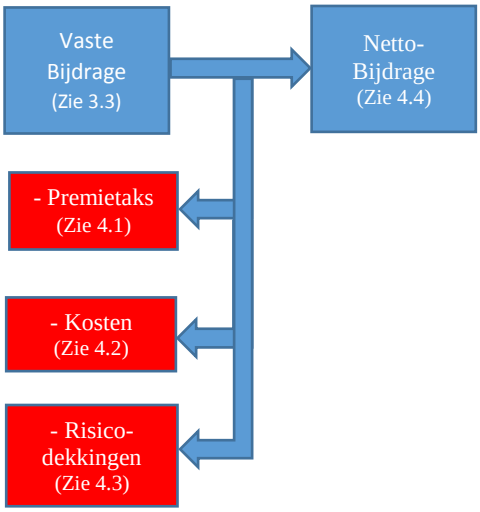

Van vaste bijdrage naar nettobijdrage: meerdere aftrekposten mogelijk

De bijdrage die op de individuele rekening van de aangeslotene belandt, is niet noodzakelijk gelijk aan het brutobedrag van de vaste bijdrage zoals bepaald in het pensioenreglement. Afhankelijk van wat het pensioenreglement precies bepaalt, kunnen bepaalde bedragen in mindering worden gebracht van de vaste bijdrage. Concreet gaat het om de premietaks, kosten aangerekend door de pensioeninstelling en premies voor risicodekkingen.

Het is voor een aangeslotene belangrijk om overzichtelijk vast te kunnen stellen welke bedragen van zijn vaste bijdrage in mindering worden gebracht en in welke nettobijdrage dit voor hem resulteert.

4.1 De premietaks

1. Principes

Op pensioenbijdragen is een premietaks van 4,4% verschuldigd

Op de meeste bijdragen voor de financiering van een aanvullend pensioen is een premietaks verschuldigd van 4,4%[33]. Deze taks is evenwel niet verschuldigd voor de bijdragen betaald in uitvoering van een sociaal pensioenstelsel of van een sectoraal pensioenstelsel dat wordt ingericht door een Fonds voor Bestaanszekerheid[34].
Vaak draagt de inrichter deze taks bovenop de door hem verschuldigde vaste bijdragen[35]. In sommige gevallen wordt de premietaks evenwel ten laste gelegd van de aangeslotene en komt deze in mindering van de vaste bijdrage.

---

[33] Artikel 175/1 Wetboek diverse rechten en taksen van 2 maart 1927.

[34] De vrijstelling geldt vooreerst voor sociale pensioenstelsels in de zin van artikel 10 en 11 van de WAP. Daarnaast zijn ook de pensioenstelsels die worden ingericht door een Fonds voor Bestaanszekerheid – wat het geval is bij de meeste sectorale pensioenstelsels – vrijgesteld van de premietaks.

[35] Gedefinieerd als de bijdrage zoals omschreven in het pensioenreglement (zie hoofdstuk 3, 3.1).

2. De aanrekening van de premietaks bij de onderzochte pensioentoezeggingen

Meestal betaalde de werkgever de premietaks bovenop de vaste bijdrage

Bij de meeste onderzochte pensioentoezeggingen betaalde de werkgever de premietaks bovenop de vaste bijdrage. Bij 15 van de 87 pensioentoezeggingen uit de steekproef was dit evenwel niet het geval en werd de premietaks betaald vanuit de vaste bijdrage.

3. Transparantie over de premietaks

Artikel 4-12 KB WAP
Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

Wanneer de premietaks ten laste was van de aangeslotene werd dit meestal in het pensioenreglement vermeld

Wanneer men de premietaks ten laste van de aangeslotene legt (via diens vaste bijdrage), lichtten de onderzochte **pensioenreglementen** de aangeslotene hier, op één enkele uitzondering na, over in (14 van de 15).

In het **transparantieverslag** was deze informatie veeleer uitzonderlijk. Slechts bij 3 van de 15 plannen werd melding gemaakt van het feit dat er premietaksen werden ingehouden op de bijdragen.

De vermelding van de premietaks in de pensioenfiches was vaak verwarrend

De weergave van de premietaks op de **pensioenfiches** bleek in meerdere gevallen weinig transparant:

- vooreerst waren er heel wat fiches van pensioentoezeggingen waar de werkgever de premietaks bovenop de vaste bijdrage droeg, maar die toch nog het bedrag van de premietaks vermeldden. De op de fiche vermelde vaste bijdrage bleek in dat geval niet de vaste bijdrage te zijn zoals berekend op basis van het pensioenreglement, maar de vaste bijdrage verhoogd met de premietaks. Deze werkwijze is verwarrend omdat ze de aangeslotenen niet toelaat om de bedragen op de fiche te linken aan het pensioenreglement en bovendien ten onrechte de indruk wekt dat de premietaks ten laste valt van de vaste bijdrage. Vermits de premietaks in deze gevallen niet relevant is voor de pensioenrechten van de aangeslotenen, blijft hij, om de pensioenfiche niet nodeloos complex te maken, beter onvermeld.
- waar men de premietaks wel ten laste legde van de aangeslotene vermeldden bepaalde fiches enkel de vaste bijdrage(n). Dit is niet transparant naar de aangeslotene toe omdat de meegedeelde bijdrage niet het bedrag is dat finaal op zijn individuele rekening zal belanden.
- andere fiches vermeldden dan weer enkel de nettobijdrage(n), met de vermelding dat er taksen werden afgehouden, maar zonder vermelding van het bedrag of berekeningswijze van die taksen. Dit is niet misleidend, maar maakt het voor de aangeslotenen opnieuw onmogelijk om de bedragen op de pensioenfiche te linken aan het pensioenreglement. De vermelde

nettobijdrage correspondeert immers niet met het bedrag of de formule in het reglement.

Idealiter vermeldt de pensioenfiche dus (i) de vaste bijdrage (d.w.z. de vaste bijdrage die voortvloeit uit het pensioenreglement), (ii) het bedrag/de bedragen van alle posten die deze vaste bijdrage 'aantasten', zoals de premietaks, en (iii) de nettobijdrage, die het resultaat is van die inhoudingen. Enkel op deze wijze verkrijgt de aangeslotene volledige transparantie (zie ook verder onder 4.2 en 4.3 voor de andere aftrekposten). Bij 5 van de 15 pensioentoezeggingen die de premietaks ten laste legden van de bijdragen was de pensioenfiche op deze manier opgesteld en vermeldde de pensioenfiche dus naast de vaste bijdrage het exacte bedrag van de premietaks en de nettobijdrage.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** uitdrukkelijk vermeldt of de premietaks al dan niet ten laste wordt gelegd van de aangeslotene via diens bijdragen (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*Indien de premietaks ten laste wordt gelegd van de aangeslotene, beveelt de FSMA aan om zowel de vaste bijdrage, het bedrag van de premietaks, als de nettobijdrage op de **pensioenfiche** te vermelden. In dat geval beveelt de FSMA ook aan om het percentage van de premietaks op de pensioenfiche te vermelden.*

*Omgekeerd raadt de FSMA af om de premietaks - of de bijdrage verhoogd met de premietaks - op de **pensioenfiche** te vermelden, wanneer de taks niet door de aangeslotene wordt gedragen.*

4.2 kosten ten laste van de vaste bijdrage(n)

1. Principes

A. Op welke manieren rekenen pensioeninstellingen kosten aan?

Kosten ten laste van de vaste bijdrage: regel bij verzekerings-ondernemingen, uitzondering bij pensioenfondsen

Naast de premietaks kunnen ook kosten worden aangerekend op de vaste bijdragen. Er bestaat een groot verschil tussen de wijze waarop pensioenfondsen en verzekeringsondernemingen kosten aanrekenen. In wat volgt worden de grote lijnen van alle types kosten besproken om het overzicht te behouden. Enkel de kosten aangerekend op de vaste bijdragen worden evenwel meer in detail behandeld in deze paragraaf. Kosten aangerekend op de verworven reserve komen in hoofdstuk 5 aan bod (zie hoofdstuk 5, 5.1.5)

Pensioenfondsen werken vooral op basis van reële kosten (bv. personeelskosten, kosten voor advies, controlekosten, …) die ofwel gedragen worden door de inrichter, ofwel (geheel of gedeeltelijk) ten laste worden gelegd van de reserve. De kost voor de aangeslotenen vertaalt zich in dat geval in een lager rendement in plaats van in een lagere bijdrage. Dit wordt verderop toegelicht (zie hoofdstuk 5, 5.1.5.A). Ook bij de 16 pensioentoezeggingen uit de steekproef beheerd door een pensioenfonds worden in de regel geen kosten aangerekend op de vaste

bijdragen. Slechts 1 pensioenfonds van deze 16 rekent een instapkost aan op de vaste bijdrage.

Bij verzekeringsondernemingen is het aanrekenen van tarifaire kosten op de vaste bijdrage(n), ook "toeslagen" genoemd, dan weer de standaardwerkwijze. Een toeslag is een vaste kost, meestal uitgedrukt als een percentage (bijvoorbeeld 3% van de bijdrage), die hoe dan ook wordt toegepast, ongeacht de hoogte van de achterliggende reële kosten die op de pensioeninstelling rusten.

Wat hierna volgt, heeft, gelet op het voorgaande, bijna uitsluitend betrekking op de pensioentoezeggingen uit de steekproef die worden beheerd door een verzekeringsonderneming.

B. Welke toeslagen rekenen verzekeringsondernemingen aan?

Het KB leven preciseert welke tarifaire kosten een verzekeringsonderneming in rekening kan brengen[36]. Het KB maakt hierbij een onderscheid tussen tak 21 en tak 23 producten.

Bij tak 21 producten kan men een innings- een acquisitie- en/of een inventaristoeslag aanrekenen

Bij tak 21 producten gaat het om:

- *Inningstoeslag*: deze toeslag is bestemd om de kosten van de verzekeringsonderneming die verbonden zijn met het innen van de premies te dekken. De inningstoeslag wordt ingehouden op de bijdragen en wordt doorgaans berekend als een percentage van die bijdrage.
- *Acquisitietoeslag*: deze toeslag is bestemd om de kosten met betrekking tot eventuele tussenpersonen (bv. makelaar) te dekken. Ook de acquisitietoeslag wordt meestal berekend als een percentage van de bijdrage en ingehouden op de bijdrage.
- *Inventaristoeslag*: deze toeslag is volgens het K.B.-Leven bestemd om de veiligheid en de beheerskosten verbonden aan de verbintenissen van de verzekeringsonderneming te dekken. Er bestaan twee types inventaristoeslagen:
  i. *Inventaristoeslag op de reserve*: Deze wordt berekend als een percentage van de reserve en wordt periodiek op de reserve ingehouden.
  ii. *Inventaristoeslag op het kapitaal overlijden*: Deze wordt berekend als een promille van het kapitaal overlijden en geeft aanleiding tot een verhoging van de premie voor de overlijdensdekking (zie 4.3.1.B).

Bij tak 23 producten kan men een instap- een uitstap- en/of een beheertoeslag aanrekenen

Bij tak 23 producten gaat het om:

- *Instaptoeslag*: de kost om toe te treden tot het onderliggende beleggingsfonds. Deze wordt ingehouden op de bijdragen en wordt doorgaans berekend als een percentage van die bijdrage.
- *Uitstaptoeslag*: de kost om uit te treden uit het onderliggende beleggingsfonds.

[36] Artikel 27, §1 en N2, 12°, 18° en 19° van het KB van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit.

- *Beheertoeslag*: de kost voor het financiële beheer van het beleggingsfonds waarin men participeert. Deze wordt berekend als een percentage van de reserve en wordt periodiek op de reserve ingehouden.

Naast voormelde kosten rekenen verzekeringsondernemingen soms nog bijzondere tarifaire kosten aan voor specifieke diensten. Deze worden hierna omschreven als 'andere tarifaire kosten'.

Geen wettelijke maxima, behalve voor K.B.69-instellingen of bij sociale pensioentoezeggingen

Het KB leven bepaalt limitatief welk type kosten een verzekeringsonderneming mag aanrekenen. Het KB spreekt zich echter niet uit over de concrete hoogte van deze kosten. Er is m.a.w. geen wettelijk maximum bepaald, zodat op dat punt de vrije markt speelt.

Op bovenstaand principe bestaan wel twee uitzonderingen. Er gelden wel maxima indien de pensioentoezegging:

- beheerd wordt door een zogenaamde KB 69-instelling[37] of
- een sociale pensioentoezegging is[38].

2. Feitelijke kostenstructuur van de onderzochte pensioentoezeggingen

A. Tak 21

Onderstaande grafiek geeft de combinatie van kosten weer die verzekeringsondernemingen aanrekenden voor de 70 pensioentoezeggingen uit de steekproef die zij beheerden via een tak 21 product[39].

[37] Zie artikel 9, §2 van het '*KB van 14 november 2003 betreffende de toekenning van buitenwettelijke voordelen aan de werknemers bedoeld bij Koninklijk Besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers en aan de personen bedoeld in artikel 32, eerste lid, 1° en 2° van het wetboek van inkomstenbelastingen 1992, tewerkgesteld buiten een arbeidsovereenkomst*', *B.S.* 14 november 2003, ed. 2.; De officiële benaming van een KB69-Instelling is: 'de pensioeninstelling die de totale winst onder de aangeslotenen in verhouding tot hun reserves verdeelt en de kosten beperkt volgens de regels vastgelegd door de koning'; zie ook artikel 32, §1, 2° van de WAP.

[38] Zie artikel 4 van het KB WAP.

[39] Merk op dat in onderstaand overzicht nog geen rekening werd gehouden met kosten die de pensioeninstelling soms aanrekende in het kader van risicopremies. Deze aparte categorie van kosten wordt nader toegelicht onder 4.3.3.A.(ii).

Aanrekening van een inningstoeslag op de vaste bijdrage was de regel

Bij de overgrote meerderheid van de pensioentoezeggingen (66 van de 70) rekende de verzekeringsonderneming een inningstoeslag aan in de vorm van een percentage op de vaste bijdrage. De gemiddelde inningstoeslag bedroeg 2,6%.

Het onderzoek wees uit dat er opmerkelijke verschillen bestaan in de aangerekende inningskosten, gaande van 0,4% tot 7% van de bijdrage. Deze verschillen, die ook konden worden waargenomen binnen éénzelfde verzekeringsonderneming, waren niet eenduidig te verklaren in functie van het aantal aangeslotenen, noch in functie van het feit of de verzekeringsonderneming al dan niet nog andere kosten, zoals bijvoorbeeld een inventaristoeslag op de verworven reserve, aanrekende. Een inrichter die goed onderhandelt over de aan te rekenen kosten lijkt m.a.w. veel bij te kunnen dragen aan het aanvullend pensioen van zijn aangeslotenen.

Bij bijna twee derden van deze pensioentoezeggingen (41 van de 66) was de inningstoeslag ook de enige toeslag die men aanrekende.

Bij een zesde van de onderzochte pensioentoezeggingen werd een acquisitietoeslag aangerekend

Bij 12 van de 70 pensioentoezeggingen (beheerd door 5 verschillende verzekeringsondernemingen) rekende de verzekeringsonderneming naast de inningstoeslag ook een acquisitietoeslag aan. Opvallend is dat bij 11 van de 12 pensioentoezeggingen de acquisitietoeslag 2% van de vaste bijdrage bedroeg.

Som van innings- en acquisitietoeslag situeerde zich tussen 0% en 8%

De werking van de innings- en acquisitietoeslag is vergelijkbaar. Het gaat om een bepaald percentage dat van de vaste bijdrage wordt afgehouden als kost.

De gecombineerde kost ten laste van de bijdrage (innings- + acquisitietoeslag) leverde onderstaande verdeling op.

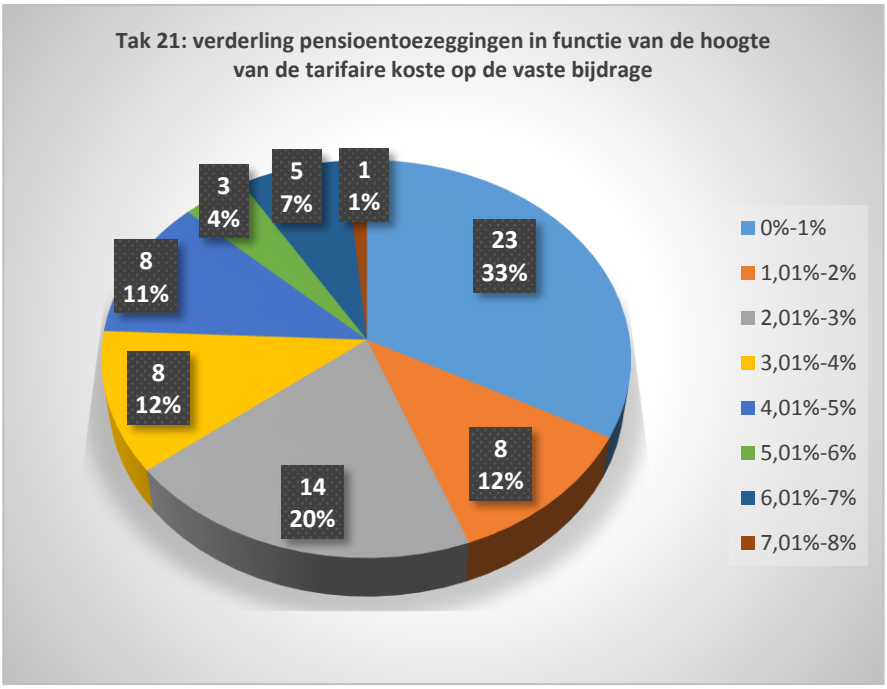

Merkwaardig genoeg was er geen duidelijk verband vast te stellen tussen de hoogte van de acquisitietoeslag en deze van de inningstoeslag (een licht negatieve correlatiecoëfficiënt van -0,21).

kwart van de onderzochte pensioentoezeggingen rekende inventaristoeslag aan

Volledigheidshalve merken we nog op dat 16 verzekeringsondernemingen een inventaristoeslag op de verworven reserve aanrekenden. 13 deden dit naast een inningstoeslag. 3 deden dit naast zowel een innings- als een acquisitietoeslag. Verder wordt dieper ingegaan op deze kost (zie hoofdstuk 5, 5.1.5.A).

Enkelen rekenden nog specifieke kosten aan

Bij 4 van de 70 onderzochte pensioentoezeggingen rekende men naast of in plaats van voormelde gebruikelijke kosten nog een specifieke kost aan. Het ging dan om kleine bedragen[40].

B. Tak 23

Bij de pensioentoezegging die werd beheerd via een tak 23 product rekende de betrokken verzekeringsonderneming geen instapkosten aan[41].

C. Pensioenfondsen

Zoals gezegd werken pensioenfondsen doorgaans niet met tarifaire kosten op de bijdrage. Slechts 1 van de 16 pensioenfondsen maakte gebruik van een vaste instapkost. Die bedroeg 5% van de bijdrage. In hoofdstuk 5, 5.5.1 wordt dieper ingegaan op de manier waarop pensioenfondsen kosten in rekening brengen.

[40] Om de grafiek overzichtelijk te houden werd dit element er niet mee in opgenomen.
[41] Deze vaststelling kan uiteraard geen aanspraak maken op representativiteit.

3. Transparantie over de kosten aangerekend op de vaste bijdrage

A. *Transparantie over de tarifaire kostenstructuur*

Artikel 42 WAP
§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.
Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:
…
4° de kostenstructuur;
…
6° de technische grondslagen voor de tarifering alsook in welke mate en voor welke duur de technische grondslagen van de tarifering worden gewaarborgd wanneer de pensioeninstelling een welbepaald resultaat garandeert op de gestorte bijdragen; [van kracht vanaf 01/01/2016]
…

Artikel 4-12 KB WAP
Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

Vermelding van de kostenstructuur in het reglement was uitzonderlijk

Bij slechts 7 van de 71 pensioentoezeggingen die werden beheerd door een verzekeringsonderneming gaf het **pensioenreglement** een gedetailleerde beschrijving van de tarifaire kostenstructuur met vermelding van concrete percentages. 7 andere pensioenreglementen gaven wel een algemene omschrijving van de kostenstructuur, met vermelding van de toepasselijke toeslagen, maar zonder dat daarbij de precieze percentages werden vermeld. Iets meer dan de helft van de pensioenreglementen gaf geen inhoudelijke toelichting bij de kostenstructuur en verwees louter naar de 'tarieven neergelegd bij de toezichthouder[42]' (37 van de 71). Dit gebeurde in de regel via de algemene voorwaarden[43]. Een klein derde (20 van de 71) zweeg zelfs in alle talen over de kosten.

[42] Daarmee wordt verwezen naar het zogenaamde « technisch dossier » dat verzekeringsondernemingen op grond van artikel 22 van het K.B.-Leven moeten meedelen aan de toezichthouder.

[43] Bij pensioentoezeggingen beheerd door een verzekeringsonderneming bestaat het pensioenreglement vaak uit twee delen:
- de algemene voorwaarden, die voor een groot aantal pensioentoezeggingen beheerd door die verzekeringsonderneming gelden, en
- de bijzondere voorwaarden, die enkel de elementen bevatten die specifiek gelden voor een welbepaalde pensioentoezegging.

Wat in het bijzonder de tarifaire kosten ten laste van de bijdragen (inningstoeslag en acquisitietoeslag) betreft, werd vastgesteld dat:

- slechts 6 pensioenreglementen van de 66 pensioentoezeggingen waarin een inningstoeslag werd toegepast, de berekeningswijze van deze kost in detail beschreven; De meeste pensioenreglementen waren zeer summier - vaak werd volstaan met een verwijzing naar “neergelegde tarieven” - en vermeldden niet dat de pensioeninstelling een inningstoeslag aanrekende;
- geen enkel pensioenreglement van de 12 pensioentoezeggingen waarin een acquisitietoeslag werd toegepast, deze toeslag als dusdanig vermeldde.

De manier waarop kosten worden aangerekend en aan wie maakt ontegensprekelijk deel uit van de rechten en plichten van de partijen betrokken bij de pensioentoezegging. Deze informatie hoort dan ook in het pensioenreglement thuis. De aangerekende kosten zullen overigens ook een impact hebben op de wettelijke rendementsgarantie die op de inrichter rust. Meer bepaald mogen zij onder bepaalde voorwaarden in mindering worden gebracht van de bijdrage waarvoor de inrichter het wettelijke minimumrendement moet garanderen (voor meer uitleg zie hoofdstuk 7, 7.3.1).

Minder dan de helft van de transparantie-verslagen bevatte een volledige beschrijving van de kostenstructuur

De **transparantieverslagen** verstrekten doorgaans al wat meer informatie over de kostenstructuur. Dit hoeft niet te verbazen gelet op artikel 42, §1 van de WAP dat o.a. de *kostenstructuur* als element opsomt waarover het transparantieverslag informatie moet geven. Toch bevatte nog niet de helft van de onderzochte transparantieverslagen (33 van de 71) een gedetailleerde beschrijving van de kostenstructuur, met vermelding van de toepasselijke toeslagen en de precieze percentages.

Voor 11 van de 71 pensioentoezeggingen gaf het transparantieverslag een algemene beschrijving van de kostenstructuur zonder enig concreet cijfer. Bij 21 andere pensioentoezeggingen verwees het transparantieverslag louter naar de ‘bij de toezichthouder neergelegde tarieven’. In een aantal gevallen verduidelijkte men dan wel waar de aangeslotene de kostenstructuur kon opvragen. Het transparantieverslag van 6 van de 71 pensioentoezeggingen (verspreid over drie pensioeninstellingen) was volstrekt stilzwijgend op het vlak van de kostenstructuur.

Wat in het bijzonder de tarifaire kosten ten laste van de bijdragen (inningstoeslag en acquisitietoeslag) betreft, werd vastgesteld dat:

- bij 27 van de 66 pensioentoezeggingen uit de steekproef waar men een inningstoeslag ten laste legde van de aangeslotene, het transparantieverslag het percentage van deze toeslag vermeldde;
- bij 7 van de 12 pensioentoezeggingen uit de steekproef waar men een acquisitietoeslag ten laste legde van de aangeslotene, het transparantieverslag het percentage van deze toeslag vermeldde.

Vermelding van de kostenstructuur in de

In de **pensioenfiche** gaf men zelden toelichting over de tarifaire kostenstructuur (te onderscheiden van het concrete bedrag van de kosten die werden aangerekend, zie 4.2.3.B). Twee pensioenfiches gaven wel een

pensioenfiche was zeer uitzonderlijk

beschrijving van de kostenstructuur met opgave van concrete percentages; een andere fiche hield het louter op een algemene omschrijving. Opvallend is dat het hierbij telkens ging om de fiche van een sectorale pensioentoezegging. Het betrof 3 van de 8 sectorale pensioentoezeggingen uit de steekproef die werden beheerd door een verzekeringsonderneming.

De overige 68 pensioenfiches vermeldden niets over de kostenstructuur. Dit betekent dat geen enkele pensioenfiche van de onderzochte ondernemingspensioentoezeggingen deze info weergaf.

Bij bijna de helft van de plannen vermeldde geen enkel van de sleuteldocumenten de kostenpercentages

Bij 32 van de 71 door een verzekeringsonderneming beheerde pensioentoezeggingen werden de toepasselijke kostenpercentages in geen enkel sleuteldocument (reglement, transparantieverslag, fiche) meegedeeld.

De informatiewaarde van een verwijzing naar 'neergelegde tarieven' is zeer beperkt

Heel wat verzekeringsondernemingen verwezen in hun pensioenreglementen en/of transparantieverslagen naar 'tarieven neergelegd bij de toezichthouder'. De informatiewaarde van een dergelijke verwijzing is zeer beperkt, aangezien de aangeslotene deze informatie niet kan opvragen bij de toezichthouder. In dat verband kan worden opgemerkt dat de verzekeringsondernemingen de informatie inzake de tarifering, die zij op grond van artikel 22 van het KB Leven moeten meedelen aan de toezichthouder, op grond van artikel 23 van datzelfde KB ook op hun zetel ter beschikking moeten stellen van het publiek. Een verwijzing in het pensioenreglement naar deze ter beschikkingstelling of naar de mogelijkheid om het transparantieverslag op te vragen (zie volgende alinea), lijkt voor de aangeslotene dan ook veel relevanter.

Transparantieverslag moet de volledige kostenstructuur beschrijven

Hoe dan ook is de FSMA van mening dat een dergelijke verwijzing in het transparantieverslag niet volstaat. Enkel een gedetailleerde opgave van de kostenstructuur met de concrete percentages van de tarifaire kosten beantwoordt volgens haar aan de vereisten van artikel 42, §1 van de WAP. Het moet bovendien om de volledige kostenstructuur gaan. Een aantal documenten vermeldden slechts een deel van de kosten (vb. enkel de inningstoeslag, maar niet de inventaristoeslag). Dit is misleidend, zodat de FSMA dergelijke praktijk tevens in strijd met artikel 4-15 van het KB WAP beschouwt.

De kosten in een van de transparantieverslagen uit de steekproef werden in de vorm van onderstaande tabel weergegeven. De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk, maar verwacht wel dat dergelijke overzichtstabel voldoende wordt toegelicht.

Welke kosten werden afgehouden?		
	Pensioen	**Overlijden**
Inventaristoeslag op verworven reserve	0,10%	-
Toeslag op overlijdenskapitaal	-	0,08%
Commissielonen *(= acquisitietoeslag)*	0%	0%
Beheerskost op premie *(=inningstoeslag)*	7%	7%

Voorts omschreef niet ieder document even duidelijk wie welke kosten droeg. Een duidelijke opsplitsing tussen de kosten gedragen door de aangeslotene en deze gedragen door de inrichter is nochtans noodzakelijk om de aangeslotene een correct totaalbeeld te geven.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** een beschrijving van de kosten bevat waaruit duidelijk blijkt aan wie deze worden aangerekend en hoe (via inhoudingen op de bijdragen, op de verworven reserve en/of op het beleggingsresultaat) (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** een gedetailleerde beschrijving van de kostenstructuur met de concrete percentages van de tarifaire kosten bevat waaruit duidelijk blijkt welke van deze kosten men aanrekent aan de aangeslotene en welke ten laste van de inrichter komen (artikel 42, §1, tweede lid, 4° en 6° van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om het percentage van de inningstoeslag en/of de acquisitietoeslag op te nemen in de **pensioenfiche**.*

B. ***Transparantie over het bedrag aan kosten dat werd aangerekend op de vaste bijdrage***

(i) Transparantie over het bedrag aan tarifaire kosten aangerekend op de bijdrage, op individueel niveau

Slechts enkele pensioenfiches vermeldden het exacte bedrag van de kosten die ten laste van de vaste bijdrage werden gelegd

De toepassing van de door de pensioeninstelling gehanteerde kostenstructuur, leidt voor een aangeslotene tot een concreet bedrag aan kosten dat van zijn vaste bijdrage wordt afgehouden.

Idealiter vermeldt de **pensioenfiche** (i) de vaste bijdrage (d.w.z. de bijdrage die voortvloeit uit het pensioenreglement), (ii) het bedrag/de bedragen van alle posten die deze vaste bijdrage 'aantasten', zoals de (tarifaire) kosten, en (iii) de nettobijdrage, die het resultaat is van die inhoudingen. Enkel op deze wijze verkrijgt de aangeslotene volledige transparantie (voor de andere potentiële aftrekposten: zie 4.1 voor de premietaks en 4.3 voor de risicopremies). Er kan in dat kader worden opgemerkt dat de IORP II richtlijn de verplichting bevat om op de pensioenfiche een opsplitsing van de kosten te vermelden.

Bij 7 van de 67 regelingen waarbij kosten ten laste van de vaste bijdrage werden gelegd, was de pensioenfiche op die manier opgesteld en vermeldde zij naast de vaste bijdrage het exacte bedrag van de kosten en de nettobijdrage. De 60 andere pensioenfiches vermeldden niets over het bedrag aan kosten dat van de bijdrage werd afgetrokken.

*Wanneer kosten ten laste worden gelegd van de vaste bijdrage beveelt de FSMA aan om zowel de vaste bijdrage, het bedrag van de kosten, als de nettobijdrage op de **pensioenfiche** te vermelden.*

(ii) Transparantie over het bedrag aan tarifaire kosten aangerekend op de bijdrage, op het niveau van de pensioentoezegging in haar geheel

Er werd geen informatie verstrekt over de aangerekende kosten op de bijdragen op collectief niveau

Net als wat de financiering betreft (zie hoofdstuk 3, 3.4), werd nagegaan in welke mate het transparantieverslag informatie vermeldde over het bedrag aan kosten op collectief niveau (d.w.z. voor alle aangeslotenen samen). Bij verzekeringsondernemingen was deze praktijk nagenoeg onbestaande. Geen enkele verzekeringsonderneming gaf een becijferd overzicht van het totaalbedrag aan tarifaire kosten (inningstoeslag en acquisitietoeslag) dat voor de gehele toezegging ten laste van de aangeslotenen werd gelegd. Voor wat de pensioenfondsen betreft, is het, zoals gezegd, ongebruikelijk om te werken met tarifaire kosten op de bijdragen.

4.3 Premies voor risicodekkingen

1. Principes

A. Typologie van de risicodekkingen in het kader van een pensioentoezegging

Een laatste deel van de vaste bijdrage dat niet voor de opbouw van het aanvullend pensioen op pensioenleeftijd zal dienen, is het deel waarmee desgevallend de premies betaald worden voor een of meerdere risicodekking(en).

De meest voorkomende risicodekkingen zijn de overlijdensdekking - al dan niet aangevuld met een wezenrente -, de invaliditeitsdekking en de premievrijstelling.

Verschillende types overlijdensdekking

Bij een overlijdensdekking zullen de begunstigden een bedrag ontvangen, zo de aangeslotene komt te overlijden vóór het bereiken van de pensioenleeftijd. Er zijn diverse types overlijdensdekking:

1. Een veel voorkomende dekking is deze die voorziet dat de begunstigden in geval van overlijden van de aangeslotene diens verworven reserve ontvangen. In het kader van een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen gaat het m.a.w. om het saldo dat zich op het moment van overlijden van de aangeslotene op diens individuele rekening bevindt. In het verzekeringsjargon wordt dit afgekort als een UKVR[44], of nog UKMR.
2. Een variant op voorgaand type is de overlijdensdekking waarbij de begunstigden bij overlijden van de aangeslotene diens gestorte nettobijdragen (in verzekeringsjargon 'premies') ontvangen, kortweg een UKMT[45]. In tegenstelling tot bij een UKVR zal bij deze dekking dus niet het volledige saldo van de individuele rekening

[44] Uitgesteld Kapitaal met terugbetaling van de Verworven Reserve.
[45] Uitgesteld Kapitaal Met Terugbetaling (van de premies);

toekomen aan de begunstigden. Het deel dat werd opgebouwd met rendement (zie hoofdstuk 5) valt dan immers niet onder de dekking.

3. Een derde variant is dat er een welbepaalde prestatie wordt verzekerd aan de hand van een bepaalde formule in functie van de individuele situatie van de aangeslotene (bv. “x keer het jaarsalaris”).
4. Een vierde variant combineert de eerste en derde variant. De overlijdensdekking garandeert minimaal een welbepaalde prestatie (vb. éénmaal het jaarsalaris), maar indien de verworven reserve boven deze prestatie uitstijgt, garandeert de pensioeninstelling het bedrag van de verworven reserve. De begunstigden krijgen dus het maximum van een formule en de verworven reserve.
5. Een vijfde mogelijkheid bestaat erin dat de pensioentoezegging voorziet dat het pensioenkapitaal bij leven op pensioenleeftijd en het kapitaal overlijden bij voortijdig overlijden in een bepaalde vaste verhouding staan. Dit wordt een ‘gemengde verzekering’ genoemd. De gemengde verzekering wordt aangeduid door een verhouding tussen twee cijfers waarbij het eerste cijfer voor de prestatie bij overlijden staat en het tweede voor de prestatie bij leven. Tal van combinaties zijn mogelijk. De meest courante voorbeelden zijn:
   - de gemengde verzekering 10/10: de pensioeninstelling betaalt hetzelfde kapitaal uit bij leven als bij overlijden;
   - de gemengde verzekering 10/5: de pensioeninstelling betaalt bij overlijden het dubbele van het kapitaal bij leven. In deze verzekering ligt de nadruk op het overlijdensrisico;
   - de gemengde verzekering 10/20: de pensioeninstelling betaalt bij overlijden de helft van het kapitaal leven. Hier ligt de nadruk op het spaarelement.

   Vooral oudere pensioentoezeggingen voorzien in een gemengde verzekering. Zij zijn moeilijker te beheren en gaan daardoor vaker gepaard met hogere kosten.
6. Voorgaande types overlijdensdekking zijn de meest voorkomende. Dit neemt niet weg dat pensioenreglementen soms nog andere types overlijdensdekking bevatten (vb. een vast bedrag, een formule aangevuld met de verworven reserve, de verworven reserve met als minimum de wettelijke rendementsgarantie, etc.).

Overlijdensdekkingen kunnen ook aanleiding geven tot winstdeelname

Verzekeringsondernemingen kunnen ook in het kader van een overlijdensdekking een winstdeelname toekennen. Dit kan enerzijds door bij overlijden van de aangeslotene een bepaald ‘winstdeelnamebedrag’ bovenop het kapitaal overlijden uit te keren aan de begunstigde(n) van die overlijdensdekking. Een andere mogelijkheid is dat de winstdeelname gebruikt wordt om de kostprijs van de risicopremies voor die overlijdensdekking te doen dalen.

Sommige pensioenplannen voorzien bijkomend in een wezenrente, …

Sommige pensioentoezeggingen voorzien bijkomend in een wezenrente. Dit is een aanvullende prestatie in geval van overlijden van de aangeslotene

in het voordeel van diens kinderen[46]. Het gaat in de regel om een tijdelijke overlevingsrente die wordt uitgekeerd totdat de kinderen een bepaalde leeftijd (bijvoorbeeld 18 of 25 jaar) hebben bereikt, of zolang zij recht geven op kinderbijslag.

… een dekking "AVRO", …

Sommige pensioenreglementen voorzien bovenop de gewone overlijdensdekking een bijkomende prestatie indien de aangeslotene zou overlijden door een ongeval. Dit wordt een 'aanvullende verzekering in geval van overlijden door ongeval' genoemd (kortweg AVRO).

… een invaliditeitsdekking…

Een invaliditeitsdekking garandeert dat wanneer de aangeslotene arbeidsongeschikt zou worden, hij een bepaald kapitaal of een bepaalde rente uitbetaald krijgt. Wanneer het om een rente gaat, wordt deze meestal tot aan de pensioenleeftijd betaald.

… of een premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

De dekking 'premievrijstelling' houdt in dat de arbeidsongeschiktheid van een aangeslotene geen of een beperkte impact heeft op de opbouw van diens rechten in het kader van de pensioentoezegging. De pensioeninstelling zal in dat geval de bijdragen voor de pensioentoezegging blijven doorbetalen in plaats van de werkgever en/of de aangeslotene (naargelang het gaat om een pensioentoezegging betaald met werkgevers- en/of werknemersbijdragen).

B. Impact van de risicodekkingen op het aanvullend pensioen

Of de vaste bijdrage wordt verminderd met premies voor de financiering van risicodekkingen, hangt af van (i) de draagwijdte van de risicodekkingen en van (ii) de manier waarop zij worden gefinancierd.

Enkel "risicopremie" wanneer de overlijdensdekking hoger ligt dan de verworven reserve

(i) Bij nogal wat pensioentoezeggingen is de overlijdensdekking beperkt tot de terugbetaling van de verworven reserve of de premies (zie varianten 1 en 2 van de overlijdensdekking onder 4.3.1.A). In die gevallen zal voor de overlijdensdekking geen afzonderlijke premie verschuldigd zijn. Er is maar een "risicopremie" verschuldigd wanneer de prestatie bij overlijden hoger ligt dan de verworven reserve. Enkel in dat geval loopt de pensioeninstelling immers het risico om een verlies te lijden. Zij moet dan een bedrag betalen dat zij niet volledig kan afdekken met het saldo van de individuele rekening. De pensioeninstelling zal in die gevallen een risicopremie verwachten als tegenprestatie voor haar dekking (zie varianten 3, 4 en 5 onder 4.3.1.A).

Wanneer de pensioentoezegging voorziet in een financiële tegemoetkoming in geval van arbeidsongeschiktheid, dan is daarvoor doorgaans een risicopremie verschuldigd.

[46] Zoals gedefinieerd in het pensioenreglement. Soms kan het bv. gaan om de personen die fiscaal ten laste vallen. In het kader van nieuw samengestelde gezinnen hoeft het m.a.w. niet noodzakelijk (enkel) om eigen kinderen te gaan.

Bij sommige pensioenplannen worden de risicopremies vanuit de vaste bijdrage betaald

(ii) Bij sommige pensioentoezeggingen worden de risicodekkingen gefinancierd via een aparte bijdrage vanwege de inrichter, bovenop de vaste bijdrage. In dat geval heeft de risicodekking geen impact op het aanvullend pensioen.
Bij andere plannen dient de in het pensioenreglement bepaalde vaste bijdrage zowel voor de pensioenopbouw als voor de risicodekking(en). De voor de risicodekkingen benodigde premies worden dan in mindering gebracht van de vaste bijdragen en enkel het saldo wordt gebruikt voor pensioenopbouw[47]. De omvang van de risicodekkingen (en de eventueel daarmee gepaard gaande kosten) heeft op die manier een belangrijke invloed op de omvang van het aanvullend pensioen.
In het geval van een gemengde verzekering (variant 5 onder 4.3.1.A) gaat het per definitie om een globale bijdrage waaruit de risicopremie wordt geput voor de overlijdensdekking. Bij varianten 3 en 4 van de overlijdensdekking en bij de invaliditeitsdekking bepaalt het pensioenreglement of de risicopremie bijkomend ten laste van de werkgever valt, dan wel uit de vaste bijdrage geput moet worden.

Bij een cafetariaplan kan de aangeslotene zelf de omvang van de risicodekkingen bepalen

Sommige pensioentoezeggingen laten de aangeslotene toe om binnen zekere perken zelf te bepalen welke risicodekking(en) hij wenst en voor welk bedrag. In het kader van een zogenaamd cafetariaplan kan elke aangeslotene vanuit zijn vaste bijdrage vrij een of meerdere risicodekkingen betalen[48].

Het is gebruikelijk dat er in een cafetariaplan keuze is uit een aantal overlijdensdekkingen (bv. terugbetaling van de verworven reserve, éénmaal het jaarsalaris, tweemaal het jaarsalaris, …). Afhankelijk van plan tot plan kan men daarnaast ook nog kiezen voor een premievrijstelling, een inkomensbescherming bij arbeidsongeschiktheid, etc. Het deel van de vaste bijdrage dat men niet gebruikt voor het betalen van de premies voor de gekozen risicodekking(en) is dan bestemd voor de opbouw van het aanvullend pensioen. De aangeslotene beslist m.a.w. in functie van zijn eigen behoeften over de aanwending van de vaste bijdrage.

Ook op de premies voor risicodekkingen kunnen nog kosten worden aangerekend

Ook op het deel van de vaste bijdrage dat bestemd is voor het betalen van een premie voor een risicodekking, kan een pensioeninstelling kosten aanrekenen.

Naast een mogelijke inningstoeslag en acquisitietoeslag (zie 4.2.1.B) kan er specifiek voor wat de overlijdensdekking betreft nog sprake zijn van een *inventaristoeslag op het kapitaal overlijden*. Deze wordt berekend als een promille van het kapitaal overlijden en geeft aanleiding tot een verhoging van de premie voor de overlijdensdekking. Wanneer de risicopremie vanuit de vaste (bruto-)bijdrage wordt

[47] In een aantal gevallen wordt de risicopremie betaald via de verworven reserve; zie hoofdstuk 6.

[48] Artikel 4-2 van het KB WAP somt limitatief de keuzemogelijkheden op die men mag aanbieden in het kader van een cafetariaplan waar een aanvullend pensioen deel van uitmaakt.

betaald, leidt de toepassing van deze toeslag er dus toe dat de premie die ten laste van de bijdrage wordt gelegd hoger ligt en de bijdrage die overblijft voor pensioenopbouw lager uitvalt. Hoewel dergelijke kost op het eerste zicht (omdat hij wordt uitgedrukt in promille) beperkter lijkt dan bijvoorbeeld een inningstoeslag (die wordt uitdrukt in %), is vaak het omgekeerde het geval.

2. Risicodekkingen bij de onderzochte pensioentoezeggingen

A. Overlijden

In de helft van de gevallen is de overlijdensdekking beperkt tot de terugbetaling van de reserves (of de premies)

86 van de 87 pensioentoezeggingen opgenomen in de steekproef voorzagen in een overlijdensdekking.

Bij 41 van die 86 bestond de overlijdensdekking uit de terugbetaling van de verworven reserve. Samen met de dekking 'terugbetaling van de premies' waren zij goed voor meer dan de helft van de overlijdensdekkingen uit de steekproef (45 van de 86). Zoals gezegd is er voor deze types overlijdensdekking geen risicopremie verschuldigd (zie 4.3.1.B).

11 overlijdensdekkingen uit de steekproef waren specifiek van aard (niet zomaar onder te brengen in één van de 5 hoofdcategorieën; zie 4.3.1.A). Eén van deze 11 resulteerde maximum in de terugbetaling van de verworven reserve. Ook voor deze dekking was dus geen risicopremie verschuldigd.

Gelet op het voorgaande waren er dus 46 overlijdensdekkingen uit de steekproef waarvoor geen risicopremie verschuldigd was. Voor de 40 overige overlijdensdekkingen was dit wel het geval. Bij 21 van deze 40 was het de aangeslotene die de risicopremie droeg. In 2 gevallen werd deze gefinancierd vanuit zijn verworven reserve (zie hoofdstuk 6). Bij 19 pensioentoezeggingen uit de steekproef werd de risicopremie voor de dekking overlijden dus afgetrokken van de vaste bijdrage. In de andere gevallen werd de risicopremie via een bijkomende bijdrage (bovenop de vaste bijdrage) ten laste genomen door de inrichter.

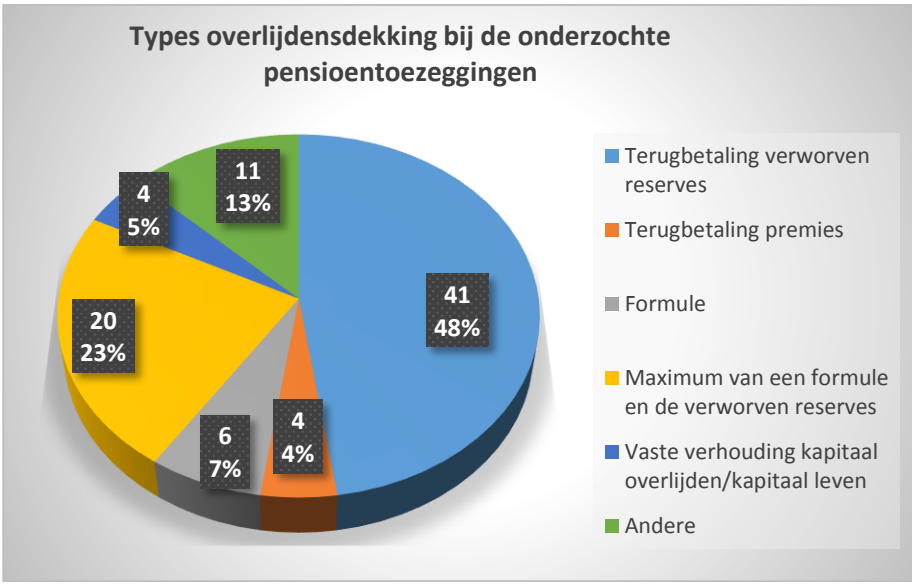

Bij 22 pensioentoezeggingen rekende de verzekeringsonderneming een inventaristoeslag aan op het overlijdenskapitaal, gaande van 2 tot 8 promille.

Bij 18 pensioentoezeggingen uit de steekproef kon de aangeslotene de omvang van zijn overlijdensdekking binnen zekere perken zelf kiezen (zgn. 'cafetariaplan').

10 pensioentoezeggingen voorzagen naast de gewone overlijdensdekking bijkomend in een wezenrente ten laste van de werkgever.

B. ***Invaliditeit***

13 pensioentoezeggingen voorzagen naast een overlijdensdekking ook in een invaliditeitsdekking[49]. Bij 5 van deze 13 droeg de aangeslotene de risicopremie.

Bij 3 van de 13 invaliditeitsdekkingen uit de steekproef kon de aangeslotene de omvang van de invaliditeitsdekking kiezen.

28 pensioentoezeggingen uit de steekproef voorzagen in een dekking 'premievrijstelling'.

C. ***Overzicht***

Onderstaand schema geeft de verschillende combinaties van risicodekkingen weer van de pensioentoezeggingen uit de steekproef.

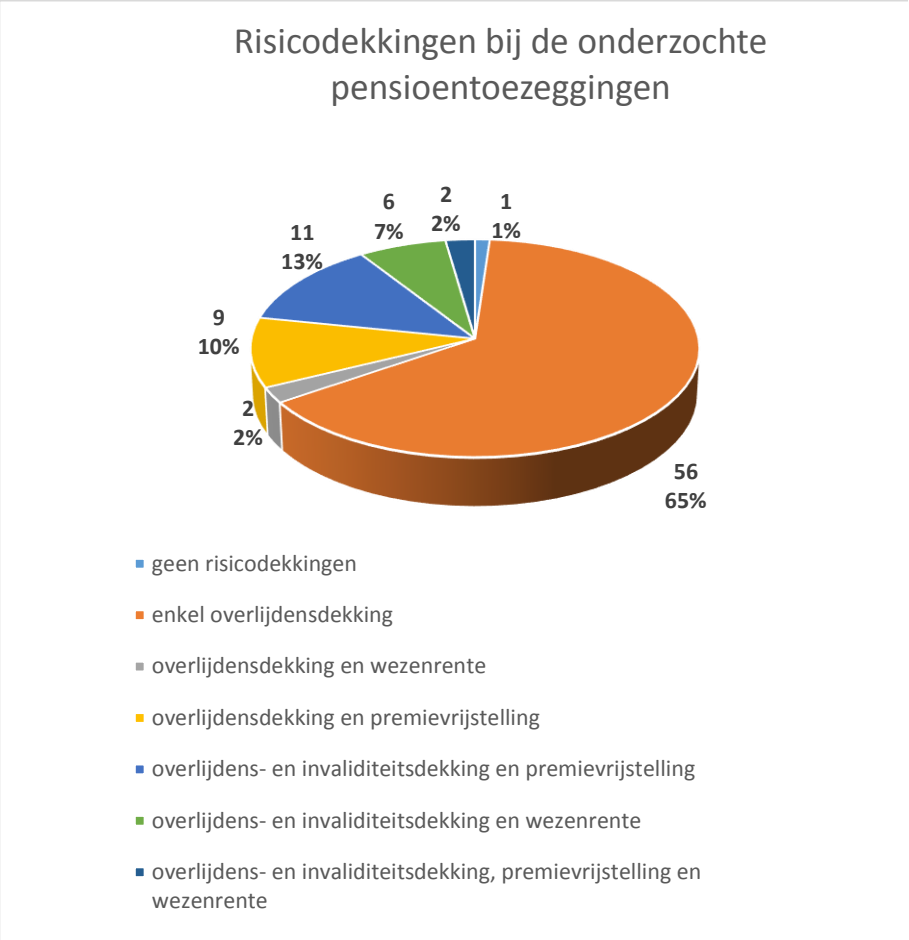

[49] Belangrijke nuancering van dit cijfer is dat de FSMA in het kader van dit onderzoek enkel de invaliditeitsdekkingen heeft weerhouden die deel uitmaken van de pensioentoezegging. Enkel een premiebetaling voor dergelijke invaliditeitsdekking kan immers een impact hebben op het aanvullend pensioen van de betrokken aangeslotene, namelijk indien de risicopremie niet gedragen wordt door de werkgever maar in mindering wordt gebracht van de vaste bijdrage. Heel wat werkgevers uit de steekproef voorzien in een afzonderlijke invaliditeitsdekking, losstaand van hun pensioentoezegging.

3. Transparantie over de risicodekkingen en de aangerekende risicopremies

Artikel 26, §1 WAP

De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:

1° in een eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:

…

4. Het bedrag van de prestatie bij overlijden vóór de pensioenleeftijd op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt vermeld.

Er wordt eveneens vermeld of er een wezenrente bestaat en of er een bijkomende prestatie wordt toegekend in geval van overlijden door een ongeval. [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

Artikel 42 WAP

§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.

Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:

…

4° de kostenstructuur;

5° in voorkomend geval de winstdeling;

…

Artikel 4-12 KB WAP

Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

Artikel 4-15 KB WAP

…

De in het eerste lid bedoelde documenten evenals de wijzigingen eraan worden in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld.

A. Overlijden

(i) Transparantie over de prestatie van de overlijdensdekking

De *berekeningswijze* van de prestatie bij overlijden was in de regel terug te vinden in het **pensioenreglement**. Slechts uit één pensioenreglement was dit niet op te maken. Heel wat pensioenreglementen verbonden aan een pensioentoezegging met een overlijdensdekking van het type UKVR

vermeldden evenwel niet het exacte tijdstip waarop de pensioeninstelling de verworven reserve 'vastklikte' om het bedrag te bepalen dat aan de begunstigden betaald zou worden. Vooral in het kader van toezeggingen beheerd via een tak 23 product kan dit nochtans belangrijk zijn. Door het exacte tijdstip op te nemen in het pensioenreglement vermijdt men discussies op dit punt.

De berekeningswijze van de prestatie bij overlijden werd eerder uitzonderlijk vermeld in het **transparantieverslag**. Bij 12 van de 86 was dit toch het geval.

De meeste pensioenfiches vermeldden het bedrag van de prestatie bij overlijden

Het *bedrag* van de prestatie bij overlijden zou een aangeslotene moeten kunnen terugvinden in zijn **pensioenfiche**. Voor 9 van de 86 pensioentoezeggingen met een overlijdensdekking was dit evenwel nog niet het geval. De FSMA herinnert eraan dat dit vanaf 1 januari 2016 hoe dan ook verplicht moet worden meegedeeld (cf. deel 1, hoofdstuk 2, 2.3).

Sommige pensioenfiches vermeldden ook de begunstigingsregels

Een aantal pensioeninstellingen omschreven niet enkel in het **pensioenreglement** wie de *begunstigde van de overlijdensdekking* was, maar hernamen de begunstigingsvolgorde/de begunstigde in de **pensioenfiche**. De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk.

*De FSMA verwacht dat de aangeslotene de berekeningswijze van de prestatie bij overlijden kan terugvinden in het **pensioenreglement** (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** het bedrag van de prestatie bij overlijden vermeldt waarop de begunstigde aanspraak kan maken bij overlijden van de aangeslotene (artikel 26, §1, 1°, 4. van de WAP). De pensioenfiche moet tevens vermelden of er een wezenrente bestaat en of er een bijkomende prestatie wordt toegekend in geval van overlijden door een ongeval.*

*De FSMA beveelt aan om bij overlijdensdekkingen van het type UKVR in het **pensioenreglement** het exacte tijdstip op te nemen waarop de pensioeninstelling de verworven reserve 'vastklikt'.*

*De FSMA beveelt aan om de begunstigingsvolgorde/de begunstigde op te nemen in de **pensioenfiche** en desgevallend de mogelijkheid om deze te wijzigen, of op zijn minst te verwijzen naar het pensioenreglement hiervoor.*

(ii) Transparantie over het bedrag van de risicopremie van de overlijdensdekking

Voor 40 overlijdensdekkingen uit de steekproef was een risicopremie verschuldigd (zie hoger, 4.3.2.A). Voor deze dekkingen had de aangeslotene er belang bij te weten of de risicopremie ten laste werd gelegd van de vaste bijdrage, dan wel of het zijn werkgever was die deze premie bijkomend betaalde. Bij 19 pensioentoezeggingen uit de steekproef werd de risicopremie voor de dekking overlijden afgetrokken van de vaste bijdrage.

Meeste pensioenreglementen verduidelijkten wie de kost van de risicopremie droeg …

Meestal kon de aangeslotene het **pensioenreglement** raadplegen om te weten te komen wie de risicopremie voor de overlijdensdekking droeg. Slechts 4 van de 40 pensioenreglementen brachten hier geen duidelijkheid over. Net zoals de aangerekende kosten kunnen ook de risicopremies onder bepaalde voorwaarden in mindering worden gebracht van de bijdrage waarvoor de inrichter het wettelijke minimumrendement moet garanderen (voor meer uitleg, zie hoofdstuk 7, 7.3.1).

… maar bijna geen enkel transparantieverslag hernam deze informatie

Bij de **transparantieverslagen** lag de verhouding dan weer volledig omgekeerd. Slechts 5 van de 40 transparantieverslagen bevatten voormelde informatie. Nochtans moeten pensioeninstellingen op grond van artikel 42, §1 van de WAP informatie verschaffen over de kostenstructuur van de pensioentoezegging, met inbegrip dus van de overlijdensdekking[50].

Sommige pensioenfiches vermeldden het bedrag van de risicopremie dat ten laste werd gelegd van de vaste bijdrage

Indien het de aangeslotene is die de risicopremie draagt, moet hij deze kost idealiter kunnen raadplegen op zijn **pensioenfiche**. Enkel zo kan hij een transparant totaalbeeld krijgen op de opbouw van zijn aanvullend pensioen. (zie ook 4.1.3 en 4.2.3.B.(i) voor wat respectievelijk de premietaks en de kosten betreft). Bij 6 van de 19 pensioenplannen waarbij de risicopremie ten laste was van de aangeslotene vermeldde de pensioenfiche het *bedrag van de risicopremie* dat werd afgetrokken van de vaste bijdrage. De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-12 van het KB WAP) en het **transparantieverslag** (artikel 42, §1, tweede lid, 1° van de WAP) duidelijk maken of de werkgever dan wel de aangeslotene de overlijdensdekking financiert.*

*De FSMA beveelt aan om in de **pensioenfiche** het concrete bedrag te vermelden dat als risicopremie voor de overlijdensdekking werd afgehouden van de vaste bijdrage.*

(iii) Transparantie over de keuze van de overlijdensdekking

Bij 18 pensioentoezeggingen uit de steekproef kon de aangeslotene de omvang van zijn overlijdensdekking zelf kiezen (zgn. 'cafetariaplan').

Het pensioenreglement beschreef de keuzemogelijkheden

Dat de aangeslotene over een keuzemogelijkheid beschikte, kon hij terugvinden in het **pensioenreglement** (18 van de 18). In de meeste gevallen vond hij hier ook een beschrijving terug van zijn concrete keuzemogelijkheden (17 van de 18) en de standaardoverlijdensdekking die werd toegepast indien hij zelf geen expliciete keuze maakte (16 van de 18). De procedure om zijn keuze te maken en/of te wijzigen en eventuele

[50] Indien een pensioentoezegging voorziet in een overlijdensdekking, maakt deze er integraal deel van uit: Zie artikel 3, 2° van de WAP waarin pensioentoezegging gedefinieerd wordt als: "*de toezegging van een aanvullend pensioen door een inrichter aan één of meerdere werknemers en/of hun rechthebbenden*" en artikel 3, 1° van de WAP waarin aanvullend pensioen gedefinieerd wordt als (eigen onderlijning): "*het rust- en/of overlevingspensioen bij overlijden van de aangeslotene vóór of na de pensioenleeftijd, of de ermee overeenstemmende kapitaalswaarde, die op basis van de in een pensioenreglement of een pensioenovereenkomst bepaalde verplichte stortingen worden toegekend ter aanvulling van een krachtens een wettelijke socialezekerheidsregeling vastgesteld pensioen.*"

voorwaarden daartoe waren evenwel slechts in de helft van de pensioenreglementen opgenomen (9 van de 18).

In het **transparantieverslag** werd informatie over de keuzemogelijkheden in de regel niet opgenomen. Slechts 2 van de 18 duidden summier aan dat de aangeslotenen over een keuze beschikten en welke de concrete keuzemogelijkheden dan waren. Geen enkel transparantieverslag maakte melding van de standaardoverlijdensdekking of de procedure om de keuze te maken of te wijzigen.

Pensioenfiches waren karig met informatie over de keuzemogelijkheden

Ook de **pensioenfiche** was karig met informatie over de keuzemogelijkheden van de aangeslotene. Slechts 4 van de 18 pensioenfiches gaven duidelijk aan dat het om een cafetariaplan ging en amper 3 maakten duidelijk welke keuze voor de aangeslotene op de referentiedatum van de pensioenfiche gold. Geen enkele pensioenfiche gaf een indicatie van de kostprijs van de verschillende keuzemogelijkheden (op grond waarvan de aangeslotene zijn keuze eventueel zou kunnen heroverwegen), noch van de procedure die de aangeslotene moest volgen om van keuze te veranderen.

Nochtans moeten op grond van artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP (oud artikel 26, §1, 3°) de variabele elementen worden meegedeeld waarmee de verworven reserve en de verworven prestatie berekend worden. De memorie van toelichting bij de Wet van 15 mei 2014 verduidelijkt dat hieronder ook de keuzes van de aangeslotene begrepen moeten worden[51].

Geen enkel kerndocument bood inzicht in de kostprijs die aan de keuzes verbonden zijn

Aangezien ook andere documenten geen inzicht boden in de precieze kostprijs van de verschillende keuzemogelijkheden - en hun impact op de nettobijdrage - moet worden vastgesteld dat aangeslotenen hun keuze op dit punt deels “blind” moesten maken. Opdat aangeslotenen met volledige kennis van zaken zouden kunnen beslissen over de omvang van de overlijdensdekking, lijkt het aangewezen dat zij niet enkel op de hoogte zijn van de overlijdensdekkingen waaruit zij kunnen kiezen, maar dat zij - minstens op verzoek - ook een inzicht zouden kunnen krijgen in de kostprijs die aan die keuzemogelijkheden verbonden is.

*Wanneer de aangeslotene de mogelijkheid heeft om de omvang van zijn overlijdensdekking zelf te kiezen, verwacht de FSMA dat het **pensioenreglement** duidelijk beschrijft welke keuzemogelijkheden de aangeslotene precies heeft, wat de standaard overlijdensdekking is bij afwezigheid van een uitdrukkelijke keuze en hoe - en desgevallend onder welke voorwaarden - hij gebruik kan maken van zijn keuzerecht (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht in dat geval dat de **pensioenfiche** duidelijk maakt dat de aangeslotene de mogelijkheid heeft om de omvang van zijn overlijdensdekking te kiezen en welke overlijdensdekking op dat moment voor hem van toepassing is (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP).*

[51] *Parl. St.*, M.v.t., DOC 53 3500/001, p. 45.

*De FSMA beveelt in dat geval aan om in de **pensioenfiche** ook duidelijk te maken waar de aangeslotene de informatie kan raadplegen over de keuzemogelijkheden, de daaraan verbonden kosten en de procedure om van keuze te veranderen.*

(iv) Transparantie over de winstdeelname in het kader van een overlijdensdekking.

Duidelijke communicatie over de winstdeelname bij overlijden vormde een pijnpunt

Bij een aantal via een tak 21 verzekering beheerde pensioentoezeggingen, kende de verzekeringsonderneming ook een winstdeelname toe in het kader van de overlijdensdekking. In enkele gevallen gaf de winstdeelname aanleiding tot een verhoging van de prestatie bij overlijden, maar vaak resulteerde de winstdeelname in een daling van de kostprijs van de risicopremies voor de inrichter.

De precieze werking van de winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking bleek in veel gevallen weinig transparant. Op basis van het pensioenreglement was het vaak niet erg duidelijk of de winstdeelname aanleiding zou geven tot een verhoging van de prestatie bij overlijden, dan wel tot een vermindering van de kost voor de inrichter. Ook de pensioenfiches droegen op dat vlak zelden bij tot een goed begrip. Zo vermeldden sommige fiches dat het bedrag van de prestatie bij overlijden "*rekening houdt met een winstdeelname van x%*", wat de aangeslotene had kunnen doen besluiten dat de prestatie werd verhoogd. In werkelijkheid bleef de prestatie bij overlijden, waarvan het bedrag was vastgesteld op basis van het reglement, onveranderd en daalde enkel de risicopremie ten laste van de inrichter.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-12 van het KB WAP) desgevallend duidelijk en ondubbelzinnig de werking van de winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking regelt (artikel 4-15 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** het percentage van de toegekende winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking bevat, evenals de begunstigde van deze winstdeelname (zijnde de inrichter door een lagere premie, dan wel de aangeslotene via een hogere risicodekking) (artikel 42, §1, tweede lid, 5° van de WAP) (artikel 4-15 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat de prestatie bij overlijden opgenomen in de **pensioenfiche** in voorkomend geval de winstdeelname bij overlijden bevat (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 4. Van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om de werking van de winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking desgevallend in het **transparantieverslag** te vermelden.*

*De FSMA raadt af om de winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking op de **pensioenfiche** te vermelden wanneer deze enkel leidt tot een daling van de kostprijs voor de inrichter en geen invloed heeft op de eigenlijke prestatie bij overlijden.*

B. ***Invaliditeit***

De bevindingen over de transparantie over de invaliditeitsdekking lopen erg parallel met deze over de overlijdensdekking.

(i) Transparantie over de prestatie van de invaliditeitsdekking

De berekeningswijze van de prestatie bij invaliditeit was meestal terug te vinden het reglement, …

De berekeningswijze van de prestatie bij invaliditeit was in de regel terug te vinden in het **pensioenreglement**. 3 van de 13 betrokken pensioenreglementen vermeldden dit evenwel niet.

Geen enkel **transparantieverslag** bevatte deze informatie.

… en het bedrag van die prestatie in de pensioenfiche

Het bedrag van de prestatie bij invaliditeit kon een aangeslotene normaliter terugvinden in zijn **pensioenfiche**. Slechts bij 1 van de 13 pensioentoezeggingen met een invaliditeitsdekking was dit niet het geval.

*De FSMA verwacht dat de aangeslotene de berekeningswijze van de prestatie bij invaliditeit kan terugvinden in het **pensioenreglement** (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA beveelt aan om de concrete prestatie bij invaliditeit waarop de aangeslotene desgevallend aanspraak kan maken op te nemen in de **pensioenfiche**.*

(ii) Transparantie over het bedrag van de risicopremie van de invaliditeitsdekking

Een invaliditeitsdekking gaat per definitie gepaard met een risicopremie. Voor deze dekking heeft de aangeslotene er dus altijd belang bij te weten of hij de risicopremie dient te dragen, dan wel of het zijn werkgever is die deze premie betaalt bovenop de vaste bijdrage. Zoals eerder vermeld, speelt dit ook een rol voor de berekening van de wettelijke rendementsgarantie waar hij op kan terugvallen nu risicopremies onder bepaalde voorwaarden in mindering kunnen worden gebracht van de bijdrage waarvoor de inrichter het wettelijke minimumrendement moet garanderen (voor meer uitleg, zie hoofdstuk 7, 7.3.1).

Meeste pensioenreglementen verduidelijkten wie de kost van de risicopremie droeg

Meestal kon de aangeslotene het **pensioenreglement** raadplegen om te weten te komen wie de risicopremie voor de invaliditeitsdekking betaalde. Slechts 1 van de 13 pensioenreglementen bracht hier geen duidelijkheid over.

Bij de **transparantieverslagen** lag de verhouding - net zoals dit voor de overlijdensdekkingen het geval was - volledig omgekeerd. Slechts 1 van de 13 transparantieverslagen bevatte voormelde informatie.

Sommige pensioenfiches

De aangeslotene zou ook deze risicopremie idealiter moeten kunnen raadplegen op zijn **pensioenfiche**, indien hij degene is die ze draagt. Bij alle

vermeldden het bedrag van de risicopremie dat ten laste werd gelegd van de vaste bijdrage

vijf de pensioentoezeggingen uit de steekproef waar de aangeslotene de risicopremie van de invaliditeitsdekking droeg, werd deze risicopremie afgetrokken van de vaste bijdrage en vermeldde de pensioenfiche het concrete bedrag van de risicopremie dat werd afgetrokken van de vaste bijdrage.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** duidelijk maakt of de inrichter dan wel de aangeslotene de invaliditeitsdekking financiert (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA beveelt aan om in de **pensioenfiche** het concrete bedrag te vermelden dat als risicopremie voor de invaliditeitsdekking werd afgehouden van de vaste bijdrage.*

(iii) Transparantie over de keuze van de invaliditeitsdekking

Het pensioenreglement beschreef de keuzemogelijkheden

Bij de drie pensioentoezeggingen uit de steekproef waar de aangeslotene de omvang van de invaliditeitsdekking kon kiezen, kon hij deze mogelijkheid terugvinden in het **pensioenreglement**. In 2 van de 3 pensioenreglementen vond hij tevens een beschrijving terug van de concrete keuzemogelijkheden evenals de standaard-invaliditeitsdekking die werd toegepast indien hij zelf geen expliciete keuze maakte. De procedure om zijn keuze te maken en/of te wijzigen en eventuele voorwaarden daartoe waren evenwel slechts in 1 van de 3 pensioenreglementen opgenomen.

Geen enkel **transparantieverslag** uit de steekproef bevatte informatie m.b.t. de invaliditeitsdekking als onderdeel van een cafetariaplan.

Pensioenfiches waren opnieuw karig met informatie over de keuzemogelijkheden

De **pensioenfiche** leek ook weinig informatie te bevatten over het cafetaria-element van een pensioentoezegging wanneer het over invaliditeitsdekkingen ging. Slechts 1 van de 3 pensioenfiches gaf aan dat het om een cafetariaplan ging en maakte duidelijk welke keuze voor de aangeslotene op de referentiedatum van de pensioenfiche gold, ondanks de wettelijke verplichting hiertoe (zie ook 4.3.3.A.iii). Geen enkele pensioenfiche gaf een indicatie van de kostprijs van de verschillende keuzemogelijkheden (op grond waarvan de aangeslotene zijn keuze eventueel zou kunnen heroverwegen).

*Wanneer de aangeslotene de mogelijkheid heeft om de omvang van zijn invaliditeitsdekking zelf te kiezen, verwacht de FSMA dat het **pensioenreglement** dit duidelijk maakt. De FSMA verwacht tevens dat het pensioenreglement in dat geval verduidelijkt wat de standaard-invaliditeitsdekking is, welke keuzemogelijkheden de aangeslotene precies heeft en hoe - en desgevallend onder welke voorwaarden - hij gebruik kan maken van zijn keuzerecht (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht in dat geval dat de **pensioenfiche** duidelijk maakt dat de aangeslotene de mogelijkheid heeft om de omvang van zijn invaliditeitsdekking te kiezen en welke invaliditeitsdekking op dat moment voor hem van toepassing is (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP).*

*De FSMA beveelt in dat geval aan om in de **pensioenfiche** ook duidelijk te maken waar de aangeslotene de informatie kan raadplegen over de keuzemogelijkheden, de daaraan verbonden kosten en de procedure om van keuze te veranderen.*

4.4 De nettobijdrage

1. Principes

De vaste bijdrage resulteert na aftrek van premietaks, kosten en risicopremies in de nettobijdrage

De drie hierboven beschreven elementen (premietaks, kosten en risicopremies) hebben gemeen dat zij - afhankelijk van wat het pensioenreglement bepaalt - kunnen worden aangerekend op de vaste-bijdrage. Het pensioenreglement kan bepalen dat de inrichter één of meerdere van deze elementen ten laste neemt, bovenop de vaste bijdragen, maar dit is niet verplicht. Indien dit niet het geval is, zullen die elementen worden afgetrokken van de vaste bijdrage. Dit vertaalt zich dan in een lagere nettobijdrage, zijnde de bijdrage die uiteindelijk op de individuele rekening van de aangeslotene belandt voor diens pensioenopbouw.

2. Transparantie over de nettobijdrage

Idealiter krijgt iedere aangeslotene jaarlijks een transparante berekening van zijn nettobijdrage via zijn **pensioenfiche**; bv. in de vorm van een gedetailleerde aftreksom:

Vaste bijdragen (overeenkomstig het pensioenreglement):	(+)	1000 EUR
Afgehouden premietaks (4.4%):	(-)	44 EUR
Afgehouden kosten (5%):	(-)	47,8 EUR
Premie overlijden	(-)	32 EUR
Bijdrage toegekend aan de individuele rekening:	**(=)**	**876,2 EUR**

Hierboven werd duidelijk dat dit op heden zeker nog geen algemene standaardwerkwijze is (zie o.a. 4.1.3). Heel wat pensioenfiches bevatten helemaal geen informatie over de betaalde bijdragen, andere bevatten dan weer enkel de vaste bijdragen, dan wel de nettobijdragen. Dit neemt evenwel niet weg dat een aantal pensioenfiches uit de steekproef de aangeslotene toch reeds op zeer gedetailleerde manier informeerden over zijn vaste én netto-bijdragen.

In het kader van de WAPZ is deze manier van informatieverstrekking vandaag overigens al de norm. Artikel 48, §1, 2° van de WAPZ verplicht om in het tweede deel van de jaarlijkse pensioenfiche het bedrag van de bijdragen te vermelden *opgesplitst per voordeel* alsook *het bedrag van de toeslagen die in het afgelopen boekjaar ten laste van de aangeslotene werden gelegd.*

*De FSMA beveelt aan om de vaste bijdrage, de bedragen aan premietaks, kosten en risicopremies die werden afgehouden van deze vaste bijdrage en de hieruit resulterende nettobijdrage te vermelden in de **pensioenfiche**.*

4.5 Belangrijkste vaststellingen

Volgende vaststellingen van het onderzoek naar transparantie over de berekening van de nettobijdrage sprongen het meest in het oog:

- **Kosten op de bijdragen -** Bij bijna de helft van de onderzochte pensioentoezeggingen deelde geen enkel sleuteldocument de concrete kostenpercentages mee die werden aangerekend op de vaste bijdragen.
- **Detailberekening nettobijdrage -** Enkele pensioenfiches verduidelijkten in detail - i.e. met opgave van de concrete bedragen in euro van de taksen, kosten en/of risicopremies die werden afgetrokken - welk deel van de vaste bijdrage (zoals gedefinieerd in het pensioenreglement) uiteindelijk als nettobijdrage op de individuele rekening van de aangeslotene belandde. Dit is een zeer transparante praktijk.
- **Premietaks -** De vermelding van de premietaks in pensioenfiches bleek vaak verwarrend, omdat een bedrag aan premietaks werd vermeld, waar de taks gedragen werd door de werkgever bovenop de bijdrage of - omgekeerd - omdat geen premietaks werd vermeld, terwijl de taks in mindering werd gebracht van de bijdrage.
- **Keuze omvang risicodekking -** Wanneer de aangeslotene de omvang van zijn risicodekking(en) kon kiezen, moest hij voor informatie vooral het pensioenreglement raadplegen. De pensioenfiche was erg karig met informatie op dit punt. Slechts een vijfde wees er op dat er überhaupt een keuzemogelijkheid was.
- **Prestatie risicodekking -** Indien de pensioentoezegging voorzag in een risicodekking (overlijden of invaliditeit), deelden het pensioenreglement en de pensioenfiche in de regel de prestatie mee die men mocht verwachten wanneer het verzekerde risico zich voordeed.

Hoofdstuk 5 - Het rendement toegekend aan de individuele rekening

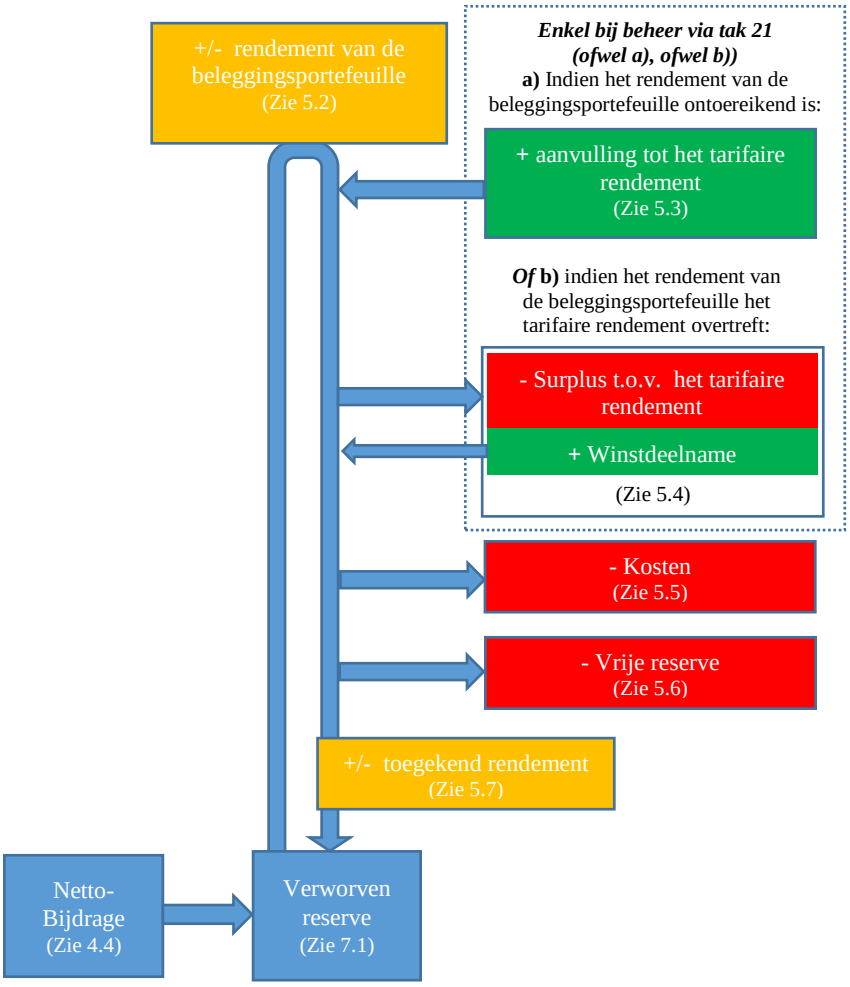

De nettobijdragen worden voor elke aangeslotene op een individuele rekening gestort. Bij pensionering heeft de aangeslotene recht op het bedrag dat op dat moment op zijn individuele rekening(en) staat. Dit bedrag - de verworven reserve - hangt niet alleen af van de gestorte nettobijdragen maar ook van het rendement dat door de jaren heen werd toegekend.

5 factoren bepalen het rendement dat wordt toegekend aan de individuele rekening

De hoogte van het rendement dat aan de individuele rekening wordt toegekend wordt beïnvloed door vijf factoren:

1. het rendement van de beleggingsportefeuille (zie 5.2);
2. een eventueel door de pensioeninstelling gewaarborgd rendement (zie 5.3);
3. een eventuele winstdeelname (zie 5.4);
4. eventuele kosten die ten laste worden gelegd van de reserve en zo van het rendement van de beleggingsportefeuille (zie 5.5);
5. eventuele onttrekkingen aan het rendement met het oog op de financiering van een vrije reserve (zie 5.6).

De werking van het proces van “rendementstoekenning” wordt weergegeven in bovenstaand stroomschema. De grote lijnen van dit proces worden in een

eerste paragraaf besproken (5.1). In de daaropvolgende paragrafen wordt dieper ingegaan op elk van de vijf factoren die een invloed hebben op het rendement dat aan de individuele rekening wordt toegekend. Een laatste paragraaf bespreekt het resultaat van het proces, namelijk het rendement dat aan de individuele rekening wordt toegekend (5.7).

Bij sommige pensioenplannen worden ook nog risicopremies, bijvoorbeeld voor de financiering van de overlijdendsdekking, uit de individuele rekening geput. Deze praktijk komt aan bod in hoofdstuk 6.

5.1 Welk rendement kent een pensioeninstelling toe aan de individuele rekeningen?

Manier van rendements-toekenning verschilt sterk tussen verzekeraars en pensioenfondsen en tussen tak 21 en tak 23

Een pensioeninstelling belegt de reserves die zij beheert via een of meerdere collectieve beleggingsportefeuilles. Het rendement van de beleggingsportefeuille waarmee de individuele rekening van de aangeslotene verbonden is, vormt het startpunt voor het rendement dat uiteindelijk aan die rekening zal worden toegekend.

De band tussen het beleggingsrendement en het daadwerkelijk toegekend rendement kan rechtstreeks of onrechtstreeks zijn, afhankelijk van de manier waarop de pensioentoezegging wordt beheerd.

Onrechtstreekse band tussen beleggingsrendement en toegekend rendement bij tak 21; …

- Bij **tak 21 verzekeringen** waarborgt de pensioeninstelling een bepaald rendement. Dit gewaarborgde rendement wordt in wat volgt **het tarifaire rendement** genoemd. Indien de beleggingsportefeuille onvoldoende rendement heeft opgebracht om het tarifaire rendement te betalen, dan zal de verzekeringsonderneming het tekort zelf moeten bijpassen.

  De keerzijde van een tarifair rendement is evenwel dat, als de beleggingsportefeuille een hoger rendement behaalt dan het tarifaire rendement, dit verschil in beginsel toekomt aan de verzekeringsonderneming. Toch heeft het behaalde rendement van de achterliggende beleggingsportefeuille ook in dat geval haar belang voor de aangeslotenen. De verzekeringsonderneming kan immers beslissen om het tarifaire rendement aan te vullen met een **winstdeelname**. Hoe groter het positieve verschil tussen het rendement van de beleggingsportefeuille en het tarifaire rendement, hoe groter de kans dat de verzekeringsonderneming beslist om een deel van dat verschil aan de aangeslotenen toe te kennen en hoe groter het bedrag van dat deel kan zijn.

… meer rechtstreekse band bij pensioenfondsen en tak 23

- Bij **tak 23 verzekeringen** waarborgt de verzekeringsonderneming geen rendement. Zij gebruikt de ontvangen nettobijdragen om deelbewijzen in een of meerdere beleggingsfondsen te kopen. De waarde van deze fondsen, en dus ook de waarde van de individuele rekeningen, verandert voortdurend. Het aantal deelbewijzen en de waarde van de onderliggende beleggingsfondsen bij pensionering zullen het pensioenbedrag van de aangeslotene bepalen.

Ook **pensioenfondsen** waarborgen geen rendement. Op dit ogenblik beheren alle pensioenfondsen in België de hen toevertrouwde gelden in uitvoering van een middelenverbintenis (i.t.t. een resultaatsverbintenis). Zij worden verondersteld zich in te spannen om de gelden zo rendabel mogelijk te beheren, maar zij garanderen geen enkel resultaat wat het rendement van haar beheer betreft.

Gelet op het voorgaande bestaat er bij tak 23 verzekeringen en pensioenfondsen in principe een rechtstreekse relatie tussen het rendement van de beleggingsportefeuille en het rendement dat aan de individuele rekeningen wordt toegekend. Een hoger of lager rendement van de beleggingsportefeuille leidt in beginsel ook tot een hoger of lager toegekend rendement. Een tarifair rendement en een winstdeelname zijn hier niet aan de orde.

De hoogte van het rendement dat aan de rekeningen kan worden toegekend wordt niet enkel beïnvloed door het beleggingsrendement, het gewaarborgde rendement en de winstdeelname, maar ook door de kosten die door de pensioeninstelling worden aangerekend op de reserves (zie 5.5). De manier waarop kosten worden aangerekend verschilt opnieuw in functie van het type pensioeninstelling:

Tarifaire kosten bij verzekeraars tegenover reële kosten bij pensioenfondsen

- **Verzekeringsondernemingen** werken doorgaans op basis van tarifaire kosten of “toeslagen” (zie ook hoofdstuk 4, 4.2.1.B). Toeslagen zijn vaste kosten die hoe dan ook in rekening worden gebracht, ongeacht de hoogte van de reële achterliggende kosten. Bij tak 21 producten leidt de toeslag op de reserve (*inventaristoeslag* genoemd) *de facto* tot een daling van het gewaarborgde *tarifaire rendement*. Zo leidt de toepassing van een inventaristoeslag van 0.1% bij een tarifaire rentevoet van 2% tot een effectief gewaarborgd rendement van 1,9%.

- **Pensioenfondsen** werken meestal op basis van de reële kosten, die geheel of gedeeltelijk ten laste worden gelegd van het *rendement van de beleggingsportefeuille*.

Tot slot kan het pensioenreglement een deel van het rendement na kosten toewijzen aan een **vrije reserve** (zie 5.6.). Dit resulteert uiteraard in een lager rendement dat finaal wordt toegekend aan de individuele rekeningen (zie 5.7).

Schematisch kan het proces van rendementstoekenning als volgt worden samengevat:

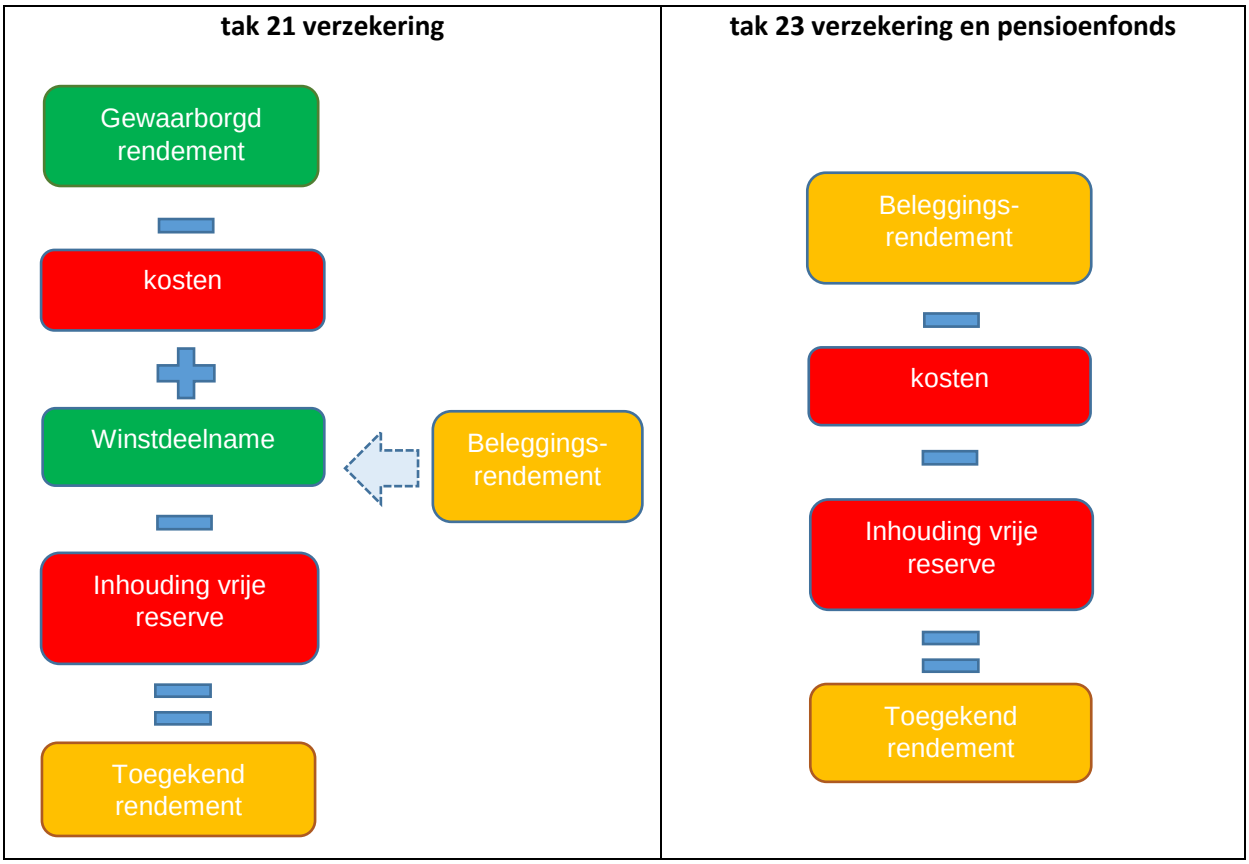

5.2 Het rendement van de beleggingsportefeuille

Het **rendement** van de beleggingsportefeuille hangt rechtstreeks samen met de **beleggingsstrategie** die de pensioeninstelling voor die portefeuille volgt. Deze bepaalt immers in welke activa de portefeuille concreet belegt. Informatie over de strategie geeft de aangeslotenen dan ook een diepgaander inzicht in de behaalde én de in de toekomst nog te verwachten rendementen. Een transparante communicatie over de beleggingsstrategie en het beleggingsrendement vereist echter vooreerst dat de aangeslotene begrijpt in welke **beleggingsportefeuille** zijn verworven reserve precies is belegd.

Deze drie elementen - de beleggingsportefeuille (zie 5.2.1), de beleggingsstrategie (zie 5.2.2) en het beleggingsrendement (zie 5.2.1) - komen in dit onderdeel achtereenvolgens aan bod.

1. Bepaling van de relevante beleggingsportefeuille

A. Principes

Een pensioeninstelling beheert pensioentoezeggingen collectief

Pensioeninstellingen beleggen de activa die zij aanhouden in het kader van het beheer van pensioentoezeggingen doorgaans collectief: er worden in de regel geen afzonderlijke beleggingsportefeuilles aangelegd per pensioentoezegging, laat staan per aangeslotene.

Tak 21 verzekeringen meestal via "algemeen fonds"

Verzekeringsondernemingen beschikken meestal over één globale beleggingsportefeuille voor het grootste deel van hun verzekeringscontracten in het kader van tak 21. Dit wordt het **'algemeen fonds'** genoemd. Dit algemeen fonds omvat niet alleen groepsverzekeringen, maar bijvoorbeeld ook VAPZ-contracten, pensioenspaarverzekeringen (3e pijler) en andere individuele levensverzekeringen. De beleggingsstrategie voor al deze contracten is bijgevolg identiek.

Daarnaast kunnen verzekeraars ook tak 21 verzekeringen aanbieden die zijn gekoppeld aan een **'afgezonderd fonds'.** Een afgezonderd fonds is een specifieke beleggingsportefeuille voor één of meerdere contracten of voor een type van contracten. Bij contracten die zijn verbonden met een afgezonderd fonds verbindt de verzekeraar er zich toe om bovenop het gewaarborgd rendement een deel van het beleggingsrendement dat specifiek voortkomt uit dat afgezonderd fonds als winstdeelname toe te kennen.

Tak 23 verzekeringen via beleggingsfondsen

Bij tak 23 verzekeringen wordt het beheer gekoppeld aan een of meerdere **beleggingsfondsen**. De reserves worden exclusief in deze beleggingsfondsen belegd en hun rendement zal afhangen van het beleggingsresultaat van dit fonds/deze fondsen.

Pensioenfondsen eveneens meestal via één vermogen

Pensioenfondsen zijn in een aantal gevallen verplicht om afzonderlijke vermogens aan te leggen. Wanneer zij uitsluitend aanvullende pensioenen voor werknemers beheren, is de aanleg van afzonderlijke vermogens in principe niet verplicht[52]. De meeste pensioenfondsen oefenen hun activiteiten dan ook uit via één enkel vermogen. Dat neemt niet weg dat in sommige gevallen binnen de activa van het fonds deelportefeuilles worden aangelegd, bv. om aan aangeslotenen de keuze te verlenen uit verschillende beleggingsprofielen.

Maar soms verschillende beleggingsprofielen naar keuze van de aangeslotene

Sommige pensioentoezeggingen maken inderdaad gebruik van deelportefeuilles die kunnen verschillen van aangeslotene tot aangeslotene omdat zij zelf in min of meerdere mate een keuze hebben voor de te volgen beleggingsstrategie. Afhankelijk van hun keuze zal hun verworven reserve dan in een defensieve, neutrale, dynamische, … deelportefeuille belegd worden. Het toegekende rendement zal dan afhangen van het beleggingsresultaat van de deelportefeuille waarin de verworven reserve van de aangeslotene in kwestie is opgenomen.

[52] Art. 80 WIBP.

B. De beleggingsportefeuille bij de onderzochte pensioentoezeggingen

70 van de onderzochte pensioentoezeggingen werden beheerd via een tak 21 product. 64 van deze pensioentoezeggingen werden beheerd in het kader van het algemeen fonds. 6 toezeggingen waren verbonden met een afgezonderd fonds.

1 pensioentoezegging werd beheerd via een tak 23 product en was dus verbonden met een beleggingsfonds.

De verworven reserves van de overige 16 pensioentoezeggingen werden beheerd via het vermogen van een pensioenfonds. Bij 1 van deze pensioentoezeggingen werden de verworven reserves samen met de verworven reserves van nog één andere pensioentoezegging beheerd in een afgezonderd vermogen. Bij de overige 15 pensioentoezeggingen maakte het pensioenfonds geen gebruik van afgezonderde vermogens en werden de verworven reserves beheerd in het algemene vermogen van het pensioenfonds. Bij 8 van de 15 was de desbetreffende pensioentoezegging ook wel de enige pensioentoezegging die door het pensioenfonds beheerd werd, zodat het algemene vermogen *de facto* gelijk te stellen was aan een afgezonderd vermogen.

Bij 4 pensioentoezeggingen uit de steekproef hadden de aangeslotenen de keuze tussen verschillende beleggingsprofielen.

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** vermeldt met welke beleggingsportefeuille de pensioentoezegging verbonden is (algemeen fonds, afgezonderd fonds, beleggingsfonds(en) of het (deel)vermogen van het pensioenfonds) (artikel 42, §1, tweede lid, 2° van de WAP).*

2. Transparantie over de beleggingsstrategie en de samenstelling van de portefeuille

Artikel 42 WAP
§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.
Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:
1° de wijze van financiering van de pensioentoezegging en de structurele wijzigingen in die financiering;
2° de beleggingsstrategie op lange en korte termijn en de mate waarin daarbij rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten;
3° het rendement van de beleggingen;
4° de kostenstructuur;
…

Artikel 4-7 KB WAP

...

Het pensioenreglement bepaalt de wijze waarop het rendement wordt vastgesteld evenals de modaliteiten voor de in het eerste lid bedoelde toekenning.

Artikel 4-12 KB WAP

Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

Artikel 71 KB Leven

§1. Het groepsverzekeringsreglement bepaalt in welke mate de groepsverzekering met een beleggingsfonds is verbonden. …

…

§4. Voor een groepsverzekering verbonden met een beleggingsfonds, bepaalt het groepsverzekeringsreglement dat het beheersreglement van het fonds ter beschikking wordt gesteld van de aangeslotenen.

A. Het transparantieverslag

Het transparantie-verslag is het meest geschikte document om informatie over de beleggingen te verschaffen.

Een correct beeld van de beleggingsstrategie van de pensioeninstelling kan de aangeslotene een inzicht geven in het behaalde rendement en tevens een idee geven van het rendement dat hij in de toekomst mag verwachten. Ook de wetgever acht deze informatie cruciaal, bewijze artikel 42, §1 van de WAP, dat deze informatie verplicht laat opnemen in het transparantieverslag.

Het transparantieverslag is in elk geval het instrument bij uitstek om over alle aspecten van de beleggingen te communiceren. Het gaat immers om informatie die jaarlijks evolueert (wat het pensioenreglement minder geschikt maakt als communicatiemiddel) en om informatie over de pensioentoezegging als een geheel (wat de pensioenfiche dan weer minder geschikt maakt). Wat de beleggingsstrategie betreft, heeft het onderzoek zich dan ook in hoofdzaak gefocust op de transparantieverslagen.

B. Transparantie over de beleggingsstrategie in het algemeen

Beschrijving van de beleggingsstrategie vaak erg beknopt en algemeen

De meeste transparantieverslagen gaven een algemene beleggingsstrategie voor de portefeuille mee (76 van de 87). Het ging daarbij vaak over zeer algemeen geformuleerde 'strategieën' (vb. "*De pensioeninstelling belegt als een goede huisvader teneinde de tarifaire rendementen te kunnen waarborgen*").

Zelden opsplitsing van de beleggings-strategie op korte en op lange termijn

De WAP vereist dat in het transparantieverslag een onderscheid wordt gemaakt tussen de beleggingsstrategie op korte en deze op lange termijn. Deze opsplitsing was veel vaker niet dan wel terug te vinden. Slechts 6 pensioeninstellingen (goed voor 15 van de pensioentoezeggingen) voorzagen beiden in hun transparantieverslag.

Bijna een vierde van de transparantie-verslagen vermeldde niet in welke mate men rekening hield met sociale, ethische en leefmilieuaspecten

Artikel 42, §1, tweede lid, 2° van de WAP vereist daarnaast dat het transparantieverslag aanduidt in welke mate men bij het beleggen rekening houdt met sociale, ethische en leefmilieuaspecten.

Ondanks de ondubbelzinnige wettekst vermeldden 19 van de 87 transparantieverslagen uit de steekproef dit niet. Heel wat van de verslagen die dit wel deden, hanteerden slechts een tot enkele standaardzinnen. Slechts enkele pensioeninstellingen omschreven een ruimer uitgewerkte beleggingsethiek.

Een aantal pensioeninstellingen formuleerde hun standpunt op dit vlak dan weer misleidend. Een pensioeninstelling uit de steekproef formuleerde het bijvoorbeeld als volgt:
"Sociale, ethische en leefmilieuaspecten: De pensioeninstelling bevestigt dat ze een beleggingsbeleid voert volgens de traditionele economische en financiële principes.".

Wanneer men wel rekening hield met sociale, ethische en leefmilieuaspecten werkte men soms met een zwarte lijst van sectoren waarin men niet zou beleggen (bv. de olie-, wapen-, tabak- en/of alcoholindustrie). Een alternatief voor (of aanvulling bij) deze aanpak bestond erin om binnen elke sector de bedrijven te rangschikken in functie van hun milieubeleid, arbeidsvoorwaarden, transparantie etc., om vervolgens enkel in de best gerangschikte ondernemingen te beleggen (vb. de top 5 van elke sector).

De aangeslotene kon uit bijna de helft van de transparantie-verslagen niet opmaken of zijn verworven reserve actief dan wel passief werd beheerd

Tot slot kon de aangeslotene uit bijna de helft van de transparantieverslagen niet opmaken of de portefeuille actief dan wel passief werd beheerd (39 van de 87). Nochtans maakt dit aspect onmiskenbaar deel uit van de gevolgde beleggingsstrategie. Deze informatie is tevens relevant om de kosten te kaderen die worden aangerekend op de reserve (zie 5.5). Een actief beheer kan immers hogere kosten verklaren. Bij passief beheer doet de vermogensbeheerder weinig meer dan één of meerdere indexen zonder afwijking volgen. Bij actief beheer tracht hij daarentegen beter te scoren dan de referentie-index(en) door eigen beleggingsbeslissingen te nemen. Het aantal transacties ligt in de regel heel wat hoger bij een actief beheer, wat eveneens extra kosten met zich meebrengt.

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** de beleggingsstrategie op korte én op lange termijn beschrijft, met inbegrip van de wijze van beheer (actief of passief) en de mate waarin rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten (artikel 42, §1, tweede lid, 2° en 3° van de WAP).*

C. ***Transparantie over de beoogde portefeuille-samenstelling (strategische asset-allocatie)***

De FSMA beschouwt de strategische asset-allocatie, dit wil zeggen de samenstelling van de beleggingsportefeuille die de pensioeninstelling nastreeft, als een essentieel onderdeel van een transparante beleggingsstrategie.

Informatie over de beoogde portefeuille-samenstelling en risico-appetijt is - vooral bij verzekeraars - schaars…

Informatie over de strategische asset-allocatie bleek veeleer schaars. Nog niet de helft van de onderzochte transparantieverslagen (39 van de 87) gaf mee in welke verhouding de pensioeninstelling in kwestie in de diverse activa-klassen wenste te beleggen (vb. 75% obligaties, 15% aandelen en 10% cash). Gedetailleerdere informatie was bijgevolg nog schaarser. Nog geen vijfde van de onderzochte verslagen gaf informatie over de beoogde sectorale (18 van de 87), geografische of monetaire spreiding (beide 15 van de 87) van de activa.

Pensioenfondsen verstrekten op dit punt vaker informatie dan verzekeringsondernemingen. Waar 12 van de 16 pensioenfondsen de strategische asset-allocatie vermeldden, was dit maar het geval bij 24 van de 71 pensioentoezeggingen beheerd door een verzekeringsonderneming.

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** de strategische asset-allocatie duidelijk vermeldt (artikel 42, §1, tweede lid, 2° van de WAP).*

D. De risico's verbonden aan de beleggingsportefeuille

Amper een kwart van de transparantie-verslagen gaf risicoprofiel van de beleggingsportefeuille

Ook de mate waarin de pensioeninstelling bereid is om risico's te nemen bij het beheer van de beleggingsportefeuille is een essentieel onderdeel van haar beleggingsstrategie. Dit facet is uiteraard sterk verbonden met de beoogde portefeuille-samenstelling (zie 5.2.2.C). De mate waarin men risico wenst te nemen verklaart immers de strategische asset-allocatie: is de pensioeninstelling bereid om met het oog op het behalen van een hoger rendement wat meer risico te nemen, bv. door een groter aandeel van haar activa in aandelen te beleggen? Of wenst zij daarentegen meer op zekerheid te spelen door een grotere cash-positie aan te houden?

De aangeslotene moet op grond van het transparantieverslag in staat zijn om een realistische inschatting te maken van (de grootteorde van) zijn kans op winst en verlies. Dit is in het bijzonder relevant wanneer de aangeslotene zelf bepaalde keuzes moet maken m.b.t. het beheer van zijn verworven reserve (zie 5.2.2.F). Het belang voor de aangeslotene van een duidelijke uitleg over de beleggingsrisico's bij het beheer van zijn verworven reserve, neemt ook toe naarmate het door de inrichter te garanderen rendement afneemt. Hierdoor draagt de aangeslotene immers zelf een groter deel van die beleggingsrisico's (zie hoofdstuk 7, 7.3).

Ondanks het belang van dit facet van de beleggingsstrategie, gaf slechts een kwart van de onderzochte transparantieverslagen enige duiding over de risico's verbonden aan de beleggingsportefeuille (24 van de 87).

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** de risico's verbonden aan de beleggingsportefeuille duidelijk uiteenzet (artikel 42, §1, tweede lid, 2° van de WAP).*

E. Transparantie over de feitelijke portefeuille-samenstelling (feitelijke asset-allocatie)

Een volgend aspect dat onderzocht werd, is in welke mate de aangeslotene kennis kon nemen van de wijze waarop de pensioeninstelling zijn verworven reserve effectief had belegd. In combinatie met de beoogde portefeuillesamenstelling stelt dit de aangeslotene in staat na te gaan in welke mate de beleggingsstrategie al dan niet gevolgd werd. De feitelijke asset-allocatie kan ook een nuttig aanknopingspunt zijn voor de pensioeninstelling om haar korte termijnstrategie te kaderen wanneer deze resulteert in een afwijking van de door haar beoogde portefeuillesamenstelling op lange termijn.

… hetzelfde geldt voor informatie over de feitelijke portefeuille-samenstelling

Informatie over de feitelijke asset-allocatie was nagenoeg even schaars als informatie over de strategische asset-allocatie. Iets meer dan de helft van de onderzochte transparantieverslagen (47 van de 87) gaf nog wel mee in welke verhouding de pensioeninstelling in algemene activa-klassen (aandelen, obligaties, vastgoed…) had belegd, maar meer gedetailleerde informatie bleef de grote uitzondering. Opnieuw gaf nog geen vijfde informatie over de sectorale (19 van de 87) spreiding, terwijl amper 11 van de 87 de geografische spreiding vermeldden. De monetaire spreiding werd nagenoeg niet vermeld (2 van de 87).

Ook wat de feitelijke beleggingsportefeuille betreft, kon worden vastgesteld dat pensioenfondsen daarover veel vaker informatie verstrekten dan verzekeringsondernemingen.

*De FSMA beveelt aan om de grote lijnen van de feitelijke asset-allocatie op te nemen in het **transparantieverslag**.*

F. Transparantie over de beleggingskeuzes

Het pensioenreglement was transparant over de beleggingskeuzes, …

Bij 4 pensioentoezeggingen uit de steekproef hadden de aangeslotenen de keuze tussen verschillende beleggingsprofielen. Informatie hierover was in hoofdzaak in het **pensioenreglement** terug te vinden. De betrokken pensioenreglementen maakten duidelijk dat de aangeslotenen een keuze hadden en gaven de beschikbare beleggingsmogelijkheden weer. 1 van de 4 vermeldde evenwel niet welk beleggingsprofiel er van toepassing zou zijn bij gebrek aan een expliciete keuze. Een ander reglement zei dan weer niets over de procedure die men moest volgen om van keuze te veranderen.

… maar het transparantieverslag was dit niet

2 van de 4 **transparantieverslagen** vermeldden de te kiezen beleggingsprofielen en gaven voor elk van deze profielen de strategische asset allocatie mee. 1 van beide gaf ook mee hoe de verworven reserves gelinkt aan de pensioentoezegging verdeeld waren over de keuzemogelijkheden. De 2 resterende transparantieverslagen vermeldden niets over de keuzemogelijkheden verbonden aan de pensioentoezegging.

3 van de 4 **pensioenfiches** vermeldden dat de aangeslotene een keuze had voor het beheer van zijn verworven reserve en gaven tevens de geldende keuzemogelijkheid weer. 2 van deze 3 somden tevens alle mogelijkheden op, al gaf slechts 1 van deze 2 de procedure mee om van keuze te veranderen. De vierde pensioenfiche vermeldde helemaal niets over de beleggingskeuzemogelijkheden. Dit gaat in tegen artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP (oud artikel 26, §1, 3°), dat vereist dat de variabele elementen worden meegedeeld waarmee de verworven reserve en de verworven prestatie worden berekend. De wetgever beschouwt de keuzes van de aangeslotene die een impact hebben op deze bedragen terecht ook als variabele elementen (zie ook Hoofdstuk 4, 4.3.3.A.iii).

Zoals reeds eerder gezegd, valt het belang van een duidelijke omschrijving van de beleggingsrisico's voor elk van de te kiezen beleggingsmogelijkheden moeilijk te onderschatten (zie 5.2.2.D). Nochtans was dit slechts in 2 van de 4 transparantieverslagen voorhanden.

*Wanneer een pensioentoezegging de aangeslotenen het recht geeft om te kiezen uit verschillende beleggingsprofielen, verwacht de FSMA dat het **pensioenreglement** duidelijk bepaalt over welke beleggingsmogelijkheden de aangeslotene beschikt; welk beleggingsprofiel wordt toegepast bij het uitblijven van een expliciete keuze en aan welke procedures en voorwaarden moet worden voldaan om een gemaakte keuze te wijzigen (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht tevens dat de pensioeninstelling in dat geval in het **transparantieverslag** alle wettelijk verplichte informatie verstrekt voor elk van de keuzemogelijkheden (artikel 42, §1 van de WAP).*

*De FSMA verwacht in dat geval dat de **pensioenfiche** duidelijk maakt dat de aangeslotene de mogelijkheid heeft om een beleggingsprofiel te kiezen en in welk beleggingsprofiel zijn verworven reserve op dat moment belegd is.*

*De FSMA beveelt in dat geval aan om in de **pensioenfiche** eveneens duidelijk te maken waar de aangeslotene de informatie kan raadplegen over de keuzemogelijkheden, de daaraan verbonden kosten en de procedure om van keuze te veranderen.*

G. Transparantie over het afgezonderd fonds

Sleuteldocumenten maken niet altijd voldoende duidelijk dat een pensioentoezegging is verbonden met een afgezonderd fonds

6 van de onderzochte pensioentoezeggingen waren verbonden met een afgezonderd fonds. Bij 2 pensioentoezeggingen was deze informatie in het pensioenreglement en in het transparantieverslag terug te vinden; bij 1 in het pensioenreglement en in de pensioenfiche; bij 2 enkel in het transparantieverslag en bij 1 enkel in het pensioenreglement (zie ook 5. 4.3.C).

Het feit dat een pensioentoezegging is verbonden met een afgezonderd fonds heeft een belangrijke impact op de manier waarop het rendement wordt vastgesteld en moet om die reden in het pensioenreglement worden opgenomen. Ook in het transparantieverslag hoort deze informatie thuis.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-7 van het KB WAP) en het **transparantieverslag** (artikel 42, §1, tweede lid, 1° en 3° van de WAP) de aangeslotenen duidelijk informeren over het feit dat de pensioentoezegging verbonden is met een afgezonderd fonds.*

*De FSMA verwacht dat de informatie in het **transparantieverslag** specifiek betrekking heeft op het afgezonderd fonds (artikel 42, §1 van de WAP).*

H. Transparantie over de band met een beleggingsfonds

Transparantie over verbondenheid met een beleggingsfonds was goed

1 onderzochte pensioentoezegging werd beheerd in het kader van een tak 23 product en was dus rechtstreeks verbonden met een beleggingsfonds. Deze informatie was in het **pensioenreglement**, het **transparantieverslag** en de **pensioenfiche** terug te vinden.

Tevens werd de aangeslotene er in het pensioenreglement en in de pensioenfiche op gewezen dat hij het beheersreglement van het beleggingsfonds desgewenst kon opvragen.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-7 KB WAP en artikel 71, §1 KB Leven) en het **transparantieverslag** (artikel 42, §1, tweede lid, 1° en 3°) de aangeslotenen duidelijk informeren over het feit dat hun pensioentoezegging verbonden is met een beleggingsfonds.*

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** vermeldt dat het beheersreglement van het beleggingsfonds ter beschikking staat van de aangeslotenen (artikel 71, §4 KB Leven).*

3. Transparantie over het rendement van de beleggingsportefeuille

A. De vermelding van het beleggingsrendement in het transparantieverslag

Artikel 42 WAP
§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.
Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:
…
3° het rendement van de beleggingen;
4°de kostenstructuur;
…

Nog niet de helft van de transparantie-verslagen communiceerde het rendement van de beleggingsportefeuille

De WAP verplicht de pensioeninstellingen om het beleggingsrendement toe te lichten in het transparantieverslag. Toch communiceert nog niet de helft van de **transparantieverslagen** uit de steekproef over het behaalde beleggingsrendement voor het afgelopen jaar (38 van de 87).

Verzekeringsonder-nemingen minder transparant over het beleggingsrendement

Het is opvallend dat liefst 48 van de 49 transparantieverslagen die volledig stilzwijgend waren over het behaalde rendement van de beleggingsportefeuille, gelinkt waren aan een pensioentoezegging beheerd door een verzekeringsonderneming (verspreid over 11 van de 17 verzekeringsondernemingen uit de steekproef). Bij de pensioenfondsen vermeldde 15 op 16 transparantieverslagen een rendement. Bij de verzekeraars was dit slechts 23 op 71.

Wanneer verzekeringsondernemingen over rendementen communiceerden, ging het daarbij in de meeste gevallen over het gewaarborgd rendement en de winstdeelname, maar niet over het rendement van de portefeuille.

Het beleggingsrendement kan echter niet gelijkgesteld worden met het tarifaire rendement (zie 5.3) of het aan de rekening toegekende rendement (zie 5.7). Wanneer het gaat om een pensioentoezegging beheerd via een tak 21 product, moet het transparantieverslag op grond van artikel 42, §1, tweede lid, 3° van de WAP het rendement vermelden dat werd behaald door het algemeen fonds of, desgevallend, door het afgezonderde fonds (zie 5.2.1).

Wellicht heeft de terughoudendheid van verzekeringsondernemingen te maken met het feit dat er bij tak 21 verzekeringen geen rechtstreeks verband bestaat tussen het beleggingsrendement en het toegekend rendement (zie 5.1). Deze overweging vormt echter geen rechtvaardiging voor het niet vermelden van het beleggingsrendement. Deze vermelding vormt niet alleen een uitdrukkelijke wettelijke verplichting, maar is bovendien relevant voor de aangeslotene. Het rendement van de beleggingsportefeuille vormt voor hem immers een belangrijk gegeven bij de beoordeling van de door de verzekeraar toegepaste winstdeelnamepolitiek.

Niet steeds duidelijk of het rendement voor of na kosten betrof

Bij de transparantieverslagen die het beleggingsrendement vermeldden, was het niet steeds duidelijk of het meegedeelde rendement het bruto-rendement betrof, d.w.z. vóór aftrek van kosten, dan wel het nettorendement, na kosten. Dit was het geval bij 13 van de 38 transparantieverslagen. In 13 andere transparantieverslagen werd duidelijk gemaakt dat het om het beleggingsresultaat vóór aftrek van kosten ging. Nog eens 10 andere transparantieverslagen maakten duidelijk dat het weergegeven rendement wel al rekening hield met bepaalde kosten. 2 van de 38 deelden tot slot zowel het rendement vóór als dat na aftrek van kosten mee. Op dit punt wordt verderop teruggekomen, wanneer het gaat over de kosten ten laste van de reserve (zie 5.5).

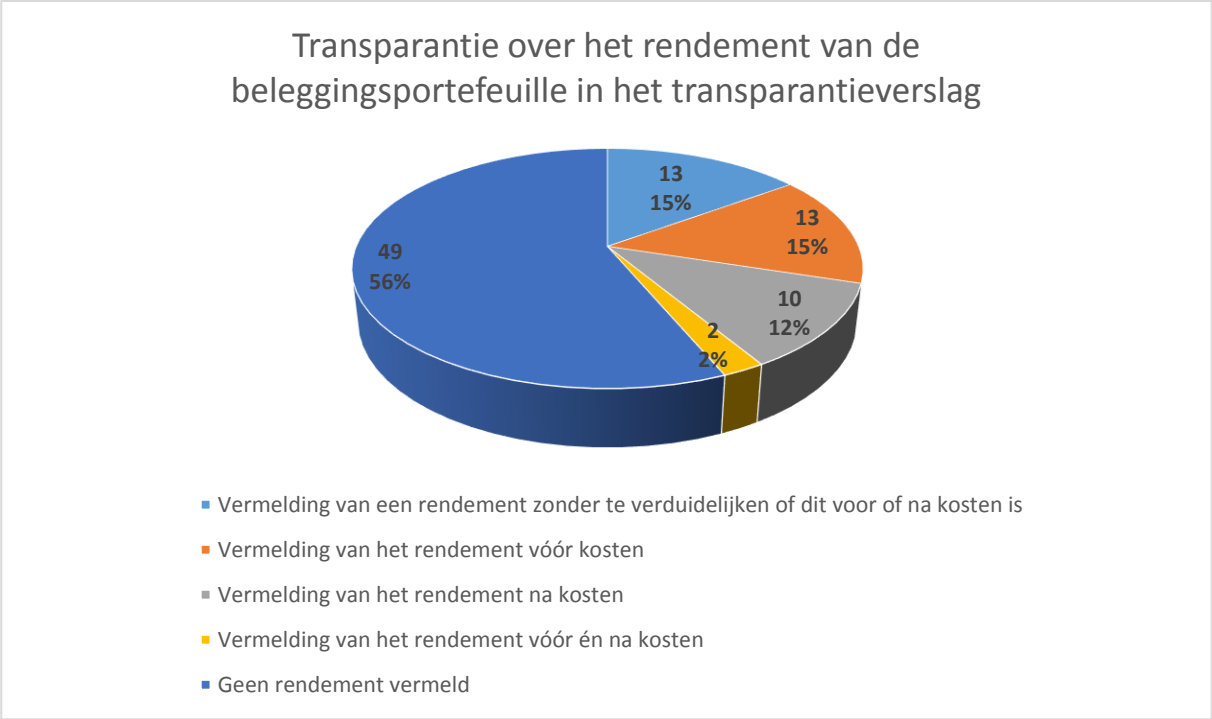

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** de aangeslotenen duidelijk informeert over het rendement van de beleggingsportefeuille (artikel 42, §1, tweede lid, 3° van de WAP). Hierbij moet duidelijk blijken dat het om het beleggingsrendement gaat en niet om het toegekende rendement (zijnde het rendement na aftrek van kosten, toewijzing van een deel aan een vrije reserve etc.). In het geval van een tak 21 verzekering betreft het, naargelang het geval, het rendement van het algemeen fonds dan wel van het afgezonderd fonds waarmee de pensioentoezegging verbonden is.*

Meerdere transparantie-verslagen gaven een evolutie van het beleggingsrendement

Bij 24 pensioentoezeggingen gaf het transparantieverslag de evolutie van het behaalde rendement mee voor meerdere jaren (gaande van de laatste 2 tot de laatste 22 jaar).

In dat verband kan worden opgemerkt dat de IORP II-richtlijn informatieverstrekking over de zgn. “past performance” over een periode van minimaal 5 jaar verplicht stelt[53].

Enkele transparantie-verslagen toetsen het beleggingsrendement aan een benchmark

14 **transparantieverslagen** delen mee in welke mate het behaalde rendement afwijkt van de objectieve *benchmark* waarop zij zich richten (6 beheerd door een pensioenfonds, 8 door een verzekeringsonderneming).

*De FSMA beveelt aan om de aangeslotenen in het **transparantieverslag** voldoende kadering te geven bij het behaalde rendement van de beleggingsportefeuille, o.a. door de evolutie ervan mee te geven en door dit rendement af te zetten tegen een relevante benchmark.*

[53] Artikel 37, 1. (g) van Richtlijn 2016/2341/EU.

Transparantie over het rendement van alle beleggingskeuzes in het transparantie-verslag was ondermaats

Zoals gezegd bevatte de steekproef 4 pensioentoezeggingen die de aangeslotenen zelf een beleggingsprofiel lieten kiezen. Bij één van deze toezeggingen vermeldde het transparantieverslag het behaalde rendement voor het afgelopen jaar van elk van de beleggingsprofielen waartussen de aangeslotene kon kiezen. De documentatie van de drie overige pensioentoezeggingen was stilzwijgend op dit punt (zie ook 5.2.C.(v)).

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** de aangeslotenen informeert over de behaalde rendementen van alle beleggingsprofielen waartussen zij de keuze hebben (artikel 42, §1, tweede lid, 3° van de WAP).*

B. De vermelding van het beleggingsrendement op de pensioenfiche

(i) de vermelding van het rendementspercentage

Veel pensioenfondsen vermeldden een rendements-percentage …

11 van de 16 pensioenfondsen vermeldden een rendementspercentage op de **pensioenfiche** (2 van deze pensioenfiches gaven zelfs de evolutie van een rendement mee voor meerdere jaren).

… maar er werd geen onderscheid gemaakt tussen het "beleggingsrendement" en het "toegekend rendement"

In de meeste gevallen kon men echter uit de bewoordingen van de fiche afleiden dat het niet het beleggingsrendement betrof, maar het rendement dat daadwerkelijk aan de individuele rekeningen werd toegekend. Zo werd in een aantal gevallen gesproken over "toegewezen" of "toegekend" rendement of nog over "nettorendement". Andere fiches spraken over "investeringsresultaat", "performance" of "rendement" zonder meer, waardoor het niet duidelijk was of daarmee het (bruto)beleggingsrendement werd bedoeld, dan wel het toegekende rendement, d.w.z. na afhouding van eventuele kosten en inhoudingen. Geen enkel pensioenfonds vermeldde zowel het beleggingsrendement als het uiteindelijk aan de rekening toegekend rendement in de pensioenfiche.

Rekening houdend met het directe verband dat er bij pensioenfondsen bestaat tussen het beleggingsrendement en het rendement dat aan de rekening wordt toegekend, acht de FSMA het aangewezen om beide percentages op de pensioenfiche te vermelden.

Geen enkele verzekeringsonder-neming vermeldde het beleggingsrendement

Bij de verzekeringsondernemingen vermeldde geen enkele pensioenfiche het beleggingsrendement. Sommige verzekeringsondernemingen vermeldden in het geval van een tak 21 verzekering wel het gewaarborgde tarifaire rendement en/of het winstdeelnamepercentage (zie 5.3.3.C en 5.4.3.B.ii). Rekening houdend met de onrechtstreekse band die er bij tak 21 producten bestaat tussen het beleggingsrendement en het daadwerkelijk toegekend rendement, is de FSMA van mening dat deze laatste gegevens voor de aangeslotene inderdaad van groter belang zijn en acht zij het niet noodzakelijk om daarnaast ook nog het beleggingsrendement op de pensioenfiche te vermelden. Zoals gezegd verwacht de FSMA wel dat de aangeslotene, wanneer hij dat wenst, het beleggingsrendement kan raadplegen in het transparantieverslag (zie 5.2.3.A).

Bij tak 23 verzekeringen vormt het beleggingsrendement, net als bij pensioenfondsen, wel een bijzonder pertinent gegeven, waarvan de vermelding op de pensioenfiche wenselijk is.

*De FSMA beveelt aan om bij pensioentoezeggingen waarbij er een direct verband bestaat tussen het beleggingsrendement en het rendement dat wordt toegekend aan de individuele rekening (dit is het geval bij pensioenfondsen en tak 23 verzekeringen) zowel het percentage van het rendement van de beleggingsportefeuille als dat van het daadwerkelijk toegekende rendement op de **pensioenfiche** te vermelden.*

(ii) de vermelding van het bedrag aan beleggingsrendement

Geen enkele fiche vermeldt het bedrag van het (bruto)-beleggingsrendement

Bijna een kwart van de pensioenfiches (20) vermeldde naast (8) of in de plaats van (12) een rendementspercentage een bedrag dat als rendement werd toegekend. Het ging daarbij echter niet om het (bruto) beleggingsrendement, maar om, naargelang het geval:

- het tarifair rendement (desgevallend met winstdeelname) bij verzekeringsondernemingen (zie 5.3.3.E);
- het daadwerkelijk aan de rekening toegekend rendement bij pensioenfondsen (zie 5.7.2.B.ii);

Bijna een kwart van de fiches vermeldt wel het bedrag aan "toegekend" rendement

Net als wat het percentage van het (bruto) beleggingsrendement betreft, acht de FSMA het aangewezen om bij pensioentoezeggingen waarbij er een direct verband bestaat tussen het beleggingsrendement en het rendement dat wordt toegekend aan de individuele rekening (bij pensioenfondsen en tak 23 verzekeringen) het bedrag te vermelden dat voor de aangeslotene in kwestie overeenstemt met het (bruto) beleggingsrendement. Dit bedrag vormt immers het uitgangspunt bij de vaststelling van het rendement dat men uiteindelijk aan de aangeslotene zal toekennen.

Idealiter vermeldt de pensioenfiche (i) het bedrag van het (bruto) beleggingsrendement, (ii) het bedrag/de bedragen van alle posten die ten laste worden gelegd van het rendement, zoals kosten (zie 5.5) of inhoudingen voor de vorming van een vrije reserve (zie 5.6) en (iii) het bedrag van het effectief toegekend rendement, dat het resultaat is van die kosten en inhoudingen (zie 5.7). Enkel op deze wijze verkrijgt de aangeslotene volledige transparantie.

*De FSMA beveelt aan om bij pensioentoezeggingen waarbij er een direct verband bestaat tussen het beleggingsrendement en het rendement dat wordt toegekend aan de individuele rekening (dit is het geval bij pensioenfondsen en tak 23 verzekeringen) zowel het bedrag (in euro) van het (bruto-)rendement van de beleggingsportefeuille als dat van het daadwerkelijk toegekende rendement op de **pensioenfiche** te vermelden.*

5.3 Het door de pensioeninstelling gewaarborgde rendement: het tarifaire rendement

1. Principes

Enkel tak 21 producten waarborgen een tarifair rendement

Zoals vermeld garanderen *de facto* enkel verzekeringsondernemingen een bepaald rendement aan de aangeslotenen, namelijk wanneer zij de pensioentoezegging beheren via een tak 21 product (zie 5.1). Indien het rendement van de beleggingsportefeuille lager ligt dan het gewaarborgde tarifaire rendement, moet de verzekeringsonderneming het verschil bijpassen.

De rentevoet die een verzekeringsonderneming mag waarborgen is om prudentiële redenen wettelijk begrensd[54].

De **draagwijdte** van het tarifaire rendement - i.e. de periode waarvoor dit rendement gewaarborgd is en de bijdragen waarop dit rendement betrekking heeft - kan sterk verschillen. *Grosso modo* zijn er drie types contracten:

Sommige contracten waarborgen een rendement op reeds gestorte én op toekomstige bijdragen tot de pensioenleeftijd, …

- *Contracten met gelijkblijvende premies*[55]

Bij dit type contracten waarborgt de verzekeringsonderneming het tarifaire rendement voor de gehele duurtijd van het contract – zijnde tot op de pensioenleeftijd[56] - en dit voor alle huidige en toekomstige bijdragen. Wanneer de verzekeringsonderneming een nieuw tarifair rendement toepast, bijvoorbeeld als gevolg van een daling van de wettelijke maximale rentevoet, dan blijft het oude tarifaire rendement behouden voor de reserves die reeds op de individuele rekeningen van de aangeslotenen stonden, maar ook voor de toekomstige bijdragen. Het nieuwe tarifaire rendement geldt enkel voor eventuele bijdrageverhogingen, bijvoorbeeld naar aanleiding van een salarisverhoging, of voor de bijdragen van een werknemer die pas werd aangesloten na de wijziging van het tarifaire rendement.

… andere waarborgen enkel een rendement op reeds gestorte bijdragen tot de pensioenleeftijd …

- *Contracten met opeenvolgende koopsommen*

Bij contracten met opeenvolgende koopsommen (in het verzekeringsjargon ook '*universal life*'-contracten genoemd) waarborgt de verzekeringsonderneming eveneens het tarifair rendement tot op de pensioenleeftijd. In tegenstelling tot bij het eerste type contracten geldt deze waarborg echter niet voor toekomstige bijdragen. Wanneer de verzekeringsonderneming een

---

[54] Zie artikel 216 van de Wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen, *B.S.* 23 maart 2016.

[55] Er worden nog maar zelden nieuwe contracten van dit type gesloten. Dit neemt evenwel niet weg dat er nog een omvangrijke historische portefeuille van dit type contracten op de markt is.

[56] De pensioenleeftijd van een pensioentoezegging is de contractuele leeftijd opgenomen in het pensioenreglement (bv. '65 jaar'). Deze valt voor een aangeslotene niet noodzakelijk samen met de leeftijd waarop zijn wettelijk pensioen ingaat (zie ook hoofdstuk 6, 6.2.1.A).

nieuw tarifair rendement toepast, dan blijft het oude tarifaire rendement enkel behouden voor de reserves die reeds op de individuele rekeningen van de aangeslotenen stonden op het moment van de wijziging. Op de bijdragen die nadien worden gestort wordt het nieuwe tarifaire rendement toegepast. Bij dergelijke contracten is het dus mogelijk dat verschillende bijdragen aan een verschillende tarifaire rentevoet worden gekoppeld tot aan de pensioenleeftijd.

… of waarborgen enkel een rendement op reeds gestorte bijdragen voor een beperkte duur

- *Contracten met beperkte garantieduur.*

Bij contracten met beperkte garantieduur wordt er niet langer een tarifair rendement gewaarborgd tot op de pensioenleeftijd maar slechts voor een beperktere duur (vb. 8 jaar). Na deze termijn zal een nieuwe tarifaire rentevoet worden vastgesteld voor de volgende periode. Wanneer de verzekeringsonderneming een nieuwe tarifaire rentevoet toepast, geldt deze niet alleen voor de toekomstige bijdragen maar ook voor de verdere kapitalisatie van de reserves opgebouwd met bijdragen waarvan de tarifaire rentevoet op vervaldag is gekomen.

Het spreekt voor zich dat de draagwijdte van het tarifaire rendement een belangrijke invloed kan hebben op het latere aanvullend pensioen, in het bijzonder in een context waarin de tarifaire rentevoeten gevoelig stijgen en/of dalen.

2. Het tarifaire rendement bij de onderzochte pensioentoezeggingen

Gewaarborgde rentevoeten in dalende lijn

Van de 71 onderzochte pensioentoezeggingen die werden beheerd door een verzekeringsonderneming werden er 70 via een tak 21 product beheerd. Enkel deze pensioentoezeggingen kennen een gewaarborgd tarifair rendement. Bij het begin van de onderzocht periode (01/2012) bedroeg de gemiddelde tarifaire rentevoet 3,25%[57]. Aan het einde van de onderzochte periode (01/2015) was de gemiddelde tarifaire rentevoet gedaald naar 1,25%[58].

Meeste contracten met 'opeenvolgende koopsommen'

42 van deze 70 pensioentoezeggingen werden beheerd via een verzekeringscontract van het type 'opeenvolgende koopsommen', 26 via een contract van het type 'gelijkblijvende premies' en 2 via een contract van het type 'beperkte garantieduur'(zie 5.3.1).

Bij 66 van de 70 pensioentoezeggingen vond gedurende de onderzochte periode een wijziging van het initieel gewaarborgde tarifaire rendement plaats.

[57] Nagenoeg elke verzekeringsonderneming hanteerde 3.25% als tarifaire rentevoet.
[58] Gaande van 0,5 tot 3,25%.

3. Transparantie over het tarifaire rendement

Artikel 42 WAP
§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.
Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:
…
6° de technische grondslagen voor de tarifering alsook in welke mate en voor welke duur de technische grondslagen van de tarifering worden gewaarborgd wanneer de pensioeninstelling een welbepaald resultaat garandeert op de gestorte bijdragen; [van kracht vanaf 01/01/2016]
…

Artikel 4-7 KB WAP
Bij een pensioentoezegging … wordt het volledige rendement met betrekking tot de pensioentoezegging aan de individuele rekeningen van de aangeslotene toegekend.
Het pensioenreglement bepaalt de wijze waarop het rendement wordt vastgesteld evenals de modaliteiten voor de in het eerste lid bedoelde toekenning.

Artikel 4-13 KB WAP
… bevat het pensioenreglement ten minste de volgende bepalingen:
…
8° de mate waarin de verbintenissen van de inrichter worden gegarandeerd op grond van een resultaatsverbintenis vanwege de pensioeninstelling.

A. Het al dan niet bestaan van een tarifair rendement

Niet alle pensioenreglementen maken ondubbelzinnig duidelijk of de pensioeninstelling een rendement waarborgt

Bij 58 van de 70 onderzochte pensioentoezeggingen met een tarifair rendement vermeldde het **pensioenreglement** ondubbelzinnig dat de verzekeringsonderneming een rendement waarborgde. 12 pensioenreglementen waren op dat vlak onvoldoende duidelijk.

Bij 12 van de 17 pensioentoezeggingen zonder gewaarborgd rendement vermeldde het pensioenreglement ondubbelzinnig dat de pensioeninstelling geen rendement waarborgde.

In de **transparantieverslagen** werd het voorkomen van een gewaarborgd tarifair rendement in de regel opgenomen. Dit was het geval voor 65 van de 70 transparantieverslagen.

In de **pensioenfiche** werd deze informatie maar in een derde van de onderzochte gevallen gegeven (23 van de 70).

In een aantal documenten was het niet uit te maken of men over het door de pensioeninstelling gewaarborgde tarifair rendement sprak, dan wel over de wettelijke rendementsgarantie ten laste van de inrichter (zie hoofdstuk 7, 7.3).

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-7 en 4-13 van het KB WAP) en, bij beheer via een tak 21 product, het **transparantieverslag** (artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP) ondubbelzinnig duidelijk maken of de pensioeninstelling al dan niet een tarifair rendement waarborgt.*

*De FSMA beveelt aan om, bij beheer via een tak 23 product of via een middelenverbintenis, in het **transparantieverslag** duidelijk te maken dat de pensioeninstelling geen tarifair rendement waarborgt.*

*De FSMA beveelt aan om in de **pensioenfiche** ondubbelzinnig duidelijk te maken of de pensioeninstelling al dan niet een tarifair rendement waarborgt.*

B. Draagwijdte van het tarifaire rendement

Bij een derde van de pensioentoezeggingen met een gewaarborgd tarifair rendement, kon de aangeslotene de draagwijdte van dat rendement via geen enkel sleuteldocument te weten komen

29 van de 70 **pensioenreglementen** maakten de draagwijdte van het tarifaire rendement niet of onvoldoende duidelijk. In die gevallen kon op basis van het pensioenreglement dus niet worden vastgesteld of het een contract betrof met gelijkblijvende premies, een contract met opeenvolgende koopsommen, dan wel een contract met beperkte garantieduur (zie 5.3.1).

In veel **transparantieverslagen** werd wel de aard van het contract vermeld (48 van de 70), maar vaak zonder bijkomende toelichting, zodat de praktische implicaties daarvan voor veel aangeslotenen wellicht onduidelijk bleven.

Tot slot werd deze informatie zelden in de **pensioenfiche** opgenomen (slechts in 5 van de 70 wel).

Globaal bleek dat bij quasi een derde van de onderzochte pensioentoezeggingen met een gewaarborgd tarifair rendement, de aangeslotene de draagwijdte van dat rendement via geen enkel van de sleuteldocumenten kon achterhalen. Nochtans gaat het om een essentieel element voor de totstandkoming van zijn aanvullend pensioen. De FSMA beschouwt een begrijpelijke vermelding van de draagwijdte van het tarifaire rendement dan ook als een cruciaal element in het kader van financiële transparantie. Aangeslotenen moeten op basis van de informatie waarover zij beschikken, begrijpen of een eventuele wijziging van de gewaarborgde rentevoet uitsluitend betrekking heeft op bijdrageverhogingen, enkel op nieuwe bijdragen, dan wel ook op de al opgebouwde reserves.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-13 van het KB WAP) en het **transparantieverslag** (artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP) ondubbelzinnig de draagwijdte van het door de pensioeninstelling gewaarborgde tarifaire rendement duidelijk maken. Aangeslotenen moeten begrijpen of een eventuele wijziging van de gewaarborgde rentevoet uitsluitend betrekking heeft op bijdrageverhogingen, enkel op nieuwe bijdragen, dan wel ook op de al opgebouwde reserves.*

*De FSMA beveelt aan om de draagwijdte van het door de pensioeninstelling gewaarborgde tarifaire rendement ook te verduidelijken in de **pensioenfiche**.*

C. Het gewaarborgde tarifaire rendementspercentage

De gewaarborgde intrestvoet werd zelden in het pensioenreglement of in de pensioenfiche vermeld maar wel in 2 op de 3 transparantie-verslagen

Slechts 2 **pensioenreglementen** vermeldden het gewaarborgde tarifaire rendementspercentage. 28 pensioenreglementen verwezen hiervoor enkel naar de 'tarieven neergelegd bij de toezichthouder' (zie ook Hoofdstuk 4, 4.2.3.A). De overige 40 maakten geen melding van het tarifaire rendement.

De actueel gewaarborgde rentevoet werd wel in twee derde van de **transparantieverslagen** meegedeeld (46 van de 70). 1 transparantieverslag verwees hiervoor naar de 'tarieven neergelegd bij de toezichthouder'. De overige 23 waren stilzwijgend.

Bij een derde van de pensioentoezeggingen met een gewaarborgd tarifair rendement kwam de aangeslotene niet te weten welk rendement de pensioeninstelling hem nu precies waarborgde

De **pensioenfiche** maakte zelden melding van de gewaarborgde rentevoet. Slechts bij 9 van de 70 pensioenfiches - verspreid over 5 verzekeringsondernemingen - was dit het geval.

Hoewel het om een essentieel element gaat, moet op grond van voorgaande bevindingen geconcludeerd worden dat in bijna een derde van de onderzochte pensioentoezeggingen de aangeslotene via geen enkel sleuteldocument te weten kon komen welk tarifair rendement de pensioeninstelling nu precies waarborgde.

Vanaf 1 januari 2016 moet alvast het transparantieverslag verplicht het tarifaire rendementspercentage meedelen. Deze verplichting werd ingevoerd door de Wet van 18 december 2015.

*De FSMA verwacht dat de gewaarborgde intrestvoet of interestvoeten ondubbelzinnig worden vermeld in het **transparantieverslag** (artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om de gewaarborgde intrestvoet of interestvoeten ook op te nemen in de **pensioenfiche**.*

D. Wijziging van het tarifaire rendementspercentage

Onvoldoende transparantie bij wijzigingen van het tarifaire rendement

Welgeteld 1 van de 66 **pensioenreglementen** die betrekking hadden op een pensioentoezegging waarvan het tarifaire rendementspercentage minstens één maal werd gewijzigd, maakte deze wijziging(en) duidelijk door een overzicht te geven van alle gewaarborgde rentevoeten met een duidelijke aanduiding van de periode waarvoor deze golden.

Een dergelijk overzicht was ook in ongeveer de helft van de 66 **transparantieverslagen** terug te vinden (32 van de 66), al deelde een aantal van de transparantieverslagen die dergelijk overzicht niet bevatten wel de laatste tarifaire rentevoet mee. Tot slot was dergelijk overzicht in amper 5 **pensioenfiches** opgenomen (verspreid over 3 verzekeringsondernemingen). In 4 andere pensioenfiches werd de verworven reserve wel opgesplitst in functie van de tarifaire rentevoet die op de respectievelijke delen van

toepassing was, maar waren de periodes waarop de verschillende rentevoeten betrekking hadden niet aangeduid (zie ook hoofdstuk 7, 7.1.2.B).

Bij 13 pensioentoezeggingen (verspreid over 5 verzekeringsondernemingen) werden de aangeslotenen via een specifieke brief op de hoogte gebracht van een wijziging van het gegarandeerde rendementspercentage.

Een wijziging van het tarifaire rendement is in de regel essentiële informatie voor de aangeslotene. Dit is des te meer het geval wanneer het gaat om het tarifaire rendement van contracten van het type 'opeenvolgende koopsommen' of 'beperkte garantieduur' (zie 5.3.1).

*Wanneer er verschillende gewaarborgde interestvoeten van toepassingen zijn verwacht de FSMA dat het **transparantieverslag** een overzicht geeft van die intrestvoeten met een duidelijke aanduiding van (i) de periode en (ii) de bijdragen waarvoor ze gelden (zie ook 5.3.3.B) (artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan deze informatie ook op te nemen in de **pensioenfiche**.*

E. Het als tarifair rendement toegekend bedrag

De toepassing van de tarifaire rentevoet – of gewaarborgde rentevoeten – leidt voor een aangeslotene tot een concreet bedrag aan gewaarborgd tarifair rendement, dat, nadat desgevallend nog kosten werden afgehouden (zie verder 5.5.3.A), aan zijn rekening zal worden toegekend.

In 9 **pensioenfiches** (van 5 verzekeringsondernemingen) werd het concrete bedrag (in euro) aan tarifair rendement meegedeeld dat het afgelopen jaar aan de individuele rekening werd toegekend. 3 van deze fiches (bij één verzekeraar) vermeldden tevens de daarmee overeenstemmende gewaarborgde rentevoet.

De FSMA beschouwt de vermelding van dit bedrag als een goed praktijk, in het bijzonder wanneer ook de overige bedragen die mee het uiteindelijk toegekende rendement bepalen, zoals kosten (zie 5.5.3.A) en winstdeelnames (zie 5.4.3.B) worden vermeld. Enkel op die manier verkrijgt de aangeslotene een duidelijk inzicht in de omvang en de samenstelling van het rendement dat hem wordt toegekend.

*De FSMA beveelt aan om het bedrag (in euro) waarop de aangeslotene voor het afgelopen jaar aanspraak kan maken als tarifair rendement, te vermelden op de **pensioenfiche**.*

5.4 De winstdeelname

1. Principes

Het gewaarborgde tarifaire rendement kan worden aangevuld met winstdeelnames

De keerzijde van het gewaarborgde tarifaire rendement van een tak 21 product is dat, wanneer het rendement van de achterliggende beleggingsportefeuille het tarifaire rendement overstijgt, de pensioeninstelling niet verplicht is dit te delen met de aangeslotenen. Als zij dit toch doet, neemt dit de vorm aan van een winstdeelname.

Toekenning is discretionair …

Het rendement van de beleggingsportefeuille moet voldoende hoog zijn, willen de aangeslotenen kunnen hopen op een winstdeelname. Het is evenwel de algemene vergadering van de verzekeringsonderneming die beslist of zij een winstdeelname toekent en zo ja, welk percentage. De winstdeelname mag nooit op voorhand gegarandeerd worden. Wel kan de verzekeringsonderneming ze niet meer terugeisen eens ze werd toegekend.

… behalve bij afgezonderde fondsen

Wanneer het beheer van de pensioentoezegging gebeurt via een tak 21 product met een afgezonderd fonds is de verzekeringsonderneming wel gebonden om bovenop het gewaarborgde tarifaire rendement een deel van het rendement van het afgezonderd fonds als winstdeelname toe te kennen[59]. De wet vereist in dat geval ook een specifiek winstdeelnamereglement[60]. Ook in dat geval wordt er echter maar een winstdeelname toegekend voor zover het gerealiseerde beleggingsrendement dit toelaat.

Naargelang het gewaarborgde tarifaire rendement lager is, kan de winstdeelname een belangrijkere rol spelen voor het toegekende rendement.

2. De winstdeelname bij de onderzochte pensioentoezeggingen

In de steekproef werden 70 pensioentoezeggingen beheerd via een tak 21 product en bestond m.a.w. de mogelijkheid voor de verzekeringsonderneming om een winstdeelname toe te kennen.

Bij 6 van deze 70 pensioentoezeggingen werden de verworven reserves beheerd in een afgezonderd fonds.

3. Transparantie over de winstdeelname

Artikel 42 WAP

§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.

Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:

[59] Artikel 57 van het KB Leven.

[60] Artikel 60, §1 van het KB Leven.

…

5° in voorkomend geval de winstdeling;

6° de technische grondslagen voor de tarifering alsook in welke mate en voor welke duur de technische grondslagen van de tarifering worden gewaarborgd wanneer de pensioeninstelling een welbepaald resultaat garandeert op de gestorte bijdragen; [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

Artikel 4-7 KB WAP

Bij een pensioentoezegging … wordt het volledige rendement met betrekking tot de pensioentoezegging aan de individuele rekeningen van de aangeslotene toegekend.

Het pensioenreglement bepaalt de wijze waarop het rendement wordt vastgesteld evenals de modaliteiten voor de in het eerste lid bedoelde toekenning.

Artikel 4-12 KB WAP

Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

A. Algemene regels in verband met de winstdeelname

Algemene regels in verband met de winstdeelname vaak niet of onvoldoende vermeld in het pensioenreglement

De algemene regels in verband met de verdeling en toekenning van de winstdeelname - bijvoorbeeld het feit dat de algemene vergadering van de verzekeringsonderneming daarover discretionair beslist - waren terug te vinden in 28 van de 70 **pensioenreglementen**. Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar het discretionaire karakter van de winstdeelname. Dit kwam niet in elk van deze pensioenreglementen even duidelijk uit de verf. Nog eens 27 pensioenreglementen verwezen voor deze regels naar het 'winstdeelnameplan neergelegd bij de toezichthouder'. Zoals reeds vermeld bij de kosten aangerekend op de bijdragen vindt de FSMA dit ontoereikende communicatie (zie 4.2.3.A). 15 pensioenreglementen vermeldden de algemene regels met betrekking tot de winstdeelname zelfs helemaal niet.

Het valt op dat deze algemene regels enerzijds vaker terug te vinden waren in **transparantieverslagen** (34 van de 70), maar dat anderzijds heel wat meer transparantieverslagen ook volledig stilzwijgend bleven op dit punt (30 van de 70). 6 verslagen verwezen uitsluitend naar een neergelegd winstdeelnameplan. Nochtans vereist artikel 42, §1 van de WAP dat het transparantieverslag de nodige informatie bevat over de winstdeling.

In de **pensioenfiche** vermeldde men deze regels nagenoeg nooit (1 van de 70 wel).

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** (artikel 4-7 van het KB WAP) en het **transparantieverslag** (artikel 42, §1, tweede lid, 5° van de WAP) de algemene regels in verband met de verdeling en de toekenning van de winstdeelname bevatten. Hierbij moet het discretionaire karakter van de winstdeelname voldoende duidelijk zijn.*

*De FSMA beveelt aan om de algemene regels in verband met de verdeling en de toekenning van de winstdeelname ook te hernemen in het **transparantieverslag**.*

B. De concreet toegekende winstdeelname

(i) Criteria

Ruime helft van de transparantie-verslagen vermeldt de criteria voor de toekenning van de winstdeelname

De verzekeringsonderneming zal niet zelden een verschillende winstdeelname toekennen aan verschillende types contracten of binnen eenzelfde contract aan verschillende reserveschijven. Te denken valt bijvoorbeeld aan het toekennen van een verschillend percentage winstdeling in functie van de hoogte van het gewaarborgde tarifaire rendement. Vaak wordt een hogere winstdeelname toegekend aan de reserves met een lager tarifair rendement, met de bedoeling om aan alle aangeslotenen eenzelfde globaal rendement (tarifair rendement + winstdeelname) toe te kennen.

43 van de 70 **transparantieverslagen** vermeldden de criteria op basis waarvan de verzekeringsonderneming de winstdeelname had toegekend. Van de onderzochte **pensioenfiches** vermeldde er dan weer geen enkele deze criteria uitdrukkelijk.

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** de criteria beschrijft die gehanteerd werden bij de toekenning van de winstdeelname (artikel 42, §1, tweede lid, 5° van de WAP).*

(ii) Percentage van winstdeelname

Percentage van de winstdeelname in twee op drie transparantie-verslagen

51 **transparantieverslagen** vermeldden het concrete percentage (of de concrete percentages) van de winstdeelname van het afgelopen jaar. Slechts 9 **pensioenfiches** vermeldden het percentage van de winstdeelname.

9 **transparantieverslagen** gaven daarenboven een historisch overzicht van dit percentage over meerdere jaren[61]. Geen enkele **pensioenfiche** uit de steekproef bevatte dergelijk overzicht.

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** het percentage/de percentages van de toegekende winstdeelname bevat, dan wel duidelijk maakt dat geen winstdeelname werd toegekend (artikel 42, §1, tweede lid, 5° van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om het percentage/de percentages van de toegekende winstdeelname ook in de **pensioenfiche** te vermelden, dan wel duidelijk te maken dat geen winstdeelname werd toegekend.*

[61] 3 verslagen voor 4 jaren, 6 verslagen voor 5 jaren.

(iii) Bedrag van de winstdeelname

Bedrag van de winstdeelname in helft van de pensioenfiches terug te vinden

32 **pensioenfiches** vermeldden het concrete bedrag dat als winstdeelname aan de individuele aangeslotene werd toegekend.

De FSMA beschouwt de vermelding van dit bedrag als een goed praktijk, in het bijzonder wanneer ook de overige bedragen die mee het uiteindelijk toegekend rendement bepalen, zoals het tarifaire rendement (zie 5.3.3.E) en eventuele kosten (zie 5.5.3.A.ii) worden vermeld. Op die manier verkrijgt de aangeslotene een duidelijk inzicht in de omvang en de samenstelling van het rendement dat hem wordt toegekend.

In een aantal gevallen ging het evenwel niet om het bedrag van de winstdeelname van het afgelopen jaar, maar om dat van de winstdeelname van het jaar dáárvoor. Dit was het geval wanneer de algemene vergadering nog geen beslissing over de winstdeelname had genomen op het moment dat de pensioenfiche werd opgesteld. Het gebruik van verschillende referentieperiodes wordt beter vermeden. Op zijn minst moet de verzekeringsonderneming er in dat geval over waken dat er geen enkele verwarring mogelijk is over welke informatie op welke referentieperiode slaat.

*De FSMA beveelt aan om het bedrag (in euro) dat voor het afgelopen jaar als winstdeelname aan de individuele rekening van de aangeslotene werd toegekend, te vermelden op de **pensioenfiche**.*

C. De winstdeelname bij een pensioentoezegging verbonden aan een afgezonderd fonds

Weinig informatie over werking van de winstdeelname bij een afgezonderd fonds

6 van de 70 pensioentoezeggingen uit de steekproef beheerd via een tak 21 product waren verbonden aan een afgezonderd fonds. Wanneer de verworven reserves verbonden aan een pensioentoezegging worden belegd in een afgezonderd fonds, moet het pensioenreglement vermelden dat het rendement van dat fonds maar uitbetaald kan worden als winstdeelname als het fonds rendabel is[62]. Dit was evenwel slechts in 1 **pensioenreglement** terug te vinden. Bij een andere pensioentoezegging was deze informatie in de pensioenfiche terug te vinden. Geen enkel **transparantieverslag** maakte hier gewag van.

Voor elk afgezonderd fonds moet de verzekeringsonderneming een winstdelingsreglement opstellen. Dit reglement beschrijft de regels volgens welke een winstdeelname wordt toegekend. Aangezien het pensioenreglement de regels moet bevatten met betrekking tot de vaststelling van het rendement en de winstdeelname ontegensprekelijk deel uitmaakt van het rendement, is de FSMA van mening dat het pensioenreglement in voorkomend geval het winstdeelnamereglement van het afgezonderd fonds moet omvatten[63]. Slechts 2 van de 6 onderzochte **pensioenreglementen** bevatten dergelijk reglement.

[62] Artikel 58, §2 van het KB Leven stelt deze vermelding ook verplicht in de verzekeringsovereenkomst.

[63] Artikel 60, §1 van het KB Leven vereist dat dit reglement (ook) deel uitmaakt van de algemene voorwaarden van de verzekering verbonden aan het afgezonderd fonds.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** desgevallend vermeldt dat het rendement van het afgezonderd fonds waaraan de pensioentoezegging verbonden is slechts uitbetaald wordt als dat fonds rendabel is (artikel 4-7 en 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** het winstdelingsreglement van het afgezonderd fonds bevat (artikel 4-7 en 4-12 van het KB WAP).*

5.5 Kosten ten laste van de reserve

1. Principes

Kosten leiden tot een lager nettorendement

In veel gevallen zullen pensioeninstellingen voor het beheer van de verworven reserves bepaalde kosten aanrekenen, die zich vertalen in een lager rendement. Eerder werd uiteengezet dat verzekeringsondernemingen en pensioenfondsen dit op een verschillende manier doen.

Verzekeringsondernemingen rekenen een vast percentage van de verworven reserve als kost aan. Bij tak 21 producten heet deze kost 'inventaristoeslag'. Bij tak 23 producten noemt men deze kost de 'beheertoeslag'.

Pensioenfondsen werken doorgaans met de reële kosten, die geheel of gedeeltelijk ten laste kunnen worden gelegd van de reserve en op die manier wegen op het rendement van de beleggingsportefeuille (zie 5.1). De mate waarin kosten ten laste worden gelegd van de reserve kan sterk verschillen van pensioenfonds tot pensioenfonds. Waar in sommige gevallen het volledige administratieve beheer wordt waargenomen door de pensioeninstelling (met eigen personeel en infrastructuur), wordt bij andere pensioenfondsen het takenpakket van de pensioeninstelling tot een minimum beperkt en wordt de administratieve omkadering van het pensioenstelsel volledig waargenomen op het niveau van de inrichter. Dit vertaalt zich uiteraard in het kostenniveau, wat maakt dat het vergelijken van kosten tussen verschillende pensioeninstellingen steeds met de nodige omzichtigheid moet gebeuren en rekening moet worden gehouden met de beheerstaken die daadwerkelijk aan de pensioeninstelling werden toevertrouwd.

Indirecte kosten ten laste van het beleggingsrendement voer voor eigen onderzoek

Volledigheidshalve herinneren we er aan dat er vaak ook significante indirecte kosten spelen, gelinkt aan de beleggingen die de pensioeninstelling doet, en die niet uit de reserve worden geput, maar rechtstreeks op het rendement van de beleggingsportefeuille wegen (vb. instap- en uitstapkosten van beleggingsfondsen waarin de bijdragen belegd zouden worden). Deze kosten zorgen uiteraard ook voor een lager rendement voor de aangeslotenen (zie hoofdstuk 1, 1.2).

2. Kosten ten laste van de reserve bij de onderzochte pensioentoezeggingen

Tarifaire en reële kosten

Bij 16 van de 71 pensioentoezeggingen uit de steekproef die beheerd werden door een verzekeringsonderneming rekende laatstgenoemde een inventaristoeslag aan op de verworven reserves. De meest voorkomende percentages waren 0,1% en 0,05%[64].

Bij de pensioentoezeggingen die verbonden waren met een afgezonderd fonds werd naast de eigenlijke inventaristoeslag soms nog een "beheerstoeslag" aangerekend op het niveau van het afgezonderde fonds. Deze vertaalde zich in een lager rendement op het niveau van het afgezonderd fonds en dus in een lagere winstdeelname.

Zoals vermeld werken pensioenfondsen voornamelijk met de reële kosten (personeelskosten, advies, beleggingskosten….), die dan geheel of gedeeltelijk ten laste worden gelegd van de reserve. Dit was in min of meerdere mate het geval bij alle pensioentoezeggingen uit de steekproef die beheerd werden door een pensioenfonds (16 van de 87).

3. Transparantie over de kosten ten laste van de reserve

Artikel 42 WAP

§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.

Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:

1° de wijze van financiering van de pensioentoezegging en de structurele wijzigingen in die financiering;

…

4° de kostenstructuur;

…

6° de technische grondslagen voor de tarifering alsook in welke mate en voor welke duur de technische grondslagen van de tarifering worden gewaarborgd wanneer de pensioeninstelling een welbepaald resultaat garandeert op de gestorte bijdragen; [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

Artikel 4-7 KB WAP

Bij een pensioentoezegging … wordt het volledige rendement met betrekking tot de pensioentoezegging aan de individuele rekeningen van de aangeslotene toegekend.

Het pensioenreglement bepaalt de wijze waarop het rendement wordt vastgesteld evenals de modaliteiten voor de in het eerste lid bedoelde toekenning.

[64] Bij de pensioentoezegging beheerd via een tak 23 product werd een beheerstoeslag van 0.03% aangerekend. Zoals uiteengezet in 4.2.1.B is de werking van deze kost volledig gelijk te stellen aan de inventaristoeslag aangerekend bij beheer via een tak 21 product.

A. Transparantie over de tarifaire kosten op de reserve

(i) Transparantie over de kostenstructuur

Informatie over de inventaristoeslag was in slechts een derde van de transparantie-verslagen terug te vinden

Geen enkel **pensioenreglement** van de 16 vermeldde het concrete percentage van de inventaristoeslag. 1 pensioenreglement wees op het bestaan van een inventaristoeslag, maar zonder vermelding van het concrete percentage. 10 andere pensioenreglementen verwezen enkel in algemene termen naar 'tarieven neergelegd bij de toezichthouder'. 5 pensioenreglementen bleven volstrekt stilzwijgend.

Het concrete percentage van de inventaristoeslag was enkel terug te vinden in een aantal **transparantieverslagen**. Dit was het geval bij 5 van de 16 verslagen.

Tot slot vermeldde immers ook geen enkele **pensioenfiche** het percentage van de inventaristoeslag.

Deze bevindingen stemmen overeen met wat werd vastgesteld in verband met de kosten ten laste van de bijdragen (zie hoofdstuk 4, 4.2.3.A).

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** een beschrijving van de kosten bevat waaruit duidelijk blijkt welk type kosten men zal aanrekenen op de verworven reserve (artikel 4-7 en 4-12 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** een gedetailleerde en volledige beschrijving van de kostenstructuur met concrete percentages bevat (artikel 42, §1, tweede lid, 4° en 6° van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om het percentage van de inventaristoeslag op te nemen in de **pensioenfiche**.*

(ii) Transparantie over het bedrag van de inventaristoeslag die werd aangerekend op de reserve, op individueel niveau

Sommige pensioenfiches vermelden het als inventaristoeslag aangerekende bedrag

De toepassing van de door de pensioeninstelling gehanteerde kostenstructuur, leidt voor een aangeslotene tot een concreet bedrag aan kosten dat van zijn reserve wordt afgehouden.

3 **pensioenfiches** vermeldden het concrete bedrag van de inventaristoeslag dat werd afgehouden van de verworven reserve. Doordat deze pensioenfiches ook de bedragen vermeldden die overeenstemden met het gewaarborgd rendement en de winstdeelname, verkreeg de aangeslotene op die manier een duidelijk inzicht in de samenstelling van het rendement dat aan zijn rekening werd toegekend. De FSMA beschouwt dit dan ook als een goede praktijk (zie ook 5.7.2.B).

In het kader van de WAPZ en bij individuele levensverzekeringen is de vermelding van het bedrag van de toeslagen die in het afgelopen jaar ten laste werden gelegd van de aangeslotene respectievelijk verzekeringsnemer overigens verplicht[65].

*Wanneer tarifaire kosten ten laste worden gelegd van de verworven reserve, beveelt de FSMA aan om het bedrag van deze kosten op de **pensioenfiche** te vermelden.*

(iii) Transparantie over het bedrag van de inventaristoeslag die werd aangerekend op de reserve, op het niveau van de pensioentoezegging in haar geheel

Er werd geen informatie verstrekt over de kosten aangerekend op de reserves op collectief niveau

Net zoals er geen enkele verzekeringsonderneming was die een becijferd overzicht gaf van het totaalbedrag aan tarifaire kosten dat ten laste werd gelegd van de bijdragen (zie hoofdstuk 4, 4.2.3.B.ii), gaf geen enkele verzekeringsonderneming een becijferd overzicht van het totaalbedrag aan tarifaire kosten dat ten laste werd gelegd van de reserves. Pensioenfondsen werken, zoals gezegd, in de regel niet met tarifaire kosten.

B. <u>Transparantie over de reële kosten ten laste van de reserve</u>

(i) Transparantie over de kostenstructuur

Weinig pensioenreglementen van pensioenfondsen bevatten duidelijke regels met betrekking tot de kosten

Wanneer men kosten ten laste legt van de reserve, geeft dit aanleiding tot een daling van het rendement. Het is daarom belangrijk dat in het **pensioenreglement** duidelijk wordt bepaald met welke kosten men rekening houdt bij de vaststelling van het rendement. In de praktijk bleek dat maar weinig pensioenfondsen de aanrekening van kosten duidelijk in het pensioenreglement regelden. In veel reglementen was helemaal geen verwijzing terug te vinden naar kosten of werd er enkel in zeer algemene termen naar verwezen, zonder verder detail.

In nogal wat gevallen kon de werking van de kosten enkel worden achterhaald na consultatie van andere documenten, zoals de beheersovereenkomst. De beheersovereenkomst is evenwel een intern beleidsdocument, waartoe de aangeslotenen in principe geen toegang hebben. Een vermelding in de beheersovereenkomst neemt dus niet de noodzaak weg om regels over de aanrekening van kosten - voor zover deze ten laste vallen van het rendement - in het pensioenreglement op te nemen.

Aangezien het **transparantieverslag** een beschrijving moet bevatten van de kostenstructuur, moet in dit verslag duidelijk worden uiteengezet welke reële kosten er het afgelopen jaar concreet werden aangerekend. Daarbij moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de kosten die ten laste vallen van het rendement en de kosten die ten laste vallen van de inrichter. 12 van de 16 onderzochte transparantieverslagen gaven aan dat er kosten van het rendement werden afgehouden.

[65] Zie artikel 48, §1 van de WAPZ en artikel 19 en 20 van het KB Leven.

Slechts uitzonderlijk werd inzicht geboden op de impact van de kosten op het toegekend rendement

In de meeste gevallen kon via het transparantieverslag niet of slechts moeilijk worden achterhaald wat de precieze impact was van de reële kosten op het toegekend rendement[66]. Dit was *a fortiori* het geval indien het verslag niets over deze kosten vermeldde, maar ook in de andere gevallen was de impact op het rendement onduidelijk. De meeste verslagen beperkten zich bij de beschrijving van de reële kosten immers tot de vermelding van één of meerdere bedragen in euro voor de totaliteit van de pensioentoezegging (zie 5.5.3.B.iii), terwijl het rendement werd uitgedrukt als een percentage (van het vermogen), niet als een bedrag[67]. Zoals hoger werd gezegd was het daarbij bovendien niet in alle gevallen duidelijk of het meegedeelde rendementspercentage al dan niet reeds rekening hield met de kosten (zie 5.2.3.B.i).

Slechts 2 transparantieverslagen vermeldden de totale kosten (ook) als een percentage van het geheel aan verworven reserves onder beheer, waardoor de impact op het toegekend rendement wel duidelijk werd. Deze verslagen boden daarenboven een overzicht van de evolutie van de reële kosten (over 2, respectievelijk 7 jaren).

Geen enkele onderzochte **pensioenfiche** deelde het kostenpercentage mee van de (totale) reële kosten die ten laste werden gelegd van de reserve.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** duidelijk bepaalt welke reële kosten ten laste vallen van de reserve (en dus van het rendement) (artikel 4-7 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** een gedetailleerde beschrijving van de kostenstructuur bevat. Daaruit moet duidelijk blijken welke reële kosten ten laste vallen van de reserve en/of welke ten laste van de inrichter (artikel 42, §1, tweede lid, 1° en 4° van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om in het **transparantieverslag** en de **pensioenfiche** het kostenpercentage op te nemen van de totale reële kost die ten laste valt van de reserve.*

(ii) Transparantie over het bedrag van de reële kosten die werden aangerekend op de reserve, op individueel niveau

Geen enkele pensioenfiche maakte gewag van reële kosten

Het bedrag van de reële kosten op het niveau van de aangeslotene werd in geen enkele onderzochte **pensioenfiche** meegedeeld. Zoals meermaals werd aangehaald, is het bezorgen via de pensioenfiche van een gedetailleerd overzicht van de samenstelling van de nettobijdragen en het toegekende rendement voor het afgelopen jaar nochtans bijzonder transparant naar de aangeslotenen toe (zie ook 5.7.2.B).

[66] En het onderzoek maakt dan nog abstractie van de indirecte kosten, i.e. de kosten die als het ware 'verwerkt' zitten in het beleggingsresultaat (zie deel 1, hoofdstuk 1, 1.2 *in fine*).

[67] Het verband tussen beide kan slechts gelegd worden voor zover het verslag ook het bedrag van de totale reserves zou meedelen - wat niet steeds het geval is (zie 7.1.2.C) - op grond waarvan de lezer dan zelf het kostenpercentage kan berekenen.

*Wanneer kosten ten laste worden gelegd van de verworven reserve beveelt de FSMA aan om het bedrag van deze kosten per aangeslotene op de **pensioenfiche** te vermelden.*

(iii) Transparantie over het bedrag van de reële kosten die werden aangerekend op de reserve, op het niveau van de pensioentoezegging in haar geheel

Informatie over de kosten aangerekend op de reserves op collectief niveau was in de regel in het transparantieverslag terug te vinden

14 van de 16 onderzochte **transparantieverslagen** van pensioenfondsen boden een beschrijving van de reële kosten. 12 daarvan leverden een becijferd overzicht op het niveau van de pensioentoezegging, al verschilde de mate van detail wel sterk van geval tot geval. In twee gevallen werd een zeer gedetailleerde lijst weergegeven van de verschillende kostenposten met telkens het overeenstemmende bedrag. In 5 gevallen werd enkel één globaal bedrag vermeld, met een beschrijving van de kosten die daartoe hadden bijgedragen. In de 5 resterende verslagen werden de kosten opgesplitst in een aantal grotere categorieën. Meestal werden in dat laatste geval de rubrieken uit jaarrekeningen overgenomen.

*De FSMA beveelt aan om in het **transparantieverslag** een overzicht te geven met concrete bedragen van de reële kosten die het afgelopen jaar ten laste werden gelegd van de reserve (artikel 42, §1, tweede lid, 1° en 4° van de WAP).*

5.6 Onttrekkingen aan het rendement met het oog op de financiering van de vrije reserve

1. Principes

Soms wordt een deel van het rendement toegewezen aan een vrije reserve

Een aantal pensioentoezeggingen voorzien dat een deel van het beschikbare rendement wordt toegewezen aan een zgn. vrije reserve. Vaak wordt dan bepaald dat deze kan worden gebruikt in financieel minder rendabele jaren (bv. om tegemoet te komen aan de rendementsgarantie van de inrichter; zie hoofdstuk 7, 7.3). Zij mag echter in geen enkel geval worden gebruikt voor de betaling van de bijdragen. Zowel de financiering als de aanwending van de vrije reserve dienen het voorwerp uit te maken van duidelijke en vaste regels opgenomen in het pensioenreglement[68]. Het deel van het rendement dat wordt voorbestemd voor de vrije reserve zal uiteraard niet (onmiddellijk) kunnen worden toegewezen aan de individuele rekeningen van de aangeslotenen.

2. Het gebruik van een vrije reserve bij de onderzochte pensioentoezeggingen

9 van de 87 pensioentoezeggingen uit de steekproef reserveerden een deel van het rendement van de beleggingsportefeuille voor een vrije reserve. Het ging hierbij om 7 toezeggingen die beheerd werden door een pensioenfonds (4 ondernemings- en 3 sectorale toezeggingen) en 2 die beheerd werden door een verzekeringsonderneming (beide sectorale pensioentoezeggingen).

[68] Cf. artikel 4-8 KB WAP.

3. Transparantie over de vrije reserve

Artikel 4-7 KB WAP
Bij een pensioentoezegging … wordt het volledige rendement met betrekking tot de pensioentoezegging aan de individuele rekeningen van de aangeslotene toegekend.
Het pensioenreglement bepaalt de wijze waarop het rendement wordt vastgesteld evenals de modaliteiten voor de in het eerste lid bedoelde toekenning.

Artikel 4-8, tweede lid KB WAP
…
De wijze van financiering evenals de aanwending van deze vrije reserve dienen duidelijk in het pensioenreglement te worden bepaald.

Het **pensioenreglement** vermeldde in de regel dat een deel van het rendement werd toegekend aan de vrije reserve en hoe deze vrije reserve gefinancierd werd (8 van de 9). De doeleinden van de vrije reserve werden ook meestal vermeld in het pensioenreglement, conform artikel 4-8 KB WAP, al deden 2 pensioeninstellingen dit niet.

Het **transparantieverslag** was karig met informatie over de vrije reserve. 3 transparantieverslagen vermeldden het bestaan van een vrije reserve. 2 van deze 3 vermeldden de doeleinden van de vrije reserve, het derde vermeldde de financieringswijze van de vrije reserve. De overige transparantieverslagen vermeldden de vrije reserve helemaal niet.

De **pensioenfiche** bevatte tot slot meestal geen informatie over de vrije reserve. Slechts 1 van de 9 pensioenfiches vermeldde dat er een deel van het rendement werd toegekend aan een vrije reserve. Om de aangeslotene een transparant beeld te bezorgen van het bedrag dat als rendement aan zijn rekening werd toegekend, is het aan te bevelen om op de pensioenfiche het bedrag te vermelden dat voor het betrokken jaar aan de vrije reserve werd toegekend.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** duidelijk vermeldt hoe de vrije reserve wordt gefinancierd en voor welke doeleinden zij gebruikt kan worden (artikel 4-7 en 4-8 van het KB WAP).*

*De FSMA beveelt aan om in het **transparantieverslag** de werking van de vrije reserve toe te lichten en om daarbij te vermelden welk deel van het rendement in het afgelopen jaar aan de vrije reserve werd toegekend of welk bedrag in het afgelopen jaar uit de vrije reserve werd geput.*

*De FSMA beveelt aan om op de **pensioenfiche** het bedrag en het corresponderende percentage van het deel van het rendement van de aangeslotene te vermelden dat werd toegekend aan de vrije reserve.*

5.7 Het rendement toegekend aan de individuele rekening

1. Principes

Toegekend rendement verschilt in functie van beheer:
- door een pensioenfonds,
- via een tak 21 product of
- via een tak 23 product

Met de bouwstenen die in de vorige onderdelen van dit hoofdstuk werden besproken (beleggingsrendement, gewaarborgd rendement, winstdeelname, kosten en inhoudingen voor de vrije reserve) kan het rendement dat wordt toegekend aan de individuele rekeningen worden vastgesteld.

Zoals gezegd verloopt het proces van rendementstoekenning op een verschillende manier bij tak 21 verzekeringen enerzijds en bij pensioenfondsen en tak 23 verzekeringen anderzijds.

Bij tak 21 verzekeringen is het toegekend rendement doorgaans gelijk aan het tarifair *gewaarborgd rendement*, verminderd met de *inventaristoeslag* en verhoogd met de *winstdeelname*. Bij pensioenfondsen en tak-23 verzekeringen is het toegekend rendement doorgaans gelijk aan het *beleggingsrendement,* verminderd met de *kosten ten laste van de reserves.* Bij alle beheersvormen - zowel tak 21, tak 23 als pensioenfondsen - wordt het resultaat in sommige gevallen nog verminderd met bedragen die worden onttrokken met het oog op de vorming van een *vrije reserve*.

We hernemen hieronder de schematische voorstelling van het proces van rendementstoekenning. Voor meer toelichting wordt verwezen naar 5.1.

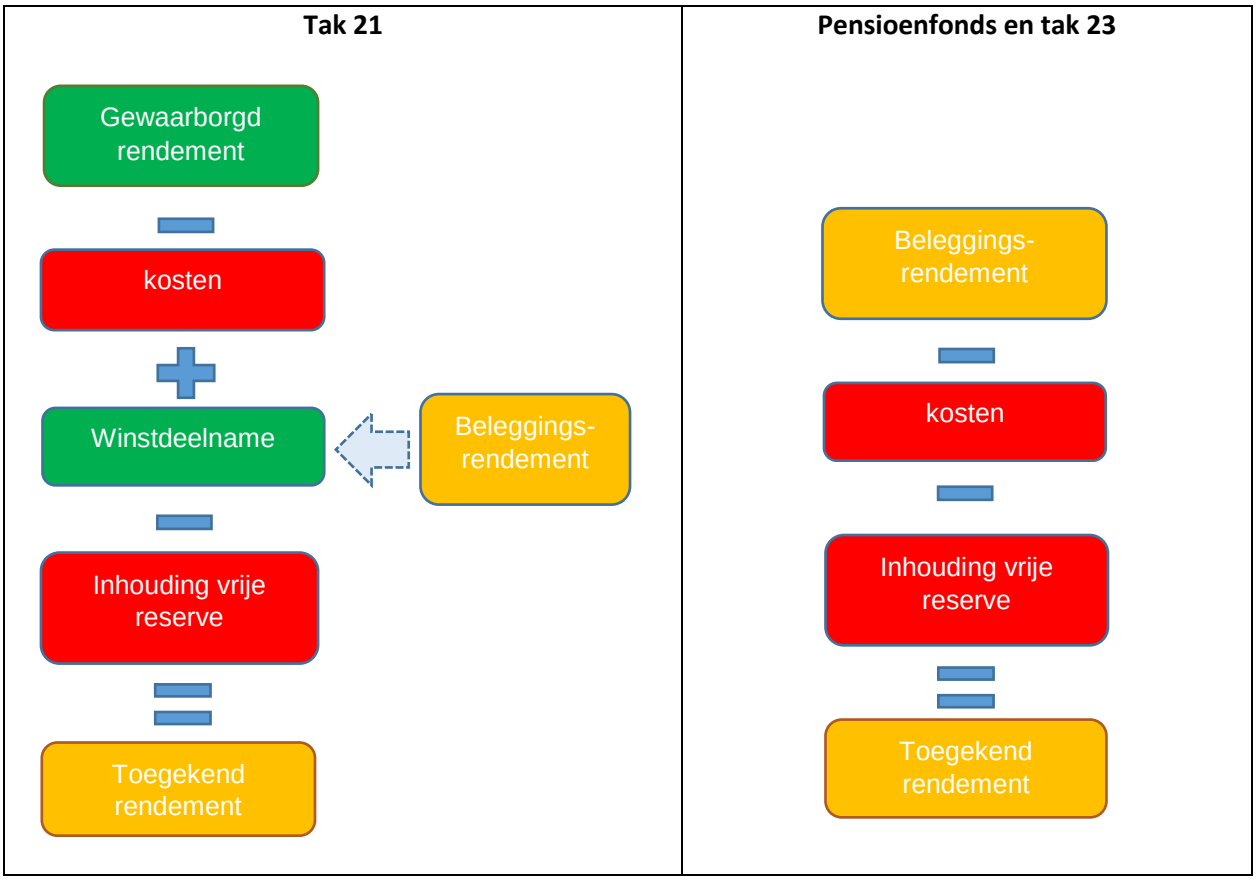

2. Transparantie over het toegekende rendement

Artikel 42 WAP

§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.

Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:

…

3° het rendement van de beleggingen;

4° de kostenstructuur;

5° in voorkomend geval de winstdeling;

6° de technische grondslagen voor de tarifering alsook in welke mate en voor welke duur de technische grondslagen van de tarifering worden gewaarborgd wanneer de pensioeninstelling een welbepaald resultaat garandeert op de gestorte bijdragen; [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

Artikel 4-7 KB WAP

Bij een pensioentoezegging … wordt het volledige rendement met betrekking tot de pensioentoezegging aan de individuele rekeningen van de aangeslotene toegekend.

Het pensioenreglement bepaalt de wijze waarop het rendement wordt vastgesteld evenals de modaliteiten voor de in het eerste lid bedoelde toekenning.

Artikel 4-15 KB WAP

…

De in het eerste lid bedoelde documenten evenals de wijzigingen eraan worden in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld.

A. *Wijze waarop het toe te kennen rendement wordt vastgesteld*

Een derde van de pensioenreglementen gaf geen informatie over de wijze waarop het toe te kennen rendement wordt vastgesteld en over de regels die gelden bij de toekenning van het rendement

Het pensioenreglement moet bepalen hoe het rendement dat aan de individuele rekeningen wordt toegekend, wordt vastgesteld (Artikel 4-7 van het KB WAP). Dit veronderstelt dat het pensioenreglement de aangeslotene een duidelijk inzicht moet bieden in het proces van rendementstoekenning. Zo moet het pensioenreglement minstens bepalen:

- of de pensioeninstelling al dan niet een rendement waarborgt en zo ja, wat de draagwijdte is van die waarborg (zie 5.3);
- of en onder welke voorwaarden de aangeslotene aanspraak kan maken op een winstdeelname (zie 5.4);
- welke kosten er worden aangerekend (zie 5.5);
- welke bedragen in voorkomend geval worden onttrokken voor de financiering van een vrije reserve (zie 5.6);

Uit de vorige onderdelen van dit hoofdstuk bleek dat pensioenreglementen niet altijd deze verwachting inlossen:

- niet alle reglementen maken ondubbelzinnig duidelijk of de pensioeninstelling al dan niet een rendement waarborgt;

- bijna de helft van de reglementen verduidelijkt de draagwijdte van het gewaarborgd rendement niet of onvoldoende;
- slechts een minderheid van de reglementen verduidelijkt onder welke voorwaarden winstdeelnames kunnen worden toegekend;
- weinig pensioenreglementen verduidelijken de werking van de kosten die worden aangerekend op de reserve;
- …

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** duidelijk vermeldt hoe het rendement wordt bepaald dat men zal toekennen aan de individuele rekeningen en volgens welke regels deze toekenning zal gebeuren (artikel 4-7 van het KB WAP).*

B. ***Het concreet toegekende rendement***

(i) De vermelding van het rendementspercentage

Slechts de helft van de transparantie-verslagen vermeldde de toegekende rendements-percentages ondubbelzinnig

38 **transparantieverslagen** van de 70 pensioentoezeggingen beheerd via een **tak 21 product** vermeldden zowel het percentage van het gewaarborgde tarifaire rendement als het percentage van de toegekende winstdeelname. In 11 van de 70 verslagen was geen van beide percentages opgenomen. Bij 8 verslagen werd enkel het tarifaire rendement weergegeven en bij de resterende 13 enkel het percentage van de toegekende winstdeelname.

30 van de 38 verslagen die zowel het percentage van het gewaarborgde rendement als het percentage van de toegekende winstdeelname vermeldden, betroffen een pensioentoezegging waarbij de verzekeringsonderneming geen inventaristoeslag aanrekende op de reserve. Bij deze pensioentoezeggingen had de aangeslotene met deze elementen dus alle bestanddelen in handen om het percentage te kennen van het rendement dat aan zijn individuele rekening werd toegekend. Een aantal van deze verslagen gaf bovendien het rendement dat het afgelopen jaar aan de individuele rekeningen werd toegekend ook als één percentage mee, wat de FSMA als een goede praktijk beschouwt.

De 8 resterende transparantieverslagen waren wel verbonden aan een pensioentoezegging waarvoor een inventaristoeslag werd aangerekend. Er was van deze 8 slechts één verslag dat naast het percentage van het gewaarborgde tarifaire rendement en dat van de toegekende winstdeelname ook het percentage van de aangerekende inningstoeslag vermeldde. Enkel in dat verslag had de aangeslotene een volledig beeld van de concrete samenstelling van het rendement dat aan zijn individuele rekening werd toegekend (zie ook 5.3.3.C, 5.4.3.B.ii en 5.5.3.A.i).

Bij de **pensioenfondsen** en **tak 23** verzekeringen vermeldden 16 van de 17 **transparantieverslagen** een rendementspercentage voor het afgelopen jaar. In 6 gevallen werd duidelijk gemaakt dat dit percentage het toegekend rendement betrof. In andere gevallen betrof het daarentegen het beleggingsrendement (d.w.z. vóór kosten en eventuele andere afhoudingen) of was het onduidelijk of het om het beleggingsrendement dan wel om het toegekende rendement ging (zie ook 5.2.3 A.).

Percentage toegekend rendement werd slechts sporadisch vermeld in de pensioenfiches

Pensioenfondsen vermeldden het vaak wel

14 **pensioenfiches**, waarvan 11 pensioenfiches van pensioenfondsen, vermeldden een rendementspercentage. In de meeste gevallen kon uit de bewoordingen van de fiche worden afgeleid dat daarmee het toegekend rendement werd bedoeld. In een aantal gevallen was dit minder duidelijk en werd gesproken over "investeringsresultaat" of "performance" (zie ook 5.2.3.B). 2 pensioenfondsen gaven in hun pensioenfiche ook de evolutie van het toegekende rendement mee over meerdere jaren (5, respectievelijk 22 jaren).

In 5 andere gevallen vermeldde de pensioenfiche niet het globale percentage aan toegekend rendement, maar afzonderlijk het percentage van het gewaarborgd rendement en het percentage van de winstdeelname. Het ging bovendien om 5 pensioentoezeggingen waarbij geen inventaristoeslag werd aangerekend, zodat de aangeslotene zelf het percentage aan toegekend rendement kon berekenen.

De ruime meerderheid van de pensioenfiches vermeldde evenwel rechtstreeks noch onrechtstreeks het percentage van het toegekende rendement; al vermeldden sommige van deze fiches wel het bedrag dat als rendement werd toegekend (zie 5.7.2.B.ii).

*De FSMA beveelt aan om in het transparantieverslag en in de **pensioenfiche** het rendementspercentage te vermelden dat werd toegekend aan de individuele rekeningen.*

(ii) De vermelding van het bedrag en de samenstelling van het toegekend rendement

Slechts een kwart van de fiches vermeldde het bedrag van het rendement dat in het afgelopen jaar aan de individuele rekening werd toegekend

20 **pensioenfiches** (verspreid over 7 verzekeraars en 7 pensioenfondsen) vermeldden naast of in de plaats van het rendementspercentage het bedrag dat over het afgelopen jaar als rendement aan de individuele rekening werd toegekend[69]. Op die manier kon de aangeslotene vaststellen in welke mate de evolutie van zijn verworven reserve het resultaat vormde van de toekenning van rendement en welk deel voortkwam uit de storting van bijdragen.

Een aantal fiches ging verder en vermeldde niet enkel het bedrag van het toegekende rendement maar ook - onder de vorm van een lopende rekening - de onderliggende bedragen (in plus en min) die tot het toegekend rendement hebben geleid. De fiches die een dergelijk overzicht boden waren alle fiches die waren opgesteld door een verzekeringsonderneming.

[69] 7 pensioenfiches gaven zowel het bedrag van het rendement dat werd toegekend aan de individuele rekening als het percentage van dat toegekende rendement. 13 pensioenfiches gaven enkel het bedrag, 6 pensioenfiches enkel het percentage. 61 pensioenfiches bleven over beide aspecten stilzwijgend. 14 van de 17 verzekeringsondernemingen uit de steekproef bleven in één of meerdere pensioenfiches stilzwijgend (goed voor 58 pensioentoezeggingen), tegenover slechts 3 van de 16 onderzochte pensioenfondsen (goed voor 3 pensioentoezeggingen).

De FSMA beschouwt deze manier van informeren als een *best practice*, omdat zij de aangeslotene een duidelijk inzicht biedt in de evolutie van zijn reserves én de elementen die daarop een invloed hebben.

Onderstaand voorbeeld (voor een tak 21 verzekering) geeft aan hoe een dergelijke rekening er kan uitzien.

Gewaarborgd rendement (1,25%)	(+)	125,00 EUR
Kosten (0,1%):	(-)	10,00 EUR
Winstdeelname (0,75%):	(+)	75,00 EUR
Rendement toegekend aan de individuele rekening (1,90%)	**(=)**	**190,00 EUR**

*De FSMA beveelt aan om het concrete bedrag van het toegekende rendement evenals het hiermee overeenstemmende rendementspercentage te vermelden in de **pensioenfiche** als het resultaat van een lopende rekening van de samenstellende elementen.*

5.8 Belangrijkste vaststellingen

Volgende vaststellingen van het onderzoek naar transparantie over de evolutie van de verworven reserve sprongen het meest in het oog:

- **Toegekende rendement -** De helft van de transparantieverslagen vermeldde het concreet toegekende rendementspercentage niet. Informatie over het concreet toegekende rendement in de pensioenfiche was bij pensioenfondsen de regel, bij verzekeringsondernemingen de uitzondering;
- **Kosten op de reserve -** Een derde van de transparantieverslagen vermeldde niet dat er kosten ten laste van de verworven reserve werden gelegd. Ook pensioenfiches gaven zelden inzicht in de kosten die werden aangerekend op de reserve;
- **Detailberekening toegekend rendement -** De enkele verzekeringsondernemingen die wel details gaven over kosten en rendement, deden dit via een zeer transparante gedetailleerde berekening van het toegekende rendement onder de vorm van een lopende rekening. Het toegekende rendement werd in een detail opgesplitst in een deel tarifair rendement (+), een deel winstdeelname (+) en een deel kosten (-);
- **Rendement van de beleggingsportefeuille -** Nog niet de helft van de transparantieverslagen communiceerde het rendement van de beleggingsportefeuille. Het waren vooral verzekeringsondernemingen die het beleggingsrendement niet meedeelden;
- **Tarifair rendement -** Bij bijna een derde van de onderzochte pensioentoezeggingen met een gewaarborgd tarifair rendement kon de aangeslotene via geen enkel sleuteldocument te weten komen welk rendement de pensioeninstelling hem nu precies waarborgde. Waar dit wel het geval was, was de precieze draagwijdte van dat gewaarborgd rendement - voor welke periode en voor welke bijdragen is het rendement gewaarborgd? - zelden op een voldoende

begrijpelijke wijze verwoord. In bepaalde gevallen was het zelfs helemaal niet duidelijk of de verzekeringsonderneming überhaupt een rendement waarborgde;

- **Winstdeelname -** Een derde van de transparantieverslagen vermeldde het percentage van de winstdeelname niet;
- **Beleggingsstrategie -** In het transparantieverslag maakte men zelden een opsplitsing van de beleggingsstrategie op korte en op lange termijn. De beleggingsstrategie werd vaak in zeer algemene bewoordingen beschreven. Zo werd zelden informatie gegeven over de beoogde portefeuillesamenstelling of het risicobeleid van de pensioeninstelling in kwestie;
- **Beheer volgens sociale, ethische en leefmilieuaspecten -** Bijna een kwart van de transparantieverslagen vermeldde niet in welke mate men bij het beleggen rekening hield met sociale, ethische en leefmilieuaspecten.

Hoofdstuk 6 - Afhoudingen van de verworven reserve: onttrekking van premies voor de financiering van risicodekkingen

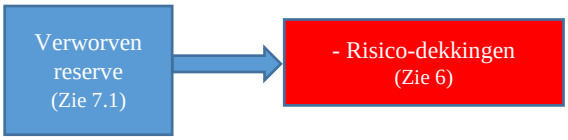

De verworven reserve fluctueert niet altijd enkel in functie van de gestorte nettobijdragen en het rendement dat door de jaren heen werd toegekend. Bij sommige pensioentoezeggingen worden er immers ook nog risicopremiesuit de individuele rekening geput (bijvoorbeeld voor de financiering van de overlijdendsdekking). Deze praktijk komt aan bod in dit hoofdstuk.

6.1 Principes

Sommige risicopremies worden geput uit de verworven reserve

Bij sommige pensioenstelsels houdt de pensioeninstelling de premies voor de risicodekkingen niet in op de bijdragen (zie hoofdstuk 4, 4.3), maar put zij deze uit de verworven reserve. Uiteraard kan het geld dat men op deze wijze van de individuele rekeningen onttrekt, niet meer resulteren in een aanvullend pensioen.

Bij een pensioentoezegging die beheerd wordt via een tak 21 product moet men zich de vraag stellen uit welk deel van de verworven reserve de risicopremies worden geput indien de verworven reserve is samengesteld uit delen met een verschillend gewaarborgd tarifair rendement. De aangeslotene heeft er dan belang bij dat deze worden geput uit het deel met het laagste tarifaire rendement; het omgekeerde geldt voor de pensioeninstelling. Correcte afspraken in het pensioenreglement zijn hiervoor vereist. Bij stilzwijgen lijkt een *pro rata* aanwending het meest billijke, maar een wettelijke basis voor deze regeling is er niet. Als de aangeslotene al zijn rechten en plichten wil kennen inzake de uitvoering van zijn pensioenstelsel, moet dit element dus tevens geregeld worden in het pensioenreglement.

6.2 Afhoudingen van de verworven reserve bij de onderzochte pensioentoezeggingen

Bij 2 pensioentoezeggingen uit de steekproef werd een overlijdensdekking gefinancierd vanuit de verworven reserve.

6.3 Transparantie over afhoudingen van de verworven reserve

Artikel 4-12 KB WAP:
Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

financiering van risicopremies vanuit de verworven reserve werd niet altijd gecommuniceerd

Slechts 1 van de 2 relevante **pensioenreglementen** vermeldde dat de overlijdensdekking werd gefinancierd vanuit de verworven reserve. Geen enkel pensioenreglement verduidelijkte evenwel uit welk deel van de verworven reserve men de risicopremies precies zou putten. Zoals in 6.1 uiteengezet, is dit nochtans van belang in het kader van pensioentoezeggingen beheerd via een tak 21 product, bij een wijziging van de gewaarborgde rentevoet. Duidelijke afspraken vermijden in elk geval discussie op dat punt.

Beide **transparantieverslagen** waren stilzwijgend over de financiering van de overlijdensdekking vanuit de verworven reserve.

1 van de 2 **pensioenfiches** vermeldde het concrete bedrag van de risicopremie die werd geput uit de verworven reserve.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** vermeldt dat een risicopremie uit de verworven reserve wordt geput en desgevallend verduidelijkt uit welk deel van de verworven reserve dit precies zal gebeuren ingeval van één of meerdere tariefwijzigingen (artikel 4-12 en artikel 4-15 van het KB WAP).*

*De FSMA beveelt aan om het concrete bedrag dat men geput heeft uit de verworven reserve voor de financiering van een risicodekking, op te nemen in de **pensioenfiche**.*

Hoofdstuk 7 - Het resultaat: de verworven reserve, de verworven prestatie en het uiteindelijke aanvullend pensioen van de aangeslotene

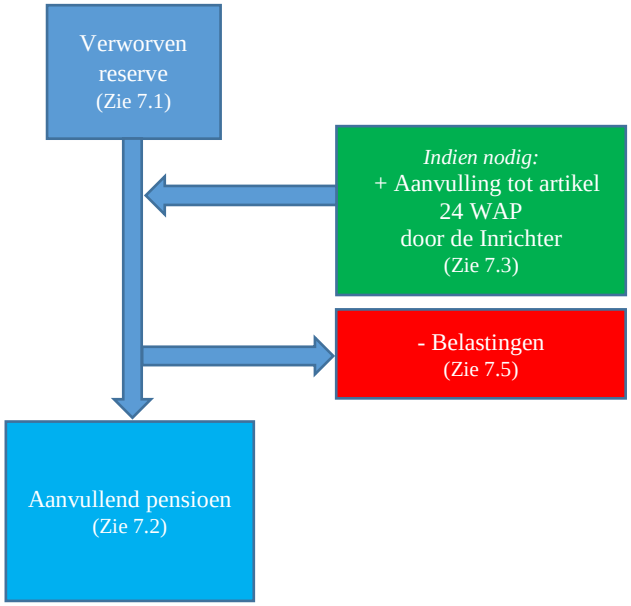

7.1 De verworven reserve

1. Principes

Verworven reserve is het saldo van de individuele rekening

Het bedrag waarop de aangeslotene op de pensioenleeftijd uiteindelijk aanspraak kan maken jegens de pensioeninstelling in het kader van een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen, is gelijk aan de verworven reserve die zich op dat ogenblik op zijn individuele rekening bevindt. Zoals in voorgaande hoofdstukken werd uiteengezet evolueert deze rekening in hoofdzaak in functie van de *nettobijdragen* en het *rendement* die er aan worden toegekend.

Jaarlijkse update via pensioenfiche

Jaarlijks moet de pensioeninstelling de aangeslotene over het bedrag van diens verworven reserve informeren via de pensioenfiche. Deze fiche moet eveneens het bedrag van de verworven reserve van het voorgaande jaar hernemen, zodat de aangeslotene zicht heeft op de evolutie van zijn verworven reserve.

Wanneer de pensioentoezegging wordt beheerd via een tak 23 product bestaat de verworven reserve niet zozeer uit een bepaalde geldsom, maar uit een aantal eenheden van de beleggingsfondsen waaraan de pensioentoezegging gekoppeld werd. Het zijn deze eenheden die verworven zijn. De tegenwaarde van deze eenheden fluctueert in functie van de marktwaarde van de achterliggende beleggingsfondsen.

2. Transparantie over de verworven reserve

Artikel 26, §1 WAP:
De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:

***1°** in een eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:*

1. Het bedrag van de verworven reserves op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt eveneens vermeld alsook desgevallend het krachtens artikel 24 gewaarborgd bedrag indien het bedrag van de verworven reserves lager ligt dan dit bedrag.

Bovendien worden het bedrag van de verworven reserves met betrekking tot de financiering door de inrichter en het bedrag van de verworven reserves met betrekking tot de financiering door de werknemer vermeld. [van kracht vanaf 01/01/2016]

***2°** in een tweede deel minstens de volgende gegevens:*

2. de in 1°, punt 1, bedoelde bedragen die betrekking hebben op het voorgaande jaar;
…

A. ***Het bedrag van de verworven reserve***

Niet alle fiches vermelden de verworven reserve van het voorgaande jaar

Conform artikel 26, §1 van de WAP moet de pensioenfiche het bedrag van de verworven reserve van het betrokken jaar vermelden evenals dat van het voorgaande jaar. Sinds 1 januari 2016 moet de verworven reserve hiervoor op een vaste datum berekend worden, zijnde 1 januari van het betrokken jaar.

Ook in de pensioenfiche van een pensioentoezegging beheerd via een tak 23 product moet men voormelde bedragen opnemen. Dit neemt niet weg dat de aangeslotene er ook baat bij heeft te weten hoeveel eenheden van een bepaald beleggingsfonds hij intussen verworven heeft. Het is immers veeleer dit cijfer dat zijn uiteindelijke rechten zal bepalen. De pensioenfiche van de pensioentoezegging uit de steekproef die beheerd werd via tak 23 product vermeldde het aantal verworven eenheden niet.

Alle pensioenfiches vermeldden de verworven reserve, maar enkele pensioeninstellingen lieten na om ook de verworven reserve van het vorige jaar mee te delen (in 7 van de 87 fiches).

Volledigheidshalve werd nog vastgesteld dat geen enkele pensioenfiche de evolutie van de verworven reserve over meer dan twee jaar meegaf.

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** het bedrag in euro van de verworven reserve op 1 januari van het betrokken jaar vermeldt, evenals dat van het voorgaande jaar (artikel 26, §1, 1°, 1. van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om bij een pensioentoezegging beheerd via een tak 23 product ook het aantal verworven eenheden in de onderliggende beleggingsfondsen mee te delen in de **pensioenfiche**, evenals de eenheidswaarde van deze deelbewijzen en de namen van de achterliggende beleggingsfondsen.*

B. Details van de verworven reserve

Verworven reserves in de regel ook opgesplitst in werkgevers- en werknemersbijdragen

Sinds 1 januari 2016 moet de pensioenfiche bij een pensioentoezegging gefinancierd met werkgevers- én werknemersbijdragen de verworven reserve gesplitst vermelden per financieringsbron.

Deze verplichting gold nog niet voor de pensioenfiches die deel uitmaakten van de steekproef. Dit neemt niet weg dat al 17 van de 21 pensioeninstellingen die een pensioentoezegging met gemengde financiering beheerden, deze opsplitsing reeds weergaven in hun pensioenfiches (goed voor 25 van de 31 betrokken pensioentoezeggingen).

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** van een pensioentoezegging die zowel met werkgevers- als met werknemersbijdragen gefinancierd wordt, de verworven reserve niet alleen in haar totaliteit meedeelt, maar tevens opgesplitst in functie van haar financieringsbron (artikel 26, §1, 1°, 1. van de WAP).*

Verworven reserve meestal ook opgesplitst in deel tarief en deel winstdeelname

Wanneer de pensioeninstelling de pensioentoezegging beheert via een tak 21 product, dan heeft de aangeslotene er mogelijk baat bij te weten welk deel van zijn verworven reserve werd opgebouwd met bijdragen en gewaarborgd tarifair rendement en welk deel werd opgebouwd met winstdeelnames. Dit onderscheid is vooral op fiscaal vlak belangrijk. Het deel opgebouwd met winstdeelnames zal bij vereffening namelijk vrij zijn van personenbelasting[70]. Een argument tegen deze praktijk is dan weer dat de opsplitsing aangeslotenen mogelijk verwart. Een aangeslotene kan uit dergelijke opsplitsing mogelijk foutief concluderen dat het deel opgebouwd met winstdeelnames niet geniet van een gewaarborgd tarifair rendement, daar waar dit in de regel wel het geval is.

55 van de 70 onderzochte pensioenfiches gelinkt aan een tak 21 product vermeldden niet alleen het bedrag van de volledige verworven reserve, maar tevens het deel van de verworven reserve dat met winstdeelnames werd opgebouwd. 9 van deze 55 fiches deelden bijkomend het detail van de verworven reserve mee in functie van de gegarandeerde rentevoet[71], al was het bij 4 van de 9 fiches niet duidelijk voor welke periode de verschillende gewaarborgde rentevoeten precies golden.

---

[70] Er zullen wel nog sociale zekerheidsbijdragen verschuldigd zijn.

[71] Uiteraard enkel voor zover de gewaarborgde rentevoet gewijzigd was gedurende de periode dat de aangeslotene aangesloten was bij de pensioentoezegging.

*De FSMA beveelt aan om de verworven reserve in de **pensioenfiche** op te splitsen in functie van de gewaarborgde tarifaire rentevoeten wanneer het een pensioentoezegging betreft waarvan de tarifaire rentevoet sinds de aansluiting van de betrokken aangeslotene werd gewijzigd.*

Verworven reserve soms (gedeeltelijk) aangewend voor vastgoedfinanciering

Op grond van artikel 27, §2 van de WAP kan het pensioenreglement bepalen dat de verworven reserve mag aangewend worden in het kader van vastgoedfinanciering. Wanneer dit het geval is, is het een goede praktijk om de aangeslotenen er in hun pensioenfiche aan te herinneren welk deel van hun verworven reserve op die manier reeds werd aangewend.

*De FSMA beveelt aan om desgevallend het bedrag van de verworven reserve dat reeds werd aangewend in het kader van vastgoedfinanciering te vermelden in de **pensioenfiche**.*

C. Het totale vermogen van de pensioentoezegging

Totale vermogen van de pensioen-toezegging

Ongeveer een derde van de pensioeninstellingen vermeldde in haar transparantieverslag het totale vermogen van de hele pensioentoezegging aan het begin en/of het einde van het jaar (10 van de 33 pensioeninstellingen). Het ging hierbij in hoofdzaak om pensioenfondsen (9 vs. 1 verzekeringsonderneming). 3 pensioeninstellingen gaven ook de evolutie van dit vermogen mee over meer dan twee jaar (2 over 3 jaar, 1 over 13 jaar).

*De FSMA beveelt aan om het totale vermogen van de pensioentoezegging mee te delen in het **transparantieverslag**.*

7.2 Het (geprojecteerde) aanvullend pensioen

1. Principes

Naast informatie over de verworven reserve moet de jaarlijkse pensioenfiche de aangeslotene ook een idee geven van het aanvullend pensioen dat hij op de pensioenleeftijd mag verwachten. Daarbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen de verworven prestatie en de verwachte prestatie.

A. De verworven prestatie

De verworven prestatie is het bedrag waarop de aangeslotene minimaal aanspraak kan maken op pensioenleeftijd

De verworven prestatie geeft het bedrag weer waarop de aangeslotene minimaal aanspraak zal kunnen maken op pensioenleeftijd, ook al zou er geen enkele bijdrage meer bijgestort worden op zijn individuele rekening. In het kader van een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement, kan men de verworven prestatie enkel berekenen indien de pensioeninstelling een bepaald rendement waarborgt tot aan de pensioenleeftijd. Dit is het geval bij pensioentoezeggingen die worden beheerd via een tak 21 product met *gelijkblijvende premies* dan wel met *opeenvolgende koopsommen* (zie Hoofstuk 5, 5.3.1). De verworven prestatie stemt bij dat type plannen

overeen met de zogenaamde "*gereduceerde prestatie*". Dat is het bedrag dat een verzekeringsonderneming waarborgt, wanneer de verzekeringsnemer geen verdere premies meer betaald.

Bij pensioentoezeggingen waarbij de pensioeninstelling geen rendement waarborgt tot op de pensioenleeftijd – dit is het geval bij pensioenfondsen, tak 23 verzekeringen en tak 21 verzekeringen met beperkte garantieduur (zie Hoofdstuk 5, 5.3.1) – kan er geen verworven prestatie worden berekend. Aangezien de pensioeninstelling geen rendement waarborgt tot op de pensioenleeftijd, is het immers niet mogelijk om het bedrag te bepalen waarop de aangeslotene op dat ogenblik minimaal aanspraak zal kunnen maken. In die gevallen moet de pensioenfiche dan ook geen verworven prestatie vermelden (artikel 26 §1, 1°, 2. van de WAP).

De 'pensioenleeftijd' is een contractuele leeftijd en is niet noodzakelijk de leeftijd waarop het aanvullend pensioen moet worden uitbetaald.

De verworven prestatie geeft het bedrag weer waarop de aangeslotene recht heeft op 'pensioenleeftijd'. De 'pensioenleeftijd' is een contractuele leeftijd die wordt vastgesteld in het pensioenreglement (bv. 65 jaar of 60 jaar)[72].

Het is belangrijk om op te merken dat de pensioenleeftijd in het pensioenreglement voor een aangeslotene niet noodzakelijk samenvalt met de leeftijd waarop hij ook effectief zijn aanvullend pensioen zal kunnen opnemen. Sinds 1 januari 2016 kan de aangeslotene ten vroegste aanspraak maken op zijn aanvullend pensioen op het moment dat hij gerechtigd is met (vervroegd) wettelijk pensioen te gaan. Omgekeerd moet het aanvullend pensioen worden uitbetaald wanneer hij effectief op wettelijk pensioen gaat[73]. Het gevolg is dat voor meer en meer aangeslotenen het aanvullend pensioen niet op, maar wel voor of na de in het reglement vastgestelde pensioenleeftijd zal worden uitbetaald. Daardoor stemt de op de pensioenfiche vermelde verworven prestatie niet perfect overeen met het bedrag waarop de aangeslotene in werkelijkheid aanspraak zal kunnen maken.

B. <u>De verwachte prestatie</u>

Verwachte prestatie is een raming van het bedrag waarop de aangeslotene aanspraak kan maken indien hij tot aan de pensioenleeftijd bij het

Sinds 1 januari 2016 moet de jaarlijkse pensioenfiche ook het bedrag meedelen van de prestatie op de pensioenleeftijd, die aan de aangeslotene zou worden uitbetaald mocht hij in dienst blijven bij de inrichter tot aan die pensioenleeftijd (en mochten er tot dat moment nettobijdragen betaald worden).

---

[72] Vroeger kon deze leeftijd vrij worden bepaald in het pensioenreglement. Sinds 1 januari 2016 is dat niet langer het geval. Bij nieuwe pensioentoezeggingen moet de pensioenleeftijd minstens gelijk zijn aan de wettelijke pensioenleeftijd (vandaag 65). Voor bestaande plannen verschilt de situatie naargelang van het ogenblik waarop de aangeslotenen in dienst is getreden. Voor aangeslotenen die in dienst zijn getreden vóór 1 januari 2019 kan de bestaande pensioenleeftijd (bv. 60 jaar) behouden blijven. Voor aangeslotenen die nadien in dienst treden is de pensioenleeftijd minstens gelijk aan de wettelijke pensioenleeftijd op dat ogenblik.

[73] Artikel 27 van de WAP.

pensioenplan aangesloten blijft

Bij de berekening wordt er van uitgegaan dat alle berekeningsparameters (salaris, tewerkstellingsgraad, …) en persoonlijke gegevens (burgerlijke staat, aantal kinderen, …) tot op de pensioenleeftijd constant blijven.

Het doel is om de aangeslotene een realistisch beeld te geven van zijn aanvullend pensioen indien hij tot aan de pensioenleeftijd blijft werken bij zijn werkgever. De pensioeninstelling moet er wel expliciet op wijzen dat het om een raming gaat en niet om een recht.

In tegenstelling tot de verworven prestatie moet de verwachte prestatie altijd worden vermeld, ongeacht of de pensioeninstelling al dan niet een rendement waarborgt tot op de pensioenleeftijd. Deze verplichting geldt dus bij beheer van de pensioentoezegging via een tak 21 product, via een tak 23 product en door een pensioenfonds:

- Bij pensioenplannen die worden beheerd via een tak 21 product met *gelijkblijvende premies* (zie hoofdstuk 5, 5.3.1) stemt de verwachte prestatie overeen met de zogenaamde *verzekerde prestatie*. Dit is het bedrag dat de verzekeraar zal uitbetalen op voorwaarde dat de verzekeringnemer de premies tot op de pensioenleeftijd verder blijft betalen. Aangezien de verzekeringsonderneming bij dit type verzekeringen een rendement waarborgt voor de volledige looptijd van de overeenkomst - inclusief op de toekomstige premies - heeft de verwachte prestatie bij dit type toezeggingen toch een zeker contractueel karakter: voor zover de aangeslotene daadwerkelijk aangesloten blijft tot de pensioenleeftijd en alle parameters en persoonlijke gegevens tot dan onveranderd blijven, is de verwachte prestatie het bedrag waarop de aangeslotenen op dat ogenblik ook daadwerkelijk *recht* zal hebben[74]. De berekening vereist geen verdere hypothesen, bv. met betrekking tot het toekomstige rendement.
- Bij de andere beheersvormen garandeert de pensioeninstelling geen rendement op de toekomstige bijdragen (*tak 21 met opeenvolgende koopsommen)* of zelfs geen rendement *tout court.* In die gevallen zal de pensioeninstelling bij de berekening van de verwachte prestaties bijkomend een hypothese moeten maken over het toekomstige rendement. De verwachte prestatie is in die gevallen een loutere schatting, in die zin dat het bedrag niet gewaarborgd is, zelfs niet wanneer de werknemer aangesloten blijft tot op de pensioenleeftijd en alle berekeningsparameters en persoonlijke gegevens onveranderd blijven.

De berekening van de verwachte prestatie zal wellicht veranderingen ondergaan, wanneer de IORP II-richtlijn wordt omgezet. De richtlijn schrijft voor dat wanneer een pensioenraming rekening houdt met “economische scenario’s”, dan zowel een “*best estimate* -” als een ongunstig scenario moet worden meegedeeld.

[74] Dit bedrag kan nog toenemen op grond van latere winstdeelnames.

2. Het (geprojecteerde) aanvullend pensioen bij de onderzochte pensioentoezeggingen

De steekproef bevatte 68 pensioentoezeggingen die werden beheerd via een tak 21 product waarbij de verzekeraar een rendement waarborgde tot op de pensioenleeftijd. Het ging om 26 verzekeringen met *gelijkblijvende premies* en 42 verzekeringen met *opeenvolgende koopsommen*. Voor deze toezeggingen kon men dus op elk tijdstip het bedrag berekenen waarop de aangeslotene ten minste recht zou hebben op de pensioenleeftijd (verworven prestatie). 23 van deze toezeggingen werden gefinancierd met zowel werkgevers- als werknemersbijdragen.

Voorgaande betekent dat de steekproef 19 pensioentoezeggingen bevatte waarvan de opgebouwde verworven reserve niet genoot van een rendement dat door de pensioeninstelling werd gegarandeerd tot aan de pensioenleeftijd. Voor deze pensioentoezeggingen kon men m.a.w. geen verworven prestatie berekenen.

3. Transparantie over het (geprojecteerde) aanvullend pensioen

A. De verworven prestatie

Artikel 26, §1 WAP
De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:
1° in een eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:
…
2. Als de verworven prestaties berekenbaar zijn, het bedrag ervan op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt eveneens vermeld, alsook de datum waarop de verworven prestaties opeisbaar zijn.
…

(i) Het bedrag van de verworven prestatie

Sommige pensioenfiches vermeldden de verworven prestatie niet

In 58 pensioenfiches van de 68 pensioentoezeggingen waarbij de verworven prestatie berekenbaar was, was de verworven prestatie ook effectief terug te vinden.

In tegenstelling tot wat het geval is bij de verworven reserve, is het niet verplicht om de verworven prestatie van het voorgaande jaar mee te delen. Eén verzekeringsonderneming nam deze informatie toch op in haar pensioenfiches (goed voor 3 pensioentoezeggingen).

Geen enkele pensioenfiche gaf de evolutie van de verworven prestatie over meer dan twee jaar mee.

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** de verworven prestatie op 1 januari van het betrokken jaar vermeldt indien de pensioentoezegging van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement wordt beheerd door een pensioeninstelling die een rendement waarborgt tot op de pensioenleeftijd (artikel 26, §1, 1°, 2. van de WAP).*

(ii) Details van de verworven prestatie

Verworven prestatie meestal gesplitst meegedeeld in functie van financieringsbron (werkgevers- of werknemersbijdragen)

23 van de pensioentoezeggingen met een berekenbare verworven prestatie werden gefinancierd met zowel werkgevers- als werknemersbijdragen. In tegenstelling tot wat voor de verworven reserve geldt, hoeft de pensioenfiche de verworven prestatie niet bijkomend op te splitsen in functie van de financieringsbron. Toch gebeurde deze opsplitsing in 17 van de 23 pensioenfiches.

*De FSMA beveelt aan om in de **pensioenfiche** van een pensioentoezegging die zowel met werkgevers- als met werknemersbijdragen gefinancierd wordt, de verworven prestatie niet alleen in haar totaliteit mee te delen, maar tevens opgesplitst in functie van haar financieringsbron.*

De helft van de pensioenfiches vermeldde de verworven prestatie opgesplitst in tarief en in winstdeelname

Net zoals de aangeslotene er baat bij kan hebben te weten welk deel van zijn verworven reserve werd opgebouwd met bijdragen en gewaarborgd tarifair rendement enerzijds en welk deel werd opgebouwd met winstdeelnames anderzijds, heeft kan hij er baat bij hebben dit onderscheid te kennen bij zijn verworven prestatie. Ook hier geldt evenwel het tegenargument van mogelijke verwarring voor wat betreft de draagwijdte van het gewaarborgd rendement (zie 7.1.2.B).

34 van de 68 pensioenfiches van pensioentoezeggingen met een berekenbare verworven prestatie vermeldden niet alleen het bedrag van de volledige verworven prestatie, maar tevens het deel van de verworven prestatie dat met winstdeelnames werd opgebouwd.

(iii) De datum waarop de verworven prestaties uit te betalen zijn

De pensioenfiche moet de datum vermelden waarop de verworven prestaties opeisbaar worden. De FSMA is van mening dat hiermee wordt verwezen naar de datum waarop de aangeslotene de *pensioenleeftijd* (zoals bepaald in het pensioenreglement) bereikt, en niet naar de datum waarop hij met (wettelijk) pensioen zal kunnen gaan. De pensioenleeftijd is immers de leeftijd op grond waarvan de verworven prestaties worden berekend.

De pensioenleeftijd is echter niet noodzakelijk de leeftijd waarop het aanvullend pensioen ook daadwerkelijk aan de aangeslotenen zal worden uitbetaald (zie 7.2.1.A). Om verkeerde verwachtingen te vermijden vereist een duidelijke communicatie dat de aangeslotenen daar op gewezen worden, bijvoorbeeld door te verwijzen naar de wettelijke regels met betrekking tot de opname van het aanvullend pensioen.

De nieuwe wettelijke voorschriften met betrekking tot de uitbetaling van een aanvullend pensioen waren nog niet van toepassing op de onderzochte fiches. Deze werden dan ook niet vanuit dat perspectief onderzocht.

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** als de 'leeftijd waarop de verworven prestaties verschuldigd zijn' de pensioenleeftijd vermeldt, zoals vastgesteld in het pensioenreglement (art. 26, §1, 1°, 2 van de WAP).*

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** vermeldt dat 'de pensioenleeftijd' niet noodzakelijk de leeftijd is waarop het aanvullend pensioen ook daadwerkelijk kan worden uitbetaald (artikel 4-15 van het KB WAP).*

B. De verwachte prestatie

Artikel 26, §1 WAP
De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:
1° in een eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:
…
3. Het bedrag van de prestatie op de pensioenleeftijd op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de volgende veronderstellingen:
a. de aangeslotene blijft in dienst tot aan de pensioenleeftijd;
b. de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die beschikbaar zijn op de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt vermeld, alsook in voorkomend geval het rendement.
Er wordt bepaald dat het gaat om een raming die geen kennisgeving van een recht op een aanvullend pensioen inhoudt. [van kracht vanaf 01/01/2016]
…

(i) Het bedrag van de verwachte prestatie

verwachte prestatie in twee derde van de pensioenfiches meegedeeld, maar vaak onvoldoende duidelijk dat het een raming betrof

Sinds 1 januari 2016 moet de pensioenfiche ook de verwachte prestatie vermelden. Dit is een raming van het bedrag dat de aangeslotene kan verwachten als hij tot de pensioenleeftijd in dienst blijft en er tot dan verder bijdragen worden betaald. Hoewel deze verplichting nog niet gold voor de pensioenfiches uit de steekproef, werd de verwachte prestatie toch reeds in 54 pensioenfiches meegedeeld.

Wel maakten hierbij slechts 31 pensioenfiches voldoende duidelijk dat het een raming betrof. Op grond van 23 pensioenfiches kon een aangeslotene de indruk krijgen dat het om een bedrag ging waar hij hoe dan ook recht op had bij pensionering. Dit was in het bijzonder het geval wanneer de fiche het over de "verzekerde prestatie" had. Deze benaming wekt de indruk dat men recht heeft op deze prestatie, maar dit geldt enkel in geval van premiebetaling tot de einddatum. Andere pensioenfiches hanteerden dan wel geen verwarrende term voor de verwachte prestatie, maar vermeldden onvoldoende duidelijk dat het meegedeelde bedrag rekening

hield met verdere premiebetalingen. Hierdoor bestond het risico dat de aangeslotene dit bedrag zou verwarren met zijn verworven prestatie. Dit laatste was *a fortiori* het geval in de enkele pensioenfiches waar eenzelfde bedrag werd gegeven onder de rubriek 'verworven prestatie' en de rubriek 'verwachte prestatie'.

Onderstaande tabel geeft de verdeling weer van de 54 pensioenfiches die wel een verwachte prestatie gaven in functie van de draagwijdte van het tarifair rendement enerzijds (zie hoofdstuk 5, 5.3.1) en in functie van het feit of zij al dan niet voldoende duidelijk maakten dat het een raming betrof anderzijds. Waar het tarifair rendement gegarandeerd wordt voor gestorte en toekomstige premies stelt slechts een derde dat het om een raming gaat en geen recht betreft. Wanneer het tarifaire rendement niet voor toekomstige premies werd gewaarborgd, lag de verhouding omgekeerd (twee derde vermeldde wel dat het een raming betrof en geen recht). Mogelijk verklaart het contractuele karakter dat aan het toekomstige rendement van verzekeringscontracten van het type *gelijkblijvende premies* is verbonden deze cijfers (zie 7.2.1.B). Voorts valt op dat quasi alle pensioenfondsen die een verwachte prestatie meedeelden, er ook voor waarschuwden dat het een raming betrof.

draagwijdte van het tarifair rendement	Vermelding dat het een raming betrof?		
	Ja	Neen	**Totaal**
Voor bepaalde duur	0	1	***1***
Voor gestorte en toekomstige premies ('gelijkblijvende premies')	7	14	***21***
Voor gestorte premies ('opeenvolgende koopsommen')	14	6	***20***
pensioenfonds	10	1	***11***
Tak 23	0	1	***1***
Totaal	***31***	***23***	**54**

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** de verwachte prestatie op 1 januari van het betrokken jaar vermeldt, en daarbij verduidelijkt dat dit een projectie van het aanvullend pensioen is in de veronderstelling dat de aangeslotene tot de pensioenleeftijd bij de inrichter in dienst blijft aan dezelfde voorwaarden als deze die golden op de herberekeningsdatum (artikel 26, §1, 1°, 3. van de WAP en artikel 4-15 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** expliciet vermeldt dat de verwachte prestatie een raming betreft die geen kennisgeving van een recht op een aanvullend pensioen inhoudt(artikel 26, §1, 1°, 3. van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om in de **pensioenfiche** van een pensioentoezegging die zowel met werkgevers- als met werknemersbijdragen gefinancierd wordt, de verwachte prestatie niet alleen in haar totaliteit mee te delen, maar tevens opgesplitst in functie van haar financieringsbron.*

(ii) Berekening van de verwachte prestatie

De helft van de 54 pensioeninstellingen die een verwachte prestatie meedeelden, maakten niet of onvoldoende duidelijk op grond van welke parameters zij die verwachte prestatie berekend hadden. 25 pensioenfiches gaven nagenoeg geen enkele duiding bij het geprojecteerde bedrag. 22 pensioenfiches gaven wel de voor de berekening gehanteerde rentevoet mee (al dan niet tarifair bepaald). Opvallend hierbij was dat dit verhoudingsgewijs vooral het geval was bij pensioentoezeggingen beheerd door een pensioenfonds (11 van de 16 tegenover 11 van de 71 pensioentoezeggingen beheerd door een verzekeringsonderneming).

42 van de 54 pensioenfiches waren gelinkt aan een pensioentoezegging beheerd via een tak 21 product. Slechts 5 van deze 42 pensioenfiches gaven de winstdeelnamevoet mee die werd gebruikt bij het berekenen van de verwachte prestatie.

15 pensioenfiches gaven nog andere parameters op die gebruikt waren voor de berekening van de verwachte prestatie. Opnieuw waren het vooral pensioenfondsen die bijkomende parameters vermeldden.

Onderstaande tabel geeft de verdeling weer van de 54 pensioenfiches die wel een verwachte prestatie gaven in functie van de draagwijdte van het tarifair rendement enerzijds en in functie van de parameters gebruikt voor de berekening van de verwachte prestatie die zij hadden vermeld op hun pensioenfiche anderzijds.

draagwijdte van het tarifair rendement	vermelding gebruikte rentevoet?			vermelding gebruikte winstdeelname?			vermelding andere parameters?		
	Ja	Neen	Totaal	Ja	Neen	Totaal	Ja	Neen	Totaal
Voor bepaalde duur	1		*1*	1		*1*		1	*1*
Voor gestorte en toekomstige premies	1	20	*21*		21	*21*	3	18	*21*
Voor gestorte premies	8	12	*20*	4	16	*20*	5	15	*20*
pensioenfonds	11	0	*11*	0	11	*11*	7	4	*11*
Tak 23	1	0	*1*	0	1	*1*	0	1	*1*
Totaal	**22**	**32**	**54**	**5**	**49**	**54**	**15**	**39**	**54**

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** de rentevoet(en) vermeldt die werd(en) gebruikt voor de berekening van de verwachte prestatie (artikel 26, §1, 1°, 3. van de WAP en artikel 4-15 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** de herberekeningsdatum zoals bepaald in het pensioenreglement vermeldt (artikel 26, §1, 1°, 3. van de WAP).*

*De FSMA beveelt aan om de andere parameters die werden gebruikt voor de berekening van de verwachte prestatie, naast de gebruikte rentevoet, ook in de **pensioenfiche** te vermelden.*

7.3 De rendementsgarantie

1. Principes

De wettelijke rendementsgarantie rust op de inrichter

De aangeslotene heeft bij pensionering recht op de verworven reserve die zich op dat ogenblik op zijn individuele rekening bevinden. Hij kan dit bedrag opeisen van de pensioeninstelling. De WAP voorziet evenwel in een minimumrendement op grond waarvan de bijdragen minimaal een bepaalde rentevoet moeten opbrengen[75]. Indien het saldo van de individuele rekening lager ligt dan het bedrag van de wettelijke rendementsgarantie, dan kan de aangeslotene het verschil opeisen van de inrichter[76].

Vóór 1 januari 2016 gold een vaste minimumrentevoet

Tot en met 31 december 2015 was de gegarandeerde minimumrentevoet een vaste rentevoet, die verschillend was voor werknemersbijdragen en werkgeversbijdragen. De rendementsgarantie op de werknemersbijdragen bedroeg aanvankelijk 4,75% en werd in 1999 verminderd tot 3,75%. De rendementsgarantie op de werkgeversbijdragen bedroeg 3,25%.

Voortaan kan de gegarandeerde minimumrentevoet jaarlijks wijzigen en geldt eenzelfde rentevoet ongeacht de financieringsbron van de bijdragen

Vanaf 2016 wordt de hoogte van de wettelijke rendementsgarantie jaarlijks berekend door de FSMA op basis van een formule die is gekoppeld aan de rente op staatsleningen op 10 jaar (de zogenaamde Lineaire Obligaties of OLO's met een duurtijd van 10 jaar). De rentevoet wordt elk jaar op 1 januari vastgelegd, waardoor deze van jaar tot jaar kan verschillen. De rendementsgarantie moet wel minstens 1,75% bedragen en mag niet hoger liggen dan 3,75%.

Voortaan geldt nog maar één minimumrentevoet. Of de bijdragen werkgevers- dan wel werknemersbijdragen zijn, heeft m.a.w. geen invloed meer op de gegarandeerde minimumrentevoet. Zowel voor 2016 als 2017 bedraagt de gegarandeerde minimumrentevoet 1.75%.

Horizontale of verticale methode bij wijziging van de

Nu de gewaarborgde minimumrentevoet jaarlijks kan wijzigen is het belangrijk om te weten op welke bijdragen de gewijzigde rentevoet van toepassing zal zijn. Geldt een nieuwe minimumrentevoet ook voor de

---

[75] De rendementsgarantie op werknemersbijdragen bestaat sinds 1986 voor pensioentoezeggingen die worden beheerd door een pensioenfonds en sinds 1996 voor de pensioentoezeggingen die worden beheerd door een verzekeringsonderneming. Vanaf 2004 geldt er ook een rendementsgarantie op werkgeversbijdragen, tenminste voor zover die bijdragen werden gestort in het kader van een pensioenplan van het type vaste bijdragen of cash balance.

[76] Volledigheidshalve wijzen we er op dat de inrichter niet enkel bij pensionering gehouden zal zijn om de tekorten ten opzichte van de garanties bedoeld in artikel 24 van de WAP aan te zuiveren. Ook wanneer een aangeslotene zijn verworven reserve wenst over te dragen op het moment dat hij uit dienst treedt is dit het geval. Tot slot dient de inrichter dit ook te doen bij de opheffing van de pensioentoezegging; Cf. artikel 30 van de WAP.

gegarandeerde rentevoet

verdere opbouw van reeds eerder gestorte bijdragen of enkel voor nieuwe bijdragen?

De wetgever heeft twee berekeningsmethodes voorzien: een horizontale en een verticale methode. De horizontale methode houdt in dat bij een wijziging van de rentevoet, de nieuwe rentevoet alleen wordt toegepast op de nieuwe bijdragen en dat bijdragen uit het verleden blijven genieten van de oude rentevoet. Binnen de verticale methode geldt de nieuwe rentevoet daarentegen zowel voor de nieuwe bijdragen als voor de verdere kapitalisatie van de in het verleden gestorte bijdragen. De werking van deze methode valt m.a.w. te vergelijken met deze van een spaarboekje.

Pensioentoezeggingen die worden beheerd door een verzekeringsonderneming in het kader van een overeenkomst met gewaarborgd rendement (tak 21) volgen in principe de horizontale methode. Pensioenplannen beheerd door een pensioenfonds of door een verzekeringsonderneming in het kader van een overeenkomst zonder gewaarborgd rendement (tak 23) volgen normaalgezien de verticale methode.

Risicopremies en bepaalde kosten mogen in mindering worden gebracht van de vaste bijdrage

De inrichter hoeft de minimale rentevoet niet noodzakelijk voor de volledige vaste bijdrage te garanderen. Premies voor risicodekkingen (overlijden en arbeidsongeschiktheid) moeten desgevallend in mindering worden gebracht van de vaste bijdragen. Indien het om werkgeversbijdragen gaat, mogen tevens kosten - evenwel beperkt tot maximaal 5% van de vaste bijdrage - in mindering worden gebracht om tot de berekeningsbasis van de minimum rendementsgarantie te komen.

het actuele financieringsniveau geeft de verhouding van de verworven reserve t.o.v. het bedrag waar men op grond van artikel 24 van de WAP recht op heeft

Artikel 26, §1 van de WAP vereist dat de pensioeninstelling de aangeslotene jaarlijks via de pensioenfiche informeert over de verhouding op 1 januari van het betrokken jaar tussen het bedrag op zijn individuele rekening en het bedrag waar hij op grond van artikel 24 van de WAP recht op heeft. Deze verhouding wordt in de WAP het *actuele financieringsniveau* van de rendementsgarantie genoemd[77]. Dit cijfer geeft de aangeslotene een idee van de verhouding tussen het bedrag dat hij kan opeisen van de pensioeninstelling en het bedrag dat hem minimaal verschuldigd is door de inrichter. Wanneer het eerste bedrag lager zou liggen dan het tweede, dan moet de inrichter op het moment dat de verworven reserve opeisbaar wordt, het verschil bijpassen.

2. Transparantie over de rendementsgarantie

Artikel 24 WAP:

…

§4. *Voor de pensioentoezeggingen die worden ingevoerd vanaf 1 januari 2016, bepaalt het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst of voor de kapitalisatie van de bijdragen bij wijziging van de rentevoet overeenkomstig §3, de verticale dan wel de horizontale methode wordt toegepast.*

[77] Artikel 26, §1, 2°, 1 van de WAP.

Bij gebreke aan een uitdrukkelijke vermelding in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst en voor alle pensioentoezeggingen die werden ingevoerd vóór 1 januari 2016, wordt:

- de horizontale methode toegepast indien de pensioentoezegging in haar geheel wordt uitgevoerd door één of meerdere pensioeninstellingen die over de volledige pensioentoezegging een welbepaald resultaat garanderen in functie van de gestorte bijdragen tot aan de pensioenleeftijd;

- de verticale methode toegepast in alle andere gevallen.

…

Artikel 26, §1 WAP

De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:

***1°** in een eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:*

1. Het bedrag van de verworven reserves op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt eveneens vermeld alsook desgevallend het krachtens artikel 24 gewaarborgd bedrag indien het bedrag van de verworven reserves lager ligt dan dit bedrag.

…

***2°** in een tweede deel minstens de volgende gegevens:*

1. het actuele financieringsniveau van de verworven reserves en van de in artikel 24 bedoelde waarborg op 1 januari van het betrokken jaar;

…

Artikel 42 WAP

§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.

Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten: …

7° de toepasselijke methode overeenkomstig artikel 24, §4; [van kracht vanaf 01/01/2016]

8° het huidige niveau van financiering van de garantie bedoeld in artikel 24. [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

Artikel 4-12 KB WAP

Het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst regelt de onderlinge rechten en verplichtingen met betrekking tot de pensioentoezegging tussen de inrichter, de werkgevers, de werknemers, de aangeslotenen, de begunstigden en de pensioeninstelling.

Rechten en verplichtingen op grond van de rendementsgarantie horen thuis in het pensioenreglement

Het pensioenreglement moet de rechten en de verplichtingen bevatten van o.a. de inrichter en de aangeslotenen. In die zin moet een duidelijk pensioenreglement op zijn minst volgende elementen bevatten:

- het feit dat de inrichter een bepaald minimumrendement garandeert;
- de ogenblikken waarop de rendementsgarantie desgevallend verschuldigd is;
- de omschrijving van de kosten en risicopremies die in rekening worden gebracht bij de berekening van de het bedrag van de rendementsgarantie.

Pensioenreglement van een nieuwe pensioentoezegging moet vermelden of horizontale dan wel verticale methode wordt toegepast

Het pensioenreglement van een pensioentoezegging die werd ingevoerd vanaf 1 januari 2016 moet conform artikel 24, §4 van de WAP bovendien expliciet vermelden of de horizontale dan wel de verticale methode wordt toegepast (zie 6.3.1). Omdat het hierbij om een volledig nieuwe regeling gaat, die nog niet bestond vóór 2016, werden de onderzochte pensioenreglementen op dit punt niet gescreend.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** de rechten en verplichtingen beschrijft die voor de aangeslotenen en de inrichter voortvloeien uit de wettelijke rendementsgarantie (artikel 4-12 van het KB WAP).*

*Voor zover het gaat om een pensioentoezegging die werd ingevoerd vanaf 1 januari 2016, verwacht de FSMA dat het **pensioenreglement** bepaalt of de verticale dan wel de horizontale methode wordt toegepast. (artikel 24, §4 van de WAP).*

Sinds 1 januari 2016 moeten de toegepaste methode en het actuele financieringsniveau worden vermeld in het transparantieverslag

Sinds 1 januari 2016 moet ook het transparantieverslag één en ander vermelden over de wettelijke rendementsgarantie. Concreet moet het transparantieverslag voortaan het volgende verduidelijken:

- of men de horizontale dan wel de verticale methode toepast om de rendementsgarantie te berekenen en
- het huidige niveau van financiering van de rendementsgarantie.

Beide punten werden evenmin onderzocht gelet op het feit dat de opgevraagde documenten dateren van vóór het tijdstip waarop deze verplichtingen van kracht werden.

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** vermeldt of de verticale dan wel de horizontale methode wordt toegepast (artikel 41, §1, 7° van de WAP).*

*De FSMA verwacht dat het **transparantieverslag** het actuele financieringsniveau van de rendementsgarantie vermeldt en beveelt aan om daarbij de nodige toelichting te geven over de concrete betekenis van dit gegeven (artikel 41, §1, 8° van de WAP en artikel 4-15 van het KB WAP).*

Meer dan een derde van de pensioenfiches vermeldde het actuele

Zoals vermeld vereist artikel 26, §1 van de WAP dat de pensioeninstelling de aangeslotene jaarlijks informeert via de pensioenfiche over het *actuele financieringsniveau* van de rendementsgarantie.

financieringsniveau niet.

Het bedrag van de rendementsgarantie moet op grond artikel 26 enkel worden vermeld wanneer dit bedrag hoger ligt dan de verworven reserve, met andere woorden wanneer het actueel financieringsniveau minder bedraagt dan 100%.

De helft van deze fiches vermeldde wel het bedrag van de wettelijke rendementsgarantie

Slechts 55 pensioenfiches uit de steekproef vermeldden het actuele financieringsniveau van de rendementsgarantie. Ongeveer de helft van de 32 fiches die dit niet deden, vermeldde wel het exacte bedrag waarop de aangeslotene recht had op grond van de wettelijke rendementsgarantie in hoofde van de werkgever, zodat de aangeslotene relatief eenvoudig zelf het actuele financieringsniveau kon achterhalen door zijn verworven reserve af te zetten tegen dit bedrag. 6 fiches vermeldden enkel in algemene bewoordingen dat men rekening zou houden met artikel 24 van de WAP op het moment dat de aangeslotene zou uittreden of met pensioen gaan, maar zonder daarbij een precies bedrag te vermelden. De tabel hieronder geeft weer in welke mate de pensioenfiches melding maakten van het actuele financieringsniveau en/of het bedrag dat de inrichter moest garanderen op grond van artikel 24 van de WAP.

Vermelding in de pensioenfiche van het bedrag van de rendementsgarantie van artikel 24 van de WAP	Vermelding in de pensioenfiche van het actuele financieringsniveau		
	Ja	Neen	Totaal
Bedrag (in EUR) vermeld	**47**	**17**	**64**
Pensioenfonds	6	3	9
Verzekeringsonderneming	41	14	55
Vermelding dat er bij overdracht of uitbetaling van de reserves rekening wordt gehouden met artikel 24 van de WAP	**1**	**5**	**6**
Pensioenfonds	1	0	1
Verzekeringsonderneming	0	5	5
Geen enkele vermelding	**7**	**10**	**17**
Pensioenfonds	4	2	6
Verzekeringsonderneming	3	8	11
Totaal	**55**	**32**	**87**

Zonder verdere toelichting zullen noch het actuele financieringsniveau noch het bedrag van de rendementsgarantie veel betekenen voor de aangeslotene. De FSMA acht het dan ook noodzakelijk om toch een minimale kadering mee te geven, op grond waarvan de aangeslotene de betekenis van deze gegevens correct kan interpreteren. Enkele pensioeninstellingen slaagden daar goed in. Andere pensioeninstellingen beperkten zich tot de loutere vermelding van cijfers, zonder verdere duiding.

*De FSMA verwacht dat het actuele financieringsniveau van de wettelijke rendementsgarantie in de **pensioenfiche** wordt meegedeeld (artikel 26, §1, 2°, 1. van de WAP) en voldoende wordt toegelicht (artikel 4-15 van het KB WAP).*

*De FSMA verwacht dat het bedrag van de rendementsgarantie in de **pensioenfiche** wordt vermeld wanneer de rendementsgarantie de verworven reserve overstijgt (artikel 26, §1, 1°, 1. van de WAP).*

7.4 Tijdstip van de berekening van de verworven rechten en de herberekeningsdatum

1. Principes

In voorgaande hoofdstukken werd uiteengezet hoe de pensioeninstelling elke aangeslotene éénmaal per jaar op de hoogte moet brengen van de stand van zaken van diens pensioenrechten via de pensioenfiche. De pensioenfiche reflecteert per definitie een momentopname. Het is dan ook belangrijk dat de fiche ondubbelzinnig vermeldt op welke datum de pensioeninstelling de foto precies heeft genomen en aan de hand van welke gegevens. Hiervoor dienen twee data onderscheiden te worden:

- Vooreerst is er de **evaluatiedatum**. Dit is de datum waarop de pensioeninstelling kijkt hoeveel de reserve op de individuele rekening bedraagt en welke rechten de aangeslotene kan verwachten. Sinds 2016 is de evaluatiedatum verplicht 1 januari van het betrokken jaar.
- Daarnaast is er de **herberekeningsdatum**. Dit is de datum waarop de variabele elementen in aanmerking worden genomen en deze kan verschillen van de evaluatiedatum. De herberekeningsdatum wordt bepaald in het pensioenreglement.

2. Transparantie over het tijdstip van de berekening van de verworven rechten en de herberekeningsdatum

Artikel 26, §1 WAP

De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:

***1°** in een eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:*

1. Het bedrag van de verworven reserves op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt eveneens vermeld alsook desgevallend het krachtens artikel 24 gewaarborgd bedrag indien het bedrag van de verworven reserves lager ligt dan dit bedrag.

…

2. Als de verworven prestaties berekenbaar zijn, het bedrag ervan op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt eveneens vermeld, alsook de datum waarop de verworven prestaties opeisbaar zijn.

3. Het bedrag van de prestatie op de pensioenleeftijd op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de volgende veronderstellingen:

a. de aangeslotene blijft in dienst tot aan de pensioenleeftijd;

b. de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die beschikbaar zijn op de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt vermeld, alsook in voorkomend geval het rendement. [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

4. Het bedrag van de prestatie bij overlijden vóór de pensioenleeftijd op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt vermeld. [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

Meer dan een vierde van de pensioenfiches gaf de herberekeningsdatum niet aan

61 pensioenfiches uit de steekproef gaven duidelijk de herberekeningsdatum aan (zijnde de datum waarop de variabele elementen werden vastgeklikt voor de berekening van de verworven rechten). Bij de 26 andere pensioenfiches was dit niet zo.

De evaluatiedatum moet vanaf 2016 sowieso 1 januari van het betrokken jaar zijn (cf. artikel 26, §1, 1° van de WAP). De pensioenfiches opgevraagd in het kader van dit onderzoek hadden betrekking op de jaren 2012 t.e.m. 2015, zodat deze verplichting nog niet voor deze fiches gold.

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** duidelijk de herberekeningsdatum vermeldt (zijnde de datum waarop de variabele elementen in aanmerking werden genomen voor de berekening van de verworven rechten en de overlijdensdekking) (artikel 26, §1, 1° van de WAP).*

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** duidelijk vermeldt dat de erin opgenomen bedragen werden berekend op 1 januari van het betrokken jaar (artikel 26, §1, 1° van de WAP).*

7.5 De fiscale impact op het aanvullend pensioen

1. Principes

Het aanvullend pensioen wordt belast

Een laatste belangrijk element dat de aangeslotene moet kennen om met kennis van zaken zijn pensioen financieel te kunnen plannen, is de fiscale behandeling van het aanvullend pensioen. De bedragen die hem worden meegedeeld in de pensioenfiche (zie 7.1 t.e.m. 7.3) zijn immers brutobedragen.

Het aanvullend pensioen wordt belast in functie van de financieringsbron van de verworven reserve en de leeftijd waarop de aangeslotene het opeist (sinds 1 januari is hij verplicht zijn aanvullend pensioen op te nemen bij wettelijke pensionering). Bij pensioentoezeggingen die beheerd worden via een tak 21 product is het fiscaal tevens van belang om te weten

welk deel van de verworven reserve werd opgebouwd met winstdeelnames. Het deel opgebouwd met winstdeelnames is bij uitbetaling immers vrijgesteld van personenbelastingen (zie ook 7.2.1.B).

2. Transparantie over de fiscale impact op het aanvullend pensioen

Artikel 4-15 KB WAP
Elk document en elke mededeling met betrekking tot de pensioentoezegging … moet zijn gesteld in de wettelijk opgelegde taal in het kader van de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers. De in het eerste lid bedoelde documenten evenals de wijzigingen eraan worden in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld.

Ruime helft van de pensioenfiches waarschuwde voor de impact van belastingen op de meegedeelde bedragen

Het zou veel te ver gaan om alle fiscale principes op te nemen in de pensioenfiche. Dit neemt niet weg dat een korte waarschuwing over de impact van belastingen de aangeslotene reeds belangrijke informatie bijbrengt, al was het maar door uitdrukkelijk te vermelden dat de meegedeelde bedragen brutobedragen zijn. Dit werd vermeld in 48 van de 87 onderzochte pensioenfiches. In 16 van deze fiches kreeg de aangeslotene bovendien een aanduiding van de grootteorde van de te verwachten belastingen.

*De FSMA beveelt aan om er in de **pensioenfiche** de aandacht op te vestigen dat het aanvullend pensioen bij uitkering nog onderhevig zal zijn aan belastingen.*

7.6 Belangrijkste vaststellingen

Volgende vaststellingen van het onderzoek naar transparantie over de verworven rechten en het uiteindelijk te verwachten aanvullend pensioen sprongen het meest in het oog:

- **Actuele financieringsniveau -** Meer dan een derde van de pensioenfiches vermeldde het actuele financieringsniveau van de wettelijke rendementsgarantie niet, al vermeldde de helft van deze fiches wel het bedrag van de rendementsgarantie;
- **Verworven reserve van het voorgaande jaar -** Een aantal pensioenfiches vermeldden de verworven reserve van het voorgaande jaar niet;
- **Verworven prestatie -** Een tiental pensioenfiches vermeldde de verworven prestatie niet, hoewel deze berekenbaar waren;
- **Inzicht in de evolutie van de verworven reserve** - Veel pensioenfiches vermeldden enkel het bedrag van de verworven reserve en dat van het voorgaande jaar, maar gaven geen tussentijdse *in- en outflows*. De aangeslotene kreeg lang niet altijd zicht op de bijdragen die voor hem waren gestort het afgelopen jaar, welke bedragen er werden afgehouden van de bijdrage zoals bepaald in het pensioenreglement, welk rendement zijn verworven reserve het afgelopen jaar had opgeleverd, etc. De evolutie van de verworven reserve over het afgelopen jaar werd

m.a.w. zelden verduidelijkt in de pensioenfiche. Dit is weliswaar geen wettelijke verplichting, maar blijkt een zeer transparante praktijk te zijn die alle aanbeveling verdient.

- **Financiering van de verworven reserve -** De verworven reserve werd in de regel gesplitst meegedeeld in functie van haar financiering (met werkgevers- of werknemersbijdragen en - bij beheer via een tak 21 product) - al dan niet ontstaan uit winstdeelnames);
- **Financiering van de verworven prestatie -** De verworven prestatie werd eveneens in de regel gesplitst meegedeeld in functie van financieringsbron (werkgevers- of werknemersbijdragen). De helft van de relevante pensioenfiches vermeldde de verworven prestatie tevens opgesplitst in het deel opgebouwd met winstdeelnames en het deel opgebouwd met nettobijdragen en het tarifaire rendement;
- **Verwachte prestatie -** Twee derde van de pensioenfiches deelde een verwachte prestatie mee, maar de draagwijdte van dit bedrag - namelijk dat het een raming betrof die bovendien veronderstelt dat de aangeslotenen in dienst blijft tot de pensioenleeftijd - werd vaak onvoldoende toegelicht;
- **Herberekeningsdatum -** Meer dan een vierde van de pensioenfiches gaf de herberekeningsdatum niet aan;
- **Fiscaliteit -** Ruim de helft van de pensioenfiches waarschuwde voor de impact van belastingen op de brutobedragen die werden meegedeeld in de pensioenfiche voor de verworven en/of verwachte prestatie.

Hoofdstuk 8 - Overzicht van de inhoudelijke verwachtingen en aanbevelingen van de FSMA per sleuteldocument

Voorgaande hoofdstukken bespraken in welke mate een aangeslotene afdoende geïnformeerd wordt over de verschillende elementen die rechtstreeks of onrechtstreeks een impact hebben op zijn aanvullend pensioen. Aan de hand van het onderzoek formuleerde de FSMA bij elk van deze elementen een aantal verwachtingen en aanbevelingen. Dit hoofdstuk lijst al deze verwachtingen en aanbevelingen op in functie van het sleuteldocument waarop zij betrekking hebben. Achtereenvolgens wordt stilgestaan bij het pensioenreglement, het transparantieverslag en de pensioenfiche.

Voor een goed begrip weze herhaald dat de FSMA een **verwachting** formuleert wanneer er een expliciete wettelijke grondslag voorhanden is en het m.a.w. gaat om een absolute verplichting. Wanneer het om een goede praktijk gaat waarvoor geen expliciete wettelijke grondslag bestaat, formuleert de FSMA deze als een **aanbeveling**. Het spreekt voor zich dat de FSMA er sterk op aandringt dat pensioeninstellingen niet alleen de verwachtingen, maar ook de aanbevelingen zo goed als mogelijk volgen (zie ook Deel 1, Hoofdstuk 3, 3.1).

8.1 Verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot het pensioenreglement[78]

Het pensioenreglement is enerzijds het meest fundamentele sleuteldocument van een pensioentoezegging. In tegenstelling tot het transparantieverslag en de pensioenfiche dient het pensioenreglement immers niet alleen om de betrokken partijen te informeren, maar legt het alle rechten en plichten vast van de partijen betrokken bij de pensioentoezegging.

Het is anderzijds ook het meest generieke sleuteldocument van een pensioentoezegging. Het gaat om de algemene principes en betreft m.a.w. informatie die niet noodzakelijk jaarlijks wijzigt (in tegenstelling tot het transparantieverslag en de pensioenfiche), noch 'individu-afhankelijk' is (in tegenstelling tot de pensioenfiche).

1. Verwachtingen

De FSMA **verwacht** dat volgende zaken, voor zover van toepassing, uitdrukkelijk in het pensioenreglement worden vermeld:

[78] Volledigheidshalve wijzen we er op dat een pensioenreglement niet enkel de informatie moet bevatten die is opgenomen in deze paragraaf. Deze paragraaf bevat enkel de inhoudelijke verplichtingen die in verband staan tot de elementen die een invloed hebben op het bedrag van het aanvullend pensioen - het onderwerp van dit onderzoek -, zijnde de financiering, de risicodekkingen, de kosten en het rendement van de pensioentoezegging.

Aard	• de aard van de pensioentoezegging (artikel 4-13, 1° van het KB WAP);
Financiering	• de berekeningswijze van de vaste bijdrage (artikel 4-3 van het KB WAP); • de periodiciteit van de vaste bijdragen en of deze vooraf of achteraf[79] betaald worden (artikel 4-3 van het KB WAP); • de financieringswijze van de pensioentoezegging (werkgevers- en/of werknemersbijdragen) (artikel 4-13, 1° van het KB WAP); • dat de persoonlijke bijdragen op het nettoloon worden ingehouden en aan de pensioeninstelling worden gestort (artikel 4-13, 7° van het KB WAP);
Kosten en taksen	• of de premietaks ten laste wordt gelegd van de aangeslotene via diens bijdragen, dan wel of de inrichter deze taks draagt (artikel 4-12 van het KB WAP); • een beschrijving van de kosten, aan wie deze worden aangerekend en hoe (via inhoudingen op de bijdragen, op de verworven reserve en/of op het beleggingsresultaat) (artikel 4-12 van het KB WAP);
Risicodekkingen en daaraan verbonden premies	• of de werkgever dan wel de aangeslotene de overlijdensdekking en/of de invaliditeitsdekking financiert (artikel 4-12 van het KB WAP) [80]; • dat een risicopremie van de vaste bijdrage wordt afgehouden (artikel 4-12 van het KB WAP); • dat een risicopremie uit de verworven reserve wordt geput en –bij beheer via een tak 21 product - uit welk deel van de verworven reserves dit precies zal gebeuren ingeval van tariefwijzigingen (artikel 4-12 van het KB WAP); • de berekeningswijze van de prestatie bij overlijden en/of bij invaliditeit (artikel 4-12 van het KB WAP); • de werking van de winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking, namelijk of deze ten goede komt aan werkgever, dan wel leidt tot een verhoging van de prestatie bij overlijden (artikel 4-12 van het KB WAP); • dat de aangeslotene de mogelijkheid heeft om de omvang van zijn overlijdensdekking en/of invaliditeitsdekking zelf te kiezen, welke keuzemogelijkheden de aangeslotene precies heeft, wat de standaard overlijdensdekking en/of invaliditeitsdekking is bij het uitblijven van een keuze en hoe - en onder welke voorwaarden - hij gebruik kan maken van zijn keuzerecht (artikel 4-12 van het KB WAP);

[79] Dit wil zeggen: bij aanvang van de afgesproken periode, dan wel op het einde ervan. Zeker wanneer de frequentie waarmee de bijdrage betaald wordt lager ligt (bv. jaarlijks), kan een bijdragebetaling achteraf (op het einde van het jaar) in een lager rendement resulteren dan een bijdragebetaling vooraf (aan het begin van het jaar).

[80] Volledigheidshalve: Zie standpunt van de FSMA d.d. 9 mei 2017 m.b.t. de behandeling van de overlijdensdekking na uittreding: https://www.fsma.be/nl/opinion/de-dekking-van-het-overlijdensrisico-impact-op-de-wettelijke-rendementswaarborg-en.

Beleggingen	• de verschillende beleggingsmogelijkheden waartussen de aangeslotene kan kiezen, de beleggingswijze die wordt toegepast bij het uitblijven van een expliciete keuze en desgevallend de te volgen procedure en de te vervullen voorwaarden om te wijzigen van keuze (artikel 4-12 van het KB WAP);
Rendement	• of de pensioeninstelling al dan niet een rendement garandeert (artikel 4-7 en 4-13, 8° van het KB WAP); • hoe de vrije reserve wordt gefinancierd en voor welke doeleinden zij gebruikt kan worden (artikel 4-7 en 4-8 van het KB WAP); • Hoe het rendement wordt bepaald dat men zal toekennen aan de individuele rekeningen en volgens welke regels deze toekenning zal gebeuren (artikel 4-7 van het KB WAP);
Tak 21 product	• de draagwijdte van het door de pensioeninstelling gewaarborgde tarifaire rendement. Aangeslotenen moeten begrijpen of een eventuele wijziging van de gewaarborgde rentevoet uitsluitend betrekking heeft op bijdrageverhogingen, enkel op nieuwe bijdragen, dan wel ook op de al opgebouwde reserves (gelijkblijvende premies, opeenvolgende koopsommen of beperkte garantieduur) (artikel 4-13, 8° van het KB WAP); • de algemene regels in verband met de verdeling en toekenning van de winstdeelname (waaruit het discretionaire karakter van de winstdeelname voldoende duidelijk blijkt) (artikel 4-7 van het KB WAP);
Tak 23 product	• het feit dat de pensioentoezegging verbonden is met een beleggingsfonds (artikel 4-7 van het KB WAP en artikel 71, §1 van het KB Leven); • dat het beheersreglement van het beleggingsfonds ter beschikking wordt gesteld van de aangeslotenen (artikel 71, §4 van het KB Leven);
Pensioentoezegging verbonden met een afgezonderd fonds	• het feit dat de pensioentoezegging verbonden is met een afgezonderd fonds (artikel 4-7 van het KB WAP); • dat het rendement van het afgezonderd fonds waaraan de pensioentoezegging verbonden is maar uitbetaald wordt als dat fonds rendabel is (artikel 4-7 en 4-12 van het KB WAP); • het winstdelingsreglement van het afgezonderd fonds (artikel 4-7 en 4-12 van het KB WAP);
Artikel 24 van de WAP: Rendementsgarantie	• dat de inrichter op grond van artikel 24 van de WAP een rendement moet waarborgen bij uittreding, bij opheffing van de pensioentoezegging of wanneer de prestaties verschuldigd worden (artikel 4-12 van het KB WAP); • of de verticale dan wel de horizontale methode wordt toegepast (voor zover het gaat om een pensioentoezegging die werd ingevoerd vanaf 1 januari 2016) (artikel 24, §4 van de WAP).

2. Aanbevelingen

De FSMA **beveelt aan** om volgende zaken, voor zover van toepassing, uitdrukkelijk in het pensioenreglement te vermelden:

Risicodekkingen en daaraan verbonden premies

- wanneer een overlijdensdekking van het type UKVR is voorzien: het exacte tijdstip waarop de pensioeninstelling de verworven reserve 'vastklikt' om de te betalen prestatie te bepalen.

8.2 Verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot het transparantieverslag

Het transparantieverslag is het instrument bij uitstek om over de financiële aspecten op planniveau te communiceren die jaarlijks wijzigen. De wetgever somt op welke informatie zeker in dit verslag vervat moet zitten (zie artikel 42, §1 van de WAP).

1. Verwachtingen

De FSMA **verwacht** dat volgende zaken, voor zover van toepassing, uitdrukkelijk in het transparantieverslag worden vermeld (*indien de aangeslotene voor het beheer van zijn verworven reserve kan kiezen uit verschillende beleggingsmogelijkheden moet onderstaande informatie voor elke keuzemogelijkheid worden vermeld in het transparantieverslag*):

Aard

- de aard van de pensioentoezegging (artikel 42, §1, tweede lid, 1° van de WAP);

Financiering

- de financieringswijze van de pensioentoezegging (werkgevers- en/of werknemersbijdragen) (artikel 42, §1, tweede lid, 1° van de WAP);

Kosten

- een gedetailleerde en volledige beschrijving van de kostenstructuur[81] waaruit duidelijk blijkt:
  - welke kosten men aanrekent aan de aangeslotene en op welke wijze (via inhoudingen op de bijdragen, op de verworven reserve en/of op het beleggingsresultaat) en
  - welke kosten ten laste van de inrichter zijn (artikel 42, §1, tweede lid, 4° en 6° van de WAP);

[81] De concrete percentages van tarifaire kosten die werden aangerekend maken deel uit van de kostenstructuur (voor pensioeninstellingen die een rendement waarborgen zit deze verplichting overigens eveneens vervat in artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP). Wanneer reële kosten worden aangerekend, kan een pensioeninstelling vrij bepalen op welke wijze zij deze duidelijk en nauwkeurig opneemt in het transparantieverslag. De aangeslotenen en de inrichter moeten zich wel een beeld kunnen vormen van de impact van deze kosten. Uit het onderzoek bleek alvast dat hiertoe ook bij reële kosten het werken met een concreet kostenpercentage dat de aangeslotene dan kan afzetten tegen het behaalde rendementspercentage, bijzonder sprekend is.

Risicodekkingen en daaraan verbonden premies

- of de werkgever dan wel de aangeslotene de overlijdensdekking financiert (artikel 42, §1, tweede lid, 1° van de WAP)[82];
- het percentage van de toegekende winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking en de begunstigde van deze winstdeelname (zijnde de inrichter door een lagere premie, dan wel de aangeslotene via een hogere risicodekking) (artikel 42, §1, tweede lid, 5° van de WAP);

Beleggingsstrategie

- de beleggingsportefeuille waarmee de pensioentoezegging verbonden is (algemeen fonds, afgezonderd fonds, beleggingsfonds(en) of het (deel)vermogen van het pensioenfonds) (artikel 42, §1, tweede lid, 2° van de WAP);
- de beleggingsstrategie op korte én op lange termijn. Volgens de FSMA kan er inhoudelijk pas sprake zijn van een beleggingsstrategie als op zijn minst volgende elementen aan bod komen:
    - de strategische asset-allocatie en het daarmee verbonden risicoprofiel;
    - de wijze van beheer: actief of passief beheer;
    - de risico's verbonden aan de beleggingsportefeuille (artikel 42, §1, tweede lid, 2° van de WAP);
- de mate waarin bij het beleggen rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten (artikel 42, §1, tweede lid, 2° van de WAP);

Rendement

- het behaalde rendement van de beleggingsportefeuille (artikel 42, §1, tweede lid, 3° van de WAP). Hierbij moet duidelijk blijken dat het om het beleggingsrendement gaat en niet om het toegekende rendement (zijnde het rendement na aftrek van kosten, toewijzing van een deel aan de vrije reserve, etc.) (artikel 4-15 van het KB WAP);

Tak 21

- dat de pensioeninstelling een tarifair rendement waarborgt (artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP);
- een overzicht van de door de pensioeninstelling gewaarborgde tarifaire intrestvoeten met een duidelijke aanduiding van de periode en de bijdragen waarvoor ze gelden (artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP);
- de draagwijdte van het door de pensioeninstelling gewaarborgde tarifaire rendement. Aangeslotenen moeten begrijpen of een eventuele wijziging van de gewaarborgde rentevoet uitsluitend betrekking heeft op bijdrageverhogingen, enkel op nieuwe bijdragen, dan wel ook op de al opgebouwde reserves (gelijkblijvende premies, opeenvolgende koopsommen of beperkte garantieduur) (artikel 42, §1, tweede lid, 6° van de WAP);

[82] Volledigheidshalve: Zie standpunt van de FSMA d.d. 9 mei 2017 m.b.t. de behandeling van de overlijdensdekking na uittreding: https://www.fsma.be/nl/opinion/de-dekking-van-het-overlijdensrisico-impact-op-de-wettelijke-rendementswaarborg-en.

- de criteria die gehanteerd werden voor de toekenning van de winstdeelname (dan wel het feit dat geen winstdeelname werd toegekend) (artikel 42, §1, tweede lid, 5° van de WAP);
- het percentage/de percentages van de toegekende winstdeelname (artikel 42, §1, tweede lid, 5° van de WAP);

Artikel 24 van de WAP: Rendementsgarantie

- Welk type rendementsgarantie van toepassing is (horizontaal dan wel verticaal) (artikel 42, §1, tweede lid, 7° van de WAP);
- het huidige financieringsniveau van de rendementsgarantie bedoeld in artikel 24 van de WAP (artikel 42, §1, tweede lid, 8° van de WAP).

2. Aanbevelingen

De FSMA **beveelt aan** om volgende zaken, voor zover van toepassing, uitdrukkelijk in het transparantieverslag te vermelden:

Financiering

- collectieve informatie over de financiering van de pensioentoezegging (totale bedrag aan gestorte bijdragen, al dan niet opgesplitst in functie van de financieringsbron (werkgevers- of werknemersbijdragen), het totaal bedrag aan tarifaire of reële kosten dat werd ingehouden, etc.);

Kosten

- het percentage overeenstemmend met de aangerekende reële kosten;

Risicodekkingen en daaraan verbonden premies

- de werking van de winstdeelname in het kader van de overlijdensdekking;

Beleggingen

- (de grote lijnen van) de feitelijke asset-allocatie;

Rendement

- enige kadering bij het behaalde rendement van de beleggingsportefeuille, o.a. door de evolutie ervan mee te geven en door dit rendement af te zetten tegen een relevante *benchmark*;
- de werking van de vrije reserve en welk deel van het rendement het afgelopen jaar aan de vrije reserve werd toegekend; dan wel welk bedrag in het afgelopen jaar uit de vrije reserve werd geput;
- het rendementspercentage toegekend aan de individuele rekeningen;

Tak 23 en middelenverbintenis

- dat de pensioeninstelling geen tarifair rendement waarborgt;

Verworven rechten

- het totale vermogen van de pensioentoezegging.

8.3 Verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot de pensioenfiche

De pensioenfiche is het document bij uitstek om de aangeslotene te informeren over zijn individuele situatie aangaande zijn aanvullend pensioen. Dit document is ook het meest toegankelijk voor de aangeslotene. Het wordt hem immers jaarlijks bezorgd, ook al verzoekt hij daar zelf niet om (i.t.t. het pensioenreglement en het transparantieverslag, die wel slechts op verzoek aan de aangeslotene te bezorgen zijn).

Een toegankelijk opgestelde pensioenfiche is dan ook het meest aangewezen instrument om de aangeslotene te informeren.

De WAP vereist dat de pensioenfiche bestaat uit twee delen. Een eerste deel bevat een limitatief aantal kerngegevens. Het tweede deel kan, op een beperkt aantal verplicht op te nemen gegevens na, vrij worden ingevuld door de pensioeninstelling.

1. Deel 1 van de pensioenfiche

De FSMA **verwacht** dat volgende zaken, voor zover van toepassing, uitdrukkelijk in deel 1 van de pensioenfiche worden vermeld:

Identificatiegegevens

- de identificatiegegevens van de aangeslotene, de inrichter, de pensioeninstelling en de pensioentoezegging (artikel 26, §4 van de WAP);

Herberekeningsdatum

- de herberekeningsdatum (de datum waarop de variabele elementen in aanmerking worden genomen. Deze datum wordt bepaald in het pensioenreglement) (artikel 26, §1, eerste lid, 1° van de WAP);

Verworven reserves en prestaties

- de volledige verworven reserve op 1 januari van het betrokken jaar (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 1. van de WAP);
- de verworven reserve opgesplitst naargelang haar financieringsbron (werkgevers- dan wel werknemersbijdragen) (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 1. van de WAP);
- de verworven prestatie op 1 januari van het betrokken jaar, voor zover berekenbaar (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 2. van de WAP);
- de leeftijd waarop de verworven prestaties verschuldigd zijn, d.w.z 'de pensioenleeftijd' zoals bepaald in het pensioenreglement (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 2. van de WAP);

Verwachte prestatie

- de verwachte prestatie op 1 januari van het betrokken jaar (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 3. van de WAP);
- de vermelding dat de verwachte prestatie een projectie van het aanvullend pensioen is in de veronderstelling dat de aangeslotene tot de pensioenleeftijd bij de inrichter in dienst blijft aan dezelfde voorwaarden als deze die golden op de herberekeningsdatum (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 3. van de WAP en artikel 4-15 van het KB WAP);

- het rendement gebruikt bij de berekening (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 3. van de WAP);
- de expliciete boodschap dat het om een raming gaat die geen kennisgeving van een recht op een aanvullend pensioen inhoudt (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 3. van de WAP);

Dekkingen bij overlijden en daaraan verbonden premies

- de prestatie bij overlijden van de aangeslotene (inclusief de winstdeelname) (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 4. van de WAP);
- of er al dan niet een wezenrente bestaat (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 4. van de WAP);
- of er al dan niet een bijkomende prestatie is voorzien in geval van overlijden door een ongeval (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 4. van de WAP);

Artikel 24 van de WAP: Rendementsgarantie

- Het bedrag van de rendementsgarantie indien dit hoger ligt dan de verworven reserve (artikel 26, §1, eerste lid, 1°, 1. van de WAP);

2. Deel 2 van de pensioenfiche

Hieronder worden de **verwachtingen** en **aanbevelingen** van de FSMA met betrekking tot deel 2 van de pensioenfiche hernomen. De verwachtingen zijn in het **vet** weergegeven.

Beschrijving van het plan

- Korte duiding van de pensioenfiche met de vermelding dat het om een puur informatief document gaat (en dus geen verdere actie van de aangeslotene vereist);
- de aard van de pensioentoezegging;
- de berekeningswijze van de vaste bijdrage;
- de financieringswijze van de pensioentoezegging (werkgevers- en/of werknemersbijdragen);
- dat 'de pensioenleeftijd' niet noodzakelijk de leeftijd is waarop het aanvullend pensioen ook daadwerkelijk kan worden uitbetaald;
- of de pensioeninstelling al dan niet een tarifair rendement waarborgt;
- een overzicht van de tarifaire rentevoeten met aanduiding van de periode en de bijdragen waarvoor zij gelden;
- in voorkomend geval de draagwijdte van het tarifair rendement. Aangeslotenen moeten begrijpen of een eventuele wijziging van de gewaarborgde rentevoet uitsluitend betrekking heeft op bijdrageverhogingen, enkel op nieuwe bijdragen, dan wel ook op de al opgebouwde reserves (gelijkblijvende premies, opeenvolgende koopsommen of beperkte garantieduur);

Berekeningselementen

- de **variabele elementen** die men nodig heeft om de verworven reserve (en desgevallend de verworven prestatie) correct te berekenen, evenals hun berekeningsdatum (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP); [83]

[83] Het betreft o.a. het loon, de leeftijd, de dienstjaren, de keuze(s) van de aangeslotenen, etc. (zie *Parl. St.*, MvT, Kamer, DOC 53/3500, p. 45).

Detail verworven rechten

- de verworven reserve opgesplitst in deel gewaarborgd rendement en deel winstdeelnames (bij tak21);
- de verworven prestatie opgesplitst in functie van de financieringsbron (via werkgevers- dan wel werknemersbijdragen);
- Het bedrag van de verworven reserve dat reeds werd aangewend in het kader van vastgoedfinanciering;

Verwachte prestatie

- de parameters en hypothesen die werden gebruikt voor de berekening van de verwachte prestatie (o.a. wat betreft het gehanteerde rendement);

Evolutie van de verworven reserve

- Een beschrijving van de evolutie van de verworven reserves, vertrekkende vanuit de verworven reserves van het vorige jaar, met een overzicht van de gestorte bijdragen en het bedrag aan toegekend rendement;
  1. De ***verworven reserve* op 1 januari van het *jaar voordien*** (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 2. van de WAP) (en bij beheer via een tak 23 product: het daarmee corresponderend aantal deelbewijzen in de achterliggende beleggingsfondsen, de eenheidswaarde van deze deelbewijzen en de namen van de achterliggende beleggingsfondsen)***;***

  2. Een berekening van het bedrag aan bijdragen dat werd toegekend aan de individuele rekening over het afgelopen jaar, bestaande uit:
     i. Het bedrag van de *vaste bijdrage;*
     ii. Het bedrag en percentage van de *premietaks* die in mindering werd gebracht van de vaste bijdrage;
     iii. Het bedrag en percentage van de *kosten* die in mindering werden gebracht van de vaste bijdrage;
     iv. Het bedrag aan *premies voor risicodekkingen* dat in mindering werd gebracht van de vaste bijdrage;
     v. Het bedrag van de *netto-bijdrage* dat werd toegekend aan de individuele rekening (saldo van de posten i t.e.m. iv);

  3. Een berekening van het percentage en het daarmee overeenstemmende bedrag voor de aangeslotene van het rendement dat werd toegekend aan de individuele rekening voor het afgelopen jaar, bestaande uit:

     In het geval van een tak 21 verzekering, het percentage en het daarmee overeenstemmende bedrag voor de aangeslotene van:
     i. het *gewaarborgd rendement;* desgevallend, indien er meerdere rentevoeten gewaarborgd worden, in functie van een lijst van alle gewaarborgde intrestvoeten, ondubbelzinnig gelinkt aan het deel van de verworven reserve waarvoor ze gelden;
     ii. de *kosten* ten laste van de reserve;
     iii. de *toegekende winstdeelname*;

iv. het *deel van het rendement* dat werd *toegekend aan een vrije reserve*;
v. het *effectief toegekende rendement* (saldo van de posten i t.e.m. iv).

In het geval van een pensioenfonds of een tak 23 verzekering, het percentage en het daarmee voor de aangeslotene overeenstemmende bedrag van:
i. het *beleggingsrendement*;
ii. de *kosten* ten laste van de reserve;
iii. het *deel van het rendement* dat werd *toegekend aan een vrije reserve*;
iv. het *effectief toegekende rendement* (saldo van de posten i t.e.m. iii).

4. De risicopremie(s) die geput werd(en) uit de reserve;

5. De verworven reserve op 1 januari van het betrokken jaar (en bij een tak 23 verzekering het daarmee corresponderend aantal deelbewijzen in de achterliggende beleggingsfondsen).

- indien de pensioentoezegging zowel met werkgevers- als met werknemersbijdragen wordt gefinancierd: een **opsplitsing** van deze bedragen **in functie van de financieringsbron** (op zijn minst het bedrag van de **verworven reserve op 1 januari van het *jaar voordien*** (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 2. van de WAP)).

Risicodekkingen en daaraan verbonden premies

- de begunstigingsvolgorde/de aangeduide begunstigde van de overlijdensdekking en, desgevallend, de mogelijkheid om deze te wijzigen of een verwijzing naar het pensioenreglement hiervoor;
- de concrete prestatie bij invaliditeit waarop de aangeslotene aanspraak kan maken;

Keuzemogelijkheden risicodekkingen

- **dat de aangeslotene de mogelijkheid heeft om de omvang van zijn overlijdensdekking of invaliditeitsdekking te kiezen** (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP)**;**
- **welke dekking op dat moment van toepassing is** (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP)**;**
- waar hij de informatie kan raadplegen over de keuzemogelijkheden, de daaraan verbonden kosten en de procedure om van keuze te veranderen;

Keuzemogelijkheden beleggingen

- **dat de aangeslotene de mogelijkheid heeft om een beleggingsprofiel te kiezen** (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP)**;**
- **in welk beleggingsprofiel zijn verworven reserves op dat moment belegd zijn** (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 3. van de WAP);
- waar hij de informatie kan raadplegen over de keuzemogelijkheden, de daaraan verbonden kosten en de procedure om van keuze te veranderen;

Rendementsgarantie

- Het **financieringsniveau** van de rendementsgarantie op 1 januari van het betrokken jaar (artikel 26, §1, eerste lid, 2°, 1. van de WAP).

Fiscaliteit

- De waarschuwing dat het aanvullend pensioen bij uitkering nog; onderhevig zal zijn aan belastingen;

Contactgegevens

- **Waar de aangeslotene het pensioenreglement kan opvragen** (artikel 26, §1, tweede lid van de WAP)**;**
- **Dat de aangeslotene de gegevens betreffende zijn aanvullend pensioen kan raadplegen in DB2P** (artikel 26, §1, tweede lid van de WAP)**;**
- Waar de aangeslotene terecht kan indien hij vragen of klachten heeft.

3. Voorbeelden

Het staat pensioeninstellingen uiteraard vrij om voorgaande verwachtingen en aanbevelingen om te zetten in een concrete pensioenfiche die voor hun aangeslotenen het best te begrijpen valt. Op de volgende pagina's werden alvast drie voorbeelden opgenomen ter illustratie van hoe een pensioenfiche er zou kunnen uitzien.

Voorbeeld 1

pensioentoezegging:

- met een maandelijkse lineaire vaste bijdrage;
- gefinancierd enkel met werkgeversbijdragen;
- beheerd via een tak 21 verzekering;
- beheerd via een contract met opeenvolgende koopsommen;
- met een wijziging van de tarifaire rentevoet van 3% naar 1%;
- met inningstoeslag van 5% en inventaristoeslag van 0.1%;
- met de premietaks in mindering gebracht van de bijdrage;
- met een vaste overlijdensdekking (2 keer het salaris)

PENSIOENFICHE

Aangeslotene bij het pensioenplan:	Naam: INSZ-nummer:	*Naam* *Nummer*
Inrichter van het pensioenplan:	Naam: KBO-nummer:	*Naam* *Nummer*
Pensioeninstelling die het pensioenplan beheert:	Naam: KBO-nummer:	*Naam* *Nummer*
Identificatienummer van het pensioenplan:		*Nummer*

DEEL 1 Algemeen overzicht van uw pensioenrechten

Hieronder vindt u ter informatie een bondig overzicht van uw pensioenrechten terug. Bij de berekening van deze rechten werd rekening gehouden met uw persoonlijke situatie op *<herberekeningsdatum>*. In het tweede deel kan u meer details en bijkomende informatie terugvinden over deze rechten. Zo vindt u er o.a. een gedetailleerd overzicht van de evolutie van uw pensioenreserve in 2016 in terug.

Pensioenrechten op 1/1/2017

Pensioenreserve op 1/1/2017 (*Gefinancierd door uw werkgever)* **11.126 EUR**

Hoeveel is er al gespaard voor uw aanvullend pensioen? (Meestal wordt dit bedrag '**verworven reserve**' genoemd)

Verworven prestatie op 1/1/2017 **22.700 EUR**

Hoeveel zal uw huidige pensioenreserve waard zijn op 01/06/2048?

Verwachte prestatie **66.700 EUR**

Hoeveel zal uw pensioenreserve waard zijn op 01/06/2048 als u tot dan in dienst blijft?

Voor deze raming werd rekening gehouden met een gemiddeld geschat toekomstig jaarrendement van 2,5% (gewaarborgd rendement en winstdeelname samen, na aftrek van kosten). ***Het gaat om een raming en creëert dan ook geen enkel recht op een aanvullend pensioen****.*

Overlijdensdekking **50.000 EUR**

Hoeveel ontvangen uw begunstigden als u zou overlijden?

Dit bedrag zou aan uw begunstigden zijn uitbetaald als u op 01/01/2017 zou zijn overleden.

Bijkomende dekkingen

Ontvangen uw begunstigden een bijkomende tegemoetkoming als u zou overlijden door een ongeval?	*Nee*
Ontvangen uw kinderen een bijkomende wezenrente als u zou overlijden?	*Nee*

DEEL 2 Details van uw pensioenrechten

Uw pensioenplan

Deze pensioenfiche biedt u een overzicht van de rechten die u op 1 januari 2017 heeft opgebouwd binnen het pensioenplan van uw werkgever. Deze fiche houdt geen rekening met eventuele latere gebeurtenissen. Het is mogelijk dat de bedragen ondertussen geëvolueerd zijn.

Dit pensioenplan is van het type *vaste bijdragen*. Uw werkgever stort maandelijks een bijdrage op een aan u toegewezen individuele rekening bij *<naam pensioeninstelling>* ter financiering van uw aanvullend pensioen. Wanneer u op wettelijk pensioen gaat, kan u volgens de huidige wetgeving aanspraak maken op de pensioenreserve opgebouwd op uw individuele rekening.

De bijdrage is gelijk aan 4% van uw brutoloon en wordt volledig door uw werkgever betaald bovenop uw brutoloon. Wanneer u deeltijds werkt, wordt de bijdrage in verhouding tot uw tewerkstelling verminderd.

Het pensioenplan wordt beheerd door *<naam pensioeninstelling>*. Zij waarborgt een rentevoet voor de gehele duurtijd van het contract (zijnde tot 65 jaar[84]) op de bijdragen die door uw werkgever op uw individuele rekening worden gestort. Zij kan de door haar gewaarborgde rentevoet wijzigen, maar de gewijzigde rentevoet is in dat geval enkel van toepassing op de bijdragen die na die wijziging worden gestort. Voor uw pensioenplan waarborgt *<naam pensioeninstelling>* tot de leeftijd van 65 jaar:

- 3% op de nettobijdragen en winstdeelnames gestort tot en met 31/12/2012;
- 1% op de nettobijdragen en winstdeelnames gestort vanaf 01/01/2013.

Het gewaarborgd rendement kan worden aangevuld met een deelname in de winst. Die winstdeelname is echter niet gewaarborgd. Het is de verzekeringsonderneming die jaarlijks vrij beslist of zij een winstdeelname toekent, en zo ja, voor welk bedrag.

Uw gegevens

Bij de berekening van uw pensioenbijdragen en -rechten werd rekening gehouden met uw loon en uw tewerkstellingspercentage op *<herberekeningsdatum>*.

- brutoloon: 25.000 EUR
- Tewerkstellingspercentage: voltijds
- Geboortedatum: 25/05/1983
- Geslacht: vrouwelijk

U bent sinds *<aansluitingsdatum>* aangesloten bij dit pensioenplan.

[84] Het is mogelijk dat deze leeftijd niet overeenstemt met uw wettelijke pensioenleeftijd. In dat geval zal het pensioenplan blijven doorlopen tot aan uw wettelijke pensioenleeftijd, maar mogelijk met een andere rentevoet.

Hoe is uw pensioenreserve geëvolueerd tussen 1/1/2016 en 1/1/2017?

		Totaal
Uw pensioenreserve op 1/1/2016		**10.000 EUR**
Bijdragen gestort in de loop van 2016		
Bijdragen op basis van het reglement[85]		1.000 EUR
Taks (4,4%)	*(-)*	44 EUR
Kosten op de bijdragen (5%)[86]	*(-)*	48 EUR
Premie overlijden	*(-)*	30 EUR
Totaal bijdragen	**(+)**	**878 EUR**
Rendement toegekend voor 2016		
Gewaarborgd rendement (gemiddeld 2%)	*(+)*	204 EUR
Kosten op de reserve (0.1%)	*(-)*	10 EUR
Winstdeelname (gemiddeld 0,5%)	*(+)*	54 EUR
Totaal rendement (gemiddeld 2,4%)	**(+)**	**248 EUR**
Uw pensioenreserve op 1/1/2017		**11.126 EUR**

Hoe werd mijn rendement voor 2016 berekend?

Voor het jaar 2016 werd een rendement aan uw rekening toegekend van 248 EUR. Dit stemt overeen met een gemiddeld rendement van 2,4%. Een gedetailleerde berekening vindt u hieronder:

		Gewaarborgd rendement		Kosten		Winstdeelname		
Pensioenreserve op 1/1/2016								
- Deel opgebouwd op basis van bijdragen gestort tot en met 31/12/2012	5.000 EUR	*3%*	150 EUR	*0,1%*	5 EUR	*0%*	0 EUR	
- Deel opgebouwd op basis van bijdragen gestort vanaf 1/1/2013	5.000 EUR	*1%*	50 EUR	*0,1%*	5 EUR	*1%*	50 EUR	
Bijdragen gestort in 2016 (de nieuwe bijdragen genieten maar van rendement nadat ze werden gestort)	878 EUR	*1%*	6 EUR	*0%*	0 EUR	*1%*	6 EUR	
Totaal rendement			**204 EUR**	**(-)**	**10 EUR**	**(+)**	**54 EUR**	**= 248 EUR** **2,4%** gemiddeld

Gedetailleerde informatie over het beheer van uw pensioenplan kan u terugvinden in het transparantieverslag. U kan dit verslag opvragen bij uw werkgever.

Pensioenrechten uit deel 1 zijn brutobedragen

De bedragen die worden vermeld op deze fiche zijn brutobedragen. Wanneer uw aanvullend pensioen of de overlijdensdekking wordt uitbetaald, worden hier belastingen en sociale bijdragen van afgehouden.

[85] 4% van het brutoloon evenredig in functie van de tewerkstellingsgraad = 4%*25.000 euro*100% = 1.000 euro.

[86] Er werden geen kosten aangerekend op het deel van de bijdrage waarmee de taks betaald werd.

Wettelijke rendementsgarantie

Wanneer u met pensioen gaat of wanneer u het pensioenplan zou verlaten en uw reserves zou willen overdragen, heeft u op grond van de wet recht op een minimaal rendement. Wanneer uw pensioenreserve op dat ogenblik minder bedraagt dan het bedrag van deze wettelijke rendementsgarantie, moet uw werkgever het verschil bijpassen. De rendementsgarantie bedroeg op 1/1/2017 **10.000 EUR**. Aangezien uw pensioenreserve op dat ogenblik 11.126 EUR bedroeg, was de wettelijke rendementsgarantie **volledig gefinancierd.**

Aan wie wordt de overlijdensdekking uitbetaald?

Mocht u overlijden dan wordt het bedrag van de overlijdensdekking uitbetaald aan uw huwelijkspartner of uw wettelijk samenwonende partner. Hebt u geen partner dan wordt het bedrag uitbetaald aan uw kinderen. Hebt u geen kinderen, dan wordt het bedrag uitbetaald aan uw nalatenschap.

Het pensioenreglement biedt u de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden zelf een begunstigde aan te duiden. In de volgende alinea vindt u onze contactgegevens voor mocht u meer informatie wensen.

Contact info

Indien u vragen heeft bij deze fiche of uw aanvullend pensioen kan u steeds contact opnemen met

<Naam contactpersoon>
<Telefoonnummer contactpersoon>
<Email-adres contactpersoon>

Voor meer informatie over uw aanvullend pensioen kan u ook steeds het pensioenreglement raadplegen, dat u kan opvragen bij *<contactpersoon pensioenreglement>* via *<contactgegevens van contactpersoon pensioenreglement>.* Bovendien kan u steeds de gegevens betreffende uw aanvullend pensioen raadplegen via **www.mypension.be**.

Voorbeeld 2

pensioentoezegging:

Idem als voorbeeld 1 behalve gefinancierd met werkgevers- én werknemersbijdragen.

PENSIOENFICHE

Aangeslotene bij het pensioenplan:	Naam: INSZ-nummer:	*Naam* *Nummer*
Inrichter van het pensioenplan:	Naam: KBO-nummer:	*Naam* *Nummer*
Pensioeninstelling die het pensioenplan beheert:	Naam: KBO-nummer:	*Naam* *Nummer*
Identificatienummer van het pensioenplan:		*Nummer*

DEEL 1 Algemeen overzicht van uw pensioenrechten

Hieronder vindt u ter informatie een bondig overzicht van uw pensioenrechten terug. Bij de berekening van deze rechten werd rekening gehouden met uw persoonlijke situatie op *<herberekeningsdatum>*. In het tweede deel kan u meer details en bijkomende informatie terugvinden over deze rechten. Zo vindt u er o.a. een gedetailleerd overzicht van de evolutie van uw pensioenreserve in 2016 in terug.

Pensioenrechten op 1/1/2017

Pensioenreserve op 1/1/2017	**11.126 EUR**
Hoeveel is er al gespaard voor uw aanvullend pensioen? (Meestal wordt dit bedrag '**verworven reserve**' genoemd)	
Gefinancierd door uw werkgever	***5.563 EUR***
Gefinancierd door u	***5.563 EUR***
Verworven prestatie op 1/1/2017	**22.700 EUR**
Hoeveel zal uw huidige pensioenreserve waard zijn op 01/06/2048?	
Verwachte prestatie	**66.700 EUR**
Hoeveel zal uw pensioenreserve waard zijn op 01/06/2048 als u tot dan in dienst blijft?	
Voor deze raming werd rekening gehouden met een gemiddeld geschat toekomstig jaarrendement van 2,5% (gewaarborgd rendement en winstdeelname samen, na aftrek van kosten). ***Het gaat om een raming en creëert dan ook geen enkel recht op een aanvullend pensioen.***	
Overlijdensdekking	**50.000 EUR**
Hoeveel ontvangen uw begunstigden als u zou overlijden?	
Dit bedrag zou aan uw begunstigden zijn uitbetaald als u op 01/01/2017 zou zijn overleden.	
Bijkomende dekkingen	
Ontvangen uw begunstigden een bijkomende tegemoetkoming als u zou overlijden door een ongeval?	*Nee*
Ontvangen uw kinderen een bijkomende wezenrente als u zou overlijden?	*Nee*

DEEL 2 Details van uw pensioenrechten

Uw pensioenplan

Deze pensioenfiche biedt u een overzicht van de rechten die u op 1 januari 2017 heeft opgebouwd binnen het pensioenplan van uw werkgever. Deze fiche houdt geen rekening met eventuele latere gebeurtenissen. Het is mogelijk dat de bedragen ondertussen geëvolueerd zijn.

Dit pensioenplan is van het type *vaste bijdragen*. Uw werkgever stort maandelijks een bijdrage op een aan u toegewezen individuele rekening bij *<naam pensioeninstelling>* ter financiering van uw aanvullend pensioen. Wanneer u op wettelijk pensioen gaat, kan u volgens de huidige wetgeving aanspraak maken op de pensioenreserve opgebouwd op uw individuele rekening.

De bijdrage is gelijk aan 4% van uw brutoloon. 2% van de bijdrage wordt door uw werkgever betaald bovenop uw brutoloon. 2% wordt door u betaald: de werkgever houdt deze bijdrage in van uw brutoloon en stort deze door aan *<naam pensioeninstelling>*. Wanneer u deeltijds werkt, wordt de bijdrage in verhouding tot uw tewerkstelling verminderd.

Het pensioenplan wordt beheerd door *<naam pensioeninstelling>*. Zij waarborgt een rentevoet voor de gehele duurtijd van het contract (zijnde tot 65 jaar[87]) op de bijdragen die door uw werkgever op uw individuele rekening worden gestort. Zij kan de door haar gewaarborgde rentevoet wijzigen, maar de gewijzigde rentevoet is in dat geval enkel van toepassing op de bijdragen die na die wijziging worden gestort. Voor uw pensioenplan waarborgt *<naam pensioeninstelling>* tot de leeftijd van 65 jaar:

- 3% op de nettobijdragen en winstdeelnames gestort tot en met 31/12/2012;
- 1% op de nettobijdragen en winstdeelnames gestort vanaf 01/01/2013.

Het gewaarborgd rendement kan worden aangevuld met een deelname in de winst. Die winstdeelname is echter niet gewaarborgd. Het is de verzekeringsonderneming die jaarlijks vrij beslist of zij een winstdeelname toekent, en zo ja, voor welk bedrag.

Uw gegevens

Bij de berekening van uw pensioenbijdragen en -rechten werd rekening gehouden met uw loon en uw tewerkstellingspercentage op *<herberekeningsdatum>*.

- brutoloon: 25.000 EUR
- Tewerkstellingspercentage: voltijds
- Geboortedatum: 25/05/1983
- Geslacht: vrouwelijk

U bent sinds *<aansluitingsdatum>* aangesloten bij dit pensioenplan.

[87] Het is mogelijk dat deze leeftijd niet overeenstemt met uw wettelijke pensioenleeftijd. In dat geval zal het pensioenplan blijven doorlopen tot aan uw wettelijke pensioenleeftijd, maar mogelijk met een andere rentevoet.

Hoe is uw pensioenreserve geëvolueerd tussen 1/1/2016 en 1/1/2017?

		Totaal	*Gefinancierd door de werkgever*	*Gefinancierd door de werknemer*
Uw pensioenreserve op 1/1/2016		**10.000 EUR**	***5.000 EUR***	***5.000 EUR***
Bijdragen gestort in de loop van 2016				
Bijdragen op basis van het reglement[88]		1.000 EUR	*500 EUR*	*500 EUR*
Taks (4,4%)	*(-)*	44 EUR	*22 EUR*	*22 EUR*
Kosten op de bijdragen (5%)[89]	*(-)*	48 EUR	*24 EUR*	*24 EUR*
Premie overlijden	*(-)*	30 EUR	*15 EUR*	*15 EUR*
Totaal bijdragen	**(+)**	**878 EUR**	**439 EUR**	**439 EUR**
Rendement toegekend voor 2016 (een detailberekening vindt u verderop)				
Gewaarborgd rendement (gemiddeld 2%)	*(+)*	204 EUR	*102 EUR*	*102 EUR*
Kosten op de reserve (0.1%)	*(-)*	10 EUR	*5 EUR*	*5 EUR*
Winstdeelname (gemiddeld 0,5%)	*(+)*	54 EUR	*27 EUR*	*27 EUR*
Totaal rendement (gemiddeld 2,4%)	**(+)**	**248 EUR**	*124EUR*	*124 EUR*
Uw pensioenreserve op 1/1/2017		**11.126 EUR**	**5.563 EUR**	**5.563 EUR**

Hoe werd uw rendement voor 2016 berekend?

Voor het jaar 2016 werd een rendement aan uw rekening toegekend van 248 EUR. Dit stemt overeen met een gemiddeld rendement van 2,4%. Een gedetailleerde berekening vindt u hieronder:

		Gewaarborgd rendement		Kosten		Winstdeelname		
Pensioenreserve op 1/1/2016								
- Deel opgebouwd op basis van bijdragen gestort tot en met 31/12/2012	5.000 EUR	*3%*	150 EUR	*0,1%*	5 EUR	*0%*	0 EUR	
- Deel opgebouwd op basis van bijdragen gestort vanaf 1/1/2013	5.000 EUR	*1%*	50 EUR	*0,1%*	5 EUR	*1%*	50 EUR	
Bijdragen gestort in 2016 (de nieuwe bijdragen genieten maar van rendement nadat ze werden gestort)	878 EUR	*1%*	4 EUR	*0%*	0 EUR	*1%*	4 EUR	
Totaal rendement			**204 EUR**	**(-)**	**10 EUR**	**(+)**	**54 EUR**	**= 248 EUR** **2,4%** gemiddeld

Gedetailleerde informatie over het beheer van uw pensioenplan kan u terugvinden in het transparantieverslag. U kan dit verslag opvragen via uw werkgever.

[88] 4% van het brutoloon evenredig in functie van de tewerkstellingsgraad = 4%*25.000 euro*100% = 1.000 euro.

[89] Er werden geen kosten aangerekend op het deel van de bijdrage waarmee de taks betaald werd.

Pensioenrechten op 1/1/2017: detail

	Totaal	Gefinancierd door de werkgever	Gefinancierd door de werknemer
Pensioenreserve op 1/1/2017			
Hoeveel is er al gespaard voor uw aanvullend pensioen?			
Totaal	**11.126 EUR**	**5.563 EUR**	**5.563 EUR**
Verworven prestatie op 1/1/2017			
Hoeveel zal uw huidige pensioenreserve waard zijn op 65 jaar?			
Totaal	**22.700 EUR**	**11.350 EUR**	**11.350 EUR**
Verwachte prestatie			
Hoeveel zal uw pensioenreserve waard zijn op 65 jaar als u tot dan in dienst blijft? *Voor deze raming werd rekening gehouden met een gemiddeld geschat toekomstig jaarrendement van 2,5% (gewaarborgd rendement en winstdeelname samen, na aftrek van kosten)). Het gaat om een raming en creëert dan ook geen enkel recht.*			
Totaal	**66.700 EUR**	**33.350 EUR**	**33.350 EUR**

De bedragen die worden vermeld op deze fiche zijn brutobedragen. Wanneer uw aanvullend pensioen of de overlijdensdekking wordt uitbetaald, worden hier belastingen en sociale bijdragen van afgehouden.

Wettelijke rendementsgarantie

Wanneer u met pensioen gaat of wanneer u het pensioenplan zou verlaten en uw reserves zou willen overdragen, heeft u op grond van de wet recht op een minimaal rendement. Wanneer uw pensioenreserve op dat ogenblik minder bedraagt dan het bedrag van deze wettelijke rendementsgarantie, moet uw werkgever het verschil bijpassen. De rendementsgarantie bedroeg op 1/1/2017 **10.000 EUR**. Aangezien uw pensioenreserve op dat ogenblik 11.126 EUR bedroeg, was de wettelijke rendementsgarantie **volledig gefinancierd.**

Aan wie wordt de overlijdensdekking uitbetaald?

Mocht u overlijden dan wordt het bedrag van de overlijdensdekking uitbetaald aan uw huwelijkspartner of uw wettelijk samenwonende partner. Hebt u geen partner dan wordt het bedrag uitbetaald aan uw kinderen. Hebt u geen kinderen, dan wordt het bedrag uitbetaald aan uw nalatenschap.

Het pensioenreglement biedt u de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden zelf een begunstigde aan te duiden. Hieronder vindt u onze contactgegevens voor mocht u meer informatie wensen.

Contact info

Indien u vragen heeft bij deze fiche of het hierin opgenomen aanvullend pensioen kan u steeds contact opnemen met

<Naam contactpersoon>
<Telefoonnummer contactpersoon>
<Email-adres contactpersoon>

Voor meer informatie over uw aanvullend pensioen kan u ook steeds het pensioenreglement raadplegen, dat u kan opvragen bij <contactpersoon pensioenreglement> via *<contactgegevens van contactpersoon pensioenreglement>*. Bovendien kan u steeds de gegevens betreffende uw aanvullend pensioen raadplegen via www.mypension.be .

Voorbeeld 3

pensioentoezegging:

- met een maandelijkse lineaire vaste bijdrage;
- gefinancierd enkel met werkgeversbijdragen;
- beheerd via een **pensioenfonds**;
- met de premietaks in mindering gebracht van de bijdrage;
- met alle reële kosten, goed voor 0.9% van het vermogen van het pensioenfonds, ten laste van het rendement;
- met een overlijdensdekking gelijk aan de verworven reserve.

PENSIOENFICHE

Aangeslotene bij het pensioenplan:	Naam: INSZ-nummer:	*Naam* *Nummer*
Inrichter van het pensioenplan:	Naam: KBO-nummer:	*Naam* *Nummer*
Pensioeninstelling die het pensioenplan beheert:	Naam: KBO-nummer:	*Naam* *Nummer*
Identificatienummer van het pensioenplan:		*Nummer*

DEEL 1 Algemeen overzicht van uw pensioenrechten

Hieronder vindt u ter informatie een bondig overzicht van uw pensioenrechten terug. Bij de berekening van deze rechten werd rekening gehouden met uw persoonlijke situatie op *<herberekeningsdatum>*. In het tweede deel kan u meer details en bijkomende informatie terugvinden over deze rechten. Zo vindt u er o.a. een gedetailleerd overzicht van de evolutie van uw pensioenreserve in 2016 in terug.

Pensioenrechten op 1/1/2017

Pensioenreserve op 1/1/2017 (*Gefinancierd door uw werkgever)* **11.196,8 EUR**

Hoeveel is er al gespaard voor uw aanvullend pensioen? (Meestal wordt dit bedrag '**verworven reserve**' genoemd)

Verwachte prestatie **69.600 EUR**

Hoeveel zal uw pensioenreserve waard zijn op 01/06/2048 als u tot dan in dienst blijft?

Voor deze raming werd rekening gehouden met een gemiddeld geschat toekomstig jaarrendement van 2,5% (rendement na aftrek van kosten). ***Het gaat om een raming en creëert dan ook geen enkel recht****.*

Overlijdensdekking **11.196,8 EUR**

Hoeveel ontvangen uw begunstigden als u zou overlijden?

Dit bedrag zou aan uw begunstigden zijn uitbetaald als u op 01/01/2017 zou zijn overleden.

Bijkomende dekkingen

Ontvangen uw begunstigden een bijkomende tegemoetkoming als u zou overlijden door een ongeval?	*Nee*
Ontvangen uw kinderen een bijkomende wezenrente als u zou overlijden?	*Nee*

DEEL 2 Details van uw pensioenrechten

Uw pensioenplan

Deze pensioenfiche biedt u een overzicht van de rechten die u op 1 januari 2017 heeft opgebouwd binnen het pensioenplan van uw werkgever. Deze fiche houdt geen rekening met eventuele latere gebeurtenissen. Het is mogelijk dat de bedragen ondertussen geëvolueerd zijn.

Dit pensioenplan is van het type *vaste bijdragen*. Uw werkgever stort maandelijks een bijdrage op een aan u toegewezen individuele rekening bij *<naam pensioeninstelling>* ter financiering van uw aanvullend pensioen. Wanneer u op wettelijk pensioen gaat, kan u volgens de huidige wetgeving aanspraak maken op de pensioenreserve opgebouwd op uw individuele rekening.

De bijdrage is gelijk aan 4% van uw brutoloon en wordt volledig door uw werkgever betaald bovenop uw brutoloon. Wanneer u deeltijds werkt, wordt de bijdrage in verhouding tot uw tewerkstelling verminderd.

Uw pensioenplan wordt beheerd door *<naam organisme voor de financiering van pensioenen>*. Zij belegt de bedragen die door uw werkgever op uw rekening worden gestort op zorgvuldige wijze, maar waarborgt hier geen rendement op.

Uw gegevens

Bij de berekening van uw pensioenbijdragen en -rechten werd rekening gehouden met uw loon en uw tewerkstellingspercentage op *<herberekeningsdatum>*.

- brutoloon: 25.000 EUR
- Tewerkstellingspercentage: voltijds
- Geboortedatum: 25/05/1983
- Geslacht: vrouwelijk

U bent sinds *<aansluitingsdatum>* aangesloten bij dit pensioenplan.

Hoe is uw pensioenreserve geëvolueerd tussen 1/1/2016 en 1/1/2017?

		Totaal
Uw pensioenreserve op 1/1/2016		**10.000 EUR**
Bijdragen gestort in de loop van 2016		
Bijdragen op basis van het reglement[90]		1.000 EUR
Taks (4,4%)	*(-)*	44 EUR
Totaal bijdragen	**(+)**	**956 EUR**
Rendement toegekend voor 2016 (een detailberekening vindt u verderop)		
Beleggingsrendement (3,2%)	*(+)*	335 EUR
Kosten op de reserve (0,9%)	*(-)*	94,2 EUR
Totaal rendement (2,3%)	**(+)**	**240,8 EUR**
Uw pensioenreserve op 1/1/2017		**11.196,8 EUR**

[90] 4% van het brutoloon evenredig in functie van de tewerkstellingsgraad = 4%*25.000 euro*100% = 1.000 euro.

Hoe werd uw rendement voor 2016 berekend?

Voor het jaar 2016 werd een rendement aan uw rekening toegekend van 240,8 EUR. Dit stemt overeen met een toegekend rendement van 2,3%. Een gedetailleerde berekening vindt u hieronder:

		Beleggings-rendement		Kosten		
Pensioenreserve op 1/1/2016	**10.000 EUR**	3,2%	320 EUR	0.9%	90 EUR	
Bijdragen gestort in 2016 (de nieuwe bijdragen genieten maar van rendement nadat ze werden gestort)	956 EUR	3,2%	15 EUR	0,9%	4,2 EUR	
Totaal rendement		**(+)**	**335 EUR**	**(-)**	**94,2 EUR**	**= 240,8 EUR 2,3%**

Gedetailleerde informatie over het beheer van uw pensioenplan kan u terugvinden in het transparantieverslag. U kan dit verslag opvragen via uw werkgever.

Pensioenrechten uit deel 1 zijn brutobedragen

De bedragen die worden vermeld op deel 1 van deze fiche zijn brutobedragen. Wanneer uw aanvullend pensioen of de overlijdensdekking wordt uitbetaald, worden hier belastingen en sociale bijdragen van afgehouden.

Wettelijke rendementsgarantie

Wanneer u met pensioen gaat of wanneer u het pensioenplan zou verlaten en uw reserves zou willen overdragen, heeft u op grond van de wet recht op een minimaal rendement. Wanneer uw pensioenreserve op dat ogenblik minder bedraagt dan het bedrag van deze wettelijke rendementsgarantie, moet uw werkgever het verschil bijpassen. De rendementsgarantie bedroeg op 1/1/2017 **10.000 EUR**. Aangezien uw pensioenreserve op dat ogenblik 11.196,8 EUR bedroeg, was de wettelijke rendementsgarantie **volledig gefinancierd.**

Contact info

Indien u vragen heeft bij deze fiche of uw aanvullend pensioen kan u steeds contact opnemen met

<Naam contactpersoon>
<Telefoonnummer contactpersoon>
<Email-adres contactpersoon>

Voor meer informatie over uw aanvullend pensioen kan u ook steeds het pensioenreglement raadplegen, dat u kan opvragen bij *<contactpersoon pensioenreglement>* via *<contactgegevens van contactpersoon pensioenreglement>.* Bovendien kan u steeds de gegevens betreffende uw aanvullend pensioen raadplegen via **www.mypension.be**.

Deel 3. Onderzoek naar de redactie van de sleuteldocumenten

Deel 2 van dit rapport besprak de vaststellingen van het onderzoek die betrekking hadden op de inhoud van de onderzochte documenten. De vraag die in dat deel centraal stond was **of** aangeslotenen wel geïnformeerd worden over alle verschillende elementen die rechtstreeks of onrechtstreeks een impact hebben op hun aanvullend pensioen.

Dit deel bespreekt de vaststellingen van het onderzoek die betrekking hebben op de redactie van de onderzochte documenten. De belangrijkste vraag die in dit deel besproken wordt is **hoe** de aangeslotenen van de onderzochte pensioentoezeggingen geïnformeerd werden over de verschillende elementen die rechtstreeks of onrechtstreeks een impact hebben op hun aanvullend pensioen. Waren de onderzochte documenten voldoende begrijpelijk, onderling consequent, vlot leesbaar, etc.

In een eerste hoofdstuk worden een aantal algemene bevindingen besproken, die voor alle drie de sleuteldocumenten golden. Daarna wordt stilgestaan bij bevindingen die in het bijzonder op een welbepaald sleuteldocument betrekking hadden. Achtereenvolgens komen zo het pensioenreglement, het transparantieverslag en de pensioenfiche aan bod. Enkele algemene bevindingen worden opgesplitst per sleuteldocument besproken omdat zij bij elk sleuteldocument een andere concrete invulling hadden.

Hoewel de nadruk ook bij dit onderzoek lag op de elementen die een impact hebben op het aanvullend pensioen - meer bepaald de redactie van deze informatie - golden heel wat vormelijke vaststellingen ruimer dan dat. Hierdoor zijn ook de verwachtingen en aanbevelingen in dit deel algemener van aard in vergelijking met deze uit deel 2. Dit betekent voor een goed begrip evenwel niet dat het om een exhaustieve redactionele lijst gaat.

Hoofdstuk 1 - Overkoepelende bemerkingen met betrekking tot de redactie van de sleuteldocumenten

Artikel 4-15 KB WAP:
Elk document en elke mededeling met betrekking tot de pensioentoezegging … moet zijn gesteld in de wettelijk opgelegde taal in het kader van de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers. De in het eerste lid bedoelde documenten evenals de wijzigingen eraan worden in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld.

1.1 Consequente documenten

Heel wat documenten waren inconsequent

De documenten verbonden aan eenzelfde pensioentoezegging hanteerden regelmatig verschillende benamingen om eenzelfde begrip te omschrijven zonder een duidelijke link te leggen tussen de gebruikte termen. Dit niet alleen over documenten heen, maar geregeld ook binnen één en hetzelfde document. Zo bestond de pensioenfiche van een pensioeninstelling uit drie delen – elk met een eigen begrippenapparaat - zonder uit te leggen hoe deze delen zich tot elkaar verhielden[91]. Bij andere pensioeninstellingen was de terminologische inconsequentie dan weer te wijten aan foute vertalingen.

De voorbeelden van inconsequente woordkeuze in de documenten van de steekproef waren alvast *legio*:

- 'wiskundige reserves' – 'verworven reserves';
- 'capital assuré en cas de déces' – 'capital à risque';
- 'rente d'invalidité' – 'paiement mensuel en cas de maladie';
- 'participation bénéficiaire acquise' – 'contrat participation bénéficiaire vie';
- 'verworven reserves' – 'verworven rechten' – 'de individuele rekening' – 'dit pensioenkapitaal';
- 'verworven prestaties' – 'verzekerde uitkering bij leven' – 'verworven uitkeringen';
- etc.

Ook conceptueel werd eenzelfde element niet altijd op eenzelfde manier voorgesteld in alle documenten. Zo werden de kosten bij een aantal pensioentoezeggingen op verschillende manieren voorgesteld in de onderscheiden sleuteldocumenten. Zo was er een pensioentoezegging waarvan het transparantieverslag een onderscheid maakte tussen een 'financiële kost' en een 'kost ingehouden op de reserve' terwijl in de pensioenfiche enkel sprake was van de 'beheerskosten'. Het bleek evenwel om de optelsom van de 'financiële kost' en de 'kost ingehouden op de reserve' te gaan.

[91] Een "verzekeringsfiche" met verzekeringsjargon, de eigenlijke "pensioenfiche" (met daarop de WAP-elementen) en een "verwachtingsfiche" (verwachte rente).

Onzorgvuldig gebruik van diverse termen en concepten voor eenzelfde begrip kunnen verwarring in de hand werken en moet men dan ook vermijden.

De FSMA verwacht dat de pensioeninstellingen consequent eenzelfde terminologie en concept hanteren voor eenzelfde begrip en dit zowel binnen een document als over verschillende documenten heen. (artikel 4-15 van het KB WAP).

Soms tegenspraak binnen of tussen documenten

Niet alleen terminologisch en conceptueel waren de documenten niet altijd even consequent. Ook inhoudelijk spraken bepaalde documenten elkaar soms tegen.

Zo werd in een pensioenfiche bestaande uit drie delen een invaliditeits- en overlijdensdekking opgenomen in twee delen, maar niet meer hernomen in de 'overzichtstabel' van de rechten van de aangeslotene. Een andere pensioenfiche vermeldde dat de bijdrage "na aftrek van taksen en kosten" werd weergegeven, terwijl het pensioenreglement letterlijk stelde dat er geen kosten van de bijdragen werden afgetrokken. Bij nog een andere pensioentoezegging stelde de informatiebrochure die iedere aangeslotene bij aansluiting ontving dat alle kosten volledig ten laste waren van de werkgever. Het pensioenreglement leerde evenwel dat er wel degelijk kosten ten laste werden gelegd van de reserve.

De FSMA verwacht dat alle documenten verbonden aan een pensioentoezegging inhoudelijk consequent zijn (artikel 4-15 van het KB WAP).

Soms nutteloze herhaling

In het algemeen werd informatie soms nutteloos herhaald in eenzelfde document zonder veel bij te dragen aan de transparantie voor de aangeslotene. Herhaling beperken en een logischere opbouw kunnen veel documenten uit de steekproef gevoelig verbeteren. In de steekproef was er vaak een overdaad aan weinig uitnodigende informatie.

De FSMA beveelt aan om elk document logisch te structureren en nutteloze herhaling in hetzelfde document te vermijden.

1.2 Duidelijkheid en jargon

Pensioendocumenten waren vaak doorspekt met moeilijk te begrijpen jargon

Heel wat documenten waren doorspekt met pensioen- en verzekeringsjargon. Dit jargon werd bovendien zelden afdoende gekaderd (*premies; wiskundige reserves; reductiewaarde; premievrijstelling; patronaal en persoonlijk contract; toelagecontract en bijdragecontract; 'verzekeringsovereenkomsten per aangeslotene'* (wat de pensioenfiches bleken te zijn)*; 'garanties assurées'; 'constituée par la prime'; geactualiseerde waarde; "defined cost"; 'kapitaal verleden loopbaan'; 'contractueel kapitaal'; 'opeenvolgende enkelvoudige bijdragen'; 'jaarlijks gelijkblijvende premies'; 'techniek van de individuele kapitalisatie'; 'technische basissen'; incasso; 'technische voorzieningen'; 'asset & liability management'; koopsom; 'verzekerde uitkeringen'; rekeningtegoed;*

projectiewaarde; « un capital égal à la valeur de rachat de la prestation en cas vie »; etc.).

Sommige pensioen-instellingen hanteerden eigen termen zonder degelijke uitleg

Een aantal pensioeninstellingen hanteerde zelfs volledig eigen termen zonder deze degelijk uit te leggen ("l'option Exclusive", "Flexplan"; "la Réserve de Conjoncture" voor de vrije reserve; "gewogen nettorendement"; etc.).

Draagwijdte van het gegarandeerd rendement zelden duidelijk omschreven

In het bijzonder viel op hoe moeilijk het blijkt te zijn de draagwijdte van het gewaarborgde tarifaire rendement (zie Deel 2, hoofdstuk 5, 5.3.1) correct en begrijpelijk te verwoorden. Bij de 70 pensioentoezeggingen uit de steekproef met een gegarandeerd rendement kwam men zelden veel verder dan een jargonterm (*'opeenvolgende koopsommen', 'gelijkblijvende premies', 'opeenvolgende enige premies', "type klassiek leven met toekomstgarantie op de premie" …*). Het staat nochtans vast dat een doorsnee aangeslotene van zo'n term alleen weinig wijzer wordt.

Het nodeloos gebruik van vaktermen moet worden vermeden …

Heel wat juridische en verzekeringstechnische termen zijn voor een doorsnee aangeslotene niet evident en komen de begrijpelijkheid niet ten goede. De FSMA verwacht dat pensioeninstellingen informatie op een begrijpelijke manier meedelen aan aangeslotenen en dat de gehanteerde terminologie eenduidig is en wordt afgestemd op het doelpubliek. Het nodeloos gebruik van vaktermen moet worden vermeden.

De FSMA verwacht dat men verzekeringstechnisch jargon vermijdt en een eenduidige terminologie en uitleg hanteert, die is afgestemd op het doelpubliek (artikel 4-15 van het KB WAP).

… maar overdreven vereenvoudiging kan de transparantie eveneens in de weg staan

Voorgaande betekent voor alle duidelijkheid niet dat men al te veel moet vereenvoudigen. Dat kan op zijn beurt immers afbreuk doen aan de begrijpelijkheid en zelfs juistheid. Zo volstaat het niet om enkel "*De rentevoet is variabel*" te vermelden om duidelijk te maken dat een wijziging van de gewaarborgde rentevoet ook voor de verworven reserve zal gelden. Evenmin heeft een aangeslotene voldoende inzicht in de werking van het concept winstdeelname door enkel te melden dat "*De aangeslotenen kosteloos delen in de winst*".

De belangrijkste wettelijke termen hebben wel degelijk hun waarde

Voorgaande belet evenmin dat de vermelding van de belangrijkste wettelijke termen (zoals 'verworven reserve' en 'verworven prestatie') wel degelijk haar nut heeft. Enkel nodeloos gebruikte vaktermen moet men uit de documenten weren. In geval van een geschil of indien de aangeslotene bij een andere instantie of instelling bijkomende informatie wenst op te vragen, kan het gebrek aan wettelijke terminologie immers hinderen. Deze termen moeten echter wel voldoende worden toegelicht. Idealiter gebeurt deze toelichting ook onmiddellijk wanneer de vakterm gebruikt wordt en niet - zoals bij sommige documenten uit de steekproef het geval was - in een (onvolledige) bijlage achteraan.

Sinds kort kan een aangeslotene zijn aanvullende pensioenrechten raadplegen in DB2P via 'MyPension'. Om de aangeslotene coherente informatie via de verschillende kanalen aan te reiken, strekt het sterk tot

de aanbeveling om de **vereenvoudigde terminologie uit MyPension** te hanteren.

De FSMA beveelt aan om de belangrijkste termen uit de WAP (zoals verworven reserve en verworven prestatie) in de sleuteldocumenten te vermelden, zij het met voldoende omkadering. Voor zover de documenten gebruik maken van een eigen, vereenvoudigde, terminologie verdient het aanbeveling om in de toelichting naar de wettelijke termen te verwijzen. Voor een vereenvoudigde terminologie kan in het bijzonder gedacht worden aan deze gehanteerd in MyPension.

1.3 Vormgeving

Een slechte vormgeving kan de transparantie in de weg staan …

De kwaliteit van een aantal documenten uit de steekproef had gevoelig te lijden onder een slechte vormgeving.

Bij een aantal pensioenfiches schiep een slecht gekozen titel verwarring over het doel van de pensioenfiche in kwestie (vb. certificaat, polis, …). Verder werd bepaalde informatie onder een verkeerde hoofding geplaatst; werden twee pensioentoezeggingen in één pensioenfiche behandeld zonder duidelijke afbakening tussen beide toezeggingen; creëerde men onnodige verwarring door foute insprongen in het pensioenreglement aan te brengen of nam men essentiële informatie - zoals het bedrag van de overlijdensdekking - enkel in een voetnoot op, zodat het risico bestond dat de aangeslotene hier over las.

… terwijl een goede vormgeving de kwaliteit van een document aanzienlijk kan verbeteren.

Omgekeerd had een goede vormgeving een opmerkelijk positieve impact op de leesbaarheid en toegankelijkheid van sommige documenten.

Zo nam een pensioeninstelling in ieder document een korte toelichting bij het doel van het document als inleiding op, zodat de aangeslotene onmiddellijk wist waarover het document ging.

In een aantal documenten werden voorbeelden opgenomen, al dan niet geïllustreerd met een grafiek, om de concrete impact van een aantal zaken op eenvoudige wijze duidelijk te maken. Zo werden, bij een pensioentoezegging waar de aangeslotene de formule van zijn overlijdensdekking kon kiezen, de verschillende scenario's met een grafiek geïllustreerd.

Enkele documenten verbeterden hun leesbaarheid door illustraties en/of foto's toe te voegen. De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk omdat dit meer uitnodigt tot lezen. Wel moet men erover waken dat het document hierdoor niet al te veel op reclame gaat lijken, waardoor de aangeslotene het belang van het document niet meer correct zou inschatten.

Sommige pensioeninstellingen formuleerden de rubrieken van hun transparantieverslag en/of pensioenfiche in vraagvorm ("*Hoe worden de aanvullende pensioenen van de aangeslotenen gefinancierd?*", "*Welke kosten werden afgehouden?*", "*Wat is het globale rendement van de*

aanvullende pensioenen (gewaarborgde rente + winstdeling)?", etc.). De FSMA beschouwt ook dit als een goede praktijk die de toegankelijkheid van het document naar de aangeslotene toe bevordert.

De FSMA verwacht dat pensioeninstellingen de nodige aandacht besteden aan een duidelijke vormgeving en opbouw van hun documenten om deze zo toegankelijk mogelijk te maken voor de aangeslotenen (artikel 4-15 van het KB WAP).

1.4 Wettelijke referenties

Wettelijke referenties moeten gekaderd worden.

Enkele pensioeninstellingen verwezen in hun documentatie naar wettelijke bepalingen zonder duiding te geven bij hun inhoud. (bijvoorbeeld: « *Les tarifs utilisés sont établis sur les bases techniques déposées par l'Entreprise d'Assurance, conformément aux arrêtés d'exécution de la loi du 9 juillet 1975.* »). Naar transparantie toe is het beter om niet nodeloos gebruik te maken van wettelijke referenties. En als deze toch nuttig zijn, vereist een transparantie communicatie dat de inhoud van die wettelijke bepaling(en) in begrijpelijke termen hernomen wordt.

De FSMA verwacht dat documenten niet nodeloos naar wettelijke bepalingen verwijzen. Waar dit wel nuttig zou zijn, verwacht de FSMA dat tevens de inhoud van de wettelijke bepalingen in begrijpelijke termen wordt hernomen (artikel 4-15 van het KB WAP).

1.5 Taalwetgeving

De taalwetgeving moet worden gerespecteerd

Een aantal documenten werd enkel opgesteld in het Engels. Dit gaat in tegen de taalwetgeving die vereist dat voor de sociale betrekkingen tussen de werkgever en de werknemers de taal gebruikt wordt van het taalgebied waar de zetel van tewerkstelling in kwestie zich bevindt. Voorgaande belet uiteraard niet dat een vertaling naar een andere taal (zoals het Engels) ter beschikking wordt gesteld van het personeel.

De FSMA verwacht dat de taalwetgeving wordt nageleefd en alle pensioendocumentatie dus op zijn minst in het Nederlands, het Frans en/of het Duits beschikbaar worden gesteld, in functie van het taalgebied van de exploitatiezetel waarin de betrokken aangeslotenen tewerkgesteld worden (artikel 4-15 van het KB WAP).

1.6 Kruisverwijzingen

Kruisverwijzingen niet altijd even betrouwbaar

Bepaalde documenten verwezen naar andere documenten voor informatie. In een aantal documenten werd zodanig vaak verwezen naar een ander document dat het document hierdoor zelf bijna onleesbaar werd.

Kruisverwijzingen bleken bovendien niet altijd even betrouwbaar. Een aantal documenten verwees voor bepaalde cruciale aspecten naar een ander document, waar die aspecten vervolgens niet in besproken werden. Zo verwees een transparantieverslag naar de bijzondere voorwaarden

voor een concrete beschrijving van de kosten, terwijl de bijzondere voorwaarden volledig stilzwijgend waren op dat punt.

Soms werd ook verwezen naar documenten die niet zomaar beschikbaar waren voor de aangeslotene (vb. de verzekeringsovereenkomst, de beheersovereenkomst, etc.). Indien de verwijzing gebeurt voor aspecten die wettelijk verplicht in een bepaald document moeten staan, dan moet het andere document waarnaar verwezen wordt op zijn minst als bijlage worden opgenomen. Zo moet de verklaring met de beginselen van het beleggingsbeleid als bijlage bij het transparantieverslag gevoegd worden, indien het transparantieverslag voor haar beleggingsstrategie verwijst naar dit document.

De FSMA verwacht dat (kruis)verwijzingen correct zijn.
De FSMA beveelt aan om (kruis)verwijzingen enkel waar dit echt nodig is te gebruiken en op zijn minst te voorzien op welke wijze men eenvoudig en snel toegang kan verkrijgen tot het document waarnaar verwezen wordt (artikel 4-15 van het KB WAP).

1.7 Toegankelijkheid van de documenten

Uit het onderzoek bleek dat een aantal pensioeninstellingen hun sleuteldocumenten vlot toegankelijk maakten voor de aangeslotenen door deze documenten op een afgeschermde website te plaatsen, bijvoorbeeld op het interne netwerk van de inrichter. De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk.

Omgekeerd kwam ook naar boven dat het soms lang duurt alvorens een pensioeninstelling opgevraagde informatie bezorgt. Te denken valt bijvoorbeeld aan het transparantieverslag, dat in bepaalde gevallen zelfs nog moest worden opgesteld toen dit werd opgevraagd (zie ook verder hoofdstuk 3, 3.1.4).

De FSMA verwacht dat pensioeninstellingen zo snel mogelijk ingaan op het verzoek van een aangeslotene om een bepaald sleuteldocument te krijgen.

De FSMA beveelt aan om de sleuteldocumenten vlot toegankelijk te maken voor de aangeslotenen; bijvoorbeeld door deze op een afgeschermde website te plaatsen.

1.8 Andere documenten

1. Document bij aansluiting

Bij 20 van de 87 pensioentoezeggingen uit de steekproef bezorgde de pensioeninstelling elke nieuwe aangeslotene een verklarend document waarin de belangrijkste eigenschappen van de pensioentoezegging stonden samengevat. Opvallend hierbij was dat verhoudingsgewijs vooral pensioenfondsen dit bleken te doen: voor 10 van de 16 pensioentoezeggingen, tegenover voor 10 van de 71 pensioentoezeggingen bij de verzekeringsondernemingen (verspreid over

7 verzekeringsondernemingen). De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk om de aangeslotene kennis te laten maken met de pensioentoezegging waartoe hij net werd aangesloten.

Het verstrekken van informatie bij aansluiting is in de huidige stand van wetgeving niet verplicht. Daar zal echter verandering in komen bij de omzetting van de IORP II richtlijn. De richtlijn schrijft voor dat bij pensioenstelsels, waarbij de aansluiting verplicht is, onmiddellijk na de aansluiting informatie moet worden verstrekt over de relevante kenmerken van het pensioenplan en over de eventuele keuzemogelijkheden waarover de aangeslotene beschikt.

De FSMA beveelt aan om een beknopt informatiedocument aan nieuwe aangeslotenen te bezorgen waarin de belangrijkste kenmerken van de pensioentoezegging op toegankelijke wijze worden samengevat.

2. De informatie op te vragen door de aangeslotene wanneer deze het beleggingsrisico draagt

Wanneer de aangeslotene het beleggingsrisico draagt, moet zijn pensioeninstelling hem op grond van artikel 42, §2, 3° van de WAP op verzoek volgende informatie verschaffen (zie ook deel 1, hoofdstuk 2, 2.4):

- alle eventuele beschikbare beleggingsmogelijkheden
- de feitelijke beleggingsportefeuille
- de risico's verbonden met de beleggingen
- de kosten verbonden met de beleggingen

De FSMA is van mening dat de aangeslotene het beleggingsrisico zelf draagt wanneer het uit te keren aanvullend pensioen rechtstreeks wordt beïnvloed door schommelingen in de marktwaarde en/of het rendement van de beleggingsportefeuille die dient tot financiering van de toezegging[92].
Op basis van dit criterium is de FSMA van oordeel dat het beleggingsrisico wordt gedragen door de aangeslotene bij pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen die beheerd worden door de pensioeninstelling op één van de volgende manieren:

- in het geval van een pensioenfonds, via een middelenverbintenis;
- in het geval van een verzekeringsonderneming, via een tak 23 verzekering.

De steekproef van dit onderzoek bevatte 17 pensioentoezeggingen die aan voormelde criteria voldeden. Hoewel de FSMA elke pensioeninstelling uit de steekproef heeft verzocht om haar de informatie te bezorgen die op grond van artikel 42, §2, 3° van de WAP aan een aangeslotene moet worden bezorgd, ging slechts 1 pensioeninstelling hierop in.

---

[92] Voor meer details, zie het standpunt van de FSMA d.d. 8 maart 2016: (https://www.fsma.be/nl/opinion/verstrekken-van-de-feitelijke-beleggingsportefeuille-wanneer-de-aangeslotene-het).

De FSMA verwacht dat een pensioeninstelling de aangeslotenen die daarom vragen de informatie bezorgt waarop zij recht hebben conform artikel 42, §2, 3° van de WAP, indien het gaat om een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen die zij beheert via een middelenverbintenis (in het geval van een pensioenfonds) of via een tak 23 product (in het geval van een verzekeringsonderneming).

1.9 Overzicht van de algemene redactionele verwachtingen en aanbevelingen

1. Algemene redactionele verwachtingen

De FSMA **verwacht** met betrekking tot de redactie van de sleuteldocumenten dat deze in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen worden opgesteld (artikel 4-15 van het KB WAP). Volgens de FSMA betekent dit o.a. dat:

- men consequent eenzelfde terminologie en omschrijving hanteert voor eenzelfde begrip en dit zowel binnen hetzelfde document als over de verschillende documenten heen;
- de inhoud van alle documenten verbonden aan een pensioentoezegging inhoudelijk consequent is;
- men verzekeringstechnisch jargon vermijdt en een eenduidige terminologie en uitleg hanteert, die is afgestemd op het doelpubliek;
- men de nodige aandacht besteedt aan een duidelijke vormgeving en opbouw van de documenten om deze zo toegankelijk mogelijk te maken voor de aangeslotenen;
- niet nodeloos wordt verwezen naar wettelijke bepalingen en, waar wel nuttig, dat tevens de inhoud van de wettelijke bepaling in begrijpelijke termen wordt hernomen;
- de taalwetgeving wordt nageleefd;
- (kruis)verwijzingen correct zijn en enkel verwijzen naar documenten waartoe de aangeslotene eenvoudig en snel toegang heeft.

2. Algemene redactionele aanbevelingen

De FSMA **beveelt** met betrekking tot de redactie van de sleuteldocumenten **aan** om:

- nutteloze herhaling in hetzelfde document te vermijden;
- de belangrijkste termen uit de WAP (zoals verworven reserve en verworven prestatie) te vermelden, zij het met voldoende omkadering. Voor zover het pensioenreglement gebruik maakt van een eigen, vereenvoudigde, terminologie verdient het aanbeveling om in de toelichting naar de wettelijke termen te verwijzen (hierbij kan in het bijzonder gedacht worden aan de terminologie die Sigedis vzw hanteert in haar applicatie voor de burgers op www.mypension.be);

- het document vlot toegankelijk te maken voor de aangeslotenen door het zo snel mogelijk aan te reiken indien zij erom verzoeken en/of door het op een afgeschermde website te plaatsen.

Hoofdstuk 2 - Het pensioenreglement

2.1 Bevindingen met betrekking tot de redactie van het pensioenreglement

Artikel 3, §1, 9° WAP
pensioenreglement: het reglement waarin de rechten en de verplichtingen van de inrichter, van de werkgever, de aangeslotenen en van hun rechthebbenden, de aansluitingsvoorwaarden en de regels inzake de uitvoering van het pensioenstelsel worden bepaald;
…

Artikel 4-15 KB WAP
Elk document en elke mededeling met betrekking tot de pensioentoezegging … moet zijn gesteld in de wettelijk opgelegde taal in het kader van de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers. De in het eerste lid bedoelde documenten evenals de wijzigingen eraan worden in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld.

1. Pensioenreglement en verzekerings- of beheersovereenkomst

Soms onduidelijke omschrijving welke verplichtingen op wie rusten

De pensioentoezegging van de inrichter aan de aangeslotenen enerzijds en de (volledige) overeenkomst om deze pensioentoezegging te externaliseren tussen de inrichter en de pensioeninstelling anderzijds, werden frequent samen in één document geregeld. Dat document deed dan dienst als pensioenreglement. In het bijzonder bij verzekeringsondernemingen was deze praktijk ingeburgerd.

Op zich is deze aanpak niet ongeoorloofd. Als gevolg hiervan was het in een aantal pensioenreglementen echter onvoldoende duidelijk welke verplichtingen jegens de aangeslotenen op de werkgever rustten en welke op de verzekeringsonderneming (bv. de wettelijke rendementsgarantie rustend op de inrichter, zie Deel 2, Hoofdstuk 7, 7.3). Dat is uiteraard wel problematisch wanneer men transparant moet communiceren.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** de verplichtingen van de werkgever en de verplichtingen van de pensioeninstelling duidelijk omschrijft en van elkaar onderscheidt (artikel 4-15 van het KB WAP).*

2. Juiste hoeveelheid informatie

Algemene voorwaarden waren soms té algemeen

Heel wat verzekeringsondernemingen hanteerden algemene voorwaarden in combinatie met bijzondere voorwaarden als pensioenreglement. Een aantal van hen hanteerde hierbij wel zeer summiere bijzondere voorwaarden; anderen hanteerden dan weer algemene voorwaarden die betrekking hadden op allerhande verzekeringsproducten - niet enkel op pensioentoezeggingen - waardoor het pensioenreglement een weinig begrijpelijk document werd met een overdaad aan irrelevante informatie.

*De FSMA beveelt aan om de algemene voorwaarden die deel uitmaken van een **pensioenreglement** te beperken tot bepalingen die wel degelijk van toepassing zijn op de pensioentoezegging.*

Algemene voorwaarden waren soms verwarrend

Zelfs wanneer de algemene voorwaarden zich wel beperken tot pensioentoezeggingen is het risico op weinig transparante en zelfs verwarrende informatie nooit veraf. Zo vermeldde een pensioenreglement via de algemene voorwaarden dat de premietaks ten laste was van de aangeslotenen, terwijl het om een sectoraal plan ging dat beheerd werd door een FBZ en waarvoor dus geen premietaks verschuldigd was. Een andere pensioeninstelling omschreef in haar algemene voorwaarden dan weer de diverse mogelijke contracttypes om de draagwijdte van het door haar gewaarborgde tarifaire rendement te duiden, maar liet na om in de bijzondere voorwaarden te specificeren om welk contracttype het *in concreto* ging (zie Deel 2, hoofdstuk 5, 5.3.A).

*De FSMA verwacht dat de bijzondere en de algemene voorwaarden die samen een **pensioenreglement** vormen begrijpelijk en coherent samen kunnen worden gelezen (artikel 4-15 van het KB WAP).*

Pensioenreglementen bevatten niet altijd alle wettelijk voorgeschreven informatie

Pensioenreglementen bevatten niet altijd alle wettelijk voorgeschreven informatie. Zo bestond een pensioenreglement uit de steekproef enkel uit een tabel van een aantal pagina's die in beknopte vorm de essentiële kenmerken van het pensioenplan beschreef. Deze bevatte evenwel lang niet alle informatie die men in een pensioenreglement moet opnemen[93].

Het pensioenreglement dient alle rechten en plichten van de inrichter, de werkgever, de aangeslotenen, hun rechthebbenden en de pensioeninstelling te bevatten, evenals de aansluitingsvoorwaarden, de regels voor de vaststelling van de pensioenrechten bij opheffing van de pensioentoezegging, etc.

*De FSMA verwacht dat alle wettelijk voorgeschreven informatie wordt opgenomen in het **pensioenreglement**, met inbegrip van alle rechten en plichten van elke betrokken partij (de WAP en het KB WAP)*[94].

3. Informatie in het juiste document

Soms betere uitleg in een ander document dan in het pensioenreglement

Sommige pensioeninstellingen bleken bepaalde essentiële informatie duidelijker te verwoorden in andere documenten - bv. de beheersovereenkomst of de productfiche[95] - dan in het pensioenreglement zelf.

---

[93] Hoewel dergelijk document weinig geschikt is om als pensioenreglement te dienen, kan het wel zijn nut hebben als samenvattend document voor nieuwe aangeslotenen (zie hoofdstuk 1, 1.8.1).

[94] Voor de wettelijk vereiste informatie m.b.t. het voorwerp van dit onderzoek, zie deel 2.

[95] I.e. het reclamemateriaal bestemd om de inrichter te overtuigen zijn pensioentoezegging door de pensioeninstelling in kwestie te laten beheren.

Sommige informatie enkel opgenomen in een ander document en niet in het pensioenreglement

Enkele pensioeninstellingen namen bepaalde informatie die thuishoort in het pensioenreglement zelfs alleen in een ander document op. Bij een paar pensioentoezeggingen gebeurde dit in een informatiebrochure die aangeslotenen ontvingen op het moment van aansluiting, bij enkele andere pensioentoezeggingen in de beheers- of de verzekeringsovereenkomst. Omdat deze overeenkomsten niet toegankelijk zijn voor de aangeslotenen, blijven zij van de daarin vervatte informatie verstoken. Bij een aantal sectorale pensioentoezeggingen werd dan weer de berekening van de bijdrage enkel opgenomen in een CAO, zonder dat deze deel uitmaakte van het pensioenreglement (en bijgevolg ook niet opgeladen werd in DB2P (zie ook 2.1.4)).

*De FSMA verwacht dat alle wettelijk voorgeschreven informatie op begrijpelijke wijze wordt opgenomen in het **pensioenreglement** zelf (de WAP en het KB WAP).*

Informatie die samen hoort wordt beter niet verspreid

Soms werd informatie die bij elkaar hoort, verspreid over meerdere artikelen of zelfs documenten. Zo werd in een aantal gevallen de werking van de winstdeelname verspreid uitgelegd in de bijzondere en de algemene voorwaarden zonder enige kruisverwijzing.

*De FSMA verwacht dat informatie die samen hoort ook samen in het **pensioenreglement** wordt opgenomen (artikel 4-15 van het KB WAP).*

Bijlagen bij het pensioenreglement dienen consequent te zijn

Een ander pijnpunt bleek het gebruik van meerdere bijlagen bij het pensioenreglement. Dit hoeft geen probleem te zijn wanneer deze duidelijk verwijzen naar de artikelen van het oorspronkelijke pensioenreglement. In een aantal gevallen was dit evenwel niet het geval. Wanneer het dan om een algemene en uitgebreide bijlage gaat, is het niet langer duidelijk welke bepalingen van het oorspronkelijke pensioenreglement nog van toepassing zijn en welke niet.

*De FSMA verwacht dat het **pensioenreglement** op elk moment een coherent document is. Bij gebruik van addenda moet het duidelijk zijn welke bepalingen van het oorspronkelijke document nog van kracht zijn en welke niet (artikel 4-15 van het KB WAP).*

4. Rapportering aan DB2P

Pensioeninstellingen rapporteren soms niet of onvolledig aan DB2P

Pensioeninstellingen zijn verplicht het pensioenreglement op te laden in DB2P[96]. Toch was niet elke pensioeninstelling in regel met dit vereiste. Ook lieten een aantal pensioeninstellingen na om documenten op te laden in DB2P die expliciet benoemd werden als 'integraal deel uitmakend van het pensioenreglement' (vb. algemene voorwaarden, een cao, …).

Bij andere pensioentoezeggingen werd dan weer vastgesteld dat naast het pensioenreglement van de pensioentoezegging in kwestie ook een of meerdere (niet toepasselijke) pensioenreglementen waren opgeladen van (een) andere pensioentoezegging(en).

[96] Zie artikel 306/8 van Programmawet (I) van 27 december 2006 en artikel 49bis van de WAP.

*De FSMA verwacht dat de pensioeninstellingen de **pensioenreglementen** verbonden aan de pensioentoezeggingen die zij beheren correct en volledig aan DB2P rapporteren (artikel 306/8 van de Programmawet (I) van 27 december 2006 en artikel 49bis van de WAP).*

2.2 Samenvatting van de specifieke redactionele verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot het pensioenreglement

1. Redactionele verwachtingen

Naast de algemene redactionele verwachtingen (zie hoofdstuk 1), **verwacht** de FSMA specifiek met betrekking tot de redactie van het pensioenreglement dat:

Duidelijke informatie: artikel 4-15 van het KB WAP

- het pensioenreglement de verplichtingen van de werkgever en de verplichtingen van de pensioeninstelling duidelijk omschrijft en van elkaar onderscheidt;
- de bijzondere en de algemene voorwaarden die samen een pensioenreglement vormen begrijpelijk en consequent kunnen worden samen gelezen;
- alle wettelijk voorgeschreven informatie op begrijpelijke wijze wordt opgenomen in het pensioenreglement zelf;
- informatie die samen hoort ook samen in het pensioenreglement wordt opgenomen;
- het pensioenreglement op elk moment een coherent document is; ook na iedere wijziging ervan;
- de pensioenreglementen correct en volledig aan DB2P worden gerapporteerd.

2. Redactionele aanbeveling

Naast de algemene redactionele aanbevelingen (zie hoofdstuk 1), **beveelt** de FSMA met betrekking tot de redactie van het pensioenreglement **aan** om:

Duidelijke informatie: artikel 4-15 van het KB WAP

- algemene voorwaarden die deel uitmaken van een pensioenreglement te beperken tot de bepalingen die wel degelijk van toepassing zijn op de pensioentoezegging.

Hoofdstuk 3 - Het transparantieverslag

3.1 Bevindingen met betrekking tot de redactie van het transparantieverslag

Artikel 42 WAP
§1. De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.

Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:

1° de wijze van financiering van de pensioentoezegging en de structurele wijzigingen in die financiering;

2° de beleggingsstrategie op lange en korte termijn en de mate waarin daarbij rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten;

3° het rendement van de beleggingen;

4° de kostenstructuur;

5° in voorkomend geval de winstdeling;

6° de technische grondslagen voor de tarifering alsook in welke mate en voor welke duur de technische grondslagen van de tarifering worden gewaarborgd wanneer de pensioeninstelling een welbepaald resultaat garandeert op de gestorte bijdragen; [van kracht vanaf 01/01/2016]

7° de toepasselijke methode overeenkomstig artikel 24, §4; [van kracht vanaf 01/01/2016]

8° het huidige niveau van financiering van de garantie bedoeld in artikel 24. [van kracht vanaf 01/01/2016]

…

Artikel 4-15 KB WAP
Elk document en elke mededeling met betrekking tot de pensioentoezegging … moet zijn gesteld in de wettelijk opgelegde taal in het kader van de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers. De in het eerste lid bedoelde documenten evenals de wijzigingen eraan worden in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld.

1. Ander document als transparantieverslag

Voor een aantal pensioentoezeggingen stelde de pensioeninstelling geen specifiek transparantieverslag op, maar hergebruikte ze een ander document als transparantieverslag:

- *Jaarverslag*
  Een aantal pensioeninstellingen gebruikten het jaarverslag als transparantieverslag (in hoofdzaak pensioenfondsen). Deze aanpak zorgde ervoor dat de opbouw en terminologie in een aantal gevallen veeleer boekhoudkundig was, wat minder thuishoort in een transparantieverslag. Eén jaarverslag telde zelfs meer dan 70 pagina's, zodat de essentiële informatie helemaal bedolven werd (zie ook 3.1.1).

- *Verklaring met de beginselen van het beleggingsbeleid (SIP)*
  Een andere pensioeninstelling hanteerde haar SIP (‘*statement of investment principles’*) als transparantieverslag. Dit document voldoet evenmin nu het quasi geen van de voorgeschreven informatie bevat en bovendien een prospectief document is, terwijl het transparantieverslag in hoofdzaak retrospectief is.

De WAP schrijft expliciet voor dat jaarlijks een transparantieverslag moet worden opgesteld, naast het jaarverslag en de verklaring met de beginselen van het beleggingsbeleid. Het transparantieverslag heeft een eigen finaliteit: Het dient niet om de aandeelhouders of de leden van de algemene vergadering generiek te informeren, maar om de inrichter én de aangeslotenen in te lichten over specifieke aspecten van het beheer van hun pensioentoezegging.

Hergebruik van een ander document als transparantieverslag zorgt er dan ook voor dat de inhoud, vormgeving en het taalgebruik van het document vaak minder of niet geschikt zijn voor het door de wetgever beoogde transparantieverslag. Dat het transparantieverslag in even belangrijke mate bedoeld is voor de aangeslotenen werd overigens nog duidelijker door de wet van 18 december 2015, die o.a. verplichtte om ook informatie met betrekking tot de wettelijke rendementsgarantie rustend op de inrichter op te nemen in het transparantieverslag.

*De FSMA verwacht dat specifiek een **transparantieverslag** wordt opgemaakt en niet zonder meer een document met een andere finaliteit (jaarverslag, SIP, …) als transparantieverslag wordt gehanteerd (artikel 42, §1 van de WAP).*

2. Juiste hoeveelheid informatie

Transparantie-verslagen bevatten niet altijd alle wettelijk voorgeschreven informatie

Pensioeninstellingen die wel een specifiek transparantieverslag opstelden, deden dit dan weer geregeld op zeer summiere wijze (tot nog geen 2 bladzijden). Het hoeft dan ook niet te verbazen dat in heel wat transparantieverslagen een tekort aan concrete en begrijpelijke informatie werd vastgesteld:

- *Niet alle wettelijk opgelegde informatie*
  Een aantal transparantieverslagen bespraken niet alle elementen die worden vereist op grond van artikel 42, §1 van de WAP. Sommige transparantieverslagen waren volledig stilzwijgend over een aantal zaken.
  Andere transparantieverslagen verwezen voor bepaalde wettelijk opgelegde elementen dan weer naar documenten die niet toegankelijk waren voor de aangeslotene (vb. naar het verzekeringscontract of de beheersovereenkomst, afgesloten tussen de pensioeninstelling en de inrichter).
- *Standaardformuleringen*
  Vooral de transparantieverslagen van de verzekeringsondernemingen bleken voor heel wat elementen vermeld in artikel 42, §1 van de WAP enkel weinig verhelderende standaardformuleringen te bevatten (zie ook 3.1.3).

- *Te weinig verduidelijking*
  Een laatste categorie transparantieverslagen waarbij een tekort aan informatie werd vastgesteld, bevatte wel enigszins concrete informatie, maar verduidelijkte deze zodanig summier dat men ernstige twijfels kon uiten bij de begrijpelijkheid ervan voor een doorsnee-aangeslotene. Dit hing geregeld samen met het gebruik van jargon zonder enige uitleg (zie ook hoofdstuk 1, 1.2).

*De FSMA verwacht dat alle wettelijk voorgeschreven informatie voldoende uitgewerkt wordt opgenomen in het **transparantieverslag** en concreet wordt toegespitst op de pensioentoezegging in kwestie (artikel 42, §1 van de WAP).*

Sommige transparantie-verslagen bevatten dan weer niet pertinente informatie

Naast gebrekkige transparantie door een tekort aan informatie werd ook gebrekkige transparantie door een teveel aan niet-pertinente informatie vastgesteld bij een aantal transparantieverslagen. Zij bevatten zodanig veel (herhaling van) informatie dat de essentiële informatie, zijnde de informatie vermeld in artikel 42, §1 van de WAP, bedolven raakte. Dit bleek vooral het geval te zijn bij het hergebruiken van andere documenten als transparantieverslag (zie vorige paragraaf, 3.1.1).

Een bespreking van de financiële markten het afgelopen jaar en van de verwachtingen voor volgend jaar kan bijvoorbeeld haar nut hebben, voor zover deze bespreking concreet gekoppeld wordt aan het beheer van de pensioentoezegging. Zonder dergelijke koppeling heeft zij evenwel weinig toegevoegde waarde in het transparantieverslag.

*De FSMA verwacht dat overbodige informatie die geen link heeft met het beheer van de pensioentoezegging uit het **transparantieverslag** wordt geweerd (artikel 4-15 van het KB WAP).*

3. Concrete informatie

Sommige transparantieverslagen zodanig generiek dat informatie voor de concrete pensioentoezegging ontbrak

Heel wat transparantieverslagen waren opgesteld voor meerdere pensioentoezeggingen. Dit was vooral het geval bij verzekeringsondernemingen. Dit hoeft niet helemaal te verbazen. Waar pensioenfondsen in de regel één of slechts enkele pensioentoezeggingen beheren, beheren middelgrote en grote verzekeringsondernemingen soms tot tienduizenden toezeggingen van het type vaste bijdragen. Enige generalisering van de documentatie lijkt daarbij onvermijdelijk. Een aantal van de transparantieverslagen werd evenwel zodanig generiek dat zij nietszeggend werden. Zo bevatten zij bijvoorbeeld uitleg over wat een pensioentoezegging van het type vaste prestaties en wat een pensioentoezegging van het type vaste bijdragen is, wat een tak 21 en wat een tak 23 product is, etc. en was het aan de aangeslotenen en de inrichters om zelf uit te zoeken welke bepalingen al dan niet op hun pensioentoezegging van toepassing waren.

De FSMA is van oordeel dat voormelde praktijk niet beantwoordt aan de vereisten van artikel 42, §1 van de WAP. Het transparantieverslag moet de inrichter en aangeslotenen concreet informeren over hun pensioentoezegging.

Heel wat transparantieverslagen gaven bovendien geen concrete percentages of cijfers voor de kosten die werden aangerekend. Er werd verwezen naar 'neergelegde tarieven' of er werd zeer generiek gesteld 'dat er kosten worden afgehouden'. Hetzelfde gold voor het behaalde rendement van de beleggingen. Vooral verzekeringsondernemingen lieten het na om het concrete beleggingsresultaat mee te delen en deelden – in het beste geval - enkel het toegekende rendement mee (zie deel 2, hoofdstuk 5, 5.2.3).

*De FSMA verwacht dat pensioeninstellingen voor elke pensioentoezegging die zij beheren een **transparantieverslag** opstellen dat het beheer van die concrete pensioentoezegging beschrijft (artikel 42, §1 van de WAP en artikel 4-15 van het KB WAP).*

4. Initiatief voor overhandiging van het transparantieverslag

Slechts een derde van de transparantieverslagen werd jaarlijks bezorgd aan de inrichter

Conform artikel 42 van de WAP moet de pensioeninstelling het transparantieverslag 'ter beschikking stellen' van de inrichter. Dit werd op drie manieren ingevuld door de pensioeninstellingen uit de steekproef:

- Een eerste groep bezorgde het transparantieverslag jaarlijks aan de inrichter (goed voor 35 van de 87 transparantieverslagen). Een aantal pensioeninstellingen deed dit via een publicatie van het transparantieverslag op een (al dan niet afgeschermde) website.
- Een tweede groep stelde het transparantieverslag jaarlijks op, maar bezorgde dit verslag vervolgens enkel aan de inrichter indien deze daarom verzocht (goed voor 43 transparantieverslagen).
- Een derde groep tenslotte stelde het transparantieverslag slechts op indien de inrichter hierom verzocht (goed voor 9 transparantieverslagen).

Enkel de eerste praktijk is conform de wet. De inrichter dient een onmiddellijke toegang te hebben tot het transparantieverslag. Dit kan door hem het transparantieverslag te bezorgen, al kan het volstaan om hem op de hoogte te brengen dat het transparantieverslag werd opgesteld en er hem op te duiden op welke wijze hij dit verslag desgewenst onmiddellijk kan raadplegen (bijvoorbeeld door verwijzing naar een website).

De praktijk om het transparantieverslag enkel aan de inrichter te bezorgen op diens verzoek, voldoet niet aan de wettelijke verplichtingen. Artikel 42, §1 van de WAP bepaalt immers enkel dat de aangeslotene het verslag 'op eenvoudig verzoek' kan krijgen. Voor de communicatie van de pensioeninstelling naar de inrichter toe is dergelijke zinsnede niet opgenomen.

Ook de derde praktijk is niet conform artikel 42, §1 van de WAP is. De eerste zin van dat artikel is duidelijk te onderscheiden van de tweede zin. Het gaat om twee verschillende verplichtingen: enerzijds een verslag over het beheer opstellen en anderzijds het verslag ter beschikking stellen. Ook de memorie van toelichting bevestigt dit[97].

*De FSMA verwacht dat de pensioeninstellingen jaarlijks een **transparantieverslag** opstellen per pensioentoezegging en dit overmaken aan de inrichter van de desbetreffende pensioentoezegging, dan wel hem op het bestaan ervan wijzen, evenals de vindplaats waar hij dit verslag desgewenst onmiddellijk kan raadplegen (artikel 42, §1 van de WAP).*

3.2 Samenvatting van de specifieke redactionele verwachtingen met betrekking tot het transparantieverslag

Naast de algemene redactionele verwachtingen (zie hoofdstuk 1), **verwacht** de FSMA specifiek met betrekking tot de redactie van het transparantieverslag dat:

Volledige informatie: artikel 42, §1 van de WAP

Duidelijke informatie: artikel 4-15 van het KB WAP

- alle wettelijk voorgeschreven informatie voldoende uitgewerkt wordt opgenomen en concreet wordt toegespitst op de pensioentoezegging in kwestie;
- overbodige informatie die geen link heeft met het beheer van de pensioentoezegging uit het transparantieverslag wordt geweerd;
- het transparantieverslag als een specifiek document wordt opgemaakt (en dus geen ander document hiertoe wordt hergebruikt);
- jaarlijks een transparantieverslag wordt opgesteld specifiek voor elke pensioentoezegging;
- de pensioeninstellingen jaarlijks een transparantieverslag overmaken aan de inrichter van de desbetreffende pensioentoezegging, dan wel hem op het bestaan ervan wijzen evenals op de vindplaats waar hij dit verslag desgewenst onmiddellijk kan raadplegen.

[97] Wetsontwerp betreffende de aanvullende pensioenen, *Parl.St.*, Kamer 2000-2001, p. 68: "*De pensioeninstellingen worden verplicht jaarlijks een verslag op te maken dat ter beschikking gesteld zal worden van de inrichters, de werkgevers en de aangeslotenen.*"

Hoofdstuk 4 - De pensioenfiche

4.1 Bevindingen met betrekking tot de redactie van de pensioenfiche

Artikel 26, §1 WAP

De pensioeninstelling of de inrichter zelf, indien deze laatste daar om vraagt, deelt ieder jaar aan de aangeslotenen die nog niet zijn uitgetreden een pensioenfiche mee waarop wordt vermeld:

***1°** in een eerste deel uitsluitend de volgende gegevens:*

1. Het bedrag van de verworven reserves op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt eveneens vermeld alsook desgevallend het krachtens artikel 24 gewaarborgd bedrag indien het bedrag van de verworven reserves lager ligt dan dit bedrag.

Bovendien worden het bedrag van de verworven reserves met betrekking tot de financiering door de inrichter en het bedrag van de verworven reserves met betrekking tot de financiering door de werknemer vermeld.

2. Als de verworven prestaties berekenbaar zijn, het bedrag ervan op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt eveneens vermeld, alsook de datum waarop de verworven prestaties opeisbaar zijn.

3. Het bedrag van de prestatie op de pensioenleeftijd op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de volgende veronderstellingen:

a. de aangeslotene blijft in dienst tot aan de pensioenleeftijd;

b. de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die beschikbaar zijn op de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt vermeld, alsook in voorkomend geval het rendement.

Er wordt bepaald dat het gaat om een raming die geen kennisgeving van een recht op een aanvullend pensioen inhoudt.

4. Het bedrag van de prestatie bij overlijden vóór de pensioenleeftijd op 1 januari van het betrokken jaar, berekend op basis van de persoonlijke gegevens en de parameters van het aanvullend pensioen die in aanmerking werden genomen bij de laatste herberekeningsdatum bepaald in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. De herberekeningsdatum wordt vermeld.

Er wordt eveneens vermeld of er een wezenrente bestaat en of er een bijkomende prestatie wordt toegekend in geval van overlijden door een ongeval.

***2°** in een tweede deel minstens de volgende gegevens:*

1. het actuele financieringsniveau van de verworven reserves en van de in artikel 24 bedoelde waarborg op 1 januari van het betrokken jaar;

2. de in 1°, punt 1, bedoelde bedragen die betrekking hebben op het voorgaande jaar;

3. de variabele elementen waarmee bij de berekening van de in 1°, punten 1 en 2, bedoelde bedragen rekening wordt gehouden.

Ter gelegenheid van de in deze paragraaf bedoelde informatie-verstrekking brengt de pensioeninstelling of, in voorkomend geval, de inrichter de aangeslotene ervan op de hoogte dat:

- de tekst van het pensioenreglement op eenvoudig verzoek kan worden opgevraagd bij de persoon die daartoe overeenkomstig het reglement is aangewezen;

- hij de gegevens betreffende zijn aanvullend(e) pensioen(en) kan raadplegen in de gegevensbank betreffende de aanvullende pensioenen opgericht door artikel 306 van de programmawet (I) van 27 december 2006.

…

Artikel 4-15 KB WAP

Elk document en elke mededeling met betrekking tot de pensioentoezegging … moet zijn gesteld in de wettelijk opgelegde taal in het kader van de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers. De in het eerste lid bedoelde documenten evenals de wijzigingen eraan worden in duidelijke en nauwkeurige bewoordingen opgesteld.

1. Juiste hoeveelheid informatie

Heel wat pensioenfiches deelden niet alle wettelijk voorgeschreven elementen mee en/of gaven onvoldoende uitleg …

In heel wat van de onderzochte pensioenfiches ontbraken inhoudelijk één of meerdere elementen (zie deel 2). Ook op de duiding van de wettelijk voorgeschreven inhoud viel bij een aantal pensioenfiches een en ander aan te merken. Sommige pensioenfiches bevatten weinig meer dan een aantal termen met een bedrag ernaast. De FSMA beschouwt zo'n pensioenfiche niet als een duidelijk document. De materie van aanvullende pensioenen is dermate complex dat enige omkadering hoe dan ook vereist is, wil men kunnen verwachten dat de aangeslotene de ontvangen informatie correct kan interpreteren.

… andere bevatten dan weer niet-pertinente informatie

Anderzijds bevatten sommige pensioenfiches ook een overdaad aan informatie. Informatie werd soms nutteloos herhaald zonder veel bij te dragen aan de transparantie voor de aangeslotene.

*De FSMA verwacht dat alle wettelijk voorgeschreven informatie wordt opgenomen in de **pensioenfiche** en voldoende verduidelijkt wordt (artikel 26, §1 van de WAP en artikel 4-15 van het KB WAP).*

2. Vormgeving

Gebrekkige opmaak van een pensioenfiche leidt tot minder transparantie

Een aantal pensioenfiches nodigden allesbehalve uit tot lezen door hun opmaak. Door het gehanteerde lettertype, gebrek aan interlinies en het gebruik van tabellen met tal van rubrieken met telkens beknopte toelichting in voetnoot leken zij eerder uittreksels uit een boekhoudprogramma te zijn dan pensioenfiches. Ook werden heel wat pensioenfiches verwarrend getiteld (zie ook hoofdstuk 1, 1.1.3).

Omgekeerd werden ook een aantal praktijken vastgesteld die de leesbaarheid van de pensioenfiche duidelijk ten goede kwamen. Zo koppelde een pensioeninstelling de diverse rubrieken van haar pensioenfiches aan levensgebeurtenissen: bij pensioen X, bij uitdiensttreding Y, bij overlijden Z. Een andere pensioenfiche presenteerde de rubrieken van haar pensioenfiche in vraagvorm.

*De FSMA verwacht dat pensioeninstellingen de nodige aandacht besteden aan de vormgeving en opbouw van hun **pensioenfiches** om deze zo toegankelijk mogelijk te maken voor de aangeslotenen (artikel 4-15 van het KB WAP).*

De pensioenfiche moet sinds 1 januari 2016 uit twee wettelijk bepaalde delen bestaan

Omdat een goede vormgeving ontegensprekelijk bijdraagt tot de leesbaarheid van élk document werden reeds eerder voorbeelden van goede en slechte praktijken opgenomen in hoofdstuk 1, 1.3. Specifiek aan de vormgeving van de pensioenfiche is het nieuwe wettelijke voorschrift dat sinds 1 januari 2016 de pensioenfiche in twee delen moet worden opgesteld. Het eerste deel mag enkel de kerncijfers van de verworven rechten, de verwachte prestatie en de prestatie bij overlijden bevatten. Het tweede deel mag vrij ingevuld worden, al moeten ook hier minimaal een aantal wettelijk bepaalde elementen en vermeldingen in worden opgenomen (artikel 26, §1 van de WAP).

*De FSMA verwacht dat de pensioeninstellingen hun **pensioenfiches** opstellen conform de opdeling opgelegd in artikel 26, §1 van de WAP (artikel 26, §1 van de WAP).*

3. Evolutie van de verworven reserve als 'lopende rekening'

Aangroei van de verworven reserve kaderen via een 'lopende rekening' waarin alle kosten en het toegekende rendement vervat zitten, creëert een hoge mate van transparantie

Het gros van de pensioenfiches hield zich inhoudelijk aan het strikte wettelijke minimum en gaf enkel het resultaat van de evolutie van de verworven reserve mee, zonder deze evolutie te kaderen. Zij deelden met andere woorden enkel het bedrag van de verworven reserve van het voorgaande jaar en dat van het huidige jaar mee.

Toch gaven enkele onderzochte pensioenfiches weldegelijk een bijkomend inzicht in de evolutie door te werken met een 'lopende rekening'. Vertrekkend vanuit de verworven reserve van het voorgaande jaar vermeldden deze pensioenfiches in detail de bijdragen, de kosten en het toegekende rendement om zo tot het bedrag van de verworven reserve van het huidige jaar te komen.

In deel 2 kwam het gebruik van dergelijke 'lopende rekening' om de aangroei van de verworven reserve te kaderen, reeds meermaals aan bod (zie deel 2: Hoofdstuk 4, 4.4.2; hoofdstuk 5, 5.7.2.B.(ii) en 5.2.3). De FSMA vindt dit een zeer transparante werkwijze die de aangeslotenen op een bevattelijke en beknopte manier een correct inzicht kan bieden over heel wat van de in dit onderzoek besproken elementen. Zij beveelt het gebruik

ervan in het tweede deel van de pensioenfiche dan ook sterk aan[98]. Bij soortgelijke financiële producten wordt deze manier van werken overigens vandaag reeds opgelegd. Zo kan verwezen worden naar artikel 48, §1 van de WAPZ voor wat betreft de pensioenfiche bij het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen; of nog naar artikel 19 en 20 van het KB Leven voor wat betreft de jaarlijkse informatiefiche voor de verzekeringsnemer, op te stellen bij elke individuele levensverzekering. Ook de IORP II-richtlijn, die vermelding van de bijdragen en de kosten verplicht stelt, gaat voor een deel in dezelfde richting.

*De FSMA beveelt aan om de aangroei van de verworven reserve in de **pensioenfiche** te kaderen via een 'lopende rekening' waarin alle bijdragen, kosten en rendementen vervat zitten.*

4. Te ruim voorbehoud

Vrijwaringsclausules worden soms te ruim geformuleerd

In sommige pensioenfiches werd een generieke vrijwaringsclausule opgenomen die stelt dat de erin vervatte cijfers onder voorbehoud zijn van het blijven betalen van premies door de werkgever. Dit gaat evenwel enkel op voor de risicodekkingen en de geraamde prestatie. Voor de verworven reserve en de verworven prestatie is dit niet het geval.

*De FSMA verwacht dat verworven rechten niet afgezwakt worden weergegeven in de **pensioenfiche** door overdreven ruime vrijwaringsclausules op te nemen (artikel 4-15 van het KB WAP).*

5. Contactpersoon

Artikel 26, §1, tweede lid van de WAP vereist dat de pensioenfiche vermeldt:

- bij wie de aangeslotene zijn pensioenreglement kan opvragen.
- dat de aangeslotene de gegevens betreffende zijn aanvullend(e) pensioen(en) kan raadplegen in DB2P.

De tweede verplichting is nieuw sinds 1 januari 2016 en werd dus niet onderzocht. De eerste verplichting gold wel reeds. Nochtans vermeldden 14 van de 87 onderzochte pensioenfiches niet bij wie de aangeslotene zijn pensioenreglement kon opvragen.

*De FSMA verwacht dat de **pensioenfiche** aan de aangeslotene meldt:*

- *bij wie hij het pensioenreglement kan opvragen en*
- *dat hij de gegevens betreffende zijn aanvullend(e) pensioen(en) kan raadplegen in DB2P (Artikel 26, §1, tweede lid van de WAP).*

[98] Het eerste deel van een pensioenfiche mag slechts de elementen bevatten die limitatief worden opgesomd in artikel 26, §1, 1° van de WAP.

Een concrete contactpersoon werkt drempelverlagend …

Los van voormelde verplichte vermeldingen heeft de aangeslotene er ook baat bij een contactpersoon te kennen bij wie hij met vragen terecht kan over zijn aanvullend pensioen. De pensioenfiche is de ideale plaats om zo'n contactpersoon aan te reiken nu de aangeslotene dit document jaarlijks ontvangt.

In 16 van de 87 onderzochte pensioenfiches werd een concrete contactpersoon aangereikt. In 20 andere fiches werden de contactgegevens van de bevoegde dienst meegedeeld. De meerderheid van de pensioenfiches (44) vermelde enkel de gegevens van de maatschappelijke zetel van de pensioeninstelling in kwestie. 7 pensioenfiches bevatten ten slotte helemaal geen contactgegevens.

*De FSMA beveelt aan om een concrete contactpersoon te vermelden in de **pensioenfiche**.*

… evenals de verwijzing naar een klachtenprocedure

Op grond van artikel 22, 10° van de WIBP moet ieder pensioenfonds een procedure voor klachtenbehandeling uitwerken. Sommige pensioenfondsen voorzien bij hun pensioenfiche een extra fiche voor desgevallende klachten. De FSMA beschouwt dit als een goede praktijk omdat dit drempelverlagend werkt naar de aangeslotene toe. Niets belet verzekeringsondernemingen om dit eveneens te doen. Heel wat verzekeringsondernemingen hebben overigens een gedragscode onderschreven die eveneens een aantal basisprincipes met betrekking tot het behandelen van klachten voorschrijft[99].

*De FSMA beveelt aan om in de **pensioenfiche** te vermelden waar de aangeslotene met klachten terecht kan.*

6. Onderscheid slapers - actieven

Volledigheidshalve: Een aantal verzekeringsondernemingen voorzagen in een aparte pensioenfiche voor slapers. Bepaalde van deze modellen voor slapers bevatten niet alle noodzakelijke informatie (vb. financieringsniveau, WAP-garantie, …).
Sinds 1 januari 2016 hoeft men de slaper evenwel niet langer actief een pensioenfiche toe te sturen. Deze is nu aangewezen op DB2P om zijn rechten te kennen.

[99] http://www.assuralia.be/nl/sectorinfo/gedragsregels/38-gedragsregels-voor-klachtenmanagement-in-de-verzekeringsondernemingen. Zo engageren deze verzekeringsondernemingen zich om op de website en in de algemene voorwaarden te vermelden waar men terecht kan met klachten. Ook worden bepaalde termijnen voor de behandeling van een klacht opgelegd.

4.2 Samenvatting van de specifieke redactionele verwachtingen en aanbevelingen met betrekking tot de pensioenfiche

1. Specifieke redactionele verwachtingen

Naast de algemene redactionele verwachtingen (zie hoofdstuk 1), **verwacht** de FSMA specifiek met betrekking tot de redactie van de pensioenfiche dat:

Volledige informatie: artikel 26, §1 van de WAP

Duidelijke informatie: artikel 4-15 van het KB WAP

- alle wettelijk voorgeschreven informatie op begrijpelijke wijze en voldoende concreet wordt opgenomen;
- de nodige aandacht wordt besteed aan de vormgeving en opbouw van de pensioenfiches om deze zo toegankelijk mogelijk te maken voor de aangeslotenen;
- de pensioenfiches de opdeling opgelegd in artikel 26, §1 van de WAP respecteren;
- verworven rechten niet afgezwakt worden weergegeven in de pensioenfiche door het gebruik van overdreven ruime vrijwaringsclausules;
- wordt vermeld bij wie de aangeslotene het pensioenreglement kan opvragen;
- wordt vermeld dat de aangeslotene de gegevens betreffende zijn aanvullend(e) pensioen(en) kan raadplegen in DB2P.

2. Specifieke redactionele aanbevelingen

Naast de algemene redactionele aanbevelingen (zie hoofdstuk 1), **beveelt** de FSMA met betrekking tot de redactie van de pensioenfiche **aan** om:

Duidelijke informatie: artikel 4-15 van het KB WAP

- de aangroei van de verworven reserves te kaderen via een lopende rekening waarin alle kosten evenals het toegekende rendement vervat zitten;
- een concrete contactpersoon te vermelden;
- te vermelden waar de aangeslotene met zijn klachten terecht kan.